

T. C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, İÇ - DÜZEN YAYINLARI : 4

HİZMETE ÖZEL

İÇ - DÜZEN
GENEL RAPOR
KİTAP : 1

KOLLUK HİZMETLERİ

T.C.
İçişleri Bakanlığı
Eğitim Dairesi Başkanlığı
Kütüphanesi

Kayıt No:
Tarih:.....

İçişleri Hizmet ve Teşkilâtı

Yeniden Düzenleme Projesi

Türk Kamu Yönetimi içerisinde çok önemli bir yeri olan İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünün, toplumumuzun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yeniden düzenlenmesi amacıyla girişilen ve 4 yılı aşkın bir süre devam eden araştırma ve değerlendirme çalışmalarının sonunda düzenlenen bu değerli raporu kamu oyuna sunmakla kıvanç duyuyorum.

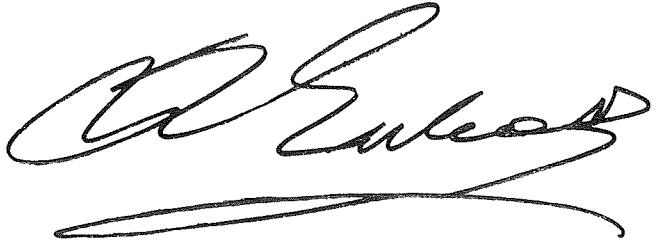
Toplumumuzu huzura kavuşturmak ve kalkınma çabalarımızı hızlandırmak yönlerinden reformlara duyulan ihtiyacın çok belirgin hale geldiği bir dönemde «İdarede Reform» amacına dönük olarak, İçişleri Bakanlığında da çalışmalara ivedilikle başlanabilmesinde, böyle bir raporun el altında bulunması büyük yarar sağlamış ve hizmet ve teşkilâtımızı düzenleyen hemen bütün eskimiş kanunların yerini almak üzere 40'a yakın tasarı, çok kısa sayılabilecek bir sürede, hazırlanabilmiştir.

Aralarında, Bakanlık, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sivil Savunma İdaresi Başkanlığının örgütlenmesi, il, belediye ve köy mahallî idarelerinin kuruluş ve görevleri ile, il genel yönetimi ve derneklerle ilgili temel yasalarında bulunduğu, Bakanlığımızın hizmet ve örgütünü düzenleyen kanunların yerini almak üzere hazırlanan yeni tasarılar da, modern araştırma metot ve tekniklerinden yararlanılarak sürdürülen uzun, yorucu ve titiz çalışmaların sonunda, hizmetlerimizi aksatan ve çalışmalarımızı güçleştiren bütün sorunların gün ışığına çıkartılıp tartışılmasına olanak sağlayan bu raporda ileriye sürülen önerilerden geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Rapordaki önerilerin, idarenin yeniden düzenlenmesi amacıyla ilerde yapılacak çalışmalarda da gerek bize ve gerekse ilgili diğer kuruluşlara ilham kaynağı ve hareket noktası olacağına inanarak, bu sonucun ortaya getirilmesinde büyük emek ve gayretleri geçen İç - Düzen Projesi'nin araştırma ve değerlendirme çalışmalarına katılan bütün ilgililerine tebrik, teşekkür ve takdirlerimi sunar, bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dilerim.

FERİT KUBAT

İÇİŞLERİ BAKANI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	XIII
ÇÖZÜM YOLLARININ ÖZETİ	XXV
TÜRK KOLLUGUNUN TARİHİ GELİŞİMİ	XL

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖREVLER

I — ADLİ KOLLUK GÖREVLERİ VE BU GÖREVLERİ YÜRÜTECEK KISMIN AYRILMASI	1
A — ADLİ KOLLUK GÖREVLERİ	1
1 — ADLİ MAKAMLAR ADINA YAPILAN GÖREVLER	1
2 — ADLİ MAKAMLARA YARDIM EDİCİ GÖREVLER	2
a) İcra işlerine yardım etmek	2
(1) İcra memurlarının başvurmaları üzerine kendilerine yardım etmek ve emirlerini yerine getirmek	2
(2) Gıyapta yapılan hacizlerde hazır bulunmak	4
(3) Vergi borcundan doğan ve İcra Tetkik Mercii Yargıcı tarafından verilen hapsen tazyik kararlarını infaz etmek	5
b) Emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilenlerin takip ve kontrolü	6
Genel emniyet gözetimi altında bulundurulmak cezası verilen kişiler hakkında özel yönetmeliği gereğince uygulama yapmak	6
c) Zor kullanmayı gerektiren durumlarda adli makamlara yardım etmek	7

Yetkili mercilerden verilen ve zor kullanmayı gerektiren ihzar, tevkif ve yakalama müzekkerelerini infaz etmek	7
c) Ceza ve tevkiflerinin dış korunmasını sağlamak	8
d) Tutuklu ve hükümlülerin ya da muhafaza altında sevki gerekenlerin emniyet içinde gidiş gelişlerini sağlamak	10
3 — İDARÎ - ADLÎ GÖREVLER	11
a) Hafta tatilinde ve Cumhuriyet Bayramında açık yerleri kapatmak	11
b) Kamunun istirahatini sağlamak	12
(1) Aşırı sarhoşların ve âmmenin istirahatini bozanları yakalamak ve adliye-ye vermek	12
(2) Şehir ve kasabalarda konut içinde veya dışında gece yarısından sonra gürültü yapanları önlemek ve bu yasağı dinlemiyenleri adliye-ye vermek	13
c) Suçüstü uygulaması yapmak	15
B — İDARÎ VE ADLÎ GÖREVLERİN İFASI İÇİN KOLLUĞA VERİLEN YETKİLER	16
1 — GÖREVİNİ YAPMASINI ENGELLEYENLERİ YAKALAYIP ADLİYEYE VERMEK	16
2 — ZAPTETMEK	17
3 — ARAMA YAPMAK	18
C — ADLÎ KOLLUK ÖRGÜTÜ KURULMASI	19
DURUM	19
ADLÎ VE İDARÎ KOLLUĞUN GÖREV SINIRLARI ...	21
ADLÎ KOLLUĞUN AYRILMASI ZORUNLULUĞUNA İNANANLARIN GÖRÜŞÜ	25
KOLLUĞUN BÜTÜNLÜĞÜNÜ SAVUNANLARIN GÖRÜŞÜ	27
ADLÎ KOLLUK AYRILMALIDIR	28
NEDENLER	29
II — SINIR, KIYI VE KARASULARIMIZIN KORUNMASI	33

III — KOLLUK ÖRGÜTÜNÜN KAÇAKÇILIĞIN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN GÖREVLERİ	35
IV — TOPLUMSAL OLAYLAR VE GÜVENLİK KUVVETLERİNİN BU OLAYLARA İLİŞKİN UĞRAŞLARI	39
A — TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ	39
B — GREV VE LOKAVTLAR	44
C — TOPLUM ZABITASI	53
Ç — ASKERDEN YARDIM İSTEME	55
D — MUHTEMEL HADİSELERİ ÖNLEME VE MÜDAHALE PLANLARI	59
E — SABOTAJLARA KARŞI KORUNMA VE SABOTAJLARI ÖNLEME PLANLARI	61
V — KOLLUK KUVVETLERİNİN TÜRLÜ ALANLARDAKİ KONTROL GÖREVLERİ	63
A — TÜRKİYE'YE GİRMEK YA DA TÜRKİYE'DEN ÇIKMAK İSTEYENLERİN KONTROLU	63
B — HALKA AÇIK YERLERİN KONTROLÜ	67
C — ZARARLI YAYINLARIN KONTROLU	72
Ç — FİLM VE FİLM SENARYOLARININ KONTROLU	72
D — LİKİD GAZLARIN KONTROLU	77
VI — GENEL KOLLUK KUVVETLERİNİN HABERALMA GÖREVLERİ	77
VII — KANUNLAR GEREĞİ OLARAK VEYA KANUNA AYKIRI BİR UYGULAMA ŞEKLİNDE KOLLUK ÖRGÜTÜNCE YÜRÜTÜLEN BAZI GÖREVLER	80
A — TEBLİGATA İLİŞKİN GÖREVLER	80
B — KARAKOL VE DEVRİYE HİZMETLERİ	83
C — MALİ GÖREVLER	89
Ç — SİYASİ GÖREVLER	89
VIII — TRAFİK GÖREVLERİ	90

İKİNCİ BÖLÜM ÖRGÜTLENME

I — TUM İLÇE VE KASABALARDA POLİS ÖRGÜTÜ KURULMASI	96
II — JANDARMA ÖRGÜTÜNDE TOPLU SİSTEM GİRİŞİMLERİ	97
III — JANDARMA BÖLGE KOMUTANLIKLARININ KURULMASI	99
IV — EMNİYET MÜDÜRLÜKLERİNDE KURULMASI GEREKEN BAZI YENİ BİRİMLER	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YETKİ VE SORUMLULUK

I — İÇİŞLERİ BAKANI YÖNÜNDEN	102
II — MERKEZDEN VERİLEN EMİRLER	105
III — VALİ YARDIMCILARINA DEVREDİLMESİ GEREKEN BAZI YETKİLER	105
IV — KOLLUK GÖREVLERİNİN YABANCI ÜS VEYA TESİSLERE GİREBİLME YETKİSİ	108
V — BİR KOLLUK ÖRGÜTÜNE AİT YETKİNİN BAŞKA BİR ÖRGÜT PERSONELİ TARAFINDAN KULLANILABİLECEĞİ BAZI DURUMLAR	109
VI — KISITLANMASI VEYA KALDIRILMASI GEREKEN BAZI YETKİLER	112
A — ASKERİ KURULUŞ VE FABRİKALARA AİT LOJMANLARIN BOŞALTIRILMASI	112
B — PASAPORT DİLEKÇELERİNİN HAVALE EDİLMESİ	113
C — SUÇ ALETLERİNİ ALMAK	114
Ç — ATEŞLİ SİLÂH VE BİÇAKLARIN ZAPTI	115
VII — YETKİ VE SORUMLULUK DÜZENİNE İLİŞKİN DİĞER BAZI ÖNERİLER	116
A — KOLLUK MAKAMLARININ ÇAĞIRILARINA UYMA ZORUNLULUĞU	116
B — DEVLET BÜYÜKLERİNİN KORUNMASI	117

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**KONTROL**

A — POLİSTE TEFTİŞ VE KONTROL	119
B — JANDARMADA TEFTİŞ VE KONTROL	120
C — GENEL KOLLUĞUN KAÇAKÇILIK KONUSUNDAKİ UĞRAŞILARINA İLİŞKİN KONTROL	122

BESİNCİ BÖLÜM**PLANLAMA****ALTINCI BÖLÜM****HABERLEŞME****YEDİNCİ BÖLÜM****KAYNAKLAR**

I — KOLLUĞUN SİYASİ GÖREVLERİNDE	129
II — KARAKOL BİNALARI KONUSUNDA	129
III — KARAKOL DÖŞEME VE DEMİRBAŞLARI KONUSUNDA	130
IV — PERSONELİN GİYİMİ KONUSUNDA	130
V — JANDARMA DEVRİYELEKİNİN İHTİYAÇLARI	130
VI — JANDARMA İSTİHBARAT AMİRLİKLERİNİN DURUMU	131
VII — KIYI GÖZETLEME KARAKOLLARININ DURUMU	131
VIII — SEYYAR JANDARMADA	132
IX — TOPLUM POLİSİNDE	132
X — BÜRO DÖŞEME VE DEMİRBAŞLARI KONUSUNDA	133
XI — ÖDENEKLER KONUSUNDA	133
XII — PASAPORT KONUSUNDA	133
XIII — MALİ VE EKONOMİK GÖREVLERDE	133
XIV — UYUŞTURUCU MADDELER KONUSUNDA	134
XV — TEBLİGAT KONUSUNDA	134
XVI — TRAFİK KONUSUNDA	135

SEKİZİNCİ BÖLÜM

PERSONEL

I — PERSONELİN SAYICA YETERSİZLİĞİ	137
II — PERSONELİN EĞİTİM NOKSANLIĞI	138
III — POLİS TEMİNATI	139
IV — ATAMA, TEZKİYE VE DİSİPLİN İŞLEMLERİ	139
V — MUAMELAT MEMURLARININ DURUMU	144

DOKUZUNCU BÖLÜM

GENEL GÜVENLİK YÖNÜNDEN MEVZUAT
DEĞİŞİKLİKLERİNE VE KİŞİLERİN
DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

I — ATEŞLİ SİLÂHLAR VE BİÇAKLAR HAKKINDA	147
II — CEM-İ İANAT TUZÜĞÜ	148
III — ASARI ATİKA NİZAMNAMESİ	149
IV — MÜEYYİDE YETERSİZLİĞİ	150

ONUNCU BÖLÜM

BAZI ÖZEL KOLLUK KURULUŞLARINA İLİŞKİN
ÖNERİLER

I — ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİLERİ	157
II — BELEDİYE ZABITASI HAKKINDA	159
III — ORMAN MUHAFAZA MEMURLARI	159
IV — KÖY KORUCULARI VE KIR BEKÇİLERİNİN DURUMU ...	160

EKLER

I — Kolluk hizmetleri üzerinde yapılan araştırmalar sonunda dü- zenlenen monografiler	161
II — Ek - 1'de sıralanan monografilere göre «Zabıta Hizmetleri Araştırma Raporu» nu hazırlayanlar (5 Cilt)	167
III — Araştırma süresince kolluk ekibinde görev alanlar	168

Ö N S Ö Z

İçişleri Bakanlığı hizmet ve örgütünü yeniden düzenlemek amacı ile başlatılan İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi çalışmaları (İÇ - DÜZEN), Genel Raporun 27.12.1971 tarihinde Bakanlık Makamına sunulmasıyla sona ermiş bulunmaktadır. Bakanlık, bu raporun sekiz kitap olarak yayınlanmasını ve böylece daha çok sayıda kuruluş ve kişinin bilgisine sunulmasını yararlı bulmuştur. Sunulan bu kitap, yayınlanmasına başlanılan Genel Raporun bir bölümüdür.

Çeşitli yayınlarımızda projenin amacı, kapsamı, çalışma yöntemi ve çalışmaları yürüten örgüt gibi konularda gerekli bilgiler verilmiştir. Burada yapılacak bir özetleme, çalışmaların ve raporların değerlendirilmesinde yararlı olacaktır.

I — Araştırmanın Amacı

İçişleri Bakanlığı görevlerini ve örgütünü yeniden düzenlemede uyulacak ilkeleri saptamayı amaç edinen araştırma, Bakanlığın mahallî idarelerle vesayet ilişkileri ve bu idareleri ilgilendiren mevzuatın hazırlanmasında üstlendiği görevler nedeniyle, mahallî idareleri de daha sınırlı bir biçimde kapsamına almıştır.

1. İçişleri Bakanlığı merkez ve taşra kuruluşları ve bu kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetler yönünden amacı; İçişleri Bakanlığının kuruluş amacını, bu amacı gerçekleştirmek için yapmak zorunluluğunda olduğu görev ve hizmetleri, bu görev ve hizmetlerden sorumlu örgüt birimlerini ve personelini, bu birimlerin amaçlarını, görev ve yetkilerinin dağılışı biçimini ve örgüt yapısını, örgütün işleyişini, birimler arasındaki bağlantı ve işbirliğini, örgütün her türlü kaynaklarını ve hizmetlerin yerine getirilmesindeki görev karışımını saptamak ve incelemek, saptanan durumları modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak hizmetlerin en verimli biçimde yapılması olanağını sağlayacak öneri ve çözüm yollarını ve İl Genel Yönetimi Görev ve Yetki Kanunu Tasarısı ile Bakanlık Örgüt Kanunu Tasarısını ve gerekli görülecek diğer tasarıları oluşturmaktır.

2. Mahallî idareler yönünden amaç; bunların amaç ve görevlerini, görevlerin Devlet ve mahallî idareler arasında bölüşümünü, merkezî idarelerle mahallî idareler arasındaki görev karışımlarını, görevlerin yapılma derecesini ve yeterli değilse nedenlerini, mahallî idareler-merkez ilişkilerini ve aralarındaki koordinasyonu saptamak ve incelemek, sorunları çözümlmek ve modern kamu yönetimi ve örgütlenme ilkeleri ile karşılaştırarak mahallî idarelerin düzenlenmesi konusunda hizmetin yararına ve gereklerine uygun kanun tasarılarını hazırlayabilmesi için Bakanlığa gerekli önerilerde bulunmaktır.

Mahallî idarelerin örgüt yapısına ve örgütün işleyişine, bu amaç çerçevesinde değinilmiştir.

II — Araştırmanın Kapsamı

Bu amaca ulaşmak için İçişleri Bakanlığı örgütü içine giren bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleriyle Bakanlığa bağlı ya da denetimi altında bulunan kuruluşlar ve mahallî idareler, amaç çerçevesi içinde araştırma alanına sokulmuştur. Ancak, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü merkez örgütü, Bakanlıkla olan örgüt ilişkileri ve koordinasyon yönünden sınırlı olarak incelenmiştir.

İçişleri Bakanlığı görev ve hizmetiyle ilgili çalışmalar yapan diğer kuruluşlar, İçişleri Bakanlığı ve örgütü ile ilgileri, arasındaki görev karışımları ve koordinasyon yönünden ele alınmıştır.

Diğer kuruluşlarda bu kapsam içinde inceleme ve araştırma yapmayı kolaylaştırmak amacıyla Bakanlar Kurulundan da karar alınmıştır. 2.9.1967 tarih ve 6/8247 sayılı olan bu kararnamenin metni şudur :

«İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını yeniden düzenlemek amacı ile İçişleri Bakanlığı Teşkilâtına dahil bütün kuruluşların merkez ve taşra kademeleri ile Bakanlığa bağlı veya denetimi altındaki kuruluşlar ve mahallî idareler üzerinde amaç, görev ve yetkilerin dağılışı, hizmetlerden sorumlu personel, teşkilât yapıları ve teşkilâtın işleyişi;

İçişleri Bakanlığının görev ve hizmetleri ile ilgili faaliyetlerde bulunan diğer kuruluşlar üzerinde, İçişleri Bakanlığı ve Teşkilâtı ile ilişkiler, aralarındaki görev karışımları ve koordinasyon;

Yönlerinden Devlet Planlama Teşkilâtı, Devlet Personel Dairesi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, ilgili Fakülteler, lü-

zum görülecek diğer yerli ve yabancı teşekküllerden de yararlanarak bir araştırma yapılması için İçişleri Bakanlığına yetki verilmesi; adı geçen Bakanlığın 11.7.1967 tarih ve 3 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 2.9.1967 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

III — Yeniden Düzenlemeyi ve Araştırma Yapmayı Gerektiren Nedenler

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının, «İdarede Yeniden Düzenleme» başlıklı bölümünde, plan hedeflerinin gerçekleşmesinde başarı sağlamak için planların uygulanmasında en önemli araç olan Devlet İdaresinin, kendisinden beklenenleri yapacak bir duruma getirilmesinin zorunluluğuna değinilmiş ve yeniden düzenlemede gözönünde bulundurulacak ilkeler belirtilmiştir.

Planda, bu ilkelerin birbirine uygun bir bütün halinde sürekli olarak uygulanması, örgütlenmenin en önemli sorunu olarak nitelendirilmiştir. Gelişimlerin sayılan ilkelerin ışığı altında izlenmemesi yüzünden Devlet örgütünde bazı bölümlerin aşırı görevler altında ezilmesi, bazılarının işsiz kalması, bazı işlerin nerede ele alınacağını bilinememesi, bazılarının birden çok sahibi olması gibi dengesizlikler yaratılacağı belirtilmiş; bu nedenle idarede yeniden düzenlenmenin sürekli olarak yapılması gereği ortaya konulmuştur.

Öte yandan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının sonucu uygulama yılı olan 1967 Yıllık Programında, geçen dört yıllık sürede ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşılmamasının nedenleri arasında yeniden düzenleme tedbirlerinin gerçekleştirilmemiş olmasının başta geldiği belirtildikten sonra, yeniden düzenleme çalışmalarının ağır yürütmesi ve uygulamaya geçilmemesi, köklü değişikliklere dayanak olacak bilimsel araştırmaların yetersizliğine ve bazı konularda da yokluğuna bağlanmıştır. Temel araştırmalar ve ana ilkeler yönünden hazırlıkların bitirildiğine değinilen programda, yeniden düzenleme için gerekli kanun tasarılarının hazırlanması ve uygulanmasının bakanlıklar ve kuruluşlarca yapılacağı belirtilmiştir.

Bu arada program döneminde ilgili bakanlıklarca gerçekleştirilmesi öngörülen bu tedbirin yanında, yönetim ve yöneticinin günün koşullarına uygun bir anlamda değerlendirilmesine önem verileceği, özellikle yöneticilerin, geleneksel hizmetleri yürüten kuruluşların başı olmaktan öteye, ekonomik ve sosyal hizmetlerle görevli kuruluşlar arasında işbirliği sağlayan Devlet temsilcisi olarak görev yapacakları, yö-

neticilerin eğitiminde ve seçilmesinde bu konuya ağırlık verileceği kaydedilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili Hedef ve Stratejinin, merkezî idarenin yeniden düzenlenmesine ait 52 inci paragrafında, idare, birimlerinin aşırı büyümesine engel olmak için, bir yandan bakanlıkların merkez kuruluşlarının fonksiyonel esasa göre örgütlenmesine çalışılırken diğer yandan görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun biçimde ayarlanmasını sağlayacak kanunlar çıkarılacağı; mahallî idarelerle ilgili 53 üncü paragrafta ise, ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarına mahallî idarelerin katılmalarının artırılmasını ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde mahallî idarelerin ilgi ve sorumluluklarının geliştirilmesi için, bunun ihtiyaca uygun malî bünve ve örgüt düzenine kavuşturulacağı, kısıtlayıcı ve mahallî girişimleri önleyici bir idarî vesayet yerine, yol gösterici ve millî amaçlarla uyumlu bir idarî vesayetin temel anlayış olarak kabul edileceği öngörülmüştür.

Yeniden düzenlemeyi gerektiren bu genel nedenlerin yanında, İçişleri Bakanlığında da aşağıda açıklanan özel nedenlerle, yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır :

1. İçişleri Bakanlığı örgütü, bugünün modern anlamı içinde, idarî ve sosyal ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Değişen, gelişen ve artan hizmetleri, 36 yıl önce saptanan örgüt ve kadrolarla sürdürmek olanağı kalmamıştır. Bakanlık örgütleri, kamu yönetimi alanında ve sosyal ortamda oluşan değişiklik ve ilerlemelere ayak uyduramamaktadır.

2. Bakanlığın bütünlüğü ve hizmet dağılımları arasındaki denge, hem iç birimler hem de dış kuruluşlar yönünden bozulmuştur.

3. Bakanlık hizmetleri arasında koordinasyon kalmamıştır.

4. Bakanlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde, iç ve dış, çeşitli birim ve kuruluşlar arasında görev karışimleri vardır.

5. Mevcut örgüt, Bakanlığa Kalkınma Planı, Yıllık Program ve İcra Planları ile verilen yeni görevleri karşılamaya asla yeterli değildir.

Yukarıdan beri değinilen genel ve özel nedenler, yapılacak bir araştırmaya dayanılarak, İçişleri hizmet ve örgütünün yeniden düzenlenmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

IV — Çalışmalar

a) Hazırlık Çalışmaları

Araştırma yapmayı gerektiren nedenler gerekçe olarak gösterilerek, Bakanlığın 23.1.1967 tarih ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Eğ. Şb. 512 - 0114 - 125 sayılı yazısı ile bu hizmetlerin bir kurul eliyle yürütülmesi uygun bulunmuşsa da çeşitli nedenler kurulun hemen çalışmaya başlamasını engellemiştir.

5.6.1967 tarih ve Öz. İş. Gn. Md. Eğ. Şb. 512 - 0114 - 618 sayılı Bakanlık emriyle yeniden kurulan kuruldaki çalışmalara başlaması istenmiştir. Kurul, Prof. Dr. Arif Payaslıoğlu'nun ve TODAİE uzmanlarından ve özellikle bir süre projenin danışmanlığını üstlenen Enstitü uzmanlarından Kenan Sürgit'in değerli yardımlarından yararlanarak çalışmalara başlamış, bir yandan araştırmada uygulanacak ilkeleri ve araştırma yöntemini saptayan bir «Araştırma Rehberi» hazırlamış, öte yandan TODAİE'nin yardımıyla Bakanlık personeline ayrılan araştırmacılar için bir hafta süreli bir seminer düzenlemiştir.

Bu çalışmaların sonunda taşra araştırmasını yürütecek araştırmacılar;

1. İl Genel İdareesi, (İlçe ve bucak dahil)
2. Kolluk,
3. Nüfus,
4. Sivil Savunma,
5. Mahallî İdareler,
  - a. İl Özel İdareleri,
  - b. Belediyeler,
  - c. Köy ve Toplum Kalkınması,

Ekipleri biçiminde örgütlenendirilmiş, ekipler bütün mevzuatı taramışlar ve görev ve ilişkileri saptayarak araştırma ve incelemede yararlanacakları birer «Görev Listesi» oluşturmuşlardır. Böylece taşrada araştırılması gerekli 2990 görev ve ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır.

b) Araştırma Çalışmaları

5.8.1967 tarihinde İzmir'de başlayan ve Temmuz 1968 tarihine kadar sürdürülen taşra çalışmaları sırasında; İzmir, Trabzon ve Er-

zurum'da bütün ekipler tarafından araştırma kapsamına giren bütün konular araştırılmış; Adana'da Kolluk, Urfa'da İl Genel İdaresi, Kolluk ve Belediye; Konya'da İl Genel İdaresi, İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köy; Hatay'da Köy ve Toplum Kalkınması ekiplerince kendilerini ilgilendiren konularda ayrıntılı inceleme ve araştırma yapılmıştır. Ayrıca, sayılan illerde uygulaması bulunmayan ya da özelliği bulunan konular için de diğer 18 ilde çalışılmıştır. Böylece, ele alınan 2990 konu, bir yıla yakın bir süre çeşitli bölgelerde ve çeşitli özellikleri olan ayrı ayrı 25 ilde, 47 ilçede, 25 bucakta ve 38 köyde çalışarak araştırılmıştır.

Araştırmacılar tarafından gidilen toplam 135 ayrı yerde 1023 birimde inceleme ve araştırma yapılmıştır. Bu birimlerin 398'i İçişleri Bakanlığı Kuruluşları, 625'i de İçişleri hizmet ve örgütleriyle ve mahallî idare hizmetleriyle ilişkili diğer kuruluşlardır.

İnceleme yapılan 1023 birimde araştırmacılar 1589 kişiyle mülakat yapmışlar, hizmetlerin aksayan yönlerini uygulayıcılarından dinlemişler ve elde olunan sonuçları sistematik bir biçimde kayda geçirmişlerdir. Bu görüşmelerin 843'ü İçişleri, 746'sı da ilişkili diğer kuruluşlar personeliyle yapılmıştır.

Taşra araştırmasının sona ermesiyle, yukarıda sözü edilen ekipler çalışmalarını merkeze kaydırmışlardır.

Önce, her ekip taşrada incelediği hizmet kollarıyla ilgili bulunan İçişleri Bakanlığı dışındaki toplam 32'ye ulaşan çeşitli bakanlık ve bağımsız genel müdürlüklerde araştırma ve incelemelerini sürdürmüşlerdir.

Daha sonra bütün ekipler İçişleri Bakanlığının ilgili birimlerinde konularının araştırma ve incelemesine başlamışlardır.

Bu ekipler dışında İçişleri Bakanlığı merkez araştırması için 3 ayrı ekip daha kurulmuştur. Bunlar :

1. Bakanlık Makamı ve Danışma Birimleri (Müsteşarlık, Özel Kalem, Teftiş Kurulu, Hukuk Müşavirliği, Merkez Valiliği, Müdürler Encümeni, Koordinasyon Kurulu, TBMM ile İlişkiler Bürosu, Basın Bürosu, Teşkilât ve Metot Bürosu, Emir Subaylığı) Araştırma Ekibi.

2. Personel (Emniyet ve Jandarma Personeli hariç) Araştırma Ekibi.

3. Levazım, Evrak İşleri vb. yardımcı birimler Araştırma Ekibi.

c) Değerlendirme Çalışmaları

Araştırmaların sona ermesiyle araştırmacılar, hem merkezde ve hem de taşrada toplanan bilgi ve rakamları değerlendirmişler ve ön rapora (monografi) bağlamışlardır.

Genel raporun yazımına dayanak olan bu monografilerin sayısı ve sayfa tutarları aşağıda gösterilmiştir :

Raporun Adı	Monografi Sayısı	Monografi Sayfa Tutarı
1. İl Genel İdaresi	58	4538
2. Kolluk	65	1810
3. Nüfus	1	465
4. Sivil Savunma	24	1930
5. İl Özel İdareleri	18	905
6. Belediyeler	23	2197
7. Köy ve Toplum Kalkınması	23	1249
8. Bakanlık Merkez Örgütü	25	3501
TOPLAM	236	16595

Kapsamlarına giren konuların özelliği gözönünde tutularak Kolluk ve Sivil Savuma hizmetleri araştırmaları, monografilerden sonra ayrıca alt raporlara da bağlanmıştır. Bu raporların ad ve sayfa tutarları da şöyledir :

Kolluk Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Zabitanın İdarî Görevleri	330
2. Zabitanın Siyasî Görevleri	69
3. Zabitanın Adli Görevleri	254
4. Zabitanın Askerî Görevleri, Zabitanın Özel Görevleri, Bazı Makam ve Kurulların Zabıta Görevleri	84
5. Zabitanın Danışma ve Yardımcı Görevleri	152
TOPLAM	889

Sivil Savunma Hizmetleri Araştırması Alt Raporları :

Adı	Sayfası
1. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt I	346
2. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Cilt II	310
TOPLAM	656

Monografi ve alt raporların tamamlanmasıyla her ekip için görevlendirilen raportörler Genel Raporun yazımına başlamışlardır. Düzenlenen Genel Rapor bölümleri ve raportörleri aşağıda gösterilmiştir :

1. İl Genel Yönetimi : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Necat Eldem, Mülkiye Müfettişi Kemal Doğrusöz.
2. Kolluk Hizmetleri : Raportörü Mudurnu Kaymakamı Günalp Varol.
3. Nüfus Hizmetleri : Raportörü Nüfus İşleri Genel Müdür Yardımcısı Nihat Üçyıldız.
4. Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri : Raportörü Sivil Savunma İdaresi Mütchassısı Fazlı Demirel.
5. İl Özel İdareleri : Raportörü Mülkiye Müfettişi Ahmet Başsoy.
6. Belediyeler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Bedri Nazlıoğlu ve Mülkiye Müfettişi Burhan Cahit Bayar.
7. Köyler : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Kadir Aydoğan, Araştırma - Planlama ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Fethi Derici ve Mülkiye Müfettişi Burhat Cahit Bayar.
8. İşleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri : Raportörleri Mülkiye Müfettişi Aziz Muz, Mülkiye Müfettişi Arif Tümer ve Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Müşavir Yardımcısı Fuat Eren.

Raportörler, önce monografilerde ortaya konulan sorunları bir sıralamaya tabi tutmuşlar, bunlardan mevzuat değişikliğini gerektirenleri ya da sonuçları itibariyle önemli görülenleri raporlarına almışlardır.

Araştırmacıların monografilerde önerdikleri çözüm yollarının tutarlılık derecesi tartışılmış, raportör katıldığı çözüm yollarını genel rapora geçirmiştir.

Genel Raporun yazımında, araştırma yapılan tarihteki duruma ve bilgilere aynen uyulmuştur. Bu nedenle genel raporlar asıl olarak 1967 - 1968 yılında saptanan sorunların çözüm yollarını kapsamaktadır. Daha sonraki tarihlere ait bilgi ve durumların ele alındığı haller, ekip raporlarında ayrıca belirtilmiştir.

Monografilerin Genel Raporlara alınması sırasında; toplum kalkınması konusu, özelliği nedeniyle, ayrı bir rapor halinde korunmuş ve böylece Genel Raporlar içinde erimemesi sağlanmıştır. Personel araştırması ön raporları ise ilgisi oranında İl Genel yönetimi ve İçişleri Bakanlığı Kurulu ve Görevleri raporları içine alınmıştır.

Genel raporlara kesin biçim vermek amacıyla Proje Müdürünün başkanlığında Genel Raporun yazımında görev alanlardan oluşan «Araştırma Grubu» içinde sadece Kolluk Hizmetleri ve Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri raporları tartışılabilmiş, üyelerin Bakanlıktaki aslı görevlerine dönmeleri üzerine geriye kalan raporların Proje Müdürüyle raportörler tarafından incelenmesi yöntemine dönmüştür. Ayrıca; Merkez Valisi Nazmi Çengelci, Köyler Raporunun incelenmesi çalışmalarının tümüne ve İl Genel Yönetimi Raporunun incelenmesi çalışmalarının ilk bölümüne katılmıştır.

Bu çalışmalarda öneriler, projenin bütünlüğü görüşünden hareket edilerek ele alınmış, proje bütünlüğü ile bağdaşmadığı sanılan raportör görüşleri projenin bütünlüğü ile tutarlı hale getirilmiş ve fakat bu farklı görüşlerin dip notu olarak yer almasına da özen gösterilmiştir.

V — Kullanılan Araştırma Teknikleri

Bir yıla yakın süre yapılan taşra araştırma çalışmalarında araştırmacılar, fiilen araştırma yapılan 1023 birimde «yerinde gözlem ve inceleme» yapmışlar, bu birimlerde mevcut «yazılı metinler» (mevzuat, rapor, istatistik, dosya vb.) araştırmanın amacı oranında incelenmiş, «mülakat» tekniği kullanılarak örgüt ve örgütün işleyişiyle ilgili uygulama, uygulamadan doğan aksaklıklar, bunların nedenleri ve aksaklıkların nasıl ortadan kaldırılacağı konularında ilgili 1589 perso-

nelle konuşulmuş ve görüşmeler sistematik bir biçimde kaydedilmiştir.

Araştırma yapılan birim sayısı konunun aydınlanmasına ve genelleme yapmaya elvermediği hallerde, yerinde gözlem ve incelemeye ek olarak, «anket» tekniğinden de yararlanılmış ve toplam 5608 kişiye, toplam 775 soruyu kapsayan 47 anket uygulanmıştır.

Ele alınan konunun önemi ve gösterdiği lüzum oranında bir kısım müesseseler için «tarihî gelişimin incelenmesi» de kullanılan bir diğer araştırma tekniği olmuştur.

Bilgi Tespit ve Tahlil Yöntemi : Araştırma sırasında araştırmacılar, 260 ana grupta toplanmış olan 2990 görevin incelenmesinde, şu çerçeveye içinde tespit ve tahliller yapmışlardır.

1. Mevcut durumun tesbiti : Hukukî durumun saptanmasından sonra, görevin örgütün hangi bölümlerinde yapıldığı, başka kuruluşlarla ilişkileri, görevi yapan personelin sayı ve niteliği ile amaç, görevler, örgüt, personel, yetki ve sorumluluk, koordinasyon, haberleşme, halkla ilişkiler, planlama, danışma, kontrol, kaynaklar yönlerinden önemli olan ve aksaklık yaratan durumlar saptanmıştır.

2. Tahlil ve değerlendirme : Hizmeti aksatan, geciktiren, verimi düşüren, hızı azaltan, güvenle yapılmasını engelleyen unsurlar da saptanmış, böylece ortaya çıkan sorunların nedenleri ve doğurduğu olumsuz sonuçlar da kaydedilmiştir.

3. Çözüm yolu : Araştırmacı, ortaya çıkan aksaklığın nasıl bir çözümle giderileceği, ileri sürdüğü çözüm yolunun nasıl bir yarar sağlayıp, hangi sakıncaları önleyeceğini ve çözüm yolunun uygulamaya nasıl konulacağını da göstermiştir.

Araştırma Raporları (Monografiler) : Araştırmacılar, her konu için (ki her birisi bir ya da grup halinde birden çok görevi kapsamaktadır) bir araştırma raporu (monografi) yazmışlardır. Bu monografilerde; mevcut durum, tahlil ve değerlendirme, çözüm yolları olarak Araştırma Rehberinde saptanan rapor çerçevesine uygunluk sağlanmıştır.

VI — Araştırmayı Yürüten Örgüt

İÇ - DÜZEN Projesinin iç örgütü aşağıda tanımlanmıştır.

Yönetim Kurulu : Araştırmanın genel yönetiminden sorumlu olan Yönetim Kurulu, aşağıdaki biçimde kurulmuştur :

Başkan	Niyazi Araz	Merkez Valisi
Üye	Turgut Kılıçer	Merkez Valisi
Üye	Ziya Kasnakoglu	Tetkik Kurulu Üyesi
Üye	Hayrettin Ersöz	Mülkiye Müfettişi
Üye	Ziya Çoker	Mülkiye Müfettişi
Üye	Bahattin Ablum	Hukuk Müşavir Muavini
Üye	Fikret Nazilli	Özlük İş. Gn. Md. Mv.
Üye	A. Nazif Demiröz	Mülkiye Müfettişi

Bakanlık emirlerinde Yönetim Kurulu Üyesi olarak görevlendirilen Kur. Alb. Hüseyin Işık ve Emniyet Genel Müdür Muavini Dündar Karaşar; ilk toplantılar dışında Kurulun çalışmalarına katılmamışlar ve böylece fiilen Kurulun dışında kalmışlardır. Niyazi Araz'ın Danıştay üyeliğine ayrılmasıyla Merkez Valisi Ertuğrul Süer, Yönetim Kurulu Başkanlığına atanmıştır.

1970 yılı ortalarına kadar araştırmanın yürütülmesinde önemli gayretleri olan Yönetim Kurulu, üyelerinin sonradan bu hizmeti yürütmelerini olanaksız kılan görevlere atanmaları nedeniyle bu tarihten sonra çalışamaz duruma düşmüş ve yükümlü olduğu görevler doğrudan doğruya Proje Müdürlüğüne yerine getirilmiştir.

Proje Müdürlüğü : Araştırmanın teknik yönetiminden sorumlu bulunan Proje Müdürlüğünü sırasıyla;

Ziya Çoker, Mülkiye Müfettişi,

A. Nazif Demiröz, Mülkiye Müfettişi,

Metin Dirimtekin, Merkez Valisi,

Yürütmüşlerdir.

Proje Danışmanlığı : Araştırmanın başından monografilerin yazımına kadar geçen süre içinde TODAİE uzmanlarından Kenan Sürgit. Proje Danışmanlığını yapmıştır.

Özel Etüt ve Dokümantasyon Merkezi : Projenin gerektirdiği dokümanları ve istatistikleri hazırlamak, incelemek, özetlemek, sınıflandırmak, dosyalamak, çoğaltmak üzere Bakanlık Tetkik Kurulu bünyesinde kurulmuş ve Merkezin 1748 sayfalık yayını, projenin yararlanmasına sunulmuştur.

Araştırmanın başlangıcından bu yana araştırmayı titizlikle kovalayan, hertürlü maddî ve manevî desteği sağlayan İçişleri Bakanları Sayın Dr. Faruk Sükan'a, Sayın Haldun Mentешеoğlu'na, Sayın Hamdi Ömeroğlu'na, Sayın Ferit Kubat'a ve Müsteşar Sayın Osman Meriç ve Sayın Hayrettin Ersöz'e;

Araştırmayı kolaylaştıran, fikir ve görüşleriyle zenginleştiren sayın valilere, vali muavinlerine, kaymakamlara, bakanlık ve dairelerin merkez ve iller örgütlerinin yöneticilerine; İçişleri Bakanlığının her kademedeki görevlilerine;

Araştırmayı fiilen yöneten, yürüten ve yürütülmesine yardımcı olan tüm İÇ - DÜZEN Projesi mensuplarına şükranlarımı sunmayı yerine getirilmesi gerekli bir görev saymaktayım. 24.5.1972

Metin DİRİMTEKİN

Proje Müdürü

ÇÖZÜM YOLLARININ ÖZETİ

A — GÖREVLER

1. Zor kullanmak hususunda veya görev yaparken engellemeye ya da saldırıya uğrama ihtimalinden ötürü, icra memurlarının yazılı baş vurmaları üzerine, kendilerine yardım etmek ve önleyici tedbir olmak üzere icra işlemlerinin yapılacağı yere göre polis veya jandarma verilmelidir (Bkz. 2).

2. Düzenleyici bir metinle, icra memurlarının kolluktan yardım istemelerine ilişkin esaslar saptanarak uygulama alanına getirilmelidir. (Bkz. 3)

3. Gıyapta yapılan hacizlerde bulunan görevliler arasından kolluk memurları çıkarılmalıdır. (Bkz. 4)

4. Gerekiyorsa vergi tahsil sistemi ıslah edilerek kolluk görevlileri boş yere, hapsen tazik kararlarıyla uğraştırılmamalıdır. (Bkz. 5)

5. Genel emniyet gözetimi altına alınma cezası kaldırılmalı ya da 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun işler duruma getirilmelidir. (Bkz. 6)

6. Tanıklar için «ihzar» müessesesi kaldırılarak davetiye sistemi getirilmelidir. (Bkz. 8)

7. Mülkiye ve kolluk amirleri için «ihzar» müessesesi kaldırılarak, bu kişiler için de davetiye usulü geliştirilmelidir. (Bkz. 9)

8. Ceza ve tevkifevlerinin iç ve dış korunması görevi Adalet Bakanlığının sorumluluğuna verilmeli ve adı geçen Bakanlığa bağlı bir «Ceza İnfaz Kurumları Koruma Örgütü» kurulmalıdır. (Bkz. 10)

9. Tutuklu ve hükümlülerin ya da muhafaza altında sevki gereklerinin emniyet içinde gidiş gelişlerini sağlamak görevi Adalet Bakanlığının sorumluluğuna bırakılmalıdır. (Bkz. 11)

10. 349 ve 2739 sayılı Kanunların hükümleri yeni ve tek kanun şeklinde birleştirilmeli, ulusal bayram günlerinde özel işyerlerinin kapatılması zorunluluğu kaldırılmalıdır. (Bkz. 12)

11. Sarhoşluk durumları, resmî veya özel tabip raporu, teknik araçlar, tanıklık ya da diğer delillerle saptanabilmelidir. (Bkz. 13)

12. P.V.S.K. nun 14 üncü maddesi metninden «saat 24.00'den sonra» şeklindeki sınırlama çıkarılmalıdır. (Bkz. 14)

13. P.V.S.K. nun 14 üncü maddesi metnine; konut içinde gürültü yapanlardan, dışarıdan yapılan uyarmaya rağmen gürültüyü sürdürenlerin evlerine, yetkili merciin emriyle girilebileceğine ilişkin bir açıklık getirilmelidir. (Bkz. 15)

14. Düşün, müsamere ve balolara benzer toplantılar da, mülkiye amirine önceden bilgi verilmek şartıyla saat 24.00'den sonra devam edebilmelidir. (Bkz. 16)

15. Sanığın nezarete tutulması ya da sabah gelmek üzere serbest bırakılması yolundaki kararı kolluk makamları vermelidir. (Bkz. 17)

16. Polisin kanun ve usuller uyarınca verdiği emre ve aldığı tedbirlere uymayan, görevini yapan polise karşı gelen ve yakalanmadıkları takdirde davranışlarını sürdürmeleri ihtimali bulunanlar, karakola götürülerek durumdan cumhuriyet savcılığına haber verilmeli ve alınacak emir çerçevesinde gerekli kanunî işlem yapılmalıdır. (Bkz. 18)

17. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 135 inci maddesi; «polis örgütü bulunmayan yerlerde il merkez ve ilçe jandarma birlik komutanları...» biçiminde değiştirilmelidir. (Bkz. 19)

18. Jandarmanın silâh ve diğer tenkil araçlarını kullanma biçim ve esasları açık bir şekilde düzenlenmelidir. (Bkz. 20)

19. İçişleri ve Adalet Bakanlıklarınca ortaklaşa, adli kolluk görevlerinin yerine getirilmesi, delillerin toplanması, saklanması ve gönderilmesi, arama işlemlerinin yürütülmesi esaslarını açıkça gösteren düzenleyici bir metin hazırlanmalıdır. (Bkz. 21-22)

20. Adli görevleri yürütmekle yükümlü olacak kolluk görevlileri, belirli kadro ve kişi olarak da ayrılarak, görev yönünden cumhuriyet savcılıklarının emrine verilmelidir. (Bkz 38)

21. İl sistemi içinde gerekli değişiklik yapılarak, seyyar jandarma kuruluşları ve lağvedilmesi önerilen jandarma deniz bölge komutanlıklarının araç ve personeli, sınırları içinde kaldıkları valilik emrine verilmeli, bugün için de, sınır örgüt ve görevlileriyle o yerlerdeki mülki amirlerin görev ilişkileri bir metinle düzenlenmelidir. (Bkz. 63-64)

22. Kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve kovuşturulması görevi tek örgüt tarafından yürütülmelidir. (Bkz. 73)

23. Polis ve jandarma örgütleri bünyesinde, sırf kaçakçılık konusunda görev yapacak ayrı birimler kurulmalıdır. (Bkz. 74)

24. Sınırlarda; karakol ve kuvvetlerin kademeli bir düzen içinde yerleşmeleri sağlanmalı, görevli - kaçakçı işbirliğini önleyecek tedbirler alınmalıdır. (Bkz. 75)

25. Kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve kovuşturulmasıyla görevli kuruluşlar arasında koordinasyonun ne şekilde sağlanacağı gösterilmelidir. (Bkz. 76)

26. Mal sahibinin yakalanmaması halinde, kaçak ikramiyesinin yarısı verilmelidir. (Bkz. 77)

27. Jandarma birliklerinin er mevcudu artırılmalıdır. (Bkz. 78)

28. Jandarma kaçak istihbarat amirliğinin çalışması sağlanmalıdır. (Bkz. 79)

29. Sınırdaki yol ve araç sorunu çözümlenmeli; personel asgari yaşama koşullarına sahip yapılara, iklime uygun kıyafete kavuşturulmalıdır. (Bkz. 79)

30. Kaçakçılık haberalma örgütünün diğer haberalma örgütleriyle temasları amirlik düzeyinde olmalı, yuvabaşı kademesinde ilişki kurulmamalıdır. (Bkz. 79)

31. 171 Sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki; «..... veya zabıta amirlerinden biri...» şeklindeki ifadenin yer aldığı cümleye, «... ya da uygun görülecek herhangi bir kişi...» şeklinde bir ek yapılmalıdır. (Bkz. 84)

32. Kolluğun kullanacağı «zor» un sınırı ve her seviyedeki zor kullanma şekli için emir verme yetkisinin kime ait olduğu belli edilmelidir. (Bkz. 85)

33. Toplantı tertip ve idare heyetleri ile hükümet komiserlerinin görev, yetki ve sorumlulukları saptanmalı, bu konuda cezai müeyyideler getirilmelidir. (Bkz. 86)

34. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine güneşin batışından en az bir saat önce son verilmelidir. (Bkz. 87)

35. Grev kararı alındıktan sonra grev oylamasına gidilememeli veya grev kararı bütün işçiler arasında gizli oy - açık tasnif esaslarına göre zorunlu bir oylamaya tabi tutulmalı ya da grev kararına karşı ancak işveren oylama isteyebilmelidir. (Bkz. 89)

36. Grev ve lokavtın başlamasına kadar idare amirlerinin bu konuda hiç bir görev yüklenmemeleri sağlanmalıdır. (Bkz. 89)

37. İdare amirlerinin grev ve lokavtlara ilişkin görev ve yetkileri gösterilirken açıklıktan uzak sözlerden kaçınılmalıdır. (Bkz. 90)

38. Yeni bir düzenlemede, grevin açık bir tanımı yapılmalı, kapsamı belli edilmelidir. (Bkz. 91)

39. Grev hakkı belli bir süre içinde kullanılmalı, grevin başlayacağı günü 48 saat önce idare amirine bildirme zorunluluğu konulmalıdır. (Bkz. 92)

40. Grev halinde, işyerinden ayrılma zorunluluğunun uygulama şekli, bu ayrılışın kimin denetiminde olacağı, idare ve kolluğun bu konudaki görevlerinin ne olduğu açıkça gösterilmelidir. (Bkz. 93)

41. Grevci işçilerin, grev yapılan işyeri ve çevresinde toplanamayacakları açıkça söylenmelidir. (Bkz. 94)

42. Grev gözcülerinin görevleri belirtilmeli, sorumlulukları ve bu konudaki müeyyideler gösterilmeli, grev gözcülüğü müessesesi yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. 95)

43. Grev uygulamalarında, anlaşmazlık konusu olabilecek her olayda nasıl davranılacağı, anlaşmazlıkların çözümlenmesinde kimlerin söz ve karar hakkına sahip oldukları ve verilecek kararları uygulayacak olanlar belli edilmelidir. (Bkz. 96)

44. Kolluk görevlileri, özellikle toplum polisi grev ve lokavt konusunda eğitilmelidir. (Bkz. 97)

45. Bölge çalışma müdürlerinin grev ve lokavt konusundaki görev ve yetkileri gösterilmelidir. (Bkz. 98)

46. Sendikaların gelirlerini nerelerden sağlayabilecekleri ve bu gelirleri nerelere harcayabilecekleri açıkça gösterilmeli, hesapları her yıl o yerdeki iş mahkemelerince denetlenmelidir. (Bkz. 99)

47. Toplum zabıtasının görevlerini ve diğer kolluk örgütleriyle ilişkilerini düzenleyen bir tüzük hazırlanmalıdır. (Bkz. 103)

48. Toplum zabıtası, ilin her yerindeki olaya yetişmeye yeterli koşullara sahip kılınmalıdır. (Bkz. 104)

49. Toplum polisi, tam bir hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime kavuşturulmalıdır. (Bkz. 105)

50. Toplum polisinin tümü için bir «en yüksek yaş sınırı» saptanmalıdır. (Bkz. 106)

51. Askerden yardım istekleri, tartışmasız kabul edilerek yerine getirilmelidir. (Bkz. 113)

52. Vali ve kaymakamlar, önleyici kolluk tasarrufu için de askerden yardım isteyebilmelidirler. (Bkz. 114)

53. Vali il merkezinde bulunmadığı zaman vali yardımcısı, ilçelerde meydana gelen olaylarda ise - ilçede askerî birlik varsa - kaymakam, valiyi beklemeksizin ya da valinin aracılığı olmaksızın askerden yardım isteyebilmelidir. (Bkz. 115)

54. Toplumsal olaylarda, genel kolluk ve askerî kuvvetlerin ortak görev yapma esasları düzenlenmelidir. (Bkz. 119)

55. Muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarının yapımında birlik ve koordinasyon sağlanmalıdır. (Bkz. 121)

56. Muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planları, mülkî amirlerin onayı ile uygulamaya konulmalıdır. (Bkz. 122)

57. Planların hazırlanması, onayı ve uygulanması konularında görevlilerin kendilerine düşeni özenle yerine getirmelerini sağlayıcı disiplin cezaları düzenlenmelidir. (Bkz. 123)

58. Sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme planı yapma zorunlulukları olan kuruluşları, gerekli planlama çalışmalarına yöneltmek üzere mevzuat değişikliği yoluna gidilerek, müeyyideler konunun önemiyle orantılı olarak ağırlaştırılmalıdır. (Bkz. 127)

59. Emniyet müdürlüklerinde, plan işlerini yürütmek üzere organik bir büro kurulmalıdır. (Bkz. 128)

60. Sabotajlara karşı koruma ve sabotajları önleme konusunda yeniden düzenlenecek mevzuatta, özel ve tüzel kişilere aktif görevler yükleyen ve görevin özelliğiyle bağdaşmayan hizmet ve uğraşılara yer verilmemelidir. (Bkz. 129)

61. Sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme planları konusuna ilişkin yükümlülük ve müeyyideler kanunla düzenlenmelidir. (Bkz. 130)

62. Tahditle ilgili yerlerden soruşturma yapılmaksızın, isteyene pasaport verilmelidir. (Bkz. 134)

63. Pasaport isteklisi o yerde ne kadar zamandan beri oturuyor olursa olsun, kendisine pasaport verilmelidir. (Bkz. 135)

64. Hac Amacı ile Suudi Arabistan'a Gidecek Olanların Seyahatlarına İlişkin Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin (B) bendi hükmünde gerekli değişiklik yapılarak, uygulamada birlik sağlanmalıdır. (Bkz. 136)

65. Çıkış kapısında kendisinden cezalı ikamet tezkeresi ve harç pulu bedeli alınan yabancıya, alınan paranın karşılığı olan ikamet tezkeresi ve harç pulu verilmeli ve gerek tezkere, gerekse harç pulu hemen iptal edilerek emniyet müdürlüğüne gönderilmelidir. (Bkz. 137)

66. Sınır dışı edilecekleri Devlet tarafından istenmeyen kişilerin Türkiye'de oturmaya devam etmelerine ilişkin soruna diplomatik yoldan bir çözüm yolu bulunmalıdır. (Bkz. 138)

67. Türkiye'ye iltica edenlerden samimî oldukları anlaşılanlar, pasaportsuz seyahat nedeniyle mahkemeye verilmemelidirler. (Bkz. 139)

68. Pasaport ve yabancı işlemleri konusunda açıklayıcı bir metin hazırlanmalıdır. (Bkz. 140)

69. Bazı yerlere, içki bölgesinde açılıp açılmadıklarına bakılmaksızın Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca turistik belge verilmemelidir. (Bkz. 143)

70. İçkili yerin niteliğinin saptanması yönünden çıkan anlaşmazlıklar, içkili yerler komisyonu kararıyla sonuca bağlanmalıdır. (Bkz. 144)

71. İçkili yerin kapladığı alanın en uç noktasıyla, okul, cami vb. yerlerin en ön noktası arasında çizilecek bir çizgi ölçüme esas alınmalıdır. (Bkz. 145)

72. İçkili yer bölgelerine ilişkin karar ve krokilerdeki değişiklikler Yönetmeliğin 1 inci maddesi uyarınca yapılmalıdır. (Bkz. 146)

73. İçkili yerler komisyonları, bu yerlerde sağlık yönünden uyulması gereken hususları yersel koşullara göre saptamak suretiyle ve üyelerden oluşacak ekipler aracılığıyla kontrol ettirilerek, düzenlenecek raporlara göre gerekli işlemlere geçilmesini kararlaştırmalıdır. (Bkz. 147)

74. Cadde ve sokaklara bakan kapı ve pencerelerinin dışarıdan görülmeyecek biçimde örtülmeleri zorunluğuna uymayan içkili yerler, verilecek bir haftalık süre içinde kapı ve camlarının örtülmesini sağlamadıkları takdirde, komisyon kararıyla istenilenler yerine getirilinceye kadar kapatılabilmelidir. (Bkz. 148)

75. Genel kadınlarla içkili yerlerde çalışan kadınların, zührevî hastalıklar yönünden muayeneleri birbirinden ayrı şekil ve esaslara bağlanmalıdır. (Bkz. 149)

76. Sağlık ve icra kısımlarının ve yardım kurullarının görevlerini ne şekilde yapacakları gösterilmelidir. (Bkz. 150)

77. Kapatma kararlarına karşı ancak idarî yargı organlarına başvurulmalıdır. (Bkz. 151)

78. Kapalı kalma durumu, kapatmayı gerektiren suç ve kapatılan yerin açılmasına ilişkin mahkeme kararına kadar devam etmelidir. (Bkz. 152)

79. P.V.S.K. nun 9 uncu maddesinin son fıkrasındaki «en büyük mülkiye amiri» kaydı kaldırılmalıdır. (Bkz. 153)

80. Türkiye'ye sokulmaları yasaklanmış basılıların yurda girmesini önleyecek tedbirler - giriş kapılarında - alınmalıdır. (Bkz. 154)

81. Sinematografik filmlerin kontrolü konusu düzenleyen yeni bir kanun yapılmalıdır. (Bkz. 168)

82. Likid gazların alım, satım, nakil ve muhafazaları gerekli koşullara bağlanmalıdır. (Bkz. 169)

83. Umumî Emniyet ve Asayişe ait İstihbarat, Çetelerin Tenkili Hususunda Alınacak Tedbirlere dair Talimatname yürürlükten kaldırılarak, ücretli ajan çalıştırılması, ajanların eğitilmeleri ve haberalma işlerinin yerli ajanlar dışında bir ajan sistemiyle yürütülmesi esasları getirilmelidir. (Bkz. 171)

84. İstihbarat amirlikleri, valiliklere bağı kuruluşlar olarak çalışmalıdır. (Bkz. 172)

85. Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hususları Hakkında İstihbarat Talimatının 2 nci maddesinin son fıkrasına, İçişleri Bakanı ve mülkî amirlerin kolluk binaları üzerindeki yetki ve sorumluluklarına paralel bir biçim verilmelidir. (Bkz. 173)

86. Kaçakçılık haberalma örgütü, diğer haberalma örgütleriyle sadece amirlik düzeyinde ilişki kurmalıdır. (Bkz. 174)

87. Emniyet müdürlükleri binaları dışında, MİT örgütü ile yan temaslarda da bulunabilecek, emniyet haberalma büroları kurulmalıdır. (Bkz. 175)

88. Emniyet haberalma gruplarınca Merkez'e iletilecek haberlerin, mutlaka valilerin bilgisine sunulduktan sonra gönderilmesi esası bir şekle bağlanmalıdır. (Bkz. 176)

89. Emniyet haberalma gruplarının derledikleri her haber için, kolayca uygulanabilecek bir hareket planı hazırlanarak valilerin onayına sunulmalıdır. (Bkz. 177)

90. Polis ve jandarmanın, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 107 inci maddesine uygun hareket etmeleri sağlanmalıdır. (Bkz. 178)

91. Usule uygun olmaksızın yaptırılmak istenen tebligatlar, herhangi bir işlem yapılmaksızın geldiği yere geri verilmelidir. (Bkz. 187)

92. İl ve ilçe idare kurulu kararları kolluk aracılığıyla tebliğ ettirilmemelidir. (Bkz. 189)

93. Kendisine tebligat yapılabilecek kişi aranan adreste bulunmazsa bulunamayış nedenini bilebileceği umulan kişilerden gerekli soruşturma yapılarak bir tutanak düzenlenmeli ve evrak, tebliği çıkaran daireye geri verilmelidir. (Bkz. 191)

94. Kendisine bağı karakol bulunmayan merkezler kaldırılmalıdır. (Bkz. 196)

95. Merkezler, karakollar arasında koordinasyon, haberalma ve denetim mercileri olarak görev yapmalıdır. (Bkz. 197)

96. Poliste, sekizer saatlik üç grup halinde görev yapma koşulları sağlanmalı, bu sağlanıncaya kadar da on iki satlik hizmet süresi-

nin başlangıç ve bitiş saatleri her yer ve görev için aynı olmalıdır. (Bkz. 198)

97. Devriye hizmetleri altışar saatlik görev değişimleri şeklinde yürütülmelidir. (Bkz. 200)

98. Devriyeler, göreve karakol amirleri tarafından ve her seferinde göreve ilişkin talimat verilerek çıkarılmalıdır. (Bkz. 201)

99. Devriyelerin, çıkarıldıkları bölgelerde meydana gelen olaylarda, görevlerini gerektiğince yerine getirip getirmedikleri yönünden cezaî ve inzibatî sorumlulukları araştırılmalıdır. (Bkz. 202)

100. Devriyeler mutlaka iki polis memurundan oluşturulmalıdır. (Bkz. 203)

101. Devriyeler sadece karakollardan çıkarılmalı, merkezden çıkarılabilecek motorlu devriyeler, karakol amirlerinin emrinde görev yapmalıdır. (Bkz. 204)

102. Stajyer polis memurları karakol nöbetçi memurluğu ile görevlendirilmemeli, devriyelerin damgıma mercii karakol amiri ya da - kıdemleri elverdiği takdirde - karakol nöbetçi memuru olmalıdır. (Bkz. 205)

103. Jandarmadaki yaya devriyelerin merkezden kontrolü planlanmalıdır. (Bkz. 208)

104. Ulaşım olanağı bulunan yerlerde, yaya devriye hizmetlerinde ek olarak araç, işletme ve bağlantı yeterliliği sağlanarak, merkezden yönetilmek üzere devamlı motorlu devriye hizmeti görev ve kuruluşuna gidilmelidir. (Bkz. 209)

105. Nokta görev yerleri ve nokta sayısına göre karakollara verilecek personel sayısı yeniden saptanmalıdır. (Bkz. 210)

106. Malî şube veya büroların 2 nci şubelerle olan görev karışımları giderilmelidir. (Bkz. 211)

107. Emniyet Müdürlüğü içinde sadece siyasi suçların izlenmesi konusunda görev yapacak bir kuruluşa gidilerek, bu tür suçlar polis veya jandarma karakolu bünye ve düşünüşünden çıkarılmalıdır. (Bkz. 215)

108. Bölge trafik zabıtası örgütü kaldırılarak, tüm trafik hizmetleri tek örgüt tarafından yürütülmelidir. (Bkz. 219)

109. Trafik düzeninin bütün ili kapsayacak biçimde nasıl uygulanacağı, nasıl yürütüleceği ve düzenin her bakımdan kontrolünün ne şekilde sağlanacağı hususları, hizmeti yapacak birimlerle birlikte, hazırlanacak düzenleyici bir metinle gösterilmelidir. (Bkz. 220)

110. İlden küçük yerleşme ünitelerindeki genel kolluk örgütüne ve belediye kolluğuna trafiğin düzenlenmesi ve kontrolü konusunda, genel hükümler dışında yeni yetkiler tanınmalıdır. (Bkz. 221)

111. Trafik konusundaki büro hizmetlerinde çalışanların sayısı azaltılmalıdır. (Bkz. 222)

112. Trafik hizmetlerinde asker görevlendirilmemelidir. (Bkz. 223)

113. Şoför ehliyeti verilmesine ilişkin görümler ve muayene işlemleri Karayolları Genel Müdürlüğüne devredilmelidir. (Bkz. 226)

114. Şoför ehliyetnamesi veya şoför belgesi almak isteyenleri getirmekle yükümlü oldukları belgelerden, isteklinin memuriyet, sosyal durum ve diğer yönlerden bilinen durumu bakımından gereksiz olanlar aranmamalıdır. (Bkz. 227)

115. Trafik mahkemeleri kurulmalıdır. (Bkz. 228)

B — ÖRGÜTLENME

116. Polis örgütü kurulması gereken yerler için esaslı ve belli kriterler bulunmalıdır. (Bkz. 232)

117. Toplu sistemin uygulanmasını kolaylaştıracak koşullara sahip illerde toplu sisteme gidilmelidir. (Bkz. 235)

118. Jandarma karakollarının yerlerinin kolaylıkla değiştirilebilmesine veya yenilerinin kurulmasına olanak sağlayacak esaslar getirilmelidir. (Bkz. 236)

119. Yolun bittiği yerden itibaren kullanılmak üzere süvariler o yerdeki karakollara bağlanmalı, yol olan yerlerde motorlu araçlardan yararlanılmalıdır. (Bkz. 237)

120. Jandarma bölge komutanlıkları kaldırılmalıdır. (Bkz. 238)

121. Hizmetin gerektirdiği yerlerdeki emniyet müdürlüklerinde sivil savunma büroları kurulmalıdır. (Bkz. 242)

122. Emniyet müdürlükleri bünyesindeki araştırma bürolarında, sırf bu konuyla uğraşacak uyuşturucu madde kısımları kurulmalıdır. (Bkz. 241)

C — YETKİ VE SORUMLULUK

123. İçişleri Bakanı, en büyük mülkiye amirinin vereceği emirleri verirken, mutlaka valinin aracılığına başvurmalıdır. (Bkz. 245)

124. Emniyet Genel Müdürlüğünün il emniyet müdürlerine, Jandarma Genel Komutanlığının il jandarma alay komutanlarına, valilerin bilgileri dışında talimat vermeleri önlenmelidir. (Bkz. 246)

125. Ateşli silâhlara ilişkin izin belgelerini, 2510 sayılı Kanunun 22 ve 24 üncü maddelerinde söz konusu olan belgeleri, 6136 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde sözü geçen «zorla boşalttırma kararlarını» yetki devri yolu ile vali yardımcıları da imzalayabilmelidirler. (Bkz. 248 - 250)

126. Gerek kamu düzen ve güveninin sağlanması yolunda kolluk tedbirleri almak ve gerekse suç işlendiğinde suçluyu kovalayıp yakalayabilmek için genel kolluk görevlileri yabancı Devletler üs ve tesislerine girebilmeli, bu konuda karşılıklı anlaşma varsa o anlaşma hükümleri uygulanmalıdır. (Bkz. 251)

127. Polis ve Jandarma, özel kolluk kuruluşu veya görevlileri bulunmayan yerlerde, bu örgütlerin görevlerine ilişkin işlemleri yapabilmelidir. (Bkz. 252)

128. P.V.S.K. nun 25 inci maddesinden «vilâyet jandarma komutanı» deyimini çıkarılmalıdır. (Bkz. 253)

129. P.V.S.K. ile polise yüklenen görevler ve tanınan yetkiler, polis örgütü bulunmayan yerlerde «bizzat» ilçe jandarma komutanı tarafından kullanılmalıdır. (Bkz. 254)

130. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 3 üncü maddesindeki «Jandarmalar» deyimini çıkarılarak, yerine «genel güvenlik ve esenlik hizmetlerinde görevli jandarmalar» denilmelidir. (Bkz. 255)

131. Kullanma hakkı Millî Savunma Bakanlığı personeline verilmiş olan lojmanların boşalttırılmalarına ilişkin işlemler, Türk Silâhlı Kuvvetleri Lojmanlarının Dağıtım ve Tahsisine ait Yönetmelik hükümleri uyarınca yapılmalıdır. (Bkz. 256)

132. Basılı pasaport dilekçelerinin mülkî amir veya emniyet müdürü tarafından havale edilmesi şeklindeki uygulamadan vazgeçilme-
lidir. (Bkz. 257)

133. Polisin, kamu düzen ve güvenliğinin gerektirdiği durumlarda, suç aletlerini, şüphe edilen kimselerin üzerlerinde arayabilmesi; vali ya da kaymakamın yazılı emriyle, emir tarihine inhisar etmek ve istendiğinde yazılı emir gösterilmek şartıyla mümkün olmalıdır. (Bkz. 263)

134. Silâh taşıma ya da bulundurma için gerekli nitelik ve koşulların kaybı halinde; silâhın gerekli koşullara sahip birisine devri veya Devletçe satın alınması ve bu işlemlerin sonucu alınıcaya kadar kolluk makamlarında saklanması olanağı sağlanmalıdır. (Bkz. 264)

135. Kolluk, adlî kovuşturmalar konusunda yasalarla konmuş esaslar dışında, idarî soruşturma ve işlemler sırasında bilgi ve ifade-sine başvurulması gereken kimseleri çağırıp, gerekli bilgileri alabil-melidir. (Bkz. 266)

136. Devlet büyüklerinin korunması konusunda il emniyet mü-dürlüklerince alınan tedbirlere değer verilmelidir. (Bkz' 269)

Ç — KONTROL

137. Emniyet örgütü için yeni bir «Teftiş Yönetmeliği» hazır-lanmalıdır. (Bkz. 272)

138. Emniyet polis müfettişliklerinin kadroları yeterli duruma getirilmeli, müfettişlik merkezleri çoğaltılmalıdır. (Bkz. 273)

139. Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulunda görevlendirilecek olanlar, mutlaka birinci ve ikinci sınıf emniyet müdürleri arasın-dan seçilmelidir. (Bkz. 274)

140 — (H-3) işaretli Teftiş Yönergesi, jandarma örgütünün bün-yesine uyacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. 276)

D — PLANLAMA

141. Asayiş ve İcra Planları, hazırlandıktan sonra mülkî amirin inceleme ve onayından geçirilerek uygulama alanına konulmalıdır. (Bkz. 281)

142. TSMSF Yönetmeliğinde sözü geçen planlar mutlaka hazırlanmalıdır. (Bkz. 282 - 283)

143. Bağımsız olarak genel güvenlik ve esenlikten sorumlu bulunan kolluk birimlerinde, önleyici kolluk hizmetlerinin tümünü kapsayan, araç ve kaynakların özellik ve miktarlarını da göz önünde tutan bir planlama yapılmalıdır. (Bkz. 285)

E — HABERLEŞME

144. Emniyet, jandarma ve özel kolluk kuruluşlarının merkezde ve illerde birbirleriyle bağlantı, haberleşme ve anlaşma biçimlerini gösteren bir tüzük hazırlanmalıdır. (Bkz. 286)

145. Her ilçede, jandarma karakollarıyla ilçe jandarma komutanlıkları arasında telefon bağlantısı kurulmalıdır. (Bkz. 287)

146. Önemli il ve ilçelerden başlamak üzere, polis ve jandarmanın birlik ve merkezlerle haberleşme bağlantısı kurulmalıdır. (Bkz. 288)

147. Polis ve jandarma kuvvetlerinin, ortaklaşa bir görev yaparken her aşamada valiye vermekle yükümlü oldukları rapor, duruma göre sözlü ya da yazılı olmalıdır. (Bkz. 290)

F — KAYNAKLAR

148. Kolluk örgütü hizmetin gereği olan her türlü araç, gereç vb. kaynaklarla donatılmalıdır. (Bkz. 294 - 313)

G — PERSONEL

149. Polis örgütü, nüfus ve yerleşme alanlarındaki gelişmelere paralel kuruluş ve kadrolarla donatılmalı; bir yerdeki karakol ve kadro sayıları nüfus ve yerleşme alanı katsayılarına oranlanarak ayarılmalı, genel güvenlik ve esenlik yönünden özelik ya da farklılıkları bulunan yerlere yapılacak ayırmalarda belli esas ve katsayılara uyulmalıdır. (Bkz. 318)

150. Kolluk görevlilerinin eğitimi konusu üzerinde durularak, personel hizmet içi eğitim görmeden göreve başlatılmamalı, belli programlara göre düzenlenecek kurslarda, bir yandan personelin bilgi ve görgüsü artırılırken diğer yandan ihtiyaç duyulan alanlarda çalıştırılmak üzere uzman eleman yetiştirilmelidir. (Bkz. 323)

151. Polisin teminatına ilişkin sorun, Devlet Memurları Kanununun bu konuya ilişkin hükümleri çerçevesinde ve uygulamada gösterilecek duyarlılıkla çözümlenmelidir. (Bkz. 325)

152. Emniyet müdürlerinin atama ve yer değiştirmeleri âdil ve belli esaslara bağlanmalıdır. (Bkz. 326)

153. Önceden verilmesi gerekmeyen ve hazırlanıp getirilmesi zaman, masraf ve külfeti gerektiren belgeler; polis mesleğine girmek isteyenlerden intihap encümeninin olumlu yönde cevabından sonra, Polis Koleji'ne girmek isteyenlerden ise, sınavda başarılı oldukları anlaşıldıktan sonra istenmelidir. (Bkz. 328)

154. Çarşı ve mahalle bekçilerinin asaleten tayinleri yapılırken, inha merciinin neresi olduğu belirtilmelidir. (Bkz. 330)

155. Emniyet örgütüne yeni ve değişik bir tezkiye sistemi getirilmeli, tezkiye amirinin hizmetin yürütümünden sorumlu ve personeli en yakından tanıyan amir olması sağlanmalıdır. (Bkz. 331)

156. Liyakata ve yapılacak sınav sonuçlarına göre terfi sistemi getirilmelidir. (Bkz. 332)

157. Emniyet müdürleri takdirname verebilmelidir. (Bkz. 334)

158. Vali ve emniyet müdürlerinin emniyet amirlerine disiplin cezası verebilmeleri, emniyet örgütü mensuplarına verilecek disiplin cezalarına ilişkin Tüzük hükümlerinin günümüzün koşullarına uydu-
rulması, il polis divanlarının çalışmalarına ilişkin konular; 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125 nci maddesinde öngörülen Tüzüğün hazırlanması sırasında, polis mesleğinin özellikleri gözönünde tutularak düzenlenmelidir. (Bkz. 344)

159. Muamelât memurluğu sınıfı ıslah edilmelidir. (Bkz. 348)

Ğ — GENEL GÜVENLİK YÖNÜNDEN MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİNE VE KİŞİLERİN DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

160. Müeyyide olmayışı ya da mevcut müeyyidenin yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan bazı aksaklıkları yok edebilmek için bazı yeni müeyyiler getirilmeli veya mevcut olanlar ağırlaştırılmalıdır. (Bkz. 352 - 353, 355, 358, 360 - 372)

H — BAZI ÖZEL KOLLUK KURULUŞLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

161. Çarşı ve mahalle bekçileri örgütü kaldırılarak bugün yapılan hizmet polisin görev alanı içine katılmalıdır. (Bkz. 380)

162. Belediye zabıtası personeline silâh verilmelidir. (Bkz. 381)

163. Orman muhafaza memurlarının kaçakçılığı önleme ve kovalama görevi kaldırılmalı, örgüt personeli sadece görevleri sırasında öğrendikleri kaçakçılık olaylarını ilgililere haber vermekle yükümlü kılınmalıdır. (Bkz. 382)

164. Kır bekçileri Hakkında Kanun, köy korucularını da kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. 384)

TÜRK KOLLUĞUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

Eskiden beri Türklerin «Başbuğ» dedikleri komutanların idarî hizmetler kadar, kolluk görevlerini de üzerlerine aldıkları ve bu durumun Türklerin Devlet kurdukları her yerde, Osmanlı İmparatorluğunda da Tanzimatın ilânına kadar pek az farklarla aynı biçimde devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Türk kolluk tarihini tamamiyle askerî tarih olarak kabul etmek gerekmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş döneminde gerek emniyet ve asayiş, gerekse askerî işlerle görevli «subaşılar» görülmekte; daha sonra ise «subaşı» ve «yasakçılar»ın yanında, geceleri belde güvenliğini sağlayan, bekçilikle görevli başka bir organ olan «ases» e rastlanmaktadır.

Nihayet «yeniçeriler» görülmektedir. Birinci Murat zamanında kurulan ve Kanunî Sultan Süleyman zamanında olgunlaşan yeniçeri örgütü, ülkenin iç güvenliğini de sağlamakla yükümlü kılınmıştır.

İstanbul'un Türkler tarafından fethinden sonra, kolluk görevlerinde en büyük makam, tüm Devlet hizmetlerinde hükümdarın mutlak vekili olan «sadrazamlar»dır. Bu tarihten itibaren diğer kolluk görevlileri olarak da; «yeniçeri ağası», «cebecibaşı ve cebeciler», «kapitanpaşa», «topçubaşı ve topçular», «bostancibaşı ve bostancılar», «hasekiler», «baltacılar», «çavuşlar», «kapıcılar», «çavuşbaşı», «muhzır ağa», «asesbaşı» ve «kadılar» görülmekte ve bunların her biri kendi alanlarında görev yapmaktadırlar.

Ancak, başlangıçta Devletin en sağlam dayanaklarından biri olan ve sonradan gittikçe bozulan yeniçeri örgütü 1826 yılına kadar devam edebilmiş ve bu tarihte kaldırılarak yerine, İstanbul'da «Asakir-i Muntazama-i Mansure» ve «Asakir-i Muntazama-i Hassa», Anadolu ve Rumelinin bazı eyaletlerinde, 1834 yılında «Asakir-i Redife» adı ile yeni örgütler kurulmuştur. Sözü geçen örgütlerin yönetimi «Serasker» isimli komutana bırakılmış ve kendisine daha önce «Yeniçeri Ağası»nın sahip olduğu yetkiler verilmiştir.

Ondokuzuncu asrın ortalarına kadar kolluk hizmetleri, polis - jandarma ayrılığı olmaksızın yürüdüğü ve ancak bundan sonra polis ve jandarma yönlerinden ayrı ayrı örgütlenmelere gidildiği için, bu aşamadan itibaren polis ve jandarmanın tarihî gelişimini birbirinden ayırarak ortaya koymak doğru olacaktır.

EMNİYET ÖRGÜTÜNÜN TARİHÇESİ

Memleketimizde ilk polis örgütü 10 Nisan 1845 tarihinde İstanbul'da kurulmuş olup, bu olay elçiliklere de «Tezkere-i Umumiyeler» le duyurulmuş ve aynı tarihte ilk Polis Nizamnamesi yayınlanarak yeni örgütün görevleri sıralanmıştır.

1846 yılında ise «Zaptiye Müşirliği» kurulmuş ve gerek İstanbul'un, gerekse tüm illerin güvenliğinden sorumlu, polis ve jandarmanın tek mercii olarak görev yapmıştır.

1845 yılında İstanbul'da kurulan polis örgütü çok geçmeden kaldırılmış olmasına rağmen Zaptiye Müşiriyeti'nin ve sonradan «Nezaret» ünvanını alan bu dairenin yönetiminde, zaptiye ve jandarmadan ayrı bir polis kolluk kuvvetinin zaman zaman faaliyete geçtiği görülmektedir.

1881 yılında, günümüze kadar devam etmek üzere yeniden kurulmuş olan polis kolluk kuvvetinin doğmasından önce «Teftiş Memurluğu» adıyla bir polis örgütü meydana getirilmiştir. Ancak bu örgütün de ömrü kısa olmuş ve görevleri «Asakir-i Zaptiye» ye devredilmiştir.

1879 yılında, önce yalnız İstanbul'un emniyet hizmetleriyle, 1893'den sonra ise illerde kurulmaya başlanan polis örgütünün yönetmekle görevlendirilen Zaptiye Nezareti'nin kurulması, diğer yandan «Asakir-i Zaptiye» nin, Zaptiye Nezareti'ne bağlanmayarak, Jandarma Dairesi kanalıyla doğrudan doğruya seraskerliğe bağlanmasıyla «Zaptiye Nezareti ve Jandarma Dairesi» dönemi başlamakta ve bu dönem, Zaptiye Nezareti'nin - polis hizmetleri yönünden - yerini Emniyet Umum Müdürlüğüne bıraktığı 1909 yılına kadar devam etmektedir.

Böylece, 1846'dan 1879 yılına kadar, Devletin kolluk kuvvetleri tek elden yönetildikten sonra, yeniden birbirinden ayrı iki yere bağ-

lanmış ve 1879 yılından sonra Zaptiye Nezareti aşağı yukarı bugünkü Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, Jandarma Dairesi ise Jandarma Genel Komutanlığının görev ve yetkilerine sahip duruma gelmişlerdir.

1907 yılında polis örgütünün kuruluş, görev ve yetkilerini gösteren bir Tüzük yayınlanmıştır. Yeni polis örgütünün bünyesinde; İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu Polis Müdürlükleri ve Beşiktaş Polis Memurluğu adıyla dört polis dairesi kurulmuş ve bunlar da merkezlere bölünmüş bulunmaktadır.

1909 tarihli İstanbul Vilâyeti ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Teşkiline dair Kanunla; Zaptiye Nezaretinin yerine, polis hizmetlerini yönetmek üzere Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti kurulmaktadır.

Bu Kanunla :

- 1 — İstanbul vilâyeti,
- 2 — Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti,
- 3 — İstanbul vilâyetine bağlı İstanbul Polis Müdürlüğü kurulmuş oluyordu.

Böylece, tüm polis müdürlüklerinin üzerinde ve doğrudan doğruya Dahiliye Nezareti'ne bağlı olarak Devletin genel kolluk hizmetlerini yürüten ilk Emniyet Genel Müdürlüğü kurulmakta, ancak, İstanbul ilinin kolluk hizmetleri İstanbul Vilâyeti Polis Müdürlüğüne bırakılmaktadır.

1913 yılında çıkarılan Dahiliye Nezareti Teşkilât Nizamnamesinde, Emniyet-i Umumiye Nezareti'nin görevi; «Memleketin emniyet ve inzibatına taallük eden her türlü umur-u muamelâtı takip ve o baktaki muhaberatı idare ve polis teşkilâtı ve tensikatiyle polis mekteplerini idare etmek» olarak tanımlanmıştır.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İstanbul'da:

1. Emniyet şubesi,
2. Memurin ve levazım şubesi,
3. Muhasebe şubesi,
4. Tahrirat şubesi,

Biçiminde örgütlenmiş, ilk olarak kurulan İstanbul Polis Okulu da buraya bağlanmıştır. Sayılan şubelere zamanla yenileri eklenmiş ve örgüt daha da genişlemiştir.

1915 yılında yayınlanan bir Talimatname ile de «Emniyet Müfettişliği» adıyla ve doğrudan doğruya Dahiliye Nezareti'ne bağlı yeni bir daire kurulmuştur. Emniyet Müfettişliğine verilen ilk görevler; demiryolu, iskele, istasyon ve sınır kapılarının emniyet ve asayişinin sağlanmasına ve korunmasına ilişkin tedbirleri almak ve pasaport kanunu hükümlerini uygulamaktır.

Meşrutiyet döneminde, özellikle 1909 - 1913 yılları arasında, kolluğu doğrudan doğruya ilgilendiren çeşitli konulara ilişkin önemli sayıda kanun ve tüzük yürürlüğe konulmuştur.

Polisliğe alınma, terfi, nakil, istifa, mükâfat, cezalandırma ve işten el çekirme gibi iç bünyeyle ilgili konular bu devre içinde etraflica ele alınmış ve yazılı hükümlere bağlanmıştır.

1923 yılında çıkarılan Polis Nizamnamesinde, 1913 tarihli Nizamnamenin bir çok hükümleri aynen korunmuş, polisin yetki ve görevleriyle hakları açıklığa kavuşturulmuştur. Bu hükümler Cumhuriyet devrinde çıkarılan 2049 sayılı Emniyet Teşkilât Kanunu ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu hükümleri yürürlüğe girinceye kadar uygulanmıştır.

1937 yılında yürürlüğe konulan 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanunu ile emniyet örgütünün merkez ve taşra kuruluşları, görevleri, bün-yeleri, merkezle ve mülkî makamlarla olan bağlantıları, personelin kıyafeti, meslek dereceleri ve sınıflar, maaş durumları vb. hususlar düzenlenmiş olup, halen de yürürlükte bulunmaktadır.

Polisin görev ve yetkilerini saptayan 4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu da halen yürürlükte bulunan kanunlar arasındadır.

Polisin eğitilmesi yolunda ilk adım 1907 yılında atılarak, Selânik'te ilk Polis Okulu açılmış, ancak II inci Meşrutiyetin ilânından sonra adı geçen okul kapatılmıştır. 1909 yılında İstanbul'da ikinci polis okulu açılmış, bunları 1923 ve 1929 yıllarında Konya ve Trabzon'da açılan okullar izlemiş, son ikisi 1931 yılında kapatılmışlardır.

1937 yılında, polisin eğitimi ve öğreniminde en önemli yeri tutan Ankara Polis Enstitüsü, 1938 yılında da Polis Koleji açılmıştır. Bugün, ikisi İstanbul'da birer tanesi de Ankara ve İzmir'de olmak üzere dört tane polis okulu öğretimini sürdürmektedir.

JANDARMA ÖRGÜTÜNÜN TARİHÇESİ

Osmanlı İmparatorluğu devrinde Seraskerlik makamına bağlı olarak kurulan Zaptiye Müşirliği'nin kuruluş tarihi olan 16 Şubat 1846, yakın zamana kadar Jandarma örgütünün de kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.

Ancak, Devlet ve Harp Tarihi Başkanlığı arşivlerinde yapılan araştırmalar sırasında elde edilen bazı güvenilir belgelerden yukarıda geçen tarihin, jandarmanın gerçek kuruluş tarihi olmadığı kanısına varılmıştır.

Jandarmanın, 1839'da ilân olunan Gülhane Hattı Hümayunun-
dan sonra kurulduğu anlaşılmakta, Tanzimatın ilânını izleyen yıllara ait bazı jandarma atama kararnamelerine rastlanmış olması da bu kanıyı doğrulamaktadır. Ancak, kuruluş ay ve gününü kesin olarak saptamak olanağı bulunamamıştır. Bu nedenle, Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi'nin kabul tarihi olan 3 Rebiülevvel 1286'nın milâdî güne karşılığı olan 14 Haziran kuruluş günü, 1839 yılı da kuruluş yılı olarak kabul edilmiştir.

Jandarma tarihini beş bölümde incelemek mümkündür.

1. 1839 - 1860 devresi :

Eyalet ve sancaklardaki «umur-u zaptiye» hizmetleri Zaptiye Müşirliği'ne bağlanmış ve böylece tam anlamıyla, ana görevi iç güvenliği sağlamak olan yeni bir askerî sınıf kurulmuş olmaktadır.

2. 1861 - 1913 devresi :

«Umur-u Zaptiye» hizmetlerine memur subayların atanmalarıyla taşra örgütü gelişmeye başlamıştır.

14 Haziran 1869 yılına kadar, kanunî bir dayanağı olmamakla beraber, emirname, ferman ve kadıların fetvalarına uyularak asayiş sağlanmaya başlamış, bu tarihte, yani 14 Haziran 1869'da çıkarılan «Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi» ile hizmetler bir nizamla bağlanmış oluyordu.

1876 yılında, kara, deniz ve zabıta eğitimi görmüş askerlerden oluşan «Zabtiye Bahri Sefit Alayları»nın Cezayir, Tunus ve Trablusgarb'a gönderildiği görülmektedir. Bu Alaylar gittikleri yerlerde asayiş iade ve o yer idaresine teslim eder ve merkezlerine dönerlerdi.

1877 - 1878 yıllarında Osmanlı - Rus savaşının yenilgimizle sonuçlanması üzerine Ordu'da «ıslahat ve tensikat» hareketleri hızlanmış ve söz konusu «ıslahat» hareketleri Zaptiye Müşirliği'nce de izlenmiştir. «Zaptiye» adının «Jandarma» olarak değiştirilmesi ve «Zaptiye Müşirliği» nin «Jandarma Dairesi Reisliği» adını alması da bu devreye rastlamaktadır.

1879 yılında, Fransız Jandarma Nizamnamesi aynen tercüme edilerek, Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi yeniden düzenlenmiş ve kuruluş, görev, tayin ve terfi konuları yeni esaslara bağlanmıştır.

Bu arada Jandarma Dairesi Karargâhı ıslah edilerek yedi daireye ayrılmış, taşra örgütünde alaylar kurulmuş, Jandarma Dairesi Reisliğinin adı da «Umum Jandarma Kumandanlığı» olarak değiştirilmiştir.

II inci Meşrutiyetin ilânından sonra İngiltere, Fransa ve İtalya'dan getirilen subaylar; İstanbul'da Jandarma Dairesinde, İstanbul, Selânik, İzmir, Trabzon, Beyrut ve Bağdat muntaka müfettişliklerinde görevlendirilmiş, jandarma örgütü, örgüt ve eğitim yönünden en yüksek düzeye çıkarılmıştır.

1908 sonbaharında, Selânik'te ilk «Jandarma Zabıt Mektebi» açılmış, ordudan seçilen subaylar bu okulda kolluk alanında eğitilerek jandarma sınıfına geçirilmişlerdir. Yine aynı okulda jandarma küçük subayları (Assubaylar) subay olarak yetiştirilmişlerdir.

3. 1913 - 1923 devresi :

Balkanlar, Kuzey Afrika ve Güney Arap yarımadasındaki jandarma birlikleri, ordu birlikleriyle beraber Anadolu'ya ve Kuzey Arap yarımadasına çekilmişlerdir.

4. 1924 - 1930 devresi :

10 Haziran 1930 tarihinde; bugünkü jandarma örgütünün kuruluş, kadro ve görevlerini saptayan 1706 sayılı Jandarma Kanunu yürürlüğe girmiş ve jandarma görev yönünden İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

5. 1931 yılından bugüne kadar süren devre :

1937 yılında, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesi çıkarılarak, 1706 sayılı Jandarma Kanununa esneklik getirilmiştir.

1956 tarihinde ise; 6815 sayılı Kanunla, sınır, kıyı ve karasularıamızın korunması görevi jandarmaya verilmiş ve bu Kanun kapsamına giren sınır ve kıyı birlikleri de jandarma örgütüne dahil edilmiştir.

KOLLUK HİZMETLERİ

1. BÖLÜM : GÖREVLER
2. BÖLÜM : ÖRGÜTLENME
3. BÖLÜM : YETKİ VE SORUMLULUK
4. BÖLÜM : KONTROL
5. BÖLÜM : PLANLAMA
6. BÖLÜM : HABERLEŞME
7. BÖLÜM : KAYNAKLAR
8. BÖLÜM : PERSONEL
9. BÖLÜM : GENEL GÜVENLİK YÖNÜNDEN MEVZU-
AT DEĞİŞİKLİKLERİNE VE KİŞİLE-
RİN DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN ÖNE-
RİLER
10. BÖLÜM : BAZI ÖZEL KOLLUK KURULUŞLARINA
İLİŞKİN ÖNERİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖREVLER

I — ADLİ KOLLUK GÖREVLERİ VE BU GÖREVLERİ YÜRÜTECEK KISMIN AYRILMASI

A — ADLİ KOLLUK GÖREVLERİ

1 — ADLİ MAKAMLAR ADINA YAPILAN GÖREVLER (HAZIRLIK SORUŞTURMASI)

1. C.M.U.K. nun 153 üncü maddesinin birinci fıkrasında, cumhuriyet savcısının, ihbar ya da herhangi bir suretle bir suçun işlendiği kanısını verecek bir durumu öğrenir öğrenmez, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmak zorunda olduğu söylenmektedir.

154 üncü maddenin birinci fıkrasında ise; sonuca varmak için savcıların tüm memurlardan her türlü bilgiyi isteyebilecekleri, gerek doğrudan doğruya ve gerekse kolluk makam ve memurları aracılığıyla her türlü soruşturmayı yapabilecekleri öngörülmüştür.

Sözü geçen maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre, tüm kolluk makam ve memurları adliyeye ilişkin işlerde cumhuriyet savcılarının emirlerini yapmakla yükümlüdürler. Bu emirler önemli ve acele durumlarda yazılı olarak verilir.

Yukarıdaki madde hükümlerinden anlaşılacağı gibi, hazırlık soruşturması konusunda asıl görev savcıların olup, bu görevin yapılması savcılar tarafından kolluktan istenebilir. (1)

---

(1) Hazırlık soruşturmaları hakkında etraflı bilgi, ileride, adli kolluğun ayrılmasını gerektiren nedenler arasında verilecektir.

2 — ADLİ MAKAMLARA YARDIM EDİCİ GÖREVLER

a) İcra İşlerine Yardım Etmek

(1) İcra Memurlarının Başvurmaları Üzerine Kendilerine Yardım Etmek ve Emirlerini Yerine Getirmek

2. 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 81 inci maddesine göre tüm kolluk personeli, icra memurunun yazılı başvurusu üzerine, zor kullanma konusunda kendisine yardım etmek ve emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür.

2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 110 ve 219 uncu maddelerinde de aynı göreve değinilmektedir.

İcra ve İflâs Kanununun 81. inci maddesinde «bütün zabıta memurları» icra memuruna yardım etmek ve emirlerini yapmakla yükümlü tutuldukları halde, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 119 uncu maddesinde «zabıta makamları» ndan söz edilmesi, bu makamların icra memurlarının emirlerini yapmakla yükümlü bulundukları biçiminde bir anlayış ve tutuma yol açmaktadır.

81 inci maddenin amacı zor kullanılmasını gerektiren durumlarda, icra memuru tarafından kolluğun yardımından yararlanılması ve bu zor kullanmanın biçimini de icra memurunun göstererek yanına verilen kolluk görevlisine emir olarak bildirmesini sağlamak olup, herhangi bir karşı koyma ya da saldırı ihtimaline karşı bir önleyici tedbir almak değildir.

Bu nedenlerle İcra ve İflâs Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki biçimde değiştirilmelidir :

«Zor kullanmak hususunda veya görevi yerine getirirken engellemeye ya da saldırıya uğrama ihtimalinden ötürü, icra memurlarının yazılı başvuruları üzerine, kendilerine yardım etmek veya önleyici tedbir olmak üzere icra işlemlerinin yapılacağı yere göre, jandarma veya polis verilir.

Bu istek zor kullanmak amacıyla yapılmış ise, icra işleminin gerektirdiği zorun biçimi icra memuru tarafından işlem sırasında belirtilerek görevli kolluk personelinden yerine getirilmesi istenir.» (Bkz. Cilt. 3. 59)

Aynı şekilde Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 110 uncu maddesinin son fıkrası şöyle değiştirilmelidir :

«İcra memurlarının yazılı başvuruları üzerine, icra işlemlerinin yapılacağı yerin jandarma karakol komutanınca, zor kullanmak veya memurun uğrayacağı engelleme ya da saldırı ihtimalinden ötürü söz konusu engelleme ya da saldırıları gidermek amacıyla jandarma görevlendirmek yönünden de icra memurları ile ilişkileri vardır.» (Bkz. Cilt. 3. 60)

Aynı Tüzüğün 219 uncu maddesine de aşağıdaki biçim verilmektedir :

«İcra ve İflâs Kanununa göre, zor kullanmak konusunda veya görevi yerine getirirken engellemeye ya da saldırıya uğrama ihtimalinden ötürü, icra memurlarının yazılı başvuruları üzerine, kendilerine jandarma verilir.

Yazılı istek, icra işlemlerinin yerine getirileceği yerin bağlı bulunduğu jandarma karakol komutanına yapılır ve komutan tarafından birlik komutanına durumdan bilgi verilir.

İstek, zor kullanılması amacını güdüyorsa, icra işleminin gerektirdiği zorun biçimi icra memuru tarafından belirtilir.» (Bkz. Cilt. 3. 61)

3. İcra ve İflâs Kanununun 81 inci maddesine göre icra memurlarının zor kullanılması konusundaki istekleri kolluk makamlarına, değişik biçim ve yollarla yapılmaktadır. Sözlü, basılı veya daktilo makinesiyle yazılı, örnek alıkonulmayan, kayıt görmeyen; savcılık yoluyla veya icra memurlarının emniyet müdürlük, amirlik veya komiserliğine, jandarma komutanlığına ya da doğrudan karakollara başvuruları biçiminde işlemlere rastlanmakta, belgelerin dosyada saklanmaları bir esasa bağlı bulunmamaktadır.

Bu durumda kanunun koyduğu esaslara paralel bir uygulama yapılmamakta, doğru bir kayıt ve dosyalama düzeni sağlanmamakta, yapılacak başvuruların yöneltileceği kademeler her yerdeki anlayış farklarına göre değişmekte, uygulama esaslarında birlik, beraberlik ve yeknesaklık sağlanamamaktadır.

Bu nedenle; icra memurlarının kolluktan yardım isteklerinin yazılı biçimi, kaç örnek olacağı, kayıt düzeni, tabi tutulacakları işlemler, dosyalama ve saklama esas ve biçimleri düzenleyici bir metinle saptanarak, valiliklere ve savcılıklar yoluyla icra memurluklarına gönderilmek suretiyle uygulanması sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 62)

(2) Gıyapta Yapılan Hacizlerde Hazır Bulunmak

4 . 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 78 inci maddesine göre, haciz sırasında borçlu veya zilyet veya bunların vekilleri, işçi, hizmetli ya da ailelerinden birisi kendilerini temsilen haciz yerinde bulunmaz ya da o sırada bulunmaları sağlanmazsa gıyapta haciz yapılır.

Gıyapta yapılan hacizlerde kolluk görevlisi veya muhtar ya da ihtiyar kurulu üyelerinden biri veyahut ta borçlu ya da zilyedin komşularından iki kişi hazır bulundurulur.

Madde hükmünden anlaşılacağı üzere, kolluk görevlisinin mutlak olarak bulunması zorunluluğu olmayıp; onun yerine muhtar, ihtiyar kurulu üyesi ya da komşuların bulunması olanağı vardır ve bunun saptanmasını haciz memurunun değerlendirmesine bırakılmıştır.

Görev, belgelendirme amacını güder niteliktedir. Kolluğun zor kullanmasıyla ilgisi yoktur ve kolluğun kullanılması isteğe bağlıdır.

Bu bakımdan, zor kullanılması gerektiren durum dışında ve başkalarının katılmasıyla işlemin tamamlanabilmesi halinde kolluk personelinin kullanılmaması uygun olacaktır.

Aslında, maddede yer alan «zabıta memuru» deyimini de açıklık ve kesinlikten uzaktır. Kanun metinlerinde bu yönden güdülen amacın ve kolluğa işaret olunurken, kolluk görevlerinin niteliği gözönünde tutulup, gördürülmek istenen hizmetin ne olduğunun belirtilmesi ve hangi kolluğun kastedildiğinin ayrıık olarak saptanması gereklidir.

Böylece, kolluğun belgelendirme niteliğindeki işlemlerde görevli olmak durumundan çıkarılması ve bu gibi işlerle uğraştırılmamasıyla asıl kolluk görevlerine bütün güçleriyle birlikte yöneltilebilmesi yönünden yarar sağlanmış olacaktır.

Ayrıca, kolluğun kendi üstleri dışındaki mercilerce türlü biçimde kullanılması ve gözlemci olarak herkesin yapabileceği işlemlere kolluğun sokulması gibi sakıncaların da önüne geçilebilmiş olacaktır.

Bu bakımdan, gıyabî hacizlerde bulunan görevliler arasında kolluk memurları çıkarılarak 6183 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki biçimde yeniden düzenlenmelidir :

«Gıyapta yapılacak hacizlerde muhtar ya da ihtiyar kurulu üyelerinden biri veyahut borçlunun ya da zilyedin komşularından iki kişi hazır bulundurulur. (Bkz. Cilt. 3. 67)

(3) Vergi Borcundan Doğan ve İcra Tetkik Mercii Yargıcı Tarafından Verilen Hapsen Tazyik Kararlarını İnfaz Etmek

5. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun ve 251 sayılı Kanunlara göre verilen hapsen tazyik kararlarının sayısı, bazı yerlerde kolluk örgütünü tek başına uğraştıracak kadar çoktur.

Aslında, kolluğun otorite ve zorlamasından yararlanılarak borcun yükümlüden alınmasına çalışıldığı, uygulama şekli bakımından amacın mal bildiriminde bulundurmamak olmadığı; tahsil daireleri ile tahsildarların bütün tahsilâtı sağlayacak biçimde çalışmadıkları ve bunun kolluk aracılığıyla sağlanmasının kolay yol olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Uygulamada, çok az bir tutarı taşıyan kararlar alınarak kolluğa verildiği, ölmüş yükümlülere hapsen tazyik kararları çıkartılmakta olduğu, tahsildarların hiç uğramadıkları bazı yükümlülere ait ödeme emirlerini imzaladıkları görülebilmektedir.

Tahsildarların borçlu yükümlülere bulup borcu tahsil edemedikleri, usulüne göre kovaladıktan sonra borcu tahsil edemediklerini yine usulüne göre belgelendirmedikleri, hapsen tazyik kararlarını, mal bildiriminde bulunulmasına değil de, kolluk zoruyla borcun yükümlüden tahsiline bir baskı aracı olmasını düşünerek kolluk makamlarına verdikleri, özellikle jandarmanın görev alanında yükümlülerin uzak yerlerden getirilmeleri gibi sakıncalar yanında, kolluğu çok uğraştıran, asıl güvenlik ve esenlik görevlerinin yerine getirilmesini aksatan bir «zorba tahsildarlık» işinin kolluk örgütüne götürüldüğü anlaşılmaktadır.

Kolluk görevlileri tarafından getirilen yükümlüye, borcun ödemesini sağlamak amacıyla tahsil dairelerinin özel ve usulüz olarak süre vermeleri sonucunda, bir kişiyi tekrar tekrar getirmek ve bu yüzden bir kararı bir kaç kez infaz etmek gibi durumlar da doğmaktadır.

Diğer yandan, araştırma yapılan yerlerde, kolluk görevlileri tarafından getirilip de borcunu ödemediği ya da mal bildiriminde bulunmadığı için hapsen tazyik edilen tek yükümlünün bile bulunmadığı saptanmış bulunmaktadır.

Bu nedenle, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun 251 sayılı Kanunla değiştirilen 10 uncu maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmelidir :

«Hapsen tazyik sırasında borç ödenmek istendiği takdirde ya da mal bildiriminde yer alan ve haczedilebilecek eşyanın satışı sırasında, kamu alacağı iki katı üzerinden hesaplanarak tahsil olunacak şekilde işleme tabi tutulmakla beraber, yükümlünün getirilmesinde kolluk görevlileri tarafından harcanması gereken olağan taşıt ücreti ve gündelikler de kamu alacağının iki katıyla birlikte tahsil olunarak hak sahiplerine ödenir.» (Bkz. Cilt. 3. 73)

b) Emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilenlerin takip ve kontrolü.

Genel emniyet gözetimi altında bulundurulmak cezası verilen kişiler hakkında özel yönetmeliği gereğince uygulama yapmak

6. Genel emniyet gözetimi altına alınma cezasının infazları gerçek anlamıyla yapılamamakta, izlenmeleri gerektiği gibi yerine getirememekte ve hükümlü kişiler bulunamamaktadır.

Genel emniyet gözetimi altına alınma cezasının uygulanmasına ilişkin olarak, Türk Ceza Kanununun 28 inci maddesi uyarınca Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca düzenlenerek yürürlüğe konulmuş olan 12.4.1946 tarihli Yönetmeliğin uygulamasında kişilere ve örgüte ait aksaklıklar meydana gelmektedir. Özellikle, hükümlüler eğleşme yeri kolluk makamlarına yük olmakta, çalışabilecekleri bir iş bulamamakta ve izlerini kolaylıkla kaybedebildiklerinden, tekrar aranmaları kolluk yönünden gereksiz bir uğraşı demek olmaktadır.

Genel emniyet gözetimi altında bulundurulmak cezasının süre ve ya nitelik yönünden kaldırılmasına ya da sınırlandırılmasına ilişkin istem ve öneriler mahkemelerce genellikle reddedilmektedir. Bu bakımdan da söz konusu kişiler kolluk makamlarını uğraştırmaya devam etmektedirler.

Bu nedenlerle; uygulama alanına daha etkili ve ileri bir tedbir biçimi getirilmek şartıyla, bu tedbirin kaldırılmasının yerinde olacağı sanılmaktadır. İleri tedbir sistemleri olarak da, internat (Devlet kuruluşlarında), Poste - cure (hükümlü cezaevinden çıktıktan sonra durumunu idame) ve Patronage düşünülebilir.

Bu bakımdan; Türk Ceza Kanununun 11 inci maddesindeki fer'i cezalar arasından genel emniyet gözetimi altına alınmak cezası ve bunun için de; 28,42 ve 525 inci maddeler yürürlükten kaldırılarak,

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin 2 ve 4 üncü bendlerindeki Devlet ve belediye hizmetlerinde çalıştırılma, eğitim ve ıslah kuruluşlarına devam ettirilme gibi bir sistem getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 82)

- c) Zor kullanmayı gerektiren durumlarda adli makamlara yardım etmek

Yetkili mercilerden verilen ve zor kullanmayı gerektiren ihzar, tevkif ve yakalama müzekkerelerini infaz etmek

7. İhzar müzekkeresi; C.M.U.K. nun 45 ve 46 ncı maddelerine göre tanığın, 133, 223, 229 ve 356 ncı maddelerine göre sanığın, 401 inci maddesine göre de hükümlünün istenilen zamanlarda, istenilen yerlerde hazır bulundurulması için yetkili yargı organlarından kolluk makamlarına yazılan bir emirdir.

Tevkif müzekkeresi ise, hakkında tutuklama kararı verilmiş olan sanık veya hükümlünün (C.M.U.K. Mad. 401) tutuklama kararının yerine getirilmesi için yetkili makamlardan verilen ve o kişinin yakalanmasını sağlayacak yazılı bir emirdir.

Yasaların gerektirdiği durum ve koşullarda yakalanması gereken kimsenin yakalanıp belirli bir yere teslim edilmesi için yetkili adli makamlarca ve sırasında kolluk makamları tarafından verilen yazılı emre de yakalama müzekkeresi adı verilmektedir.

8. İhzar müzekkerelerinin çokluğu, bunların uygulamasını; görevli personeli ihzarlıyı getirebilmesi değil, belirli tarihte belli bir yerde hazır bulunması hususunu bildirmesi biçimine sokmuştur. Kolluk personelinin kadro ve personel yetersizliği yüzünden girilen bu tür uygulama sonunda ihzarlı gelmediği takdirde ve adli görevin savsaklanması nedeniyle cezaî sorumluluk söz konusu olduğunda, yargı organlarının hoş görüşüne sığınmaktan başka çıkar yol kalmamaktadır.

C.M.U.K. muzun kaynağı olan Kanunda tanıklar için ihzar müessesesi yoktur. Bizde de bu müessese kaldırılarak, davetiye müessesesinin yaygınlaştırılması halinde, davete uymayanların, açık ölçülere bağlanmış haklı özür durumları dışında, yüksek miktarda para ya da tazminata tabi tutulmaları düşünülebilir.

Bu bakımdan, tanıklar hakkında ihzar müessesesi kaldırılarak; yerine cezalı, harçlı ve celse masraflı davetiyelerle celbetmek siste

konulmalı, sadece sanık ve hükümlüler için ihzar müessesesi devam etmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 96)

9. İhzar müzekkereleri konusunda rastlanan bir diğer aksaklık da, uygulamada mülkiye ve kolluk üstleri hakkında ihzar müzekkerelerinin yerine getirilmesinin genel kurallara tabi olması ve özel hükümlerin yokluğunun anlaşmazlıklar yaratmasıdır.

En büyük mülkiye ve kolluk üstleri hakkında yargı organlarınca çıkarılan ihzar müzekkerelerinin yerine getirilmesi konusu; infazı yapacak merciin belirtilmesi, ayrılması ve infazın kendisi yönünden olumsuz durumlar yaratmakta, yönetim ve yargı organları arasında sürtüşme ve anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

Bu nedenlerle, mülkiye ve kolluk üstleri için ihzar müzekkeresi çıkarılabilmesi olanağı ortadan kaldırılarak bu konuda davetiye usulü geliştirilmelidir. Bunun için de; Ceza ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunlarına getirilecek birer yeni hükümle, o yerin en büyük mülkiye ve kolluk üstleri hakkında ihzar müzekkeresi çıkarılamaması; ikinci davetiyeye rağmen gelmemeleri halinde durumun bir üst mercie bildirilmesi ile sonuç sağlanması istenmeli ve buna uymamak halinde üst merci tarafından ayrıca intibatî işlem uygulanması yoluna gidilmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 99)

ç) Ceza ve Tevkifevlerinin Dış Korunmasını Sağlamak

10. 14 Haziran 1930 tarihli ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunla, ceza ve tevkifevlerinin yönetilmesi görevi Adalet Bakanlığına verilmiştir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden dört gün önce kabul olunan 1706 sayılı Jandarma Kanununda bu konuya ilişkin hiç bir hüküm bulunmadığı halde, 1.12.1937 tarihli ve 2/7756 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 220 nci maddesindeki, Adliye Bakanlığınca koruma örgütü kuruluncaya kadar ceza ve tevkifhanelerin dış korunmasının jandarmaya ait bulunduğuna ilişkin hükümle, söz konusu yerlerin dış korunmasının geçici bir jandarma görevi durumuna gelmesi öngörülmüştür.

Ceza ve tevkifevlerinin dış korunmasının Adalet Bakanlığına ait bir görev olduğunu 8 inci maddesinin birinci fıkrasıyla dolaylı yoldan belirten 1721 sayılı Kanun, özel örgüt kuruluncaya kadar bu görevi kimin yürüteceğine ilişkin bir hüküm getirmediği gibi; yukarıda sözü geçen Tüzükten başka hiç bir kanunda da bu konuda bir hüküm bu-

lunmadığından, jandarmanın bu görevi herhangi bir kanun hükmüne dayanmadan günümüze kadar süregelmıştır.

Ceza ve tevkifevlerinin iç ve dış korunmalarının ayrı ayrı örgütlerce yürütülmesi türlü yönlerden sakıncalı olmaktadır. Söz konusu yerlerden kaçma olayları çoğunlukla içeriden düzenlenmiş olduğu halde, dışta görevli jandarma erleri hakkında da kovuşturma yapılmakta olması ve kovuşturma sonucuna göre tutuklanan ya da hüküm giyen görevlilerinin durumu jandarma personeli üzerinde moral bozulmasına yol açmaktadır .

Göreve yeter sayıda jandarma eri bulunmaması da, personelin gücünün üzerinde çalıştırılması, yıpranması ve eğitimine olanak bulunamaması sonucunu doğurmaktadır.

Bunun yanında, dış korumayı sağlamakta gerekli olan ve bu amaçla kullanılacak araç vb. ihtiyaçları karşılaması gereken mercilerin hangileri olacağı konusunda açıklık olmaması da anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

Ceza ve tevkifevlerinin dış korunması hizmetinde ve özellikle gündüz diğer görevlerde de çalıştırılan nöbetçi erler, gece nöbetlerinde etkili bir biçimde denetlenememektedirler.

İç ve dışta görevli personelin ayrı otoritelere bağlı olması ve bu nedenle jandarmanın içeriyi kontrole yetkili bulunmaması, koruma yönünden gereken önleyici tedbirlerin yeteri kadar alınamamasıyla sonuçlanmaktadır.

Ayrıca, dış korumadaki erlerin kendi askerî üstleri emrinde olmalarına rağmen cumhuriyet savcılarıyla cezaevleri müdür ve memurlarının bu personele sık sık karışmaları, disiplini sarsıcı durumlar yaratmaktadır.

Ceza ve tevkifevlerine gelen ziyaretçilerin dış kapılarda jandarmanın yaptığı yasak eşya ve silâh aramalarına tabi tutulması jandarmanın gereksiz bir karışması gibi gösterilerek, halkın, cezaevi müdürüne veya gardiyanlara sızlanmalarına yol açmakta; bu nedenle, cezaevi müdürünün ya da gardiyanların kendiliklerinden veya cumhuriyet savcıları yoluyla jandarmaya baskı yaparak, dışarıdaki arama görevlerinin yerine getirilmesini önledikleri anlaşılmaktadır.

Özellikle ilçe cezaevlerinin en basit koruma koşullarından yoksun olmaları, bu yerlerden kolaylıkla kaçma olanağı yaratmaktadır. Bu

durumdaki cezaevlerinden kaçma olaylarında, suç jandarmada aranarak görevlilerin cezalandırılmaları yoluna gidilmesi, yurt savunması için silâh altına alınmış bulunan erlerde sürekli bir huzursuzluk yaratmaktadır.

Bütün bu sıralanan nedenlerle, ceza ve tevkifevlerinin iç ve dış koruması görevi Adalet Bakanlığının sorumluluğuna verilmeli ve adı geçen Bakanlığa bağlı bir «Ceza İnfaz Kurumları Koruma Örgütü» kurulmalıdır. (Bkz. Cilt. 3, 118)

d) Tutuklu ve Hükümlülerin ya da Muhafaza Altında Sevki Gerekenlerin Emniyet İçinde Gidiş Gelişlerini Sağlamak

11. Jandarmanın adli görevlerinden biri de tutuklu ya da hükümlülerin sevk ve nakillerinde söz konusu olmaktadır.

Tutukluların ve hükümlülerin soruşturma ya da duruşma için istenilen zamanda yargı mercilerinde hazır bulundurulmak üzere cezaevlerinden alınarak getirilmeleri ve geri götürülmeleri; başka yer cezaevlerine muhafaza altında sevk ve teslim edilmeleri görevi, jandarma örgütüne bir kanun hükmüne dayanılarak değil, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 227 - 250 nci maddeleri aracılığıyla verilmiş bulunmaktadır.

Bu konuda da uygulamada önemli aksaklıklar görülmektedir. Her şeyden önce; jandarma örgütündeki personel noksanlığı görevin akamasına yol açmakta, diğer cezaevlerine sevk ve nakillerin çokluğu firar olaylarını kolaylaştırmaktadır.

Yeni infaz sistemlerine ve bu yöndeki modern anlayışa göre kolluğun hükümlülerle ilişkilerinin kesilmesi gerekirken bugünkü uygulama bu sakıncaları sürdürmektedir.

Diğer yandan, sevk edilen tutukluların ve hükümlülerin, bu sevklerinin genel taşıtlarla yapılması sırasında, yakınlarının da bu taşıtlara binebilmeleri, görevli erlerin fikrini çelmeye ortamı hazırlamaktadır.

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ve ilgili Tüzük hükümlerinde söz konusu olan «muhafız tefrik ve tahsisi» inden ve izin süresi içinde muhafızın görevlerinin tayininden anlaşmazlıklar doğmaktadır.

Uygulama alanında göze çarpan bu ve daha başka aksaklıklar, görevin jandarmadan alınmasında zorunluluk olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Az önce ceza ve tevkifevlerinin dış korunmasının Adalet Bakanlığınca kurulacak bir koruma örgütüne bırakılması önerildiğine göre bu görevin de gerek niteliği, gerekse jandarma tarafından yerine getirilmesinin ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle özel olarak eğitilmiş ve donatılmış olan bu örgüt tarafından yapılması ve personelin bu hizmete göre yetiştirilmesi ve görevin yerine getirilme esas ve şekillerinin belirtilmesi uygun olacaktır. (Bkz. Cilt, 3. 130)

3 — İDARİ - ADLİ GÖREVLER

a) Hafta Tatilinde ve Cumhuriyet Bayramında Açık Yerleri Kapatmak

12. 21 Ocak 1924 tarihli ve 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanun'da «cuma» günü olan hafta tatili, 27 Mayıs 1935 tarihli ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunla «pazar» olarak değiştirilmiş ve bu Kanun hükümlerine aykırı olarak pazar günleri açılarak çalışan dükkân ve kurumların cezalandırılmaları hüküm altına alınmıştır.

2739 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin son fıkrasına göre, sadece 29 Ekim günü özel işyerlerinin kapanması gerekmekte, diğer tatil günleri için bu konuda bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Her iki Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak bazı aksaklıklar göze çarpmaktadır.

Önce 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinde geçen «zabıta memuru» deyiminden, hangi kolluk örgütüdür görevlendirildiğinin anlaşılamadığını, bunun sonucunda da görevin genellikle belediye kolluğunca üstlenildiğini söylemek gerekmektedir.

Diğer yandan, sözü geçen Kanunun 9 uncu maddesinde, bu Kanun hükümlerine aykırı biçimde ve izin belgesi olmaksızın pazar günleri açılan dükkânlar hakkında düzenlenen tutanakların doğrudan doğruya sulh mahkemesine verilmesi esası konulduğu halde, bazı yerlerde söz konusu tutanaklar cumhuriyet savcılıklarına ya da diğer mercilere gönderilmekte, bunlardan bazıları da hazırlık soruşturmasına tabi tutulmaktadır.

Bu biçim. uygulamalar kanun hükmüne aykırı olduğu gibi, ayrıca yanlış işlemlere yol açarak; memur, zaman ve kırtasiye sarfını da gerektirmektedir.

Bir başka aksaklık da, pazar günleri ticarî veya sınaî bir çalışma göstermeyip, sırf malını ya da hesaplarını düzenlemek için işyerini açanlar hakkında işlem yapılmakta olmasıdır.

Bu türlü yersiz işlemler de görevlilerin boş yere uğraştırılmalarına ve zaman harcanmasına yol açmakta, işyeri sahipleri haksız bir eylemle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu hususlar gözönünde tutularak, 394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanun ile 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun hükümlerinin yeni ve tek kanun halinde düzenlenmesi ve ulusal bayram günlerinde özel işyerlerinin kapatılması zorunluluğunun kaldırılması uygun olacaktır. (Bkz. Cilt. 3. 148)

b) Kamunun İstirahatını Sağlamak

(1) Aşırı Sarhoşları ve Ammenin İstirahatını Bozanları Yakalamak ve Adliyeğe Vermek

13. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 13. üncü maddesine göre polis, halkın rahatını bozacak ve rezalet sayılacak şekilde sarhoş olanlarla, sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları ve mutlak surette ammenin istirahatini bozanları yakalar ve haklarında düzenleyeceği belgelerle yirmi dört saat içinde adliyeğe verir.

Sarhoşluğun resmî tabip raporu ile saptanıp belgelendirilmesi zorunluluğu kolluk yönünden zorluklar yaratmaktadır. «Resmî tabip» in yokluğu, yerinde bulunamaması ya da sarhoşluk durumunu saptamak amacıyla tabibe götürülünceye kadar geçecek zamanda sarhoşluğun kalkması ve götürebilmedeki her türlü zorluklar nedeniyle ortaya bir takım sorunlar çıkmakta, tabiplerin, sarhoşluğu ve derecesini saptarken suçlu lehine ve hoggörülü bir tutum içinde görünmeleri, kolluk görevlilerini zor durumda bırakmaktadır.

Bu bakımdan, kolluğun, resmî tabip raporu yanında, herhangi bir serbest tabipten de rapor alabilmesinin veya delil niteliğinde kabul edilebilecek ve sarhoşluğu saptamaya yarayacak teknik araçlarla donatılmasının ya da eldeki deliller ve tanıkllıkla yetinilerek, hükme bağlanmak üzere belgelerin yargı organlarına verilmesinin olağan bir şekil haline getirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Bunun için de; 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 13 üncü, bu Kanuna ait Tüzüğün 14 üncü, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 133 üncü, Türk Ceza Kanununun 6123 sayılı Kanunla değişik 571 nci maddelerine aşağıdaki fıkra eklenmelidir :

«İşbu sarhoşluk durumları, resmî veya özel tabip raporları ile, sarhoşluk derecesini belirten teknik araçlarla ve bunların bulunamaması halinde tanıklık ya da delillerle de saptanabilir.» (Bkz. Cilt. 3. 203)

(2) Şehir ve Kasabalarda Konut İçinde veya Dışında Gece Yarısından Sonra Gürültü Yapanları Önlemek ve Bu Yasağı Dinlemeyenleri Adliyeye Vermek

14. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunun 14 üncü maddesinde, şehir ve kasabalarda gerek konut içinde ve gerekse dışında, saat 24.00 den sonra her ne suretle olursa olsun, çevre halkının rahatını ve huzurunu bozacak biçimde gürültü yapanların polis tarafından önlenecekleri öngörülmüş bulunmaktadır.

Bu yasağa uymayanlar hakkında Türk Ceza Kanununun 546 ncı maddesine göre kovuşturma yapılır.

P.V.S.K. nun 14 üncü maddesinde «saat 24.00 den sonra ...gürültü yapanların...» önlenmesi söz konusu olduğu halde, T.C.K. nun 546 ncı maddesinde; yer, zaman ve saat gözetilmeksizin, «halkın rahat ve huzurunu bozan gürültüler» suç sayılıp cezalandırılmakta ve bunlardan, gece yarısından iki saat öncesinden sonra işlenenlere verilecek cezanın, iki kat artırılarak hükmolunacağı esası konulmuş bulunmaktadır.

Bu durumda şehir ve kasabalarda ancak ve sadece gece yarısından sonra suç sayılan bir eylemin, bu yerlerin dışında her zaman suç sayıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır ki; böyle bir sonuç bir nedene ve zorunluluğa dayanmadıkça haklı olmaktan uzaktır.

Bu nedenle, P.V.S.K. nun 14 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkraları, bu Kanuna ait Tüzüğün 15 inci maddesi ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 134 üncü maddesinin bu fıkralarla ilgili la ilgili hükümleri aşağıdaki gibi değiştirilmelidir :

«Konut içinde ya da dışında, her ne şekilde olursa olsun, çevre halkının rahat ve huzurunu bozacak biçimde gürültü yapanların bu eylemleri önlenir.

Bu yasağı dinlemeyenler hakkında T. C. K. nun 546 ncı maddesi uyarınca kovuşturma yapılır.» (Bkz. Cilt. 3. 211)

15. Gece yarısından sonra, konut içinde, çevre halkının rahat ve huzurunu bozacak biçimde yapılan gürültülerin kolluk tarafından önlenmesi ve aksine davrananlar hakkında girilecek hareketlerin konut dokunulmazlığının bozulmasına yol açıp açmayacağı konusu uygulamada duraksamalar yaratmaktadır.

Gürültünün ne şekilde önlenmesi gerektiği hususu idarî bir uygulama konusu olmakla beraber, Kanun «menetmek» ten sözettiğine göre, uyarmayı dinlemeyerek gürültüyü sürdürenlerin konutlarına kolluk tarafından girilerek eylemin önlenmesinin konut dokunulmazlığını zedelemeyeceği sanılmaktadır.

Kamu yararı özel hayata karışma yetkisini gerektirir. Bu karışma, düzenin korunması ve suçların önlenmesi yönünden haklıdır. Ancak, bunun biçimi kanunda açıkça belirtilmiş olmalıdır. T. C. Anayasasının 14 ve sonraki maddelerinin gereği de budur. (2)

Bu durumda, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrası olacak şekilde ve bu Kanuna ait Tüzüğün 15 inci maddesi ile Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 134 üncü maddesine eklenecek surette aşağıdaki fıkra düzenlenmelidir :

«Konut içinde gürültü yapanlardan, dışarıdan yapılan uyarmaya rağmen bu uyarmayı dinlemeyerek gürültüyü sürdürenlerin - Anayasanın 14 üncü maddesinde söz konusu olan yetkili merciin emriyle gerektiğinde konuta girilerek - gürültü nedenlerini ortadan kaldıracak tedbirler alınır ve durum bir tutanakla belgelendirilir.» (Bkz. Cilt. 3. 212)

16. Kanun, gece yarısından sonra da sürebilecek toplantılardan; tek tek sayarak, «düğün», «müsamere» ve «balo» olarak söz etmiş ve

(2) Ayrıca, 22 - 23 Mayıs 1967 tarihinde Stockholm'de toplanan kişinin özgürlüğü ile ilgili kongredeki görüşler, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 17 nci maddesi ile İnsan Hakları Beyannamesinin 12 nci maddesi de aynı esasları kapsamaktadır.

Bkz. Bulletin de la Commission Internationale de Juristes Septembre

bunlar gibi ya da başka nitelikteki toplantıları kapsamına almamıştır. Bu yüzden, sayılan toplantı şekilleri dışında, daha az gürültülü olabilecek ya da gürültünün hiç bir şekilde söz konusu olmadığı toplantıların da gece yarısından sonra sürmesi halinde, başvurulduğunda izin verilip, verilmiyeceğinin bilinmesi gerekmektedir.

Bu gibi duraksamalara meydan vermemek için, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 14 üncü, bu Kanuna ait Tüzüğün 15 inci ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 134 üncü maddelerinin son fıkraları aşağıdaki biçimde değiştirilmelidir :

«O yerin mülkiye amirine önceden bilgi verilerek yapılacak düğün, müsamere, balo ve bunlara benzer toplantılar bu sınırlamanın dışındadır.» (Bkz. Cilt. 3.213)

c) Suçüstü Uygulaması Yapmak

17. 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununun 4 üncü maddesine göre, ağır cezalı cürümler dışında, meşhut bir suç işlendiği zaman kolluk görevlileri, düzenleyecekleri tutanak ve elde edecekleri maddî ispat delilleriyle birlikte, yakalanan kişiyi, zaman geçirmeksizin aynı günde cumhuriyet savcılığına teslim edeceklerdir.

Suçüstü uygulaması konusunda da bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Suçüstü olaylarında sanığın, sabah savcılığa verilmek üzere kolluk nezaretinde kalması, burada bırakılmayı takdir edecek merci yönünden anlaşmazlıklar doğurmaktadır. Saat 20.00 den sonra yakalanan sanığın cumhuriyet savcısına teslimi sabah saat 07.00'ye bırakıldığından, nezarete tutulması gereken sanığın salıverilmesi yolunda emirler verilebilmekte, bu gibi emirlere uyulması halinde suçlunun durumu yönünden, kolluk görevlilerince daha iyi kestirilebilecek olan; yeniden bir suç işlenmesi, suç delillerinin ortadan kaldırılması ya da yok edilmesi, tanıkların yalan söylemeye zorlanması ve bunun sağlanması gibi sakıncalar doğmaktadır.

Bu bakımdan, 3005 sayılı Kanuna göre Cumhuriyet Savcıları ile Zabitanın Vazifelerini Ne Suretle Yapacaklarına dair Yönetmeliğin 15 inci maddesinin son fıkrasının aşağıdaki gibi değiştirilmesi yararlı olacaktır.

«Bu takdirde, sanığın nezarete tutulması veya sabah gelmek üzere serbest bırakılması hususuna kolluk makamları karar verir.» (Bkz. Cilt. 3. 239)

B — İDARİ ve ADLİ GÖREVLERİN İFASI İÇİN KOLLUĞA VERİLEN YETKİLER

1 — GÖREVİNİ YAPMASINI ENGELLEYENLERİ YAKALAYIP ADLİYEYE VERMEK

18. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 17 nci maddesine göre, polisin kanun ve usuller uyarınca verdiği emre ve aldığı tedbirlere uymayanlar, görevini yapan polise karşı gelen ya da görevinden alıkoymak amacıyla polise zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde davranışlarını sürdürmeleri ihtimali bulunanlar, karakola götürülerek haklarında düzenlenecek belgelerle beraber 24 saat içinde adliyeye verilirler.

Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 135 inci maddesinde de, polis örgütü bulunmayan yerlerdeki jandarma komutanlarının, yukarıdaki kanun hükümlerine paralel görev ve yetkileri tanımlanmaktadır.

Genel hükümlere göre, P.V.S.K. nun 17 nci maddesinin uygulanmasında, gerekli soruşturma belgelerinin düzenlenmesi görevi polisin olduğu halde, olay cumhuriyet savcılığına bildirilmek suretiyle işe bu merci tarafından el konulması sağlanmaktadır.

Yakalanan kişinin, bu tür eylemlerine kolluğun sebep olduğu iddiasını ileri sürmesi ya da kolluk görevlilerinin kendi suçluluk durumlarını örtbas etmek ve kişileri suç işlemiş duruma düşürmek için karşı işlemlere giriştikleri iddia ya da gerçeğini ayırabilmek üzere; Kanun gerekli belgelerin düzenlenmesi görevini kolluk makamlarına vermiş olduğu halde, bir işlem yapılmaksızın olay cumhuriyet savcılığına duyurularak olaya bu merci tarafından el konulup gerekli belgelerin düzenlenmesi istenmekte ya da hiç değilse kolluğa bırakılmaması yoluna gidilmektedir.

Bu bakımdan; P.V.S.K. nun 17 nci ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 135 inci maddelerinin aşağıdaki esaslara paralel biçimde düzenlenmeleri yararlı olacaktır :

«...kişiler yakalanıp karakola götürülerek durumdan cumhuriyet savcılığına bilgi verilir ve bu merciden alınacak emir çerçevesinde gerekli kanunî işlem yapılır. (Bkz. Clt. 3. 268)

19. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 135 inci maddesi bu konuda il jandarma komutanlarına da görev vermektedir.

Ancak il jandarma komutanları, jandarmanın idarî ve askerî yön- den amiri ve daha çok personel ve lojistik yönünden en yüksek kade- mesi olup adlî görevleri bulunmadığından, verilen emre ve tedbirlere uymama ve jandarmaya karşı gelme olaylarında kişileri karakola gö- türerek haklarında adlî işlemlere girişmeleri söz konusu olamayaca- ğından, bu görevin ilçe jandarma birlik komutanları ile jandarma mer- kez birlik komutanlarına ait olması gerekmektedir.

Bu nedenle, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 135 in- ci maddesi aşağıdaki biçimde değiştirilmelidir :

«Polis örgütü bulunmayan yerlerde il merkez ve ilçe jandarma birlik komutanları....» (Bkz. 3. 269)

20. 2/7756 sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 115 inci maddesinin (D) bendinde, emniyet ve asayiş koruma sıra- sında ya da kanun ve nizam hükümlerinin yerine getirilmesini sağ- lamada karşılaşacağı direnmeyi kırmak ve gerekirse tenkil etmenin jandarmanın ödevlerinden olduğu öngörülmüştür.

Bu hüküm aslında eksiktir. Sözü geçen Tüzüğün 270 inci mad- desi ile jandarmanın tenkil araçlarından biri olan silâh kullanma yet- kisi saptanmış bulunmaktadır.

Ancak, kanunda bulunmayan bir silâh kullanma yetkisi tüzükle konulamaz. Bugün jandarma bu yetkisini T.C.K., Türk Silâhlı Kuvvet- leri İç Hizmet Kanunu, P.V.S.K. hükümlerine göre kullanabilmekte- dir. Dıkk ve cop kullanılması halinde, kolluk görevlileri hakkında müessir fiil suçunu işlemekten kovuşturma yapılabildiğinden, silâh kullanma gibi ağır koşullar altında bulunulan bir durumda jandarma olanakları ölçüsünde bundan kaçınarak silâh kullanmamaya çalışmak- ta ve tenkil etmeyi de dıkkleyerek yerine getirmektedir.

Jandarmanın silâh ve diğ er tenkil araçlarını kullanma biçim ve esasları açık bir kanun hükmüyle düzenlenerek, direnmeyi ortadan kaldırma, cop ve silâh kullanma suretiyle tenkil, kanun hükümlerine dayandırılmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 235)

2 — ZAPTETMEK

21. C.M.U.K. nun 90 inci maddesinde zapta karar verme yetkisi- nin yargıca ait olduğu, ancak gecikmesinde sakınca olan durumlarda cumhuriyet savcıları ve bunların yardımcıları sıratıyla emirlerini ye-

rine getirmekle görevli kolluk memurlarının zapt işlemini yapabilecekleri öngörülmüştür.

Ancak, uygulamada çoğu kez, kolluk tarafından yapılan zapt işlemlerinde, gecikmesinde sakınca umulan durumun varlığı aranmamakta, gecikmesinde sakınca umulmayan durumlarda da, bir karşı gelme ya da itirazla karşılaşmaksızın zapt işlemleri yapılabilmektedir.

Bu suretle, kanun hükümlerine aykırı bir uygulama yapılmakta ve kişilerin herhangi bir mal üzerindeki hak ve tasarruf olanakları usulsüz olarak kaldırılmaktadır.

Diğer yandan, soruşturmaya savcıların kendilerinin el koymaları halinde, kolluk görevlilerinden, belirli yerlerdeki cürüm eşyasının zaptının sözlü emirlerle istenmesi halinde görevlilerin de savcıdan yazılı emir istedikleri görülmektedir.

C.M.U.K. nun koyduğu hükümlere göre zapt konusunda cumhuriyet savcılarının verecekleri sözlü emir üzerine kolluk tarafından ortada gecikmesinde sakınca umulan bir durumun var olup olmadığının değerlendirilmesi yapılmadan ve bazı durumlarda konut dokunulmazlığının zedelenip zedelenmeyeceği de tartışılmadan, emrin yerine getirilmesi gerekmektedir. Aksi durum, kanun esaslarına aykırı eylem demek olacağı gibi, kolluk görevlileri hakkında adli kovuşturmayı gerektirecek, suç delillerinin elde edilmesinde yersiz gecikmelere ve delillerin kaybolmasına yol açacaktır.

Bu tür aksaklıklara meydan vermemek için İçişleri ve Adalet Bakanlıklarınca ortaklaşa, kolluğun adli görevlerinin yerine getirilmesi, delillerin toplanması, saklanması ve gönderilmesi esaslarını açık bir biçimde gösteren bir yönetmelik düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 277 - 278)

3 — ARAMA YAPMAK

22. C.M.U.K. nun 97 nci maddesinde, aramaya karar verme yetkisinin yargıca ait olduğu, ancak, gecikmesinde sakınca umulan durumlarda cumhuriyet savcıları ve bunların yardımcıları sıfatıyla emirlerini yerine getirmekle görevli olan kolluk memurlarının arama yapabilecekleri öngörülmüştür.

Arama yetkisi ve kullanılma şekilleri türlü nedenlerle, değişik uygulama biçimleri göstermektedir.

Bazı yerlerde, jandarma merkez birliği çevresinde bütün aramalar yargıç kararıyla yapıldığı halde, polis tarafından gecikmesinde sakınca umulmayan durumlarda da yargıç kararı olmaksızın arama yapıldığı görölmektedir.

Bir başka yerde, kolluk makamlarının, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda bile bu arama yetkisini kullanmaktan çekindikleri, aramaya tabi tutulan kişiler tarafından arama kararının istendiği, yargıç kararı olmaksızın arama yapıldığı anlaşıldığında, arama usulüne uygun olsun ya da olmasın, görevlilerin adli ve idari mercilere şikâyet edilmesinin gelenek haline getirildiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan kolluk makamlarınca, gecikmesinde sakınca umulan durumun değerlendirilmesi gerektiğince yapılamadığından, görevliler hakkında adli kovuşturma yapmak durumu ortaya çıkmaktadır. Bu da, eğitim noksanlığından ileri gelmekte ve ne olursa olsun yargıçtan arama kararı almak yolu seçildiğinden, gecikmelere yol açmaktadır.

Bu tür aksaklıkları önlemek için, yukarıda söz konusu olan ve kolluğun adli görevlerini gösteren yönetmelikte, arama işlemlerinin yerine getirilme biçimleri de açıkça gösterilmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 287)

C — ADLİ KOLLUK ÖRGÜTÜ KURULMASI

DURUM

23. Genel kolluğun görevlerine ilişkin olarak, yıllardan beri üzerinde durulan ve her fırsatta sözü edildiği halde gerçekleşmesi yolunda en ufak bir girişimde bile bulunulmayan iki konudan bir tanesi adli kolluğun ayrılmasıdır. (Diğeri tevhid-i zabıta - kolluğun birleştirilmesi)

Hiç bir zaman aktüel olma niteliğini yitirmemesi ve büyük önemi göz önünde tutularak, bu konu hakkında etraflıca bilgi sunulmaya çalışılacaktır.

Kolluk görevleri; en geniş anlamda, önleyici kolluk (zabıta-ı mâ-nia) ve adli kolluk (zabıta-ı adliye) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Suç işlenmesini önlemek için alınan tedbirler, başka bir deyişle, suç işleninceye kadar yürütölen hizmetlerin tümü önleyici kolluk görevlerini meydana getirmektedir. Adli kolluk görevleri ise; bir suç işlenmek suretiyle kamu düzeni bozulduktan sonra harekete geçerek suçluları

ve delilleri aramak, ortaya çıkarmak, yakalamak ve yargı organına teslim etmek olarak tanımlanabilir. Adli kolluk, bu ikinci tür görevleri yürüten kolluk kuvvetidir.

24. 4 Haziran 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununda, adli işlemlere ilişkin soruşturmaların yetkili adli otoritelerin buyruğunda ve kanunları uyarınca yalnız adli kolluk görevlilerine yaptırılacağı ve polis örgütü bulunmayan yerlerde bu örgüt kuruluncaya kadar bu görevin jandarma örgütüne yürütüleceği öngörülmüştür. Bu hüküm, emniyet örgütü yönünden görevin hukukî dayanağı olmaktadır.

25. 10 Haziran 1930 tarihli ve 1706 sayılı Jandarma Kanunu; genel kolluğun diğer bir parçası olan jandarmanın adli görevleri hakkında yetki yönünden açık bir hüküm getirmemiş, sözü geçen Kanunun 1962 tarihli ve 125 sayılı Kanunla değiştirilen 12 nci maddesinin (C) fıkrasında; jandarma subaylarının Harp Okulundan çıktıktan ve temel kursunu gördükten sonra idarî, adli ve askerî yönden yetiştirilmelerinin, İçişleri Bakanlığınca açılacak kurslarla veya gerektiğinde ordunun açılmış kurslarından yararlandırılmak suretiyle sağlanacağı belirtilmiş, aynı Kanunun 28 inci maddesinde de, jandarmanın adli görevlerinde C.M.U.K. ndaki hükümler saklı kalmak üzere, diğer mevzuata atıfta bulunulmuştur.

Jandarmanın adli görevleri yönünden, kanun hükmü ile ifade olunan bir yetki maddesi bulunmayan 1706 sayılı Jandarma Kanunu 26 ncı maddesiyle; bu Kanunun kuruluş, görevler vb. hususlarının tüzük ve yönetmeliklerle saptanacağı hüküm altına almıştır.

Bu amaçla çıkarılan 1 Şubat 1937 tarihli ve 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 2 nci maddesinin (B) bendiyle getirilen hükümle, adli kolluk görevi olarak jandarmanın, işlenmiş suç hakkında C.M.U.K. ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapması esasına değinilmiş, bu Tüzüğün 108 ve sonraki maddeleriyle jandarmanın adliye memurlarıyla olan ilişkileri, 179 uncu maddesinden sonra da jandarmanın adli görevlerindeki ilişkiler sıralanmıştır. (2/7756 karar sayılı Tz. Mad. 2/b, 54, 108 - 111, 179, 219)

26. 4 Temmuz 1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 2 nci maddesi polisin görevlerini ana hatlarıyla ikiye ayırarak sıralamakta ve adli görevlerini, işlenmiş olan bir suç hakkında C.M.U.K. ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak, biçiminde tanımlamaktadır

Bu Kanunun 26 ncı maddesine dayanılarak çıkarılan 1938 tarihli ve 2/8501 kararname sayılı Tüzük de 1 inci maddesinde polisin adlî görevlerini, Kanundaki hükmün aynını almak suretiyle belirtilmektedir.

Bu tanımlara göre, «bir suç işlendikten sonra ve diğer kanunlarla bir adlî görev verilmesinden, yani suç ve ceza tayin eden özel kanunlarla belirtilen fiillerin işlenmesinden sonra» polisin adlî görevleri başlamaktadır.

ADLÎ VE İDARÎ KOLLUĞUN GÖREV SINIRLARI

27. Kolluk örgütünün adlî ve idarî görevlerinin sınırını kesin olarak belirtmenin zorluğu, adlî ve idarî makamlar arasında sürtüşmelere yol açmaktadır.

Özellikle kadro yetersizliği nedeniyle adlî kolluk görevlerinin yürütülmesi, idarî kolluk personeli durumundaki polis ve jandarmadan bir kısmının bu alanda görevlendirilmesi suretiyle sağlanmakta, görevliler bu çalışmaları sırasında sadece adlî kolluk amirlerinin, yani savcılarının emriyle hareket etmektedirler.

Daha önce de sözü edildiği gibi; Emniyet Teşkilât Kanununun 12 nci maddesinde, idarî kolluk adlî kolluğa savcının isteği üzerine her türlü yardımcı yapmakla yükümlü tutulduğu gibi, aynı maddenin ikinci fıkrasında, böyle bir istek olmadan da, yani idarî kolluk kendi alanında çalışırken adlî kolluğun görev alanına giren bir durumla karşılaştığında, bir yandan adlî kolluk görevini yaparken, diğer yandan d. - rumu asıl sahiplerine duyuracağı öngörülmektedir.

Bu gibi fiilî veya yarı - fiilî durumlar bir yana, adlî kolluk ile idarî kolluk bazen meydana gelen kamu düzenini bozan olayın ve yapılan kolluk görevinin niteliğinin gereği olarak birbirine yapışık ve kaynaşık biçimde aynı görevlinin kişiliğinde ortaya çıkabilmektedir. Bir polis, örneğin, trafiği düzenlerken idarî kolluk, o sırada bir suç işlenirse, suçlusunu saptayarak tutanak düzenlerken adlî kolluk görevlisi durumundadır.

Özellikle adlî görevlerini yürüttükleri sırada işledikleri suçlardan dolayı kolluk personeli hakkında hangi hükümlere göre kovuşturma yapılacağının bilinmesi, diğer yandan idare amirinin de önleyici kolluk görevlerini hangi sınıra kadar yürütebileceğini bilmesi yönünden adlî ve idarî kolluk görevlerinin sınırını belirtmek zorunlu ve yararlı olacaktır.

Mevzuatta bu konuda kesin hüküm bulunmamakla beraber, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları tarafından yayınlanan bir genelgede aşağıdaki esaslarda anlaşmaya varılmıştır :

«Kolluk, adli görevleri yönünden cumhuriyet savcılarının gözetim ve denetimi altındadır. Bu durumun doğal sonucu olarak, adli görevlerini yerine getirdikleri sırada kolluk personelinin işlediği suçlardan dolayı savcıların genel hükümlere göre kovuşturma yapma yetkisi vardır. Yalnız kolluk üstleri, görevlerinden dolayı yargıçların bağlı oldukları usule tabi tutulmuşlardır.»

«Cumhuriyet savcılarının, adli görevler dolayısıyla kolluk makam ve memurlarıyla olan ilişkilerinde, bu görevlerin elbirliğiyle ve en iyi biçimde yapılması konusunda özen göstermeleri ve kanunun kendilerine tanıdığı takip hakkını da yerinde kullanarak, hiçbir suçu takip-siz bırakmamakla beraber gereksiz kovuşturmaya da yer vermemeleri ve özellikle kovuşturma yaparken suçun adli görevle ilgisi olup olmadığı konusunda hataya düşmemeleri ve suç unsurlarının varlığına iyice kanaat doğuracak biçimde her türlü noksan ve kusurdan arınmış ve tamamlanmış bir duruma getirerek kovuşturma yapmaları gerekir...»

«İdarî ve adli görevler aynı kolluk personeli tarafından yapıldığından görevlerin niteliklerinin belirtilmesine dikkat edilmek gerekir.»

«Adli bir görevin yanlış belirtilerek, cumhuriyet savcılığınca doğrudan doğruya kovuşturulmaması ne kadar sakıncalı ise, idarî bir göreve ilişkin suçun hatalı bir anlayışla genel hükümlere göre kovuşturulması, kolluğun idarî bakımdan sahip olduğu özelliğe ve asıl mercilerine olan bağlantılarına aykırı düşmek yönünden, aynı derecede sakıncalıdır.»

«Bundan başka, bu görevlerin niteliklerinin belirtilmesinde yapılacak hatalardan, uygulamada görev anlaşmazlıklarına ve işbu nedenle uzamasına yol açmaları yönünden de, sakınmak gerekir.»

«Bir suç işlendiğinde suçlunun yakalanmasına, suçun delillerinin toplanmasına ilişkin bütün görevler adli olduğu gibi, suçlu hakkında verilmiş olan hükmün yerine getirilmesine ait bütün işlemler de tüm olarak adlidir.»

«Adli görevleri yerine getirmekle yükümlü ayrı bir kolluk kadrosu ... mevcut olmadığından devlet kolluğu, suça ait delilleri toplamak,

ceza ve tevkifevlerinin inzibatını sağlamak konusunda adliyeğe düşen işleri görmekle yükümlü olduğu gibi, suçların işlenmesini önleyecek asayiş tedbirlerini alma yönünden de bir çok görevleri vardır. Bundan başka, bir çok idarî kanunla da kolluğa görevler yüklenmiştir.»

«Bütün bu işlerin bir uyum ve düzen içinde durmadan yürütmesi, idare amirleri kadar cumhuriyet savcılarının da yeterlilik ve göreve bağlılıklarını gerektirmektedir.»

«Bu emniyete erişmek üzere gözönünde tutulması istenen hususlar şunlardır :

— Cumhuriyet savcılarının, adliyeğe verilmiş görevler dolayısıyla kolluktan istedikleri işler dışında, kolluğun suç işlenmeden önce ve suçun işlenmesini önlemek amacıyla memleketin asayişini koruma bakımından aldığı her türlü tedbirlerin idarî nitelikte olduğunda duraksanmayacağından, bu tedbirlerin alınmasında kolluğu, memleketin asayişinden sorumlu olan makamların gözetimine bırakmak gerekir.

Bu tedbirler dolayısıyla kolluk tarafından kanunlara aykırı durumlar ortaya çıktığında kuşkusuz, Memurin Muhakematı Kanunu hükümleri uyarınca kovuşturmaya tabi tutulacaklardır.

— Sözlü emirler, C.M.U.K. nun 154 üncü maddesi uyarınca önemli ve acele hallerde verilmeli, zorunluluk olmayan durumlarda emirlerin yazılı olmasına özen gösterilmeli, yapılması kolluğa bırakılmış soruşturma işlerinde kolluk memurlarına o iş için doğrudan doğruya emir vermekten - zorunluluk olmadıkça - kaçınılmalıdır.

— Bir işin gecikmesinden dolayı savsaklama suçunun meydana gelebilmesi için, memurun geçerli bir özürü olmaksızın bu gecikmeye yol açmış olması gerektiğine göre; savsaklama suçundan kovuşturma yapmadan önce bu gecikmenin geçerli bir özürden ileri gelip gelmediği esaslı bir surette soruşturmalı ve gerekiyorsa kolluk amirinin görüşüne de başvurulmalıdır.

— Cumhuriyet savcılarının, kolluk makamlarından adli bir görevin yapılmasını istedikleri sırada, bu konuda gereken emirleri de vermeleri doğaldır. Şu kadar ki emirlerini, o görevin yapılmasında kullanılacak kuvvete kadar uzatmayarak diğer mevzuatla kendilerine verilen işlerin de görülmesini sağlamak bakımından kolluk üstlerinin durumlarını kolaylaştırmaları uygun görülmüştür.»

Alınan bu tedbir ve tertipler, kolluğun bir arada ve aynı zamanda yerine getirmek durumunda bulunduğu idarî ve adlî görevlerin yürütülmesinin birbirinin içinde karmaşık bir durum alması yüzünden meydana gelen gecikmelerden ve anlaşmazlıklardan hizmetlerin etkilenmemesi amacını gütmektedir.

Bununla beraber, suç işlendikten sonra suçlunun yakalanması için yapılan izleme hareketlerinin tümüyle adlî görevlerden olup olmadığı konusunda kanunlarımızda kesinlik yoktur. Bu bakımdan kolluğun idarî görevinin nerede biterek adlî görevinin nerede başladığı, suçluyu izleme aşamasında kolluğun hangi hareketlerinin adlî ve hangilerinin idarî olduğu belirtilmiş değildir.

Kuramsal olarak adlî ve idarî kolluk görevlerinin ayrılması olağanı bulunduğu halde, uygulamada bunların sınırını çizmek zor olmaktadır. Kolluk kuvvetinin iki başa (Jandarmada üç başa) bağlanması, uygulamada çözümlenmesi zor olan bir çok anlaşmazlık ve güçlüklerin çıkmasına yol açmaktadır.

3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 9/c, 10 ve 12 nci maddeleriyle bir ayrıma tabi tutulan adlî polis hakkındaki bu hükümler 1412 sayılı C.M.U.K. nun 154 üncü maddesine aykırı düşmektedir.

Adlî görevlerin yalnız adlî kolluk olarak ayrılan polis kısmı tarafından görülmesini düzenleyen Emniyet Teşkilât Kanununun bu hükümlerine karşı C.M.U.K. nun 154 üncü maddesi, bütün kolluk makam ve memurlarını, savcılarını adliyeyle ilişkin konulardaki emirlerini yerine getirmekle yükümlü tutmaktadır.

C.M.U.K. nun sözü geçen maddesi Emniyet Teşkilât Kanununun koyduğu hükme göre değiştirilmemiş olduğundan uygulamada, hukuken daha sonraki Kanun olması nedeniyle Emniyet Teşkilât Kanunu hükümlerine göre hareket edilmesi ve adlî makamların, kendi işleri için ayrılmış görevlileri kullanmaları ve ancak zorunluluk halinde idarî polisin yardımını istemeleri gerekmektedir.

Adlî görevlerin yerine getirilmesi yönünden polisle jandarma arasında ayrılıklar ve amacı anlaşılmayan görev ve yetki hükümleri bulunmaktadır.

Jandarmada adlî görevlerin yerine getirilmesi için ayrı bir kısmın ayrılmasının gerektiği hakkında hiç bir kayıt yoktur.

Emniyet Teşkilât Kanununun 12 nci maddesi hükmüne göre de polis örgütü kurulmayan yerlerde, bu örgüt kuruluncaya kadar adli polis görevleri jandarma tarafından yürütülecektir.

ADLÎ KOLLUĞUN AYRILMASI ZORUNLULUĞUNA İNANANLARIN GÖRÜŞÜ :

28. «Anayasanın benimsediği kuvvetler ayrılığı ve yargı organının bağımsızlığı ilkelerinin geçerli olabilmesi için yargı erkine bağlı bir adli kolluk örgütünün varlığı gerekir. Bugün, her türlü adli kolluk lemleri, yürütme organının denetim ve gözetimi altında bulunan ve her yönüyle ona bağlı olan genel kolluk kuruluşları tarafından yerine getirilmektedir. Suç ve suçlular hakkındaki soruşturmalar önce karakollarda başlamakta, çok önemli ayrılıklar dışında, savcılar suçu ve suçluyu bu yolla öğrenmekte, yargılamalar bu soruşturmalara dayanmaktadır. Ayrıca, bugün için adli kolluk görevlerini yürütenlerin atama, yer değiştirme, yükselme ve cezalandırılma gibi tüm özlük işlerinin, İçişleri Bakanından polis memuruna kadar ast - üst ilişkilerini kapsayan hiyerarşik bir düzen içinde işlemesi ve her derecedeki görevlinin, bir üstünün emirlerini itirazsız uygulamakla yükümlü olması zorunluluğu karşısında, durum adli soruşturmanın yargı bağımsızlığı ilkesine ters düşmekte ve adaletin ortaya çıkmasından kuşku doğurmaktadır.»

Bu suretle, adli işlemler, özellikle ceza adaletinin ilk ve temel aşaması olan hazırlık soruşturması, yürütme organına mutlak bağımlı genel kolluk görevlileri tarafından yürütüldüğü sürece, başka bir deyişle, adli kolluk örgütü kurulmadıkça mahkemelerin bağımsızlığının sağlandığının ileri sürülemeyeceğini ve bu nedenlerle, yürütme organının etki alanı dışında, tümüyle yargı organına bağlı bir adli kolluk örgütünün kurulmasının bir Anayasa gereği olduğu belirtilmek istenmektedir.

Bundan başka, genel kolluk kuvvetlerinin, önleyici kolluk olarak idarî, siyasi ve askerî işlemleri yapmakla aslında büyük yük altında oldukları, adli görevlerin yerine getirilmesi açısından görevlilerin hukukî niteliklerinin ve yetiştirme sistemlerinin yeterli olmadığı, kişilere karşı işlenen suçlarda soruşturmanın bu görevliler tarafından yapılmasının adaleti zedelemekte ve kamu oyunda tepkilere yol açmakta olduğu öne sürülmektedir.

Adli kolluk örgütünün kurulabilmesi için bütçe yetersizliği düşüncesinin de bir sorun olarak kabul edilemeyeceği; özel ayrıcalıklar, modern araç ve gereçlerle, kısa sürede binlerce kadro alınmak suretiyle Toplum Zabıtası örgütü kurulabildiğine göre, bugün eldeki kadrodan bile ayrılmak suretiyle kısa bir hukuk öğretimi ve eğitiminden geçirilecek kolluk görevlilerinin, tüm özlük işleriyle savcılarının denetim ve gözetimi altında adli görev yapabilecekleri ve zamanla örgütün geliştirilmesi konusunun öncelikle ele alınabileceği, kuruluştaki izlenecek yol olarak ileri sürülen görüşlerden olup bu görüşler de aşağıdaki esaslara dayandırılmakta ve şu sonuçlar çıkarılmaktadır :

C.M.U.K. nun 154 - 156 ncı maddeleri; cumhuriyet savcılarının adli olaylarda kolluk makam ve memurları aracılığıyla her türlü soruşturmayı yapabileceklerini belirtmekte, kendisine böyle bir görev verilen kolluğun da bu görevi yerine getirmek için acele tedbirler almak zorunda olduğu hükmüyle, adli kolluğun varlığını işaret etmekte ve bu kolluğun, görevlerine yön verecek savcılarının emir ve denetimi altına alındığını kaydetmektedir.

Durum böyle olduğu halde, bugün adli görevleri yürüten kolluk görevlilerinin bu yönde uzmanlaşmaması, ayrılmaması ve her görevde kullanılması, suç ve suçluluk hakkında, özellikle suçluluk psikolojisi ve bu gibi önemli konularda yeteri kadar eğitilmemiş olmaları bazı kanun dışı davranışların meydana gelmesine neden olmaktadır.

Adli kolluğun ayrılması konusunda kesin bir kanun ya da tüzük yoksa da, 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra bir ayırım yapılmış, ancak bu ayırım tam bir uzmanlık sınıfı yaratmayarak sadece fiili bir ayrılma meydana getirmiş olup, cumhuriyet savcılarının ilişki kuracağı amir ve memurlar kadroları ile ayırma tabi tutulmamışlardır.

Bütün bu söylenenler, burada tek tek belirtilmesi zor olan pek çok sakıncalar doğurmaktadır.

Şu halde, kolluğun, adli görevlerini yerine getirirken kişiler ve sanıklar üzerinde inanç yaratacak nitelikte olması ve kanun dışı davranışlarda bulunmaması için şu tedbirler alınmak suretiyle bir sonuca varmanın gerekeceği düşünülmektedir :

— Adli kolluk fiilen ayrılmalıdır.

— Kurslara tabi tutularak, sanıklara ve yüklenen suçlara göre eylemlerinin ve yapacakları işlemlerin nasıl olması gerekeceği yönün-

den, ayrıntılara da inilerek uygulamalar gösterilmek suretiyle bilgi ve tecrübeleri artırılmalıdır.

— Politik vb. etkilerden uzak kalmak için, adli kolluğa bu yönde bağımsızlık verecek yönetmelikler yapılmalı; bu suretle delil toplamada, görev yönünden cumhuriyet savcıları dışında hiç kimsenin buyruğunda olmamaları sağlanmalıdır.

— Kadroları ayrılmalı ve ihtiyaca göre dağıtım yapılmalıdır.

— Adli koluk doğrudan doğruya savcılığa bağlı olmalı, personelin sicilini savcılar vermelidir.

KOLLUĞUN BÜTÜNLÜĞÜNÜ SAVUNANLARIN GÖRÜŞÜ

29. Ayrı bir adli kolluk örgütünün kurulması zorunluluğuna inananların yukarıda açıklanan görüşlerine karşı yönde ileri sürülen hususlar şu esaslar etrafında toplanmaktadır :

«Kolluk hizmetlerinin asıl amacı «önleyici kolluk» olup, bu nedenle İçişleri Bakanlığına bağlı bir örgüt olarak kurulmuştur. Kolluk tedbirlerinin ve bunu izleyen işlemlerin her biri İçişleri Bakanlığını ilgilendiren konulardan olduğu gibi, bunlar Bakanlığın temel görevlerini meydana getirmektedir. Suçluyu yakalamaktan çok suç işlenmesine engel olmak, kolluk kavramına daha yakındır. Adli kolluğun cumhuriyet savcılarına bağlanması halinde önleyici kolluk görevlerinin aksamasına yol açacak nedenlerin düşünülmesi gerekecektir. Adli makamların bu görevleri yerine getirmeye kalkışmaları ise Anayasanın kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı düşecektir. Bugün adli olaylarda savcıların kolluk makamlarına verdikleri emirlerin yerine getirilmesi diye bir şey söz konusu olmamakta, görevin asıl sahibi savcılar olduğu halde bütün yük kolluk örgütüne devredilmektedir.»

«Kolluğun adli görevler yönünden doğrudan doğruya savcılığa bağlanması ve görevin bu suretle yürütülmesiyle tüm sorunların çözümlenemeyeceği ortadadır. Mesleğin gerektirdiği disiplinin kurulması ve sürdürülmesi, personelin alınıp yetiştirilmesi, yeni bir örgütlenmenin malî yükü, yabancı devletler kolluk kuruluşlarının çoğunda olduğu gibi, adli kolluğun genel emniyet kuruluşları içinde bir bölümü meydana getirmesini gerektirmektedir.»

«Ayrıca, örgütlenme yönünden kolluğun birleştirilmesinin bir ilke olarak gözönünde tutulmakta olması, ayrı ayrı bağlantı ve türlü

kolluk örgütlerinin varlığı gibi sakıncaların ortaya çıkmasının da önüne geçmek olacaktır.»

«Kolluk kuruluşlarının amaçlarına doğru yürüyüşlerinde, türlü birimler arasında gerekli koordinasyonun sağlanmasının, görev ve meslek yönünden etkili bir denetim olanağı bulunabilmesinin, kolluğa ilişkin planlamaların tek elden yapılması ve halkla ilişkilerin düzenlenmesinde her bir birimi kapsayacak ve kolluk örgütünün tamamına yayılacak biçimde bir uygulamanın, hizmetlerde hızlilik ve verimlilik gibi türlü kolaylıklar sağlayacağı düşünülmektedir.»

ADLİ KOLLUK AYRILMALIDIR

30. Yürürlükteki C.M.U.K. ndan önceki Kanunda, kimlerin adli kolluktan sayıldığına ilişkin hüküm bulunduğu halde bugünkü 1412 sayılı C.M.U.K. nda böyle bir açıklık yoktur. Adli kolluk görevlilerinin kimler olduğunu saptayabilmek için Emniyet Teşkilât Kanunu, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesindeki hükümleri gözönünde tutmak gerekmektedir.

Emniyet Teşkilât Kanununa göre adli polis; en az tam kuruluşlu bir polis karakolu bulunan yerlerde adli işlemlerle uğraşmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir bölümdür. Tam kuruluşlu bir karakoldan daha az kuvvette olan polis örgütlerinin tamamı ya da bir bölümü adli polis olarak ayrılır.

Polis örgütü bulunmayan yerlerde bu örgüt kuruluncaya kadar adli polis görevleri, diğer kolluk kuvvetleri yani jandarma tarafından yürütülür.

31. İdarî kolluk, savcının isteği üzerine gerektiğinde adli kolluğa yardımla yükümlüdür. İdarî kolluk, adli kolluk görevinin yerine getirilmesini gerektiren herhangi bir durum karşısında kaldığında, bir yandan adli kolluk görevini yerine getirmekle beraber, diğer yandan durumu adli kolluğa duyurarak, o gelince işi kendisine devreder.

Bu yönden; emniyet müdürleri ve üstleri, komiserler, yardımcıları ve polisler adli kolluktan sayılırlar.

Bununla beraber, Emniyet Teşkilât Kanununda adli kolluk üst, memur ve makamları açık bir biçimde belirtilmemiş, bu konuda Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinde daha açık hükümlere yer verilmiştir. Bu Tüzüğe göre adli kolluk üstleri, bir asliye mahkemesinin yar-

gı çevresi içinde, yalnız o mahkemenin bulunduğu yerin ilçe jandarma birlik komutanıdır.

Kolluk memurları ise, ilçe jandarma birlik kuruluşuna bağlı jandarma subayları ve eratıdır.

Kolluk makamlarına gelince; ilçe jandarma birlik komutanlığı ile bucak jandarma karakol komutanlıkları ve jandarma karakol komutanlıklarıdır.

NEDENLER

32. C.M.U.K. hükümleri uyarınca, suçların soruşturulmasında asıl görev savcıların olup, bu görevin yapılması savcılar tarafından kolluk makamlarından istenebilir.

Ancak, bugün için hazırlık soruşturmalarının sayıca çok büyük bir kısmı genel kolluk örgütüne yaptırılmakta, görev genellikle kolluk örgütü tarafından yürütülmektedir. Bu durumda, idarî görevlerin aleyhine olarak kolluk örgütünün daha çok zamanı alınmakta, görevlilerin büyük çoğunluğu önleyici kolluk hizmetlerinden uzaklaştırılmış olmaktadır.

33. Ayrıca, kadro darlığı ve personel noksanlığı nedeniyle en zor işlerde, gücünün sonuna kadar çalıştırılan kolluk görevlileri - bu yüzden - hiç bir görevde gerektiğince verimli olamamakta ve bu arada adlî görevler de aranılan esas ve ilkelere göre yürütülememektedir.

34. Diğer yandan, kolluk örgütü genellikle, cürüm ve kabahatlarla ilişkin hazırlık soruşturmalarını yapabilecek yeterli bilgi, araç ve gereçe de sahip olmadığı gibi, adlî görevlerin yapılmasında kolluk makamlarıyla savcılar arasında kesintisiz ve rahat bir haberleşme ve bağlantı sağlayacak araç ve taşıt olanakları da bulunmamaktadır.

35. Bu nedenlerle, kolluk görevlilerince düzenlenen hazırlık soruşturmasına ilişkin belge ve işlemlerde türlü noksanlıklar görülebilmekte, sorguya çekme biçimlerine ve gerekli belgelerin derlenmesine ilişkin esaslar üzerinde yeterli bilgi sahibi olmayan görevlilerin düzenlediği hazırlık soruşturması belgeleri, bu noksanlıkların tamamlanması için geri çevrilmekte ya da savcıların kendileri tarafından yeniden derlenmektedir. Ancak, bu arada geçen süre çoğu kez delillerin kaybolmasına ve suçluların zamanında cezalandırılmamalarına yol açmakta, yetersiz ellerde suçun niteliği bile değişebilmektedir.

36. İşlenen suçların önce savcılığa bildirilmesi ve alınan yetki ve direktife göre hazırlık soruşturmasına başlanması zorunlu olduğu halde, kolluk makamları ile savcılar arasında düzenli bir haberleşme ve yetki alabilme olanak ve araçlarının bulunmaması nedeniyle, çoğu kez, savcıların bilgisi dışında hazırlık soruşturmasına girilmektedir. Bu da, olayların iyi değerlendirilmemesi sonucunda bir takım sürtüşmelere ya da görevi kötüye kullanma gibi gerekçelerle görevliler hakkında kovuşturma yapılmasına yol açmaktadır.

37. Bu konuda önemli bir sorun da kolluk örgütü ile yargı organları arasındaki görev sınırının açık ve kesin biçimde çizilmemiş olmasıdır. Bu durum, her türlü adli işlemlerden hangisinin kolluk ve hangisinin savcı tarafından yapılacağının bilinmemesi sonucunu doğurmaktadır.

38. C.M.U.K. nun koyduğu hükümler de açıklıktan uzak, türlü biçimde anlamaya ve yorumlamaya elverişli olduğundan, gerek hazırlık soruşturmalarının düzenlenmesinde, gerekse türlü adli işlemlerin yerine getirilmesinde kolluk ve yargı organları arasında görevin sınır ve kapsamı üzerinde türlü sürtüşme ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

Böylece, görevini yapmak için harcadığı zaman ve diğer görev koşulları yönünden kolluk örgütünün yerine getirmek zorunda olduğu idarî, adli ve siyasî (jandarma tarafından ek olarak da askerî) görevlerden - birbirine karşıt olarak - birinin yürütülmesi, diğerlerinin yerine getirilmesinden sonra olanaklı duruma girmekte, bunlar, geciktirici yönden karşılıklı olarak olumsuz etkiler yapmakta, bu durum görev ve hizmetlerde uzmanlaşmayı engellemektedir. Önce de belirtildiği gibi, bu biçimde birbiri içinde türlü görevler yapmak, kolluk örgütünü diğer görevlerine oranla daha çok adli görev ve işlemleri yürüten bir duruma sokmakta, diğer görevleri etkili bir biçimde yapabilecek durumdan çıkarmaktadır.

Adli kolluk görevlerini yürütecek adli kısmın ayrılmasının doğurduğu sakıncalara meydan verilmemesi için ve buraya kadarki açıklamaların ışığı altında; adli görevleri yürütmekle yükümlü olacak kolluk görevlileri, 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 9 ve 10 uncu maddeleriyle getirilmiş ayırım yanında, belirli kadro ve kişi olarak da ayrılarak sayı ve kişilikleri belirtilmiş bir biçimde görev yönünden cumhuriyet savcılıklarının emrine verilmelidir. 1706 sayılı Jandarma Kanununa da bu esaslara paralel hüküm eklenmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 34)

39. Ayrılacak adli kısmın görev sınırları; belediye sınırları için merkez ilçe ve ilçe olmak üzere savcılık ve mahkemelerin yargı yetkisi ve polisle jandarmanın görev alanları esaslarına paralel olarak düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 35)
40. Örgütlenme; il merkezlerinde «Adalet Polisi Şube Müdürlüğü ya da Şefliği», ilçelerde «Adalet Polisi Amiri, Komiseri ya da görevlisi» adı altında olmalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 36)
41. İlk kuruluşta, görevlendirilecek personelin kimlikleri birer liste halinde kolluk amiri tarafından cumhuriyet savcılıklarına verilmelidir. Bu ayırmada, adli şube ve işlerde çalışanların ve bu alanda uzmanlaşmış olanların seçilmesine çalışılmalıdır.
42. Başlangıçtaki ayrım üzerine, personelden adli polis konusunda hizmet içi eğitim görmemiş olanların değiştirilmeleri, o yerin kolluk amiriyle cumhuriyet savcılarının anlaşmaları üzerine yapılmalı, anlaşmazlık çıktığında mülki amirin emrine uyulmalıdır.
43. Adli polis görevleri yönünden hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime tabi tutulmuş olan personelin başka görevde çalıştırılması ya da kolluk amiriyle cumhuriyet savcılarının anlaşmaları suretiyle değiştirilmeleri mümkün olmamalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 37)
44. İl merkez belediye sınırları içinde görev yapacak «Adalet Polisi Şube Müdürlüğü ya da Şefliği» illerin kadro mevcutları gözönüne alınarak, 1 amir ve 10 memurdan aşağı sayıda olmamalı, bunun başlangıçtaki ayrımı vali, cumhuriyet savcısı ve emniyet müdürü tarafından ortaklaşa düzenlenen bir protokolle yapılmalıdır.
45. Merkez jandarma birlik komutanlıklarında 1 assubay ve 5 erden aşağı olmamak üzere kadro mevcudu gözönünde tutularak «adalet işleri görevlileri»; vali, cumhuriyet savcısı ve il jandarma alay komutanı tarafından ortaklaşa düzenlenen bir protokole göre ayrılmalıdır.
46. Polis kuruluşu olan ilçelerdeki emniyet amirlik ya da komiserliklerinde kadro mevcutlarına göre, asgari 2 polis memuru «Adalet Polisi» olarak görevlendirilmeli, bunların ayrılmaları; kaymakam, savcı ve emniyet amiri ya da komiseri tarafından düzenlenen bir protokole göre olmalıdır.
47. Polis kuruluşu olan ya da olmayan ilçelerdeki jandarma birlik komutanlıkları kuruluşlarında da, kadro mevcutlarına göre en az 1 rütbeli ve 3 erden oluşan «Adalet İşleri Görevlileri»; kaymakam, savcı ve

jandarma birlik komutanı tarafından düzenlenecek protokole göre ayrılmalıdır.

Protokol düzenlenmesini olanaksızlaştıracak anlaşmazlıklarda; il merkezleri için İçişleri ve Adalet Bakanlıklarınca ortaklaşa, ilçeler için valiler tarafından saptanmış, tebliğ edilecek esaslara uyulmalıdır (Bkz. Cilt. 3. 38)

48. Adli görevleri yürütmek üzere ayrılan kolluk personeli, sadece bu görevleri yerine getirmekle yükümlü ve sorumlu olmalı, kendilerine diğer kolluk görevleri verilmemelidir.

Ayrıca, adli görevlerin yerine getirilme yöntemleri, tüm adli işlemleri kapsayacak biçimde ve bir yönetmelikle saptanmalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 39)

49. Adli görevleri yürütecek kısım ayrıldığında, karakollar esas olarak önleyici kolluk birimleri olarak görev yapmalı, adli görev yapmayı gerektiren başvurularda ya da karakol çevresinde adli kovuşturmayı gerektiren bir olay meydana geldiğinde, bunları adli kolluk görevlilerine bildirme ödevi yerine getirilmeli ve durumu olduğu gibi koruma tedbirleri alınabilmelidir.

Adli kolluk görevlileri, tek tek olaylarla ilgili olarak karakollarda çalışabilmeli, yersel koşulların ve görevin gerektirdiği durumlarda belirli sürelerle ya da sürekli olarak, ayrılacak sayı kadar karakollara verilebilmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 41)

50. Tüm adli işlemler ve savcılar tarafından görev verilmesi halinde hazırlık soruşturmaları sadece ayrılacak adli kısım görevlileri tarafından yerine getirilmelidir. Ayrıca, savcılarının uygun görmeleleriyle zorunluluk durumlarında idarî kolluğa da yardım edebilmelidirler.

Kolluk personelinin asıl görevlisi gelinceye kadar rastladığı veya kendisine getirilen olaylara el koyması, yapanları yakalaması, delilleri koruması ve görevlisinin gelişinin gecikmesi ya da hiç gelmemesi halinde soruşturmaya başlayabilmesi olanaklarından sadece el koyma, suçüstü failini yakalama ve delilleri koruma görevleri, adli kolluk gelinceye kadar diğer kolluk tarafından yapılmalıdır. Gecikmesinde sakınca umulan durumlarda idarî kolluk, adli kolluğun yetkili olduğu işlemlerden acele olarak yerine getirilmesinde zorunluluk bulunanları yapmalı ve sonradan belgeleri adli kolluğa devretmelidir. (Bkz. Cilt . 3. 42)

51. Ayrılacak adli kısımda görevlendirilecek personel hizmet öncesi temel eğitimden geçirildikten sonra göreve verilmeli, hizmet içi eğitimleri Adalet Bakanlığı ve o yer savcılığınca sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 44)

52. Personelin özlük hakları polis ve jandarmanın kendi bütçelerinden karşılanmalı, adli kolluğun donatılması, modern araç ve gereklere kavuşturulması, hizmet içi eğitimleri Adalet Bakanlığı bütçesine konulacak ödeneklerle sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 45)

53. Bugün, emniyet müdürlüklerindeki teknik büro, araştırma ve soruşturma bürolarıyla jandarmadaki kriminalistik büro kuruluşları ayrılan kısmın bünyesi içinde yer almalıdır. (Bkz. Cilt. 3. 46)

54. Adli kolluk işlemleri belirli usuller içinde savcılıklarca etkili ve sürekli bir biçimde denetlenmeli, bu denetimin öğretici ve yetiştirici nitelikte olmasına önem verilmelidir. (Bkz. Cilt. 3. 48)

55. Görevlilerin inzibatî eylemlerinden dolayı girilecek işlemler, bugünkü hükümlerin uygulanması şeklinde olmalıdır. (Bkz. Cilt. 3.49)

56. Görevlerini yaptıkları sırada işledikleri suçlardan dolayı personele, bugünkü esaslar uyarınca ve genel hükümlere paralel işlemler uygulanmalı, kolluk amirlerinin Hakimler Kanununa tabi bulunma durumları devam etmelidir. (Bkz. Cilt 3.50)

II — SINIR, KIYI VE KARASULARIMIZIN KORUNMASI

57. 16 Temmuz 1956 tarihli ve 6815 sayılı Sınır, Kıyı ve Karasularımızın Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men'i ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükmüne göre; sınır, kıyı ve karasularımızın korunması ve emniyetiyle gümrük bölgesinde kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve soruşturulması görevleri İçişleri Bakanlığına devredilmiştir. Bu görevler Bakanlıkça Jandarma Genel Komutanlığı aracılığıyla yürütülür.

Ancak bazı ulusal güvenlik düşünceleriyle; Rusya, Bulgaristan, Yunanistan sınırları ile İran sınırının 111 Km. uzunluğundaki kuzey kesiminin sorumluluğu Kara Kuvvetleri Komutanlığında bırakılmıştır.

58. Jandarma örgütüne bu görevlerin verilmesi, söz konusu örgütü kuruluş amaç ve hedefinden uzaklaştırdığı gibi, asıl görevin yürü-

tülmesi için esasen yetersiz olan olanak ve kaynakları bölündüğü için çok daha yetersiz duruma getirmiş ve bu örgüt artık, asıl fonksiyonu olan yurttan genel güvenlik ve esenliğin sağlanmasına ilişkin görevlerini gerektiğinde yürütemeyecek duruma düşmüştür. 1934 yılında genel güvenlik ve esenlik hizmetlerine ayrılan jandarma personelinin tümüne oranı % 90 olduğu halde, 1967 yılında bu oran % 46,8 e kadar düşmüştür.

59. Seyyar jandarma örgütü gerekli donatıma kavuşturulamadığından, bütün iyiniyet ve çabalara rağmen hizmetlerden olumlu sonuç alınmamakta ve örgüt yıpranarak önemli aksaklıklar meydana gelmekte ve diğer yönden bugünkü durumuyla gerektiğinde sefer görevlerini de yapamayacak bir görünüme bürünmektedir.

60. 6815 sayılı Kanunla jandarma örgütüne devredilen yeni örgüt ve kuruluşlar (Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığına bağlı kara ve deniz birlik ve kuruluşları) bu örgütün bünyesine uyamadıkları gibi, özellikleri nedeniyle örgütün kuruluşundaki dengeyi de bozmuşlardır.

61. Dünyanın en ileri ve modern jandarma örgütüne sahip olan Fransa, İtalya ve Belçikada jandarmanın bu tür görevleri olmayıp, bu görevler bir savunma hizmeti olarak Millî Savunma Bakanlıklarının sorumluluğuna verilmiştir.

62. Diğer yandan sınır, kıyı ve karasularımızın korunması ve güvenliğiyle görevli ordu ve jandarma kuruluşlarıyla mülkî amirlerin görev sınırlarında sürtüşmeler - her zaman - meydana gelmektedir.

63. 6815 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında, bu kuvvetlerin doğrudan Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olduklarının söylenmiş olması, başka hiç bir yere bağlı olmamak gibi dar bir yoruma neden olmaktadır. Aslında, asıl görevli İçişleri Bakanlığı olduğuna ve J.G.K. ғы, görevi yerine getirmede yürütme vasıtası durumunda bulunduğuna göre, mülkî kuruluşa paralel olarak taşrada il, ilçe ve bucaklardaki mülkî amirlerin görev alanları içindeki konularda, bağlılık ve ilişkilerin bu mercilerle olması gereklidir.. Ayrıca İl İdaresi Kanununun 11/B ve 39/C maddelerinde; vali ve kaymakamların il ve ilçelerindeki sınır ve kıyılarının güvenliğinden ve bu konudaki bütün işleri yürürlükteki hükümlere göre yapmaktan sorumlu olduklarının öngörüldüğünü unutmamak gerekir.

Soruna bir çözüm yolu bulmak ve 6815 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasının uygulamada doğurduğu yanlış anlamayı ortadan kaldırmak amacıyla il sistemi içinde gerekli değişiklik yapılarak, kuruluşlar sınırları içinde kaldıkları valilikler emrine verilmeli, keza jandarma deniz bölge komutanlıkları da kaldırılarak araç ve personeli yine o bölgedeki valiler emrine verilmelidir. (Bkz. Cilt. 1.386) Bu takdirde seyyar jandarma örgütü kalkacak ve tek bir il jandarma komutanlığı kurulacak, bugün her iki örgütün ayrı ayrı yürütmekte oldukları görevler bu kuruluş tarafından yürütülecektir. Böylece 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun valilere tanıdığı yetkilerin kullanılması, yapılan her hizmetten valilerin bilgi edinmeleri, gerekli görülen tedbirlerin alınabilmesi sağlanacak, diğer kolluk kuruluşlarıyla koordineli bir çalışma olanağı bulunabilecektir. Yine bu sayede, seyyar ve sabit jandarma ayrılığı ortadan kalkacağından, kolluğun birleştirilmesi yolunda olumlu bir adım atılmış olacaktır.

64. Çözüm yolunun gerçekleştirilmesine hemen olanak bulunulmayacağı düşünülecek olursa ve hiç değilse şimdilik, 2/1991 kararname sayılı Hudut Teşkilâtının Vazifelerine ve Gümrük Teşkilâtının Kaçakçılığın Men ve Takibi Hususunda Mıntıkalarındaki Valilerle Vazife Münasebetlerine dair Nizamnamenin yerine, sınır örgüt ve görevlileriyle o yerlerdeki mülkî amirlerin ilişkilerini düzenleyen yeni bir tüzük çıkarılmalıdır. (Bkz. Cilt 1.342) Çünkü, yukarıda sözü edilen Tüzükle düzenlenmiş olan esasların dayanağı olan Kanunlar, 6815 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle kaldırıldıklarından, bugün kanunî dayanağı kalmamış bir tüzükle karşı karşıya bulunmaktadır. Kaldı ki 6815 sayılı Kanunun 5 inci maddesiyle altı ay içinde çıkarılacağı öngörülen tüzük de bugüne kadar çıkarılamamıştır. Bu nedenle de uygulama kişilerin anlayışına göre şekil almakta, farklılıklar ve sakıncalı durumlar ortaya çıkmaktadır.

III — KOLLUK ÖRGÜTÜNÜN KAÇAKÇILIĞIN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN GÖREVLERİ

65. 7 Ocak 1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine dair Kanunda yazılı suçlar genel olarak «kaçakçılık suçları»nı meydana getirmektedirler.

Emniyet müdürlükleri, sabit ve seyyar jandarma komutanlıkları ile jandarma deniz bölge komutanlıkları, gümrük muhafaza ve tekel

takip kuruluşları hep söz konusu suçların işlenmesini önlemek, işleyenleri kovalamak ve yakaladıkları hakkında kovuşturma yapmakla görevli örgütlerdir.

66. Aynı görev alanında türlü örgütlerin görevli olması, gerek koordineli bir uğraşı olanağı bulamamak, gerekse başarısızlığın nede-nini her örgütün kendi dışındaki örgütlerin davranışlarında aramaları gibi sakıncalar yaratmaktadır.

Ayrı örgütler için söz konusu olan dağınıklık, örgütlerin kendi bünyelerinde de gözlenmektedir. Emniyet ve jandarma kuruluşları içinde hizmetten tümüyle ve doğrudan doğruya sorumlu bir birim ya da personel bulunmamakta, tüm personel genel görevleri yanında bu hizmeti de görmektedirler. Bu da görevin yapılışında rastlantıların önemli rol oynaması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumda personelin hiç bir zaman veya kolay kolay uzmanlaşma olanağı bulamayışı da göz-önünde tutulması gereken bir başka önemli sorundur.

67. Kaçakçılığın önlenmesindeki bu dağınıklık kendisini kaçak haber alma işlerinde de göstermekte, her örgüt kendi bünyesi içinde ve dar olanaklarla haber toplamaya çalışmakta, derlenen haberleri örgütler birbirlerine vermemekte ve saklamaktadırlar.

68. Seyyar jandarma örgütündeki er sayısının azlığı da, başta Devriye Yönergesine uyulmaması, yani görevlilerden insan gücünün üzerinde çalışma bekleme zorunluluğu olmak üzere, yeterli yedek kuvvet ayrılmaması, aynı anda değişik yerlerde pusu kurmanın olanaksızlığı ve sonunda, görevin gereğince yapılamaması gibi türlü sakıncalar doğurmaktadır.

69. Değişik örgütler haber alma işlerini kendi bünyelerinde çözümlayemedikleri gibi, uğraşı ve olanaklarını birleştirmek suretiyle işbirliğini de sağlayamamakta, haber toplama alanında gösterilen çabalar yararlı olamamaktadır. Bir ilimizde el konulan 194 kaçak olayından ancak ve sadece 3 tanesinin bilinçli bir haber alma sonucunda gerçekleşmesi bu konudaki olumsuz görünüşü belirtecek niteliktedir.

70. 1918 sayılı Kanunun 6846 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan 60 ncı maddesine göre, haber veren ve yakalayanlara yakalanan eşyanın değerinin % 50 si oranında verilebilecek ödüller, kaçak eşyanın zaptından sonra ve mahkeme kararı ile ödenir. Ancak bu konudaki mahkeme kararının geç alınması ve kaçakçıların mahkemeye sahte fatura sunmak suretiyle eşyayı kurtarabilecekleri kuşkusu kaçırılan

malın sahipsiz yakalanması eğilimini yaratmakta, bu durum jandarma örgütünde özellikle göze çarpmaktadır.

71. Sınır karakollarının hemen yanıbaşlarında çiftlik ve köylerin bulunması da görevlilerle o yerde yaşayanlar arasında arzulanmayan dostlukların doğmasına yol açmaktadır. Tedbirler sınır şeridi üzerinde alındığı için kaçakçının bazı görevlilerle anlaşıp geçmesi yetmekte, sınırdan sonra derinliğine etken tedbirler alınmamış olduğundan şehirlere kadar sızarak eşyayı elden çıkarmak zor olmamaktadır.

72. Seyyar jandarma tugayları ve jandarma deniz bölge komutanlığıyla bu komutanlıkların bölgelerindeki kıyı illerinin yöneticileri arasında, bu konuda tarafların sahip oldukları yetki ve sorumluluklar yönünden mevcut ilişkiler de etken bir kaçak mücadelesini önlemekte olup, aynı sorun «sınır, kıyı ve karasularımızın korunması» konusu içinde de ele alındığından burada kısaca, İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesinin A ve B fıkralarına göre valilerin sahip oldukları yetkilerin uygulama alanına getirilememesinden, bu konuda görevli jandarma birimlerinin valilerce denetlenememesinden, kıyı illeri valilerinin bot ve motörleri göreve sevkedemeyip, uğraşlarından da haber alamamalarından söz etmekle yetinilecektir.

73. Aslında sırf kolluk tedbirleriyle çözümlenebileceğinin düşünülmemesi, ekonomik ve sosyal yönlerinin de dikkate alınması gereken kaçakçılık konusunda gene de kolluk yönünden alınması gereken bazı tedbirler, uygulama alanına getirilmeleriyle hizmetin verim ve etkinliğinin olumlu bir gelişme göstereceği umulan bir takım öneriler vardır.

Örneğin; ilk olarak ele alınması gereken husus; kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve kovuşturulması görevinin tek örgüt tarafından yürütülmesini sağlamaktır. (Bkz. Cilt. 1.375) Bu tek örgüt ise polis ve jandarmadan oluşan genel kolluk olacaktır. Böylece, uygulamada dağınıklık gösteren uğraşlar, sağlanamayan koordinasyon ve işbirliği konuları çözüm yoluna kavuşmuş olacak, elde edilen haberlerin tek elde toplanıp, değerlendirilebilmesi olanağı bulunabilecektir. Ayrıca muhtemel başarısızlık ve düzensizliklerin nedeninin saptanabilmesi de kolaylaşacaktır.

74. Bunun yanı sıra polis ve jandarma örgütleri bünyesinde sırf kaçakçılık konusunda görev yapacak ayrı birimler de kurulmalıdır. (Bkz. Cilt. 1.376) Bu birimler planlı ve disiplinli bir uğraşı gösterebi-

lecek, konu, genel hizmetler yanında ikinci derecede bir görev olmaktan kurtulabilecek ve personelin uzmanlaşabilmesi olanağı bulunabilecektir.

75. Yurt içine sızdıktan sonra yakalanması çok zor olduğuna göre ve kaçakçılığın sınırda önlenmesi için, karakol ve kuvvetlerin kademeli bir düzen içinde yerleşmeleri sağlanmalı, personelin kaçakçıyla işbirliği halinde bulunmasını önleyecek tedbirler getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1.383,384)

76. Kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve kovuşturulması ile görevli örgütler arasında ne şekilde koordinasyon sağlanacağını gösteren bir yönetmelik hazırlanmalı, bu yönetmelikte; 6815 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrası ile 657 sayılı Kanun hükümleri, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/A, 11/Ç ve 32 inci maddelerinin kolluk hizmetleri konusunda vali ve kaymakamlara tanıdığı diğer yetkiler gözönünde bulundurularak, koordinatör makam olarak vali ve kaymakamlar gösterilip sorumlu kılınmalı, iller arası koordinasyon konusunda da hüküm getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1.387, Cilt. 4.115)

77. Kaçakçılık olaylarında sadece mala el konularak sahibinin yakalanmaması, görevin tam yapılmadığını göstereceğinden, böyle olaylarda görevlilere ödülün tamamı değil, yarısı verilmelidir. Bu takdirde, görevli ödülün tamamını alabilmek için daha özenli ve gayretli çalışacaktır. (Bkz. Cilt. 1.382)

78. Her alanda olduğu gibi kaçakçılığın önlenmesi konusunda da kolluğun çekmekte olduğu personel sıkıntısını gidermek üzere jandarma birliklerinin er mevcudu normal koşullarda görev yapmayı sağlayacak ölçüde artırılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.380)

79. Kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması ve kovuşturulması konusunda alınması gerekli tedbirler ve gidilmesi gereken yollara ilişkin olarak buraya kadar sıralanıp, belirtilmeye çalışılan önerilere; jandarma kaçak istihbarat amirliğinin çalışmasının sağlanması (Bkz. Cilt. 1.381), sınırda yol ve araç sorununun çözümlenmesi (Bkz.Cilt. 1.383), personelin asgarî yaşama koşullarına sahip gözetleme ve karakol binalarına, iklime uygun bir kılık kıyafete kavuşturulması (Bkz.Cilt.1.389), kaçakçılık haber alma örgütünün diğer haber alma örgütleriyle temaslarının amirlik düzeyinde yapıp, yuvabaşı kademesinde ilişki kurulmaması gerektiği (Bkz.Clt.1.281) gibi hususlar da eklenebilir.

IV — TOPLUMSAL OLAYLAR VE GÜVENLİK KUVVETLERİNİN BU OLAYLARA İLİŞKİN UĞRAŞILARI

80. Çok partili demokratik hayatımızın son yıllarında hızla gelişen toplumsal olaylar ve bu olaylardan doğan suçlar, üzerinde özenle durulmaya değer bir önem kazanmış olup, güvenlik kuvvetlerinin, gerek yalnız, gerekse askerle beraber bu olayları önleme uğraşı ve çabaları, önceden ya da sonradan alınan tedbirler, tarafların türlü davranışları pek çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmakta ve giderek, Devletin ve demokratik rejimin geleceğini etkileyen bir konu haline almaktadır.

Bu bölümde birbiriyle yakın ilişkisi olan toplantı ve gösteri yürüyüşleri, grev ve lokavtlar, toplum zabıtası, askerden yardım isteme, muhtemel hadiseleri önleme ve sabotajlara karşı korunma planları ele alınmak suretiyle, genel görünüş, sorunlar ve önerilen çözüm yolları belirtilmeye çalışılacaktır.

A — TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ

81. 10.2.1963 tarihli ve 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Hakkında Kanunun 1 inci maddesi uyarınca «herkes önceden izin almaksızın..... toplantılar ve gösteri yürüyüşleri yapmak hakkına sahiptir», «yabancıların..... yapacakları toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Hükümetin iznine bağlıdır.»

Kanunun 3 üncü maddesinde toplantılar, yürüyüş toplantıları ve yürüyüşlerin başlangıç ve bitiş zamanları, 5 inci maddede istisnalar, 7-10 uncu maddelerde toplantılara, 11 inci maddede ise yürüyüşlere ilişkin «usul ve şartlar» belirtilerek daha sonraki bölümlerde «yasaklar», «ceza hükümleri» ve nihayet son bölümde de «usul hükümleri» yer almış bulunmaktadır.

82. 171 Sayılı Kanun, toplantı ya da gösteri yürüyüşü yapmak isteyenlerin uymaları gerekli bazı koşullar öngördüğü gibi, mülkî amir ve genel kolluğa da bazı yetki, sorumluluk ve görevler yüklemiştir.

Gerek mülkî amirler, gerekse genel kolluk için Kanunun yüklediği görevleri eksiksiz ve kusursuz yerine getirmek, başka bir deyişle küçük - büyük her toplantı ya da yürüyüşün kamu esenlik ve güvenli-

ğini bozucu bir nitelik kazanmasını önlemek, günümüzün aktüel ve en önemli sorunu olmuştur. Ne var ki, özellikle büyük kentlerimizde öğrencilerin düzenledikleri toplantı ve yürüyüşler türlü nedenlerle büyük yankılar yaratmakta, görevlilerin her şeyden çok bu alanda uğraşıp çaba sarfetmeleri sonucunu doğurmakta ve her sonuç da karşılıklı suçlamalara yol açmaktadır.

Az önce de söylendiği gibi, son yıllarda ülkemizde yapılan her toplantı ve gösteri yürüyüşü bazan katılanların saldırgan eylemleri, çoğu zaman da karşıt grupların sataşmaları sonucu olaylara yol açmakta, mala ve cana kasteder bir şekle bürünmekte, toplantı veya yürüyüşün devamı olanaksızlaştığından kolluk kuvvetlerinin işe karışması kaçınılmaz olmaktadır.

Bu durumda suç büyük topluluklar tarafından işlendiğinden bu suçu işleyen ya da suça katılanların yakalanması zorlaşmakta, rasgele yakalamalar görülmekte, göz altına alınanlar da sonunda delil yetersizliği ya da başka nedenlerle yargı organlarınca salıverilmekte veya beraat ettirilmektedirler.

Soruna çözüm yolu bulmak konusunda Fransa'nın izlediği yol bize de bir örnek olacak niteliktedir. Bugün yakınmakta olduğumuz saldırgan işçi ve öğrenci gösterileri ülkemizdekinden çok daha geniş ölçüde Fransa'da da hüküm sürmüş ve sonunda bir taraftan Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulurken, diğer taraftan «Yeni Biçimdeki Bazı Suçların Önlenmesi Hakkında 8 Haziran 1970 tarih ve 70-480 sayılı Kanun» hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.

Söz konusu Kanun uyarınca : «Bir grup tarafından silâhlı olarak tertip ve sevk edilen bir hareket esnasında kişilere tecavüz veya müessir fiil vukubulmuşsa veya mal tahribi veya zararı meydana gelmişse bu hareketin tahrikçileri ve tertipçileriyle harekete bilerek katılanlar Kanunun öngördüğü daha ağır cezaların tatbikine halel gelmemek üzere, bir yıldan beş yıla kadar cezalandırılırlar.

Kanuna aykırı bulunan veya yetkili idarî makam tarafından kanun dairesinde yasaklanmış olan bir toplantı esnasında cürüm veya cünha mahiyetinde tecavüz, müessir fiil, tahrip veya zarar vukubulursa :

1 — Tahrikçiler ile bu tecavüz, müessir fiil, tahrip veya zararı öğrendikleri anda dağılma emri vermeyen toplantı tertipçileri altı aydan üç yıla kadar,

2 — Tecavüz, müessir fiil, tahrip veya zarar hareketlerinin başladığını bildikleri halde toplantıya faal olarak katılmakta devam edenler üç aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Bir toplantıya (bu toplantı kanunî de olsa) tecavüz, müessir fiil, tahrip veya zarar ika etmek veya başkalarına ettirmek amacıyla sı-zanlar bir yıldan beş yıla kadar hapisle cezalandırılırlar.

Bu maddede belirtilen fiillerden suçlu bulunanlar cismanî veya maddî zararlardan da sorumludurlar» (Madde 314)

Sert kanunlar yapmanın sorunlara çözüm yolu bulmakta tek ve yeterli bir çare olup olmadığı her zaman tartışılabilirse de, geçirilen aşamalardan sonra artık ülkemizde de bu tür kanunların gerekliliği meydandadır. Toplum olaylarında toplu bir sorumluluk duygusu yaratmak, bir yandan gösteri ve yürüyüşlerin amaçları dışına çıkarak suça yönelmelerini geniş ölçüde azaltacak, diğer yandan da sosyal bir görev yerine getirilmiş olacaktır. (3)

83. Kanunsuz bir toplantı ya da yürüyüşün yapılacağı öğrenildiğinde gereken tedbirlerin zamanında alınmaması, mülkiye ve kolluk amirlerinin hoşgörülü, kolluk görevlilerinin ise çok defa çekingen davranmaları, aslında büyümesi kolaylıkla önlenebilecek olayların tam anlamıyla şiddetlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu bakımdan, kanunlara aykırı bir toplu hareketin meydana gelmekte olduğunu gösteren belirtiler duyulduğu ya da görüldüğü anda topluluğun amacının ve elebaşlarının kim olduğu, nerede ve ne yapılmak istendiği ve bunun gibi diğer soruların cevabını öğrenmek ve karşı tedbirler almak üzere mülkiye ve kolluk amirleri tarafından gerekli çaba gösterilmeli, olay kendi doğal akışına bırakılmamalıdır. (Bkz. Cilt.1.408)

84. 171 sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki görevin yerine getirilmesi için çoğunlukla kolluk amirlerinin görevlendirilmesi, söz konusu kişilerin bu durumdan yakınmalarına neden olmakta ise de yerli yersiz, her olayda mülkî amirin olay yerine gelip «topluluğa geldiğini bildirmesini, dağılmalarını ve dağılmazlarsa zor kullanılacağını

---

(3) Raporun yazımı sırasında yürürlüğe giren; 28.9.1971 tarihli ve 1470 sayılı Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerine Fıkralar İlâve Edilmesi Hakkında Kanun hükümleriyle yukarıdaki öneriye paralel biçimde ağır cezalar getirilmiştir.

hatırlatmasını» beklemenin, idare amirinin fonksiyonu yönünden olumsuz sonuçlar yaratması pek muhtemel olduğundan, mülkî amirler son derece önemli olaylarda olay yerine gelmelidir. Hatta, daha da ileri bir düşünce ile Kanunun 14 üncü maddesindeki «..... mülkiye amiri veya görevlendireceği en büyük zabıta amiri veya zabıta amirlerinden biri.....» şeklindeki ifadenin yer aldığı cümleye yukarıdaki sözlerin devamı olarak «... ya da uygun görülecek herhangi bir kişi...» şeklinde bir ek yapılmalıdır. Bu «herhangi bir kişi» gerektiğinde, bir fakülte dekan veya öğretim üyesi ya da o olayda olumlu etkisi olabileceği düşünülen bir başkası olabilecektir. (Bkz.Cilt.1.409)

Burada hemen, özellikle Ankara ve İstanbulda düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kolluk amir ve memurlarının içinde bulundukları bir sıkıntıdan söz etmekte yarar vardır Bu da her görevlinin kendi sorumluluk sınırları içinde hareket etmesi gerektiği halde sorumlulukların yüksek rütbeli bir ya da bir kaç kişide toplanmakta olmasıdır. Hatta bazı olaylarda, İçişleri Bakanının Bakanlık ya da valilik odalarında ve telsiz başında kolluk kuvvetlerini yönettiği görülmektedir.

Olay ne kadar önemli ve büyük olursa olsun, bu tür davranışların, görevli diğer amir ve memurlar üzerinde olumlu etki yaratacağını, kolluk kuvvetlerini başarıya götüreceğini söylemek, bu koşullarda hür iradeyle hareket etmesi beklenemeyecek olan görevlilerin durumu göz önüne getirilecek olursa, gerçekten zordur.

Bu bakımdan, toplumsal olaylarda, her kademedeki görevlilerin kendi sorumluluk alanları içinde serbestçe görev yapabilmelerini önleyecek davranışlardan kaçınılmalıdır.

85. Burada üzerinde önemle durulması gereken bir konu da Kanunun 14 üncü maddesinde yer alan «Kalabalık dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır.» cümlesine ilişkin olup, kullanılacak «zor»un sınırını saptamak, o zora başvuracak kolluk görevlileri yönünden, ileride muhtemel suçlamalara yol açmamak ve yasalara uygun hareket ettiğini zan ve iddia eden görevliyi yaptığının hesabını verir duruma düşürmemek bakımından en önemli konudur.

«Zor»un sınırının nerede biteceği konusunda türlü görüşler vardır. Bir yandan «nasıl bir zor kullanılacağını olayların akışı belli eder, bunu önceden bilmek olanaksızdır» denilmekte, diğer yandan «zor kullanmak kolluk görevlisinin o anda uğraştığı kişileri öldürmesi

için bir fırsat olarak düşünülmemeli, zor konusunda, görevli, meslekî hünerini göstermelidir» görüşü ileri sürülmektedir.

Kanunsuz bir toplantı ya da yürüyüşü oluşturan topluluğun dağıtılması için, kolluğun, karşı koyanları sağa-sola itmesi, tazyikli ya da boyalı su fişkirtan araçlardan yararlanması, gözyaşırtıcı bomba atması, polisin cop, askerin dipçik kullanması, havaya ateş edilmesi ve nihayet hedef gözetmeksizin silâh kullanılması, ayrı ayrı ve her birinin yaratacağı etki değişik olan zor kullanma şekilleridir.

Toplumsal olaylarda kolluk kuvvetlerinin başvuracakları «zor»un sınırını saptamanın güçlüğü kadar, yukarıda sıralanan her zor eylemine başvurma konusundaki emrin hangi amir tarafından verilmesi gerektiği konusu da önemlidir. Yani, ayrı ayrı her zor eylemine başvurma emrini verecek amir kim olacaktır veya olmalıdır sorusu da mutlaka cevaplandırılmalıdır. Bu konuda olay yerindeki en büyük kolluk amirinin yetkili olduğu varsayımından hareket edilecekse, amirin rütbe ve sıfatına bakılmaksızın her seviyedeki zor kullanma için emir verme yetkisinin o amire tanınıp tanınmayacağı konusunun açıklığa kavuşturulması gerekir. (Bkz.Cilt.1.410) (4)

86. 171 sayılı Kanunun 8 inci maddesi uyarınca «tertip heyeti, toplantıdan önce kendi arasından veya dışardan en az üç kişilik bir idare heyeti teşkil eder ve hükümet komiserine bildirir. Bu heyet toplantının sükun ve düzenini, beyannamede yazılı amaç dışına çıkılmamasını sağlar ve bunun için gerekli tedbirleri alır ve icabında kolluk kuvvetlerinin yardımını isteyerek bunu sağlar, sağlayamadığı takdirde toplantının dağıtılmasını hükümet komiserinden ister. İdare heyeti veya tertip heyeti üyelerinden en az üçü toplantı yerinde bulunmadıkça toplantı yapılması yasaktır.»

Ancak, bu maddeye uygun biçimde hareket edildiğini söylemek zordur. Ne tertip heyeti kendine düşeni yerine getirmekte ne de hükümet komiserleri bu durumu izlemektedirler. 8 inci madde hükmü bir çok yönlerden uygulanmadığı için tertip heyeti ya da idare heyetinin görevleri de hükümet komiserine yüklenmekte o da gerekli özeni göstermeyince tüm görev kolluk görevlilerine bırakılmış olmaktadır.

(4) Raporun yazımı sırasında yürürlüğe giren 8 Eylül 1971 tarihli ve 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanunla, diğer kanun ve tüzüklerde yazılı yetkileri saklı kalmak üzere, polis ve jandarmanın silâh kullanmaya yetkili olduğu haller gösterilmiştir.

Bu durumun önlenmesi için 171 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde toplantı tertip ve idare heyelerinin (9 uncu maddede de hükümet komiserinin) görev, yetki ve sorumlulukları saptanmalı, toplantıda düzenin sağlanıp korunmasından en önce tertip heyetinin seçtiği üç kişilik idare heyetinin sorumlu olduğu belirtilerek tarafların madde hükmüne uygun hareket etmelerini sağlayıcı cezai müeyyideler getirilmelidir. (Bkz.Cilt.1.411)

87. Bu konuda son olarak toplantılar ve yürüyüşler için Kanunun saptadığı bitiş zamanları yönünden yönetici ve kolluk görevlilerinin karşılaştıkları bir zorluktan söz edilecektir. Özellikle büyük kentlerde güneşin batışına kadar devam eden toplantı ve yürüyüşlere katılan topluluğun dağılması genellikle ancak akşam karanlığında mümkün olabilmekte bu da toplantının psikolojik etkisinden kurtulamamış ya da kötü niyetli kişilerin ve muhtemel taşkınlıkların kontrolünü zorlaştırmaktadır. Bu nedenle 171 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasında gerekli değişiklik yapılarak, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine güneşin batışından en az bir saat önce son verileceğine ilişkin bir hüküm getirilmelidir. (Bkz.Cilt.1.413)

B — GREV VE LOKAVTLAR

88. 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun 22 ve 33 üncü maddeleri, mülki amirler ve dolayısıyla genel kolluk örgütünün grev ve lokavtlara ilişkin görevlerini göstermektedir.

89. Kanunun 22 nci maddesi grev oylaması konusunu düzenlemekte, birinci ve ikinci fıkralarında belirli şekil ve zaman koşullarına uymak suretiyle bir iş yerinde çalışan işçilerin üçte birinin isteğiyle grev oylaması yapılacağı ve salt çoğunluk olumlu karar verirse grevin uygulanmayacağından söz edilmektedir.

22 nci maddenin 3 üncü fıkrasında : «Grev oylaması, bu konudaki istemin mahallin en büyük mülkiye amirliğine yapılmasından başlayarak altı işgünü içinde ve iş saatları dışında en büyük mülkiye amirinin tesbit edeceği gün ve zamanda ve onun veya görevlendireceği memurun gözetimi altında olur. Oylamaya itirazlar, oylama gününden başlayarak üç işgünü içinde iş davalarına bakan mahallî mahkemeye yapılır. Bu itirazlar üç işgünü içinde kesin olarak karara bağlanır» hükmü yer almakta, 4 üncü fıkrada ise grev oylamasının sonucuna ilişkin

kin olarak düzenlenecek tutanaklar ve bu tutanakların verilecekleri yerler belirtilmektedir.

Her şeyden önce bir iş yerinde çalışanların üçte birinin isteğiyle grev oylaması yapmakla ve iki taraf işçinin kendi arzuladıkları yön- de bir karara ulaşılabilmesi için harçayacakları çabalar sonunda işçiler arasında gergin bir hava yaratılacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

Ayrıca, maddede oylamanın nasıl yapılacağına, yöntem ve biçim- ne ilişkin hiç bir açıklamada da olmadığından, bu durumun idare ami- rinin tarafsızlığı konusunda kuşku yararm belirmesine yol açması ve bu- nun da işçiler arasında suç işlenmesine uygun bir ortam yaratması pek muhtemeldir.

Soruna üç alternatifli bir çözüm yolu düşünülmektedir.

— Grev kararı alındıktan sonra ve bu karara karşı herhangi bir oylamaya gidilememelidir.

— Yetkili organların aldıkları grev kararı, bütün işçiler arasın- da gizli oy-açık tasnif esaslarına göre zorunlu bir oylamaya tabi tu- tulmalıdır.

— Grev kararına karşı ancak işveren oylama isteyebilmeli- dir. (5)

Bunlardan en yararlı olanının seçilmesi yanında, idare amirleri- nin (33 üncü madde dışında) işçiyle işveren arasında grev ve lokavttın başlamasına kadar hiç bir görev yüklenmemesi de sağlanmalıdır.

Önceki öneride belirtildiği biçimde, işverenin isteği üzerine ya da otomatik grev oylaması yapılacaksa, bu oylama, bölge çalışma mü- dürlüğü temsilcisinin başkanlığı altında işçi ve işveren temsilcilerin- den oluşacak bir kurulun gözetim ve denetimi altında, gizli oy-açık tasnif esaslarına göre yapılmalı, kurul kararlarına karşı yapılacak iti- razlar o yerdeki iş mahkemesince kesin karara bağlanmalıdır. (6)

---

(5) Bkz. İÇ-DÜZEN - İdare ve Zabitanın Grev ve Lokavt Uygulamasında Görev ve Yetkileri Hakkında Ön Rapor. Araştırmacılar : Ziya Çoker - Alâettin Öski- per - Cengiz Bayyurdoğlu. Kasım - 1969 Sayfa : 6 Tavsiye No: 1

(6) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 2 Sayfa: 7

90. Mülkî amirler ve kolluk görevlileri bakımından Kanunun 33 üncü maddesi daha da önemli olup, söz konusu maddede, «Grev veya lokavt halinde, mahallin en büyük mülkiye amiri grev veya lokavt yapılan iş yerlerinde gerekli emniyet, inzibat, koruma ve sağlık tedbirlerini ve halkın gündelik yaşaması için zarurî olan ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla gereken tedbirleri, bu kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla ve kanunî yetkilerine dayanarak alır» şeklinde, oldukça belirsiz bir hüküm yer almaktadır.

Sözü geçen maddeyle idare amirine - aynı maddenin yüklediği görevin yapılması için - yeni bir yetki tanınmadığı gibi, idare amiri bu konuda kendisine başka kanunlarla verilmiş yetkileri de ancak, 275 sayılı Kanun hükümlerine aykırı düşmeyecek biçimde kullanabilecektir ki; idare amirinin, gerekli gördüğü tedbirleri alırken dayanağı kanunî yetkilerinin ne olduğu ve 275 sayılı Kanunla çatışma veya çelişme olmadan bu yetkilerin nasıl kullanılacağı da belli değildir. Bu bakımdan işçi, işveren ve her iki grup dışında kalan ilgililer arasında anlaşmazlık doğurabilecek, dolayısıyla de huzur ve güvenliği olumsuz yönde etkileyebilecek her türlü durum saptanarak, ilgililerin davranış şekilleri açık ve kesin esaslara bağlanmalıdır. Örneğin : İdare amirinin 33 üncü maddenin yüklediği «...işyerinde gerekli sağlık tedbirlerini almak» görevini yaparken temizlik işçilerinin grevi nedeniyle beldede biriken pislikler, «... halkın gündelik yaşaması için zorunlu olan ihtiyaçlarının sağlanması...» görevini yapabilmesi için fırın işçilerinin grevi karşısında beldenin ekmek ihtiyacı bakımından nasıl davranması gerektiği gibi konular açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bunun için de, idare amirinin grev ve lokavta ilişkin görev ve yetkileri gösterilirken «... bu kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla...» gibi ne olduğu belirsiz deyişlerden kaçınılmalıdır. (7)

91. 275 sayılı Kanunun 17 nci maddesinde grev, «işçilerin, topluca çalışmamak suretiyle bir işkolunda veya işyerinde faaliyeti durdurmak veya işin niteliğine göre önemli ölçüde aksatmak amacıyla aralarında anlaşarak veyahut bir teşekkülün aynı amaçla topluca çalışmamaları için verdiği bir karara uyarak işi bırakmaları...» şeklinde tanımlanmış, 24 üncü maddesinde «greve katılmayan veya katılmaktan vazgeçen işçileri çalıştırıp çalıştırmamakta işverenin serbest» olduğu belirtilmiştir.

---

(7) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 3 Sayfa: 13

Grevin kapsamının açıkça ve herkes tarafından anlaşılır biçimde belli olmamasından pek çok anlaşmazlıklar ortaya çıkmakta, grev yapılan bir işyerinde veya işkolunda çalışma ve üretimin tümüyle mi duracağı, yoksa greve katılmayan işçiler oranında devam mı edeceği, devam edecekse çalışma ve üretimin sınırının ne olacağı şeklinde sıralanabilen sorulara kesin cevaplar verme olanağı bulunmamaktadır.

Aynı şekilde greve katılmayan ve işverenin de çalışmalarına izin verdiği işçilerin mutlaka grevden önceki işlerinde çalışmalarının gerekip gerekmediği konusu da anlaşmazlıklara yol açmakta, Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasının uygulanmasının gerekmesi halinde anlaşmazlıkların çözümü iyice zorlaşmaktadır. Greve katılmayan işçilerin çalışmak üzere işyerine girmek istemeleri de ayrı bir anlaşmazlık ve çatışma nedeni olmaktadır.

Grevin tanım ve kapsamına ilişkin bu gibi açıklıktan uzak konulardan doğan anlaşmazlıklar; kanun hükmünü karşıt yönlerde kolaylıkla yorumlamak olanağını bulan taraflar arasında önemli ve asayiş-i etkileyen olayların çıkmasına ve işçilerle kolluk güçlerinin gereksiz yere karşı karşıya gelmesine yol açabilmektedir.

Yapılacak yeni bir düzenlemede, grevin tanımının aşağıdaki hususları kapsamına alacak biçimde olması düşünülmelidir :

— Grev kararı alınan işyerinde üretim ve çalışma; ne koşullar altında, ne derecede ve hangi sınırlar içinde kısıtlanacaktır? Üretim ve çalışmaların sürdürülüp, sürdürülemeyeceği durumlar nelerdir ?

— Greve katılmayan işçilerin işyerinde yapabilecekleri işler nelerdir?

— Grev uygulanan bir işyerine hangi durum ve koşullarda araç, gereç, ham ve işlenmiş madde girip, çıkabilecektir? Satış yapılabilecektir?

— Grev kararı alınan bir işyerinde, greve katılmayarak çalışmak isteyen işçilerin kimliklerinin, bölge çalışma müdürünün başkanlığında, grev kararı alan sendika ve işveren temsilcilerinden oluşacak bir kurul tarafından saptanacağı konusunda 275 sayılı Kanuna bir hüküm konulmalı ve çalışma hürriyetini engelleyenlere uygulanacak müeyyideler ağırlaştırılmalıdır. (8)

(8) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 4 Sayfa: 19 ve Zabıta Hizmetleri Araştırma Raporu: Cilt. 5. 419-420

92. Grevin kesin başlama tarihinin belirsiz olması da idare yönünden sakıncalar doğurmaktadır.

275 sayılı Kanunun 33 üncü maddesiyle idareye yüklenen «gerekli emniyet, inzibat ve koruma tedbirlerini alma...» görevi, başlangıç tarihi bilinmeyen bir grev yönünden ne zaman yerine getirilecektir? İşçi kuruluşları diledikleri tarihte grevi başlatabileceklerinden, idare her an tetikte bulunmak zorunluğu ile karşı karşıya bulunmaktadır ki çoğu kez olduğu gibi bir başka yerden muhtemel grev düşünülerek kolluk gücü getirilmesi halinde belki de uzun süre gelen birlik boğuna bekletilmiş olmaktadır. Tedbir almayı, olayların çıkmasına ertelemenin ise, en önemli görevi önleyici kolluk tedbirleri olarak huzur ve sükunu korumak olan idare yönünden zayıflık demek olacağı açıktır.

Bu sorunu çözümlemek, grev alanında veya grev nedeniyle idarenin 275 sayılı Kanunda öngörülen tedbirleri zamanında ve hızla alabilmesini sağlamak için 275 sayılı Kanuna, grev hakkını belli bir süre içinde kullanma ve grevin başlayacağı günü en az 48 saat önce idare amirine bildirme zorunluluğuna ilişkin bir madde eklenmelidir. (9)

93. Grev halinde işyerinden ayrılma zorunluluğunu öngören 275 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi hükmü de uygulamada farklı anlayışlara ve dolayısıyla de asayışı bozucu önemli anlaşmazlıklara yol açmaktadır. İşyerini terketmenin kimin sorumluluğu altında olacağının belirsizliğinden başka, bir yandan tüm işçilerin dışarı çıkması, işyerinin tamamen boşaltılması ve işverenin kabul etmesi halinde greve katılmayan ve çalışmak isteyen işçilerin sonradan içeri bırakılması gerektiği görüşü savunulurken, diğer yandan, greve katılmayan işçilerin işyerinde kalıp çalışmaya devam edebilecekleri yolunda bir başka görüş ileri sürülmektedir. Greve katılan ve katılmayan işçiler arasında işyerinin boşaltılması için başlayan ve devam eden bu tartışmalar sonunda ise daha grevin başında çatışma kaçınılmaz olmaktadır.

Grev konusunda, bu aşamadaki anlaşmazlıkları önlemek üzere 275 sayılı Kanuna gerekli ekler getirmekle, grev halinde işyerinden ayrılma zorunluluğunun uygulama biçimi, ayrılmanın kimin denetiminde yapılacağı, idare ve kolluk görevlilerinin bu konudaki görevlerinin ne olduğu açık, kesin ve türlü biçimlerde yorumlanamayacak hükümlerle belirlenmelidir. (10)

(9) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 5 Sayfa: 22

(10) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 6 Sayfa: 24 ve Zabıta Hizmetleri Araştırma Raporu; Cilt. 1. 421

94. Yargıtay 9.H.D. nin 20.6.1966 gün, E, 4954, K. 5537 sayılı kararında : «... işyerinden ayrılmak sadece işi bırakmak değil, işyerinden ayrılıp uzaklaşmaktır. Yoksa, işyerinin kapısı ve bahçesinde beklemek ve grev gözcülerinin vazifelerine müdahale etmek değildir» denilmekte ise de, işçilerin işyeri önünde birikmeleri veya birikmemeleri hakkında Kanunda kesin bir hüküm yoktur.

Uygulamada ise işçilerin türlü amaçlarla işyeri önünde birikerek, çeşitli yollardan seslerini duyurmak suretiyle işvereni ve kamuoyunu etkilemek istedikleri görülmektedir.

Her önemli grev olayında, grev yerinde çok sayıda polis görevlendirilmekte, ancak bu görevliler, elden geldiğince işçi topluluğu arasına karışmamaya ve ufak tartışmaların dışında kalmaya çalışmaktadırlar. Mahkeme kararlarına ilişkin bir uygulama dışında idare ve polis insiyatifi tamamen işçi liderlerine ve işyeri önünde veya çevresinde toplanan işçilere bırakmaktadır. İdare ve polisin bu pasif ve çekingen tutum ve davranışlarının türlü nedenleri olmakla beraber, bu nedenlerin başlıcaları, Kanundaki boşluklar ve açıklıktan uzak sözler, bu tür toplantı ve gösterilere 171 sayılı Kanun uyarınca işlem yapıp yapılamayacağının bilinmemesi, görevlilerin topluluk psikolojisi ve grev uygulaması üzerinde yetiştirilmemiş olmaları şeklinde özetlenebilir.

Bu nedenle; grev yapılan işyeri ya da çevresinde grevci işçilerin toplanamayacakları, işçilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma haklarının 171 sayılı Kanun hükümleri içinde saklı olduğu, izinsiz ve kanunsuz toplanması halinde yapılacak işlem ve ceza hükümleri, 275 sayılı Kanuna eklenecek maddelerle açıkça gösterilmelidir.

95. Grev gözcüleri de görev yaptıkları sırada türlü olayların ortaya çıkmasına neden olan unsurlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Gerek grev tanım ve kapsamının açıkça belli olmaması, gerekse 31 inci maddede grev gözcülerinin neyi, niçin ve nasıl yapacakları konusunda yeterli açıklığın bulunmaması bu durumu yaratmakta ve uygulamada grev gözcülerinin eylemli olarak yaptıkları görevler 31 inci maddenin sınırları dışına çıkmakta, kolluk görevlileriyse olanaklar ölçüsünde ve bir baş vurma olmadıkça olayın içine girmeme eğilimi göstermektedirler.

Grev yerindeki kolluk görevlisinin ne yapması gerektiğini bilmesi, benzer durumlarda değişik uygulamalara girişmesi ve elden gel-

diğince olay yerinden uzaklaşmasından Devlet otoritesi zarar görmekteyse de tüm suçlu kolluk örgütü olmadığı gibi, asıl neden Kanunun, anlaşmazlıkların çözümlenmesine yarayacak kesin ve açık kriterler koymamış, bunu uygulamaya ve uygulamada kişilerin değerlendirmesine bırakmış olmasıdır.

Grev gözcülerinin sorumlulukları da olmadığı gibi, herhangi bir davranışları yargı organları tarafından kanunlara aykırı bulunsa bile kendilerine hiç bir müeyyide uygulanamamakta, sadece verilen karar, ancak bu aşamada kendisine görev düşen kolluk görevlileri aracılığıyla ve gerekirse zorla uygulanmaktadır. Ancak bu ana kadar işçiler yönünden arzulanan amaca ulaşılmış olmaktadır.

Grev gözcülerinin sorumluluklarının olmayışı yanında; kimlikleri, görev zaman ve süreleri de belli olmadığından, bu görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında kovuşturma yapma olanağı da azalmaktadır. Bu da suçların gizlice ve fakat artan ölçüde işlenmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bu konuda da idare ve kolluğun nasıl davranması gerektiği, anlaşmazlıkların çözümlenmesinde yetkili olup olmadıkları ya da anlaşmazlıklara hangi aşamadan sonra ne derecede ve nasıl karışabilecekleri tamamen belirsizdir.

Bu nedenlerle; 275 sayılı Kanunda grev gözcülerinin görevleri belirtilmeli, sorumlulukları ve müeyyideler gösterilmeli, grev gözcülerinin görev yer, zaman ve sürelerine ilişkin çizelgenin sendika tarafından görevlilerin göreve başlamasından en az bir saat önce idare amirlerine verilmesi zorunlu tutulmalı, bu konuda sendika, işveren, adliye, idare ve kolluğa düşen görev ve yetkiler açıklığa kavuşturulmalı ve böylece grev gözcülüğü müessesesi bu esaslar içinde yeniden düzenlenmelidir. (11)

96. 275 sayılı Kanunda, uygulamanın hiç bir aşamasında idare amirlerine ve kolluk görevlilerine karar mercii olmak görev ve yetkisi tanınmamış, grev ve lokavtlarda idare amirlerini ve kolluk görevlilerini ilgilendiren hususlardan yalnızca Kanunun 33 üncü maddesinde söz edilmekle yetinilmiştir.

---

(11) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 8 Sayfa: 38 ve Zabıta Hizmetleri Araştırma Raporu: Cilt. 1. 418

Kanunun, güvenlik konusuna verdiği bu en az derecedeki öneme, basit, genel ve belirsiz düzenlemeye rağmen, uygulamada grev ve lokavtlar idare ve kolluğun en önemli uğraşı alanlarından biri durumundadır. 275 sayılı Kanunun 33 üncü maddesiyle kolluğun görevi, mülki amirden alacağı emre göre grev veya lokavt kararı alınan işyerinde kamu düzeninin korunması için tedbir almak olduğu halde, uygulamada taraflar arasında çıkan her türlü anlaşmazlığın çözümlenmesi kolluk görevlilerinden beklenmektedir. Bunun da nedeni, Kanundaki boşluklar ve karar mercilerinin kesinlikle saptanamamasıdır.

275 sayılı Kanuna yeni maddeler eklenmek suretiyle; grev uygulamalarında taraflar arasında anlaşmazlık konusu olabilecek her olayda nasıl davranılacağı, anlaşmazlıkların çözümlenmesinde kimlerin söz ve karar hakkına sahip oldukları ve verilecek kararları uygulayacak olanlar gösterilmeli, ayrıca karar mercilerinin acele durumlarda, iş saatleri dışında ve tatillerde nasıl çalışmalarını gerektiği, karar mercilerinin özellikle belli edilecek acele konularda, belli bir süre içinde karar vermelerinin gerekip gerekmediği, eğer gerekiyorsa bu sürenin ne olduğu ve nihayet karar verilmesinde ve uygulanmasında idare amirlerine ve kolluğa düşen görevler açıklığa kavuşturulmalıdır. (12)

97. Grev ve lokavt konusunda idare ve kolluğun grevden greve, hatta olaydan olaya değişen ve türlü aksaklıklar doğuran tutarsız ve kararsız tutum ve davranışlarının, Kanunun yetersizliği yanında diğer önemli bir nedeni, ilgili idare ve kolluk personelinin bu konuda yeterli bir hizmet içi eğitimden yoksun olmalarıdır.

Kanunun yürürlüğe girmesinden bu yana ne İçişleri Bakanlığı ne de Çalışma Bakanlığınca Kanunu açıklayacak, özellikle idare ve kolluğa düşen görevleri belirtecek bir yönerge hazırlanmamış, hiç bir grevde kolluk görevlilerine yapacakları işler hakkında yeterli ve kesin bilgi verilmemiş, yalnızca işyeri ve çevresinde alınacak emniyet tedbirleri üzerinde durulmuştur.

Türlü anlaşmazlık ve aksaklıklara yol açan bu olumsuz duruma son vermek üzere; kolluk personelinin ve özellikle toplum polisinin grev ve lokavt konusunda eğitilmelerine önem verilmelidir.

Ayrıca, ihtiyaca göre, İçişleri Bakanlığında 3-4 kişi bu konuda uzman olarak yetiştirilmeli, bütün idare ve kolluk görevlerine, bu

---

(12) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 9 Sayfa: 42

uzman kişilerce hazırlanacak, Kanunun uygulamasına ilişkin açıklama ve talimatlar gönderilmelidir. (13)

98. Bölge çalışma müdürlerinin, idare ve kolluğun görevlerini kolaylaştırıcı, onlara yardım edici ve dolayısıyla da çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki ilişkileri memleket yararına ahenkleştirici yönde bir takım görevleri olması gerektiği halde, kişisel olmaktan uzak türlü nedenlerle grev ve lokavtlara ilişkin olayların içinde bölge çalışma müdürleri ya da Çalışma Bakanlığı temsilcileri görülememektedir.

275 sayılı Kanuna da gerekli hükümler eklenmeli ve grev veya lokavtın başlamasından sona ermesine kadar ortaya çıkan önemli ya da önemsiz her olaya yalnızca idare ve kolluğun el koyarak anlaşmazlığı çözümlemeye çalışması şeklindeki bugünkü uygulamaya son verilmeli, bölge çalışma müdürlerinin görev ve yetkileri yeniden düzenlenmelidir. (14)

99. Burada sendikaların mali denetimi konusuna da kısaca değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma Bakanlığına kanunla herhangi bir denetim yetkisi tanınmadığından 274 sayılı Kanunun 29 uncu maddesi uyarınca Bakanlığa gönderilen bilançolar, üzerlerinde denetim niteliğinde hiç bir inceleme yapılmadan sadece muhafaza edilmektedir.

Sendikaların mali denetimden yoksunlukları, grev uygulamasına geçildiğinde bazı görev ve görevlilerin ortaya çıkabilmesine ve bu kişilerin türlü eylem ve davranışlarının da idare ve kolluğu uğraştırıcı sorun, güçlük ve pürüzler yaratmasına neden olmaktadır.

Sendikaların mali denetimleri konusunda Cemiyetler Kanununun uygulaması da yeterli olmayacağından, Sendikalar Kanununa mali yönden sınırlayıcı hükümler getirmek kaçınılmaz olmaktadır.

Bu bakımdan, hür sendikacılık mali denetimin bulunmadığı bir sendikacılık da demek olmadığına göre ve kolluğun bu yüzden karşılaşmakta olduğu zorlukları ortadan kaldırmak üzere, sendikaların gelirlerini nerelerden sağlayabilecekleri ve bu gelirleri nerelere harcayabilecekleri açıkça gösterilmeli ve hesapları her yıl o yerdeki iş mahke-

---

(13) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 11 Sayfa: 47

(14) Bkz. a.g.e. Tavsiye No: 12 Sayfa: 51 ve Zabita Hizmetleri Araştırma Raporu: Cilt. 1. 417

lerince denetime tabi tutularak usulsüz harcamalar ödettirilmeli, bu tür eylemlerin cezaî müeyyideleri olmalıdır. (15)

C — TOPLUM ZABITASI

100. 14 Temmuz 1965 tarihli ve 654 sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkında Kanunla; «Cumhuriyet ve hürriyet düzenini demokratik usullerle korumak, kanun dışı sokak ve meydan hareketlerini önlemek, toplumun ve kişinin maddî ve manevî varlıklarının kanunlara aykırı grev ve lokavtlar yüzünden kısmen ya da tamamen tahribe uğramasının önüne geçmek, toplumun kendisi veya kaderi üzerinde büyük ölçüde olumsuz etkisi olabilecek her çeşit kanunsuz toplumsal olayların meydana gelmemesini sağlamak ve geldiğinde gerekirse zor kullanarak etkisiz hale getirmek amacı ile...» toplum zabıtası kurulmuştur. Kanunun 1 inci maddesinde sayılan 5 şehir dışındaki yerlerde toplum zabıtasının kurulması idarenin takdirine bırakılmıştır.

101. Hükümet tasarısının gerekçesinde özellikle ve örnekleriyle belirtildiği gibi, toplum zabıtası aslında kuruldukları ilde görev yapmakla beraber, çevre illerde toplum polisinin görev alanına giren olaylarda da görevlendirilmek suretiyle, bir çeşit bölgesel kolluk şeklinde çalışabilme olanağı da vardır.

102. Toplum zabıtasının ilçe ya da bucaklara uzanan bir kuruluş veya kuvveti yoktur. Bu bakımdan kaymakam ve bucak müdürü toplum polisinin ilçe ve bucaktaki amiri sayılamazlar. Bu kendine özgü örgüt tüm Devlet kolluğunun başı, amiri, sorumlusu durumunda bulunan İçişleri Bakanlığı ile de valinin emir ve sorumluluğu altında görev yapmak durumundadır.

103. 654 sayılı Kanun, toplum zabıtasının kuruluş amacını göstermiş olduğu ve 3 üncü maddesinde «...velev geçici bir süre için de olsa, herhangi bir sebep veya suretle emniyet teşkilâtının diğer görev, ödev veya hizmetlerinde çalıştırılmaz.» hükmü yer aldığı halde, genel kolluk hizmetlerinde de söz konusu örgüt personelinin görevlendirildikleri gözlenmektedir.

Bu durumun bir nedeni, genel kolluk hizmetlerini yürütecek yeterli sayıda personel bulunmayışı ise, ikinci ve esas nedeni kanunun

5 inci maddesinde «Bu kanunun uygulanması için, hizmet ve personelin özelliklerine göre, gerekli hükümler en geç üç ay içerisinde çıkarılacak tüzükte belirtilir» denilmesine rağmen bugüne kadar söz konusu tüzüğün hazırlanıp yürürlüğe girmemiş olmasıdır. Bu bakımdan, toplum zabıtasının görevlerini ve diğer kolluk örgütleriyle ilişkilerini gösteren bir tüzük hazırlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 415) (16)

104. Genellikli her ilçedeki kolluk personeli sayısının yetersizliği ve türlü olanaksızlık yüzünden, meydana gelen olaylarda ilçeler arası yardımlaşma ya zor olmakta ya da hiç başarılammamaktadır. Bu yüzden de her yardım isteği ilçenin bağlı olduğu il merkezindeki genel kolluk kuvvetlerine duyurulmakta, ancak yardımcı kuvvet gelinceye kadar olaylar büyümekte ve önlenmesi güçleşmektedir.

Bu bakımdan toplum zabıtası, görev alan tüm il olan, personel sayısı ve donatımı bakımından ilin her yerindeki olaya karışmaya yeterli koşullara sahip bir örgüt durumuna getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 5.47)

105. Bu konuda, toplum zabıtası personelinin kişisel durumlarına ilişkin bazı sorunlardan söz etmekte de yarar vardır. Örneğin : Personel çok kısa süreli bir hizmet öncesi eğitim gördükten sonra göreve başlamakta, bir daha da eğitime olanağı bulunmamaktadır. Meslekî acemiliğin yanında, toplum zabıtası görevlileri kime karşı ve ne için uğraştığını bilecek bilgi ve kültürden de yoksun, düşünsel gelişmeleri izleyemez durumdadır. Eldeki kadronun çoğunluğu genç stajyer memurlardır. Personeli 654 sayılı Kanunun öngördüğü görevleri yapmaya hazır duruma getirmek üzere tam bir hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim sağlanmalı, toplum zabıtası üstün niteliklere sahip bir duruma getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1.414)

---

(16) Raporun yazımı sırasında yürürlüğe giren 5 Temmuz 1971 tarihli ve 1422 sayılı, 654 sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkında Kanunun 1 ve 3 üncü Maddelerinin Değiştirilmesine dair Kanunla; «Anayasa'da yer alan demokratik cumhuriyet müesseselerini ve bunları temsil eden şahısları ve yabancı devlet büyüklerini her çeşit tehlike ve tecavüzlerden korumak, umumî hayata müessir afetlerde ve yangınlarda can ve mal emniyetine ait tedbirleri almak ve kurtarma faaliyetinde bulunmak, her türlü tören ve gösterilerde güvenlik tedbirleri almak ve muhtemel kanun dışı tahripkâr ve bunun gibi büyük ölçüde olumsuz etkisi olabilecek olayları önlemek, il trafik ve bölge trafik zabıtası teşkilâtınca ihtiyaç duyulan yerlerde İçişleri Bakanlığının izni alınmak suretiyle trafik polisinin yetkilerini haiz olacak ve geçici surette trafik zabıtasına ve icabeden hallerde yine Bakanlığın izni alınmak suretiyle önleyici zabıta hizmetlerinde yardımcı olmak...» görevleri de toplum zabıtasına yüklenerek örgütün görev alanı genişletilmiştir.

106. Bundan başka, toplum zabıtasının görevinin özelliği, bu alanda çalışanların hareket yeteneklerinin çok üstün bir düzeyde olmasını gerektirmekte olup, bu da personelin yaş durumuyla yakın ilişkilidir. Daha önce de değinildiği gibi, her ne kadar eldeki kadronun hemen tümü gençlerden meydana gelmekteyse de, komiser sınıfındaki amirler arasında gençlik çağını çoktan geride bırakmış olanlar vardır. Bu nedenle toplum zabıtası personelinin tümü için bir «en yüksek yaş sınırı» saptanmalı ve bu yaşa ulaşanlar genel hizmetlere aktarılmalıdır. (Bzk. Cilt. 1. 416)

Ç — ASKERDEN YARDIM İSTEME

107. İçinde bulunduğumuz toplumsal koşullar ve tüm sosyo - politik etkenler, askerden yardım isteme konusunun çok önem kazanarak, sık sık başvurulur bir müessese durumuna gelmesine neden olmuş, büyük kentlerde, hemen her olayda kolluk kuvvetlerinin yanı başında askerî kuvvetleri görmek olağanlaşmıştır.

Burada önce, askerden yardım isteme konusundaki genel görünüş, daha sonra da yardım isteğine cevap verilinceye kadar ve yardımcı kuvvet geldikten ve kolluk örgütü ile ortak harekete girdikten sonra söz konusu olan sorunlar ortaya konulmaya çalışılarak, düşünülebilen çözüm yolları önerilecektir.

108. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesinin (D) bendi hükmüne göre: «Vali il içindeki kolluk kuvvetleriyle bastırılamayacak olağanüstü ve anî hadiselerin cereyanı karşısında kalırsa en yakın askerî kara, deniz, hava kuvvetleri komutanlarına mümkün olan en seri vasıtalarla müracaat ederek yardım ister ve bunu yazı ile de teyit eder. Bu talep derhal yerine getirilir.»

Madde hükmünün uygulanabilme koşulları; Yüksek Adalet Divanının Kayseri olayları davası kararının gerekçesinde, olayın kolluk kuvvetleri ile bastırılamayacak derecede, anî, olağanüstü ve devam etmekte olması şeklinde saptanmış bulunmaktadır.

109. 5442 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin (E) bendine göre, kolluk kuvvetleriyle bastırılamayacak anî ve olağanüstü olaylar karşısında kaymakam derhal validen yardım ister ve durumu en yakın garnizon komutanına duyurur. 44 üncü madde uyarınca, bu tür olay-

larla karşılaşan bucak müdürü de kaymakamdan yardım isteğinde bulunur.

110. Yalnız Devletimize özgü olmayıp, örneğin : A.B.D., Fransa gibi Devletlerde de mülkî amirlere tanınan söz konusu yetki, 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 1 inci maddesiyle İçişleri Bakanına da tanınmıştır

111. Askerden yardım isteme uygulamasının çokluğu her şeyden önce genel kolluk örgütünün personel yetersizliğine ilişkin olduğundan, personel sayısının artırılması gereğine bir kez daha değinmek ve böylece askerden yardım isteme zorunluluğunu en aza indirmekte, asıl görevli olmadığı bir alanda askerle halkı karşı karşıya getirmemek yönünden büyük yarar vardır. (Bkz. Cilt. 1. 57)

112. Bundan başka, kolluk kuvvetlerinin kontrol altına alıp bastıramadıkları olaylara yardımcı olarak gelen askerî kuvvetin, ya olayları yaratanlar ya da çevrede toplanan halk tarafından çoğu kez sevgi gösterileriyle karşılanmaları ve genellikle bu aşamadan sonra çatışmanın durarak düzenin sağlanmakta olması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Burada, gelen kuvvetin sayıca azlığı veya çokluğu da fazla rol oynamamakta, hatta, olay yerindeki kolluk kuvvetinden daha az sayıda askerden oluşan bir birliğin de başarılı olabildiği görülmektedir.

Toplumsal olaylarda önemli olan; kolluk kuvvetlerinin taraf değil, düzen sağlayıcı bir unsur olduğu gerçeğini bilerek ve her an gözönünde tutarak hareket etmektir. Bunun için de kolluğun taraflı hareket eden bir kuvvet olduğu izlenimini verecek biçimde kullanılmakta olduğu kanısını ortadan kaldıracak tedbirler alınmalıdır. (Bkz. Cilt. I. 58)

113. 5442 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin (D) bendi hükmünün uygulamasına ilişkin olarak Genel Kurmay Başkanlığı tarafından da 14.10.1969 tarihli ve 1101 sayılı bir genelge yayınlanmıştır.

Bu Genelgenin yayın tarihinden önceki yıllarda, Millî Savunma Bakanlığı, genel güvenlik ve esenliğin korunması için askerin nasıl kullanılacağı esaslarını 1.6.1956 tarihli ve E. U. Rs. Ad. 255/209 sayılı bir Genelge ile açıklamıştır. Bu Genelgede konuyla ilgili bazı açıklamaların yanında özellikle «mülkî makamlar emirleri altındaki kolluk kuvvetlerinin yetersizliğini önceden görüp yardım isteğinde bulunduklarında isteğin derhal yerine getirileceği», «isteğin yazılı olmasının şart

olmadığı ancak istendikten sonra hemen yazı ile doğrulanması gerektiği», «istenen kuvvetin cins ve miktarının takdirinin kuvvet komutanına ait olduğu» söylenmektedir.

Bugün ise askerî makamlar, belki de Yüksek Adalet Divanının Kayseri olayları davası kararının gerekçesinde saptanan esaslardan esinlenerek kolay kolay genel kolluğun yardımına koşma eğiliminde görünmemekte, hele olayın meydana gelmesini ve kolluk güçleriyle bastırılmamış olmasını mutlaka beklemektedirler. Buna istisna olabilecek uygulamalar ise mülkî ve askerî makamlar arasındaki kişisel ilişkilerden ileri gelmektedir.

Gerek 5442 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin (D) bendinde, gerekse bazı açıklamaları yukarıya alınan 1956 tarihli ve 255/209 sayılı Genelgede yardım isteğinin derhal yerine getirileceği öngörülmüşse de uygulamada böyle olmamakta, türlü kaygı, kuşku ve kişisel değerlendirmeler sonucu valilerin yardım istekleri garnizon komutanlarıncaya - yukarıda da değinildiği gibi - derhal karşılanmamaktadır. Aslında 11 inci maddenin (D) bendi hükmünde açıkça «Bu talep derhal yerine getirilir» denilmişse de, gerek bu hükme, gerekse aynı Kanunun 32 nci maddesinin (E) bendine, «yardım isteğinin, üzerinde fikir yürütülmeksizin ve tartışmasız kabul edilerek yerine getirileceğini» belirten bir biçim vermekte yarar vardır. (Bkz. Cilt. I. 59)

114. Ayrıca, 5442 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin (D) ve 32 inci maddesinin (E) bendlerinde «... anı ve olağanüstü hadiselerin cereyanı ...» ndan söz edilmesi, muhtemel bir olay için askerden yardım isteme olanağının olmayışı olarak kabul edilmektedir. Aslında, hukuken Kanun maddesinin «sebe» unsuru; henüz belli bir olay yokken ya da bazı belirtiler görüldüğünde durumun kolluk kuvvetiyle bastırılmayacak olayların meydana geldiğini açıkça göstermesi halinde de askerî kuvvetlerden yardım istenmesi olanağını verecek niteliktedir. Çünkü bu tür olaylar «olağanüstü» lük niteliğine her zaman, birdenbire, bazen de hiç umulmadık bir anda kavuşabilmektedir.

Her ne kadar kanun koyucunun tanıdığı yetki, bastırıcı kolluk yetkisi şeklinde ise de, düzenin en ağır biçimde bozulması şeklinde oluşup sonuçlar yaratan olağanüstü olayları bastırmanın en uygun ve kestirme yolu, önleyici kolluk tedbirleri almak suretiyle olayların meydana gelmesini önlemektir. Kaldı ki, Millî Savunma Bakanlığının 1.6.1956 tarihli ve E.U. Rs. Ad. 255/209 sayılı Genelgesinde de «mülkî makamların emirleri altındaki kolluk kuvvetinin yetersizliğini önce-

den kestirip yardım isteğinde bulunmaları durumunda isteğin derhal yerine getirileceği» açıkça belirtilmiştir

Bu bakımdan, vali ve kaymakamların askerî kuvvetlerden yardım isteme yetkilerini, önleyici kolluk tasarrufu için de kullanabilmelerine olanak sağlayacak biçimde 5442 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin (D) ve 32 inci maddesinin (E) bendleri değiştirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 62)

115. Vali il merkezinde bulunmadığı zaman, kolluk güçleriyle bastırılmayacak anî ve olağanüstü olayların meydana gelmesi halinde - vali yardımcılara söz konusu yetki tanınmadığından - askerden yardım isteme olanağı bulunamamakta veya zorlaşmaktadır.

Vali yardımcılarını için söylenenler, ilçelerde kaymakamlar için de söz konusudur. 5442 sayılı Kanunun 32 inci maddesinin (E) bendinde yardımın vali aracılığıyla olabileceğinin öngörülerek kaymakamların yetkili kılınmaması, yardımın zamanında alınamaması sonucunu doğurmaktadır. Özellikle ilçede kolayca ve en kısa zamanda yardım istenebilecek askerî birlik bulunduğu takdirde yardım isteğinin yine de vali aracılığıyla iletilmesinin mantık yönünden tutarsızlığı açık ve kesindir. Bu bakımdan kaymakamın askerden yardım istemesi konusu, muhtemel iki şekil gözönünde tutularak düzenlenmeli ve eğer ilçe sınırları içinde yardım istenebilecek askerî birlik varsa yardım hemen istenerek en kısa zamanda valiye de haber verilmeli, ilçede askerî birlik yoksa şimdiki biçim uygulanmalı, yani yardım yine vali aracılığıyla istenmelidir.

Vali il merkezinde bulunmadığı zaman vali yardımcılarının, ilçelerde meydana gelen olaylarda ise - kendi ilçe sınırları içinde askerî birlik varsa - kaymakamların valiyi beklemeksizin ya da valinin aracılığı olmaksızın askerden yardım isteyebilmelerini sağlamak için 5442 sayılı Kanunun 11 nci maddesinin (D), 32 nci maddesinin (E) bendine gerekli ekler getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 60 - 61 - Cilt. 5. 63)

116. Askerî kuvvetlerin genel kolluğa yardıma gelmesiyle de; emir ve komuta yetkisinin kime ait olması gerektiği sorunu doğmakta; bazıları gelen yardımcı kuvvetin mülkiye ya da kolluk amirlerinin emrine girmesi gerektiği tezini ileri sürerken, bazılarınca, yardıma gelen kuvvetin başındaki komutan o olayda görevli genel kolluğun başındaki amirden daha yüksek bir rütbe sahibiyse, emir ve komuta yetkisinin de o komutana ait olacağı ve doğacak sorumluluğun da yine aynı komutan tarafından üstlenileceği görüşü savunulmaktadır.

Uygulamada ise gelen askerî kuvvetin genel kolluk amirinin emrine girme eğiliminde olmadığı, bağımsız çalıştıklarında ise yardımdan olumlu sonuç alınmadığı gözlenmektedir.

117. Bu konuda bir başka aksaklık da, sıkıyönetim söz konusu olmadıkça asıl görevli olarak olaydan elini çekmemesi gereken genel kolluk kuvvetinin çok defa yardımcı askerî kuvvetin gelmesiyle hareketsiz ve ilgisiz kalarak her şeyi askerden beklemesi gibi bir durumun görülmekte olmasıdır. Bir başka deyişle askerden yardım gelmesi, polis ve jandarmanın ya da bunlardan birinin olay yerinden çekilip, tamamen ve sadece gelen birliğin sevk edilmesi, yani askerin asıl kolluk kuvveti durumuna dönüşmesi sonucunu doğurmaktadır ki bu durumu haklı gösterecek bir neden düşünülememektedir.

118. Asker ve sivil tarafların daha önceden ortak çalışmalar yaparak ortak tedbirler ve koordinasyon esaslarını planlamalarının genel kolluğun askerî kuvvetlerle olayları etkili şekilde bastırmasında önemli yeri olduğu halde bu işlem her yerde yapılmamakta, yapılan yerlerde de tam anlamıyla uygulama olanağı bulunamamaktadır.

119. Yukarıda sıralanan sorunları çözümlmek üzere örneğin : «Toplumsal Olaylarda Genel Kolluk ve Askerî Kuvvetlerin Ortak Görev Yapma Esaslarına İlişkin Yönetmelik» adı altında bir metin düzenlenmeli ve metnin kapsamına baştan beri söylenenlerle aşağıda belirtilecek hususlar girmelidir. (Bkz. Cilt. 1.56, 59 - 66, Cilt. 5. 62)

Askerî yardım kuvvetinin başında bulunan komutanla, mülkiye ve genel kolluk amirlerinin ortak görev yapma sırasındaki ilişkileri, emir ve komuta esasları ve koordinasyon kuralları, türlü ihtimaller de gözönünde tutularak öngörülmeli, askerin gelmesinin genel kolluğun görevinin sona ermesi ve görev alanını gelenlere bırakıp çekilmesi demek olmadığı açıkça belirtilerek, yardım isteme biçimi ve yardım istemeye yetkili olması gereken kişilere ilişkin daha önceki öneriler ve nihayet bu konuda düşünülebilecek her ihtimal söz konusu yönetmelikte yer almalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 63 - 66)

D. MUHTEMEL HADİSELERİ ÖNLEME VE MÜDAHALE PLANLARI

120. Genel kolluğun muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planları yapma görevi, polis ve jandarma için olmak üzere iki ayrı genelgeye dayanmaktadır.

Görev; Em. Gn. Md. 24.12.1965 tarih ve 15111-822/127807 sayılı Genelgeyle kendi görev alanı içinde polise verilmiş olup, kanunsuz toplantıların ve gösterilerin meydana gelmesinde, bu eyleme katılanların durdurulması, gerektiğinde çevrilmesi ya da bölünmesi, elebaşı ve kışkırtıcıların yakalanması amacına yönelen, olağanüstü zamanlarda uygulanacak muhtemel kanunsuz yürüyüş ve hareketleri önleme planı şeklinde düşünülmüştür.

Jandarma örgütüne ise aynı görev, J. Gn. Kom. 30.1.1958 tarih ve 609 sayılı ve buna ek 23.3.1964 tarih ve 28600 - 2678 sayılı Genelgelerle verilmiş bulunmakta ve söz konusu plan, jandarmada; «haber alma», «muhtemel hadiseleri önleme» ve «müdahale planı» olmak üzere ve üç bölümü kapsayacak biçimde hazırlanmaktadır.

Bu bölümde de muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarının yapılmasına ilişkin uygulama aksaklıkları ve çözüm yolları belirtilecektir.

121. Bugün uygulamada, genel kolluğun, muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarını hangi esaslara göre hazırlayacağını öngören belli bir metin olmayıp J.G.K. nın yukarıda sözü edilen Genelgesinde bir çok noktalar belirtilmemiş, poliste ise sadece planların yapılması istenerek bunun dışında plan yapılırken uyulması gereken hiç bir esas getirilmemiştir.

Durumun ne gibi değişik uygulamalara ve birbirine benzemeyen planların hazırlanmasına yol açacağı belli olduğuna göre, herşeyden önce İçişleri Bakanlığı tarafından polis ve jandarma örgütleri için uygulamaya yararlı tek bir hizmete özel yönerge yapılmak ve bir plan formu eklenmek suretiyle muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarının yapımında birlik ve koordinasyon sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 10)

122. Kimin ya da kimlerin imza ve onayından sonra planın uygulanabileceği konusunda da genelgelerde bir açıklık bulunmayışı, il ve ilçelerde değişik uygulama biçimleri ortaya çıkarmaktadır.

Bu konuda en uygun yolun, muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarının genel kolluk amirlerince, çıkarılması önerilen yönerge esaslarna göre hazırlanarak mülki amirin inceleme ve onayından sonra yürürlüğe girmesi olduğu düşünülmektedir. Yersel koşulları gözönünde tutarak en iyi değerlendirmeyi yine en iyi biçimde o yerin mülkiye amiri yapabileceğine ve kamu esenlik ve güvenliğinin birinci

derecede sorumlusu da aynı mülkî amir olduğuna göre daha üst makamların onayı gerekli olmamalı, ancak planlar bilgi için bir üst makama gönderilerek muhtemel öğütler dikkate alınmalı ve her yıl yeniden gözden geçirilip günün koşullarına uygun duruma getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 11)

123. Muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planlarının gerekli ve yararlı olduğuna bunları hazırlayan ve uygulayacak olanlarca gerçekten inanılıp inanılmadığı yolundaki bir soruya bugünkü duruma bakarak olumlu bir cevap vermek olanağı yoktur. Planlar yeteri kadar önem verilerek ele alınmamakta, sahip olunan olanaklara göre bir esas ve araştırmaya dayanılmaksızın hayalî, teorik, açıkcası gelişigüzel bir biçimde hazırlanmaktadır. Hazırlanması gibi onaylanmasının da bir formalite ve yük olduğuna inanılmakta, uygulama alanında ise plan yerine o andaki durum ve alınan tedbirlere göre olayları önleme yoluna gidilmektedir. İçişleri Bakanlığınca çıkarılması önerilen yönergede planın hazırlanması, onayı ve uygulanması konularında görevlilerin kendilerine düşeni özenle yerine getirmelerini sağlayıcı disiplin cezaları düzenleyen hükümlere yer verilmesi yararlı olacaktır. (Bkz. Cilt. 5. 12)

E. SABOTAJLARA KARŞI KORUNMA VE SABOTAJLARI ÖNLEME PLANLARI

124. Sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme işlerinin planlanması ve kontrolü görevi genel kolluğa 30.4.1953 tarihli ve 4/685 sayılı Bakanlar Kurulu Yönergesiyle verilmiş bulunmaktadır. Yönerge ile yüklenen görev, sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme planı yapmak, gerekli kuruluşlara koruma planları yaptırtmak ve kontrol etmektir.

125. Yönerge kapsamına girecek kuruluşlar; vali ya da vali yardımcısının başkanlığında, emniyet müdürü, il jandarma alay komutanı, bayındırlık müdürü ve de varsa ilgili şube müdüründen oluşan bir kurul tarafından saptanmakta olup, Millî Savunma Bakanlığına ait kuruluşlar söz konusu kurulun görev alanı dışında bırakılmış bulunmaktadır.

126. Yönerge hükümlerine göre, düzenlenen planların uygulanmasının ilgili Bakanlıklar uzmanları ile vali ya da buyruğu üzerine kurui tarafından en az yılda bir kez kontrol edilmesi gerekmektedir.

127. Muhtemel hadiseleri önleme ve müdahale planları gibi, sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme işlerinin planlanması konusundaki uygulamanın da aksaksız sürdürüldüğü görüşünü savunma olanağı yoktur.

Gerek kamu kesiminde gerekse özel sektörde, kuruluşlar konuya önem vermemekte olup, bir ilde plan yapma zorunluluğunda olan 3704 kuruluştan sadece 1100 adedinin gerekli planmayı yapmış olduğunun gözlenmesi de duruma örnek olacak niteliktedir. Bu durumu önlemek ve kuruluşları gerekli planlama çalışmalarına yöneltmek üzere mevzuatın değiştirilmesi yoluna gidilerek müeyyideler konunun önemli orantılı olarak ağırlaştırılmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 30)

128. Emniyet müdürlüklerinde bu işler için kurulmuş bir büro, iş yükü ile orantılı ve uzmanlaşmış personel bulunmaması, genellikle sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme işlerinin planlanması görevinin bağımsız olarak ele alınmamasına, planların hazırlanması, incelenmesi ve kontrolünün da yönerge esaslarına uygun olarak yürütülememesine neden olmaktadır. Bu yönden de öncelik önemli illere verilerek, emniyet müdürlüklerinde sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme işlerini, yeniden düzenlenecek kanun hükümleri ve yönergelere uygun olarak yürütmek üzere organik bir büro kurulmalı ve bu alanda yetiştirilmiş, sayıca da yeterli uzman eleman çalıştırılmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 31)

129. Sabotajlara karşı korunma ve sabotajları önleme konusu, özelliği yönünden pasif bir görev olduğu halde, 4/685 sayılı Bakanlar Kurulu Yönergesiyle kuruluşların ilgililerine «yıkıcı hareketlerle çarpışmak, yakın mücadele yani gerilla esaslarına göre vaki olacak tecavüzü karşılamak» gibi bir takım aktif görevler de yüklenmiş bulunmaktadır. Bu durumu gidermek üzere bu konuda yeniden düzenlenecek kanun ve yönetmeliklerde özel ve tüzel kişilere aktif görevler yükleyen ve görevin özelliğiyle bağdaşmayan hizmet ve uğraşılara yer verilmemelidir. (Bkz. Cilt. 5. 34)

130. Yönergede özel ve tüzel kişilere, kuruluşların korunmasına ilişkin olarak getirilen bazı yükümlülüklerin bir kanun hükmü yerine yönergeye dayanması, Anayasanın 11 nci maddesine de aykırı bulunmaktadır. Ayrıca yönergenin ek 3 üncü maddesinde yer alan «işbu yönerge hükümlerini yerine getirmeyen müessese ve tesislerin 2 nci maddede yazılı sorumlulukları hakkında Türk Ceza Kanunu hükümlerine

göre takibat yapılır» hükmünün de, kanuna dayanmayan suç ve ceza olmayacağı yönünden Anayasanın 33 üncü maddesinin ikinci fıkrasına aykırılığı açıktır. Konuya ilişkin yükümlülük ve müeyyidelerin kanunla düzenlenmesi bu gibi Anayasaya aykırılık durumlarını giderecektir. (Bkz. Cilt. 5. 31)

V — KOLLUK KUVVETLERİNİN TÜRLÜ ALANLARDAKİ KONTROL GÖREVLERİ

131. Bu bölümde Türkiye'ye girmek ya da Türkiye'den çıkmak isteyen yerli ve yabancıların, halka açık yerlerin, zararlı yayınların, film ve film senaryolarının ve likit gazların kontrolundan söz edilecek, uygulama alanında kontrol eden ve edilenlerin içinde bulundukları zorluklar, uygulamadaki aksaklıklar, nedenleri ve bu sorunların çözüm yollarına ilişkin öneriler belirtilecektir.

A — TÜRKİYE'YE GİRMEK YA DA TÜRKİYE'DEN ÇIKMAK İSTEYENLERİN KONTROLU

132. Gerek Türk vatandaşlarının, gerekse yabancıların sırf Türkiye'ye giriş ve çıkışları 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Yabancıların, Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunla düzenlenmiş, Türk vatandaşlığına alınma veya Türk vatandaşlığından çıkarılma ve mültecilere ilişkin işlemlere ise 14.6.1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu ile 11.2.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda yer verilmiş bulunmaktadır.

Yukarıda sözü edilen Kanunların tümü de düzenledikleri alanlarda esaslı sınırlamalar, şekil koşulları getirdikleri halde, uygulamanın tam anlamıyla bu Kanunlara uygun yürüdüğü iddia edilemeyeceği gibi, aynı Kanunların getirdikleri her sınırlamanın haklılığını ve geçerliliğini savunmak da oldukça zordur.

133. Bu alanlarda yapılan araştırmalar, ilgili kanunlarda yer alan pek çok madde hükmünün gerek kişiler gerekse görevliler yönünden gereksiz zorluklar yarattığını, bazı maddelerin görevlilerce bilerek ya da bilmeyerek uygulanmadığını, iş sahibi kişilerin kanunlardaki boşluklara sığındıklarını ortaya çıkarmış olup, bunlardan gerçekten önemli olanlar bu bölümde ana hatlarıyla belirtilecektir.

134. Pasaport Kanunu, bazı kişilerin pasaport istemeleri halinde bu kişilere pasaport verilip verilmeyeceği konusunda gerek kolluk makamları, gerekse ilgili diğer bazı daireler yönünden bir takım yükümlülükler getirmiş, 7 nci maddede «yurt dışına çıkmaları mahzurlu görülenlerden vergiden borçlu olanların ve adliyece ve askerlikçe ilişkisi bulunanların isim ve hüviyetleri ilgili daireler tarafından polis makamlarına bildirilir.» denildiği gibi, 22 nci maddede de «genel emniyet nezaretinde bulunanlara, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce men olunanlara, yabancı memleketlerde geçinmek için müsait sebep ve şartlara malik olduklarını ispat edemeyenlere; memleketten ayrılma-larında siyasî emniyet bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tesbit edilenlere ve vergi borcu olduğu pasaport itasına yetkili makamlara bildirilenlere pasaport veya vesika verilmez.» şeklinde bir hüküm yer almıştır. Aynı konuya ilişkin olarak 22.8.1963 tarih ve Em. Gn. Md. Şb. 4.99991 sayılı «Pasaport İtasında Dikkat Edilecek Hususlara ait Talimat» ile de «pasaport alacak vatandaşlar hakkında tahditle ilgili dairelerden tahkikat yapılmayarak, bu dairelerden gönderilecek listeler üzerinde gerekli incelemenin yapılması» emredilmiştir.

Ancak, uygulamada ilgili dairelerin, kendileri yönünden yurt dışına çıkması sakıncalı olanların isimlerini kolluk makamlarına - türlü nedenlerle - göndermedikleri, bu durum karşısında bazı illerde kolluk makamlarının, her pasaport isteyeninin bu dairelerden belge getirmesini bekledikleri, diğer bazı illerde ise herhangi bir belge istenmeksizin pasaport verildiği görülmektedir.

Pasaport Kanununun 7 ve 22 nci maddeleri ve yönerge hükümlerine rağmen ilgili dairelerin kendi yükümlülüklerini yerine getirmelerinin söz konusu maddelere, kolluk makamlarının pasaport almak isteyenleri bu dairelere göndermelerinin ise Talimat hükümlerine aykırılığı açıktır.

Bunun yanında, bazı illerde pasaport isteyeninin sabıka durumunun 2 nci şubeden sorulması gibi yanlış ve yersiz bir uygulama da görülmektedir. Aslında, sabıka yurt dışına çıkmaya engel olmadığına göre, bu tür yazışmalar sadece kırtasiyeciliği artırarak, işin sonuçlanmasını geciktirmektedir.

Her daire yönünden haklı nedenlerle Kanunun 7 ve 22 nci maddeleri uyarınca hareket edilmediğine göre, işlemlerdeki farklılıkları gidermek üzere mevzuat değişikliği kaçınılmaz olmaktadır. Bu nedenle Pasaport Kanununda, tahditle ilgili dairelerden soruşturma yapıl-

mayarak isteyene pasaport verileceğini öngören bir değişiklik yapılmamıştır. (Bkz. Cilt. 1. 549)

135. Bir yerde altı aydan daha az bir zamandan beri oturmakta olan bir kişi pasaport istediğinde, «pasaport verilmesi yönünden bir sakınca olup olmadığının» önceden oturduğu yer mülkî amirliğinden sorulması şeklindeki uygulama da iş yükünü artırmak ve gecikmelere yol açmaktan başka bir yarar sağlamamakta olup bu tür yazılara her zaman olumlu cevap gelmesi de bu sonucu doğrulayıcı niteliktedir.

Bu nedenle, bu usul bırakılarak, kolluk makamlarının pasaport istekleri hakkında bu yönden herhangi bir işlem yapmamaları sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 555)

136. 22.8.1963 tarih ve Em. Gn. Md. Şb. 4.99991 sayılı Genelgeye ilişkin Pasaport İtasında Dikkat Edilecek Hususlara ait Talimat'ın «askerlik durumu» hakkındaki (Ç) maddesinde, «askerliğini yaparak ihtiyata geçirilenlerin nüfus hüviyet cüzdanlarında muvazzaf askerlik hizmetlerini ifa ettiklerine dair resmî kayıtların bulunması kâfidir» denildiği, yine aynı Talimatın «Pasaport itası ve yurt dışına çıkışın memnu olduğu haller» bölümünün (b) fıkrasında «bu şekilde pasaportların itası sırasında her şahıs için tahditle ilgili dairelerden istizanda bulunulmasına lüzum yoktur» sözleri yer aldığı halde, bazı illerde görevlilerin bu hükümler uyarınca işlem yaptıkları, diğer bazı illerdeki görevlilerin ise 28.2.1963 tarih ve 6/1485 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan «Hac Amacı ile Suudî Arabistan'a Gidecek Olanların Seyahatlarına İlişkin Yönetmelik» in 6 ncı maddesinin (B) bendindeki «Askerlikle ilgisi bulunmadığına dair... belgesi olmak gerekir» hükmüne dayanarak söz konusu belgeleri istemekte oldukları gözlenmiş ve bu suretle aynı konuda farklı işlemler yapıldığı anlaşılmıştır.

28.2.1963 tarih ve 6/1485 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan «Hac Amacı ile Suudî Arabistan'a Gidecek Olanların Seyahatlarına İlişkin Yönetmelik» in 6 ncı maddesinin (B) bendi hükmü yukarıdaki açıklamanın ışığı altında değiştirilerek, uygulamanın her yerde aynı olması sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 556)

137. 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatları Hakkında Kanunun ilgili maddeleri uyarınca ikamet tezkeresi almaları gerektiği halde almayan yabancılar çıkış kapılarında görüldükle-

rinde, kendilerinden ikamet tezkeresi ve harç bedeli cezalı olarak alınmakta, ancak bunların karşılığında ne tezkere ne de harç pulu verilmeyecek alınan para emniyet müdürlüğüne gönderilmektedir. Böyle bir uyulama gerek iki ayrı yerdeki kolluk görevlilerinin uğraştırılmaları, gerekse karşılığında herhangi bir şey almaksızın para veren yabancıda bir takım kuşkular uyandırabilmesi yönünden sakıncalı olmaktadır.

Bu nedenle kendisinden para alınan yabancıya, bu paranın karşılığı olan ikamet tezkeresi ve harç pulu verilmeli ve gerek tezkere, gerekse pul hemen iptal edilerek emniyet müdürlüğüne gönderilmelidir. (Bkz. Cilt. 2, 83)

138. İçişleri Bakanlığının sınır dışı edilmesine karar verdiği yabancıların, sınır dışı edilecekleri Devlet tarafından kabul edilmemesi halinde, Türkiye'de oturmaya devam etmeleri de diğer bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu soruna da diplomatik bir çözüm yolu bulunmalıdır. (Bkz. Cilt. 2. 87)

139. Türkiye'ye her iltica edeni, pasaportsuz seyahat nedeniyle mahkemeye vermenin de - bu şekilde yargılanıp cezalandırılan da görülmediğine göre - hiç bir yararlı yönü olmadığı, aksine sadece mahkemelerin iş yükünün artması ve görevlilerin boş yere uğraştırılması gözönünde tutularak 5683 sayılı Kanuna yeni bir madde eklemek suretiyle «Türkiye'ye iltica için girdiğini açıklayıp, samimi olduğu anlaşılanlar hakkında kovuşturma yapılmaz» şeklinde bir hüküm

getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 573)

140. Yapılan araştırma, görevlilerin Pasaport Kanununun uygulamasında kararsız kaldıkları durumların sık sık ortaya çıktığını göstermiş bulunmaktadır. Böyle olunca da, ya kişisel yorumlara göre davranılarak değişik uygulama biçimlerinin görülmesine yol açılmakta ya da konu İçişleri Bakanlığına sorularak gelecek cevaba göre işlem yapılmaktadır.

Aslında, İçişleri Bakanlığından illere, türlü konularda nasıl davranılması gerektiğini belirten pek çok genelge gelmektedir. Ancak, bunların bir kısmı çok eski tarihli olduklarından, görevliler genellikle bunların farkında bile değillerdir.

İçinde bulunulan koşullarda, bu konu ile ilgili tüm personeli eğitmek olanağı bulunamayacağına göre, pasaport ve yabancı işlemleriyle ilgili olarak, nasıl hareket edileceği kestirilemeyerek kararsız kalınan hususları aydınlığa kavuşturmak için açıklayıcı bir metin hazırlanarak, el kitabı biçiminde bastırılmak suretiyle görevlilere dağıtılmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 552, 559)

B — HALKA AÇIK YERLERİN KONTROLU

141. Bu bölümde önce içkili yerlere, daha sonra ise ahlâk zabıtasına ve diğer eğlence yerlerine ilişkin kolluk uğraşları ele alınmak suretiyle, uygulamadaki aksaklıklar dile getirilmeye ve çözüm yolları gösterilmeye çalışılacaktır.

142. Şehir ve Kasabalarda İçkili Yerlere Verilecek İzinlerde Gözönünde Bulundurulacak Esaslar Hakkında Yönetmeliğin, kuruluş ve görevlerini göstermiş olduğu içkili yerler komisyonları her şehir ve kasabada bu konuda en yetkili karar organı durumunda olup, komisyon kararlarının yürütülmesi ve içkili yerlerin her bakımdan mevzuat hükümlerine uygun biçimde çalışmalarını sağlamak kolluk kuvvetlerinin görevlerini meydana getirmektedir.

Bu alandaki kolluk uğraşlarında da, mevzuatın yetersizliği, mevcut mevzuata uygun hareket etmemek, ya da görevlilerin gerekli özeni göstermemeleri gibi değişik nedenlerle türlü aksaklıklar ve mevzuata aykırı davranışlar görülmektedir.

143. İçkili yer bölgelerini saptamak, içkili yerlere izin vermek ve kişilerin yasalara ve ilgili mevzuat uyarınca alınan kararlara uygun biçimde davranmalarını sağlamak, her yerdeki içkili yerler komisyonu ve en büyük mülkiye amiri ve kolluk örgütünün görev ve yetki sınırları içinde olmasına rağmen, Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca bazı kuruluşlara, içki bölgesi içinde açılıp açılmadıklarına bakılmaksızın turistik belge verilmektedir.

Böyle bir durum ise yasalara aykırı biçimde asıl görevli ve sorumlu olanların yetki alanına girilmesi demek olduğundan, iki Yönetmelik arasında uyum sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 198)

144. Şehir ve Kasabalarda İçkili Yerlere Verilecek İzinlerde Gözönünde Bulundurulacak Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı maddesine göre rakı vb. ağır içkiler sadece lokanta ve gazinolarda ve-

rilmekte olduğundan, her türlü ağır içki verebilmek amacıyla «gazino» deyiminden yararlanılmaktadır. Gazino ve lokanta ise Danıştay'ın 30.3.1944 tarihli kararında tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; gazino, «eğlence, istirahat ve gezintiye mahsus olarak sayfiye ve kırlarda tesis edilmiş mahaller» olduğu halde sonradan şehir içinde açılanlar da aynı biçimde adlandırılmış, lokanta ise dinlenme ve eğlence yeri niteliğine sahip olmayıp, daha çok yemek yemek için gidilen yer olarak kabul edilmiştir.

Bu konudan doğan anlaşmazlıkları çözümlemek üzere, söz konusu Yönetmeliğin 6 ncı maddesine; «içkili yerin niteliğinin saptanması yönünden çıkan anlaşmazlıklar, içkili yerler komisyonu kararıyla sonuca bağlanır» şeklinde bir fıkra eklenmelidir. (Bkz. Cilt. 5.197)

145. Şehir ve Kasabalarda İçkili Yerlere Verilecek İzinlerde Gözönünde Bulundurulacak Esaslar Hakkında Yönetmelikte sözü edilen, içkili yerlerle okul, cami vb. yerler arasındaki uzaklığın ölçülmesi konusunda da uygulamada birlik yoktur. Söz konusu uzaklıklar havadan veya yerden ölçülebildiği gibi, içkili yerin bahçe ya da giriş kapısının, ön veya arka duvarının ölçüme esas alındığı da görülebilmektedir.

Uygulamada birlik sağlamak için, içkili yerin kapladığı yerin en uç noktasıyla okul, cami vb. yerlerin en ön noktası arasında çizilecek bir çizgi ölçüme esas alınmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 194)

146. Şehir ve kasabalardaki gelişmeleri gözönünde tutan bazı yerel içkili yerler komisyonları, içkili yerler bölgelerine ilişkin karar ve krokilerde değişiklik yaparak, İçişleri Bakanlığının onayından sonra uygulamaktadırlar. Ancak, Yönetmelikte bu konuda bir hüküm bulunmadığından her komisyon dilediği gibi davranmaktadır.

Bu bakımdan, Yönetmeliğin 1 inci maddesine son fıkra olarak; «Değişen durum ve koşullara göre içkili yerler bölgeleriyle ilgili karar ve krokilerde yapılacak değişiklikler yine bu madde esaslarına göre yürütülür» hükmü eklenmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 199)

147. İçki satış iznine sahip olan yerlerin, Yönetmeliğin 3 üncü maddesi uyarınca, en az on beş günde bir defa en büyük mülkiye amiri tarafından yetkili sağlık örgütü görevlilerine kontrol ettirilmeleri gerektiği halde bu kontrolün yapılmadığı görülmektedir.

Bu nedenle, Yönetmeliğin 3 üncü maddesine son fıkra olarak; «komisyon da, bu tür yerlerde sağlık yönünden uyulması gereken husus-

ları yersel koşullara göre saptamak suretiyle ve üyelerden oluşacak ekipler aracılığıyla kontrol ettirerek, bu kontroller sonunda düzenlenecek raporlara göre gerekli işlemlere geçilmesini kararlaştırır» şeklinde bir hüküm eklenmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 195)

148. Bunun gibi, Yönetmeliğin 7 nci maddesinde öngörülen, içkili yerlerin cadde ve sokaklara bakan kapı ve pencerelerinin dışarıdan görülmeyecek biçimde örtülmeleri zorunluluğuna da uyulmadığı görülmektedir.

Yönetmeliğin 7 nci maddesine; «Buna uymayan içkili yerler, verilecek bir haftalık süre içinde kapı ve camların örtülmesini sağladıkları takdirde, komisyon kararı ile istenilenler yerine getirilinceye kadar kapatılırlar» şeklinde bir fıkra eklemek suretiyle, bu gibi yerleri işletenler madde uyarınca davranmaya zorlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 196)

149. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 12 nci maddesi uyarınca, içkili yerlerde çalışan kadınların zührevî muayeneleri için komisyonlarca alınan karar ve tedbirler yürütülememekte, kanunî dayanak ve uygulama şekli yönünden de hatalar yapılmakta, uygulama illere göre farklılıklar göstermektedir.

Bu bakımdan, 5/984 karar sayılı Tüzüğün 14 üncü maddesine göre düzenlenmesi gerekli olan yönetmelikte, fuhuş ve fuhuşla bulaşan zührevî hastalıklar yönünden, genel kadınlarla içkili yerlerde çalışan kadınların muayeneleri ayrı şekil ve esaslara bağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 5.264)

150. Yukarıda söz konusu olan 1961 tarihli ve 5/984 kararname sayılı Fuhuş ve Fuhuşla Bulaşan Zührevî Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 14 üncü maddesinde, «sağlık ve icra kısımlarının ve yardım kurullarının görevlerini ne şekilde yapacakları» konusunun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından ortaklaşa hazırlanacak bir yönetmelikte gösterileceği öngörüldüğü halde bu yönetmelik çıkarılamamıştır.

Böyle bir yönetmeliğin, en kısa zamanda hazırlanıp yürürlüğe konulması uygulama yönünden yararlı olacaktır. (Bkz. Cilt. 5.265)

151. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 8 inci maddesinin tanıdığı yetkinin kullanılması suretiyle, maddenin (A), (B) ve (C) bendlerinde söz konusu olan yerler hakkında kapatma kararı verildiğinde, kapatmayı gerektiren neden suç sayılmadığı ve mahkemeye verilecek du-

rumlardan olmadığı takdirde kapatmanın en çok üç ay süreceği, 8 inci maddenin son fıkrası gereğidir.

Tümüyle idarî bir tasarruf niteliği taşıyan bu kapatmalara karşı idarî mercilere ya da idarî yargı organlarına başvurulması mümkün olup, genel yargı organlarının bu tasarrufa karşı itirazları inceleyerek karara bağlamalarına hukuken olanak bulunmaması ve yürütme ile yargı erkleri ayrılığının buna elverişli olmamasına rağmen, bazı yerlerde bu nitelikteki kapatmalara karşı yargı organlarına başvurularak açma kararları alınabilmektedir.

Bu türlü uygulamalar idarî ve adlî otoritelerin çatışmalarına, kanuna aykırı kararlar alınmasına yol açmakta, özel kişileri de içine alan bir mücadele havası yaratılmakta, boş yere işgücü ve zaman kaybına ortam yaratılmaktadır.

Bu nedenle, mahkemeye verilecek durumlardan olmayan ve en çok üç ay sürebilen genel veya halka açık yerlere ilişkin idarî kapatma kararlarına karşı idarî yargı organlarına başvurulması gerekliliğine dair madde metinlerine açıklık vermek üzere, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 8 inci, bu Kanuna ait Tüzüğün 9 uncu ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 125 inci maddelerine son fıkraya olarak aşağıdaki hüküm eklenmelidir :

«İşbu kapatma kararlarına karşı ancak idarî yargı yerlerine başvurulabilir» (Bkz. Cilt.3.174) (17)

152. Bu konuda bir başka aksaklık da şudur : Kapatmayı gerektiren nedenlerin suç sayılarak belgelerinin adliyeye gönderilmesi sonucu verilen mahkeme kararlarında, hükümlülük ya da beraat hususlarının dışında bir kayıt bulunmaması halinde, kapatmaya değinen herhangi bir hükmün yokluğu yüzünden, kapatılan yerin açılıp açılmayacağı konusunda duraksamalar ve anlaşmazlıklar meydana gelmektedir.

Mahkemeden karşıt bir karar verilinceye kadar kapatmanın devam edeceği hakkındaki kanunî hüküm uyarınca, bazı mahkemelerce açma kararları verilmekte, bazıları tarafından suçun yargılanmasına

---

(17) Önerinin aksine, Danıştay 12. D. 12.1.1971 gün ve E. 1970/3893, K. 1971/37 sayılı kararında; «Kumar oynatıldığı ileri sürülen kiraathanenin, Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanununa göre, polisçe kapatılmasından doğan uyuşmazlığın çözüm yerinin adlî yargı olduğuna» hükmetmiştir.

ilişkin son kararlar birlikte, hüküm kısmında açmayla ilgili kısım bulunmakta; bazı kararlarda ise suçla ilgili hükümden başka açmaya ait bir gerek belirtilmemekte, özel ilişkiler kurularak durum sorulduğunda, karar şeklinde ısrar edilmekte, tavgiz kararı yolu ile de hüküm tamamlanmamakta; sadece beraat ya da hükümlülük sonucunu belirten ilâm, ilgilileri tarafından idare ve kolluk mercilerine getirilerek kapalı yerlerinin açılması istenmektedir.

Mahkemelerce gerek suçluluk hali ve gerekse kapatılan genel ve ya halka açık yerlerin açılmasına ilişkin hükümleri kapsayacak biçimde karar verilmesini sağlamak üzere ilgili madde metinlerine açıklık getirecek değişiklikler yapılarak, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 8 inci, bu Kanuna ait Tüzüğün 9 uncu ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 125 nci maddelerindeki «Mahkemeden aksine bir karar verilinceye kadar bu kapatma devam eder» şeklindeki fıkraya aşağıdaki gibi değiştirilmelidir :

«Kapatmayı gerektiren suç ve kapatılan yerin açılmasına ilişkin olarak verilecek mahkeme kararına kadar kapalı kalma durumu devam eder.» (Bkz.Cilt.3.175)

153. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun «Kapatmayı icabettirecek neden mahkemeye verilecek hallerden değilse, kapatma en çok üç ay devam edebilir» şeklindeki 8 inci maddesi hükmünü, Polis Vazife ve Salâhiyet Nizamnamesi «En büyük mülkiye amiri kapatmayı gerektiren nedenleri mahkemeye verilecek nitelikte görmezse, bunlar hakkındaki kapatma en çok üç ay devam edebilir. Tekrar açılınca bu yerlerde aynı işlerin yine yapılmaması için polisçe gereken tedbirler alınır» şeklinde genişletmiştir.

Memurîn Muhakemat Kanunu uygulamaları dışında, hangi tür olaylara ait belgelerin adliyeye verilmesi ya da verilmemesi konusunun, kolluğun adli görevlerine ilişkin uğraşları içinde, mülkiye amiri ile ilişkisi bulunmaması gerekeceği gözönünde tutulursa, Tüzüğün yukarıdaki hükmü uygulamada olumsuz durumlar yaratabilecek niteliktedir.

Tüzükteki hükme göre, mülki amirin, işi adliyeye verilecek nitelikte görmemesi üzerine, adli kolluk kapatmaya ilişkin belgeleri kendiliğinden adliyeye vermemekte, bu kez, adli mercilerce olayın öğrenilmesi ve suçun var olduğu kanısı üzerine, kendiliklerinden soruş-

ürmeye girişmeleri ya da kolluğu soruşturma ile görevlendirmeleri söz konusu olmaktadır.

Bu bakımdan; Polis Vazife ve Salâhiyet Nizamnamesinin 9 uncu maddesinin son fıkrasındaki «En büyük mülkiye amiri» kaydı kaldırılarak, bu fıkra Kanun maddesine paralel biçimde ve aşağıdaki gibi yeniden düzenlenmelidir :

«Kapatmayı gerektiren nedenler mahkemeye verilecek nitelikte görülmezse, bunlar hakkındaki kapatma en çok üç ay devam edebilir. Tekrar açılınca, bu yerlerde aynı işlerin yeniden yapılmaması için polisçe gereken tedbirler alınır» (Bkz.Cilt.3.176)

C — ZARARLI YAYINLARIN KONTROLU

154. Zararlı yayınların kontrolu konusunda genel kolluğa kanunlarla pek çok görev verilmiş bulunmaktadır. Ancak bu görevlerin gerektiği gibi yapılabildiğini, hatta görevlilerin tüm görevlerini bildiklerini iddia etmek bile zordur.

Uygulamada, sık sık bazı eserlerin yasaklanarak kolluk aracılığıyla toplattırıldığı görülmektedir. Bu tür eserlerin büyük bir kısmı ise yurda gümrük yolundan girmektedir. Gümrük görevlilerinin gerekli özeni göstermeleri halinde yurt içine girmesi kolaylıkla önenebilecek olan söz konusu yayınlar, bu yönde bir çaba harcanmadığından ele geçirilememekte ve bunun sonucunda yine kolluk görevlileri uğraştırılmaktadır.

Gümrük ve Tekel Bakanlığıyla işbirliği yapılarak, yurt dışında basılmış ve Türkiye'ye sokulmaları yasaklanmış basılıların yurda girmesini önleyecek tedbirlerin alınması ve bu konuda gerekli özenin gösterilmesi sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.2.124)

Ç — FİLM VE FİLM SENARYOLARININ KONTROLU

155. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu tasarısında 14 üncü madde olarak yer alan bu günkü 6 ncı madde «Filmler gösterilmeden evvel polisin muayene ve iznine tabidirler» şeklinde olup, gerekçesinde de «sinemalar ve filmler hakkında şimdiye kadar cari olan usul, ihtiyacı tatmin etmediği fiilen sabit olduğundan bu husustaki ahkâm

dairesinde esaslı ve muvazzah bir talimatname tanzim edileceğinden» söz edilmekteydi. Bu «Talimatname» 9.6.1932 tarihli ve 12979 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan «Sinema Filmlerinin Kontroluna Ait Talimatname»dir.

19.7.1939 tarihli ve 2/11551 sayılı kararname ile yürürlüğe giren «Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna dair Nizamname» ile yukarıda sözü edilen Talimatnamenin uygulanmasına son verilmiştir. Bu Tüzükte de sonradan iki kez değişiklik yapılmıştır.

Tüzük, 1 inci maddesiyle «Sinema filmlerinin ve film senaryolarının kontrolü ve halka gösterilmesine izin verilmesi bu nizamname hükümlerine tabidir» esasını koymakta, film kontrol komisyonlarını 2 ve 15 inci maddeleriyle Ankara ve İstanbul Film Kontrol Komisyonu ve Merkez Film Kontrol Komisyonu olarak göstermektedir.

10.2.1937 tarihli ve 3122 sayılı Öğretici ve Teknik Filmler Hakkındaki Kanun ve bu Kanunun 5 inci maddesine göre 29.7.1939 tarihinde 2/11597 sayılı kararname ile kabul edilen «Öğretici ve Teknik Filmlerin Kontrolü Hakkında Nizamname» hükümleri uyarınca Ankara ve İstanbul'da birer «Öğretici ve Teknik Filmler Murakabe Komisyonu» kurulmaktadır.

156. 2559 sayılı P.V.S.K. nun 6 ncı maddesinin atf yaptığı «Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna Dair Nizamname» ye göre yurt dışından getirilen bütün filmlerin, yurt içinde yapılan haber filmleriyle teknik ve öğretici filmlerin sansürü birinci derecede il kontrol komisyonlarınca yapılır. Türkiyede filme alınan senaryolar ve yapımı biten filmler ise Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından sansür edilir. İl kontrol komisyonu kararlarına ilişkin itirazlarla ilgili ve il kontrol komisyonlarının gerekli gördüğü filmleri ikinci kez kontrol etmek de Merkez Film Kontrol Komisyonunun görevleri arasındadır.

İl kontrol komisyonları Ankara ve İstanbul olmak üzere iki tane olup, bu iki ilden başka yerde kontrol komisyonu kurulamazsa da, her yıl Fuar süresince İzmir Fuarında gösterilecek filmleri kontrol etmek üzere bir kontrol komisyonu kurulmaktadır.

Merkez Film Kontrol Komisyonunun görev yeri Ankara'dır.

157. Film ve film senaryolarının kontrolü konusunda uygulamada pek çok aksaklıklar görülmekte, yeni kanun ve yönetmelikler düzen-

lemek, ayrıca yürürlükteki Tüzükte değişiklikler yapmak gerektiği anlaşılmaktadır.

158. Mevzuatımızda, dışarıdan gelen filmlerle, yurt içinde yapılacak filmlerin gösterilmesine ve çekilmesine izin verilip verilmeyeceğinin saptanması görevi yürütme organına verilmiş olup, Film ve Film Senaryolarının Kontroluna İlişkin Tüzük uygulanacaktır. Ancak, temel hak ve hürriyetler kanunla sınırlandırılabileninden, filmlerin çekilmesine ve gösterilmesine hangi nedenlerle izin verilmeyeceğinin de bir kanunla açıkça belirtilmesi hukukî bir zorunluluktur.

159. Tüzüğün 7 nci maddesindeki kavramlar da genel ve değişik anlamlara yol açacak niteliktedir. Örneğin; Tüzüğün bu maddesinin 5 inci bendi, «millî rejime aykırı olan, siyasî, iktisadî ve içtimai ideoloji propagandası yapan filmleri» yasaklamıştır. Ancak bu kavramların zamanla ve günün koşullarına göre değişik anlamlar kazanacağı muhakkaktır.

160. Merkez Film Kontrol Komisyonu kararlarının hukuken yerine getirilmesi zorunlu kararlardan olup olmadıkları belli değildir. İçişleri Bakanlığının, verilen kararın bir kez daha kontrol edilmesini istemesi şeklinde bir uygulama görülmediği gibi, olumsuz kararlar da Bakanlıkça Hukuk Müşavirliğine incelettirilmediğinden Merkez Film Kontrol Komisyonu kararlarının, danışma niteliğinde değil, hukuken yerine getirilmesi zorunlu kararlar oldukları kabul edilmektedir.

161. Film kontrol komisyonu kararlarının ne yolda uygulanacağı konusunda da kesin hükümler bulunmamaktadır. Uygulamada gösterilmesine izin verilen yabancı filmlerin baş tarafına, bildirimlerinde yazılı niteliklerle beraber izin belgesi de eklenmekte ve bunun dışında bir kontrol söz konusu olmamakta, sakıncalı görülen parçalar gümrükte saklanmaktadır. Yerli filmlere ilişkin kararlar ise, yasaklanan kısımlar belirtilmek suretiyle ve telsiz emirlerle illere bildirilmekte, yasaklanan kısımlar emniyet müdürlüklerinde muhafaza edilmektedir.

162. Senaryo kontrolünün önemli ve gerekli olup olmadığı, yani film çekilmeden senaryoya göre karar vermenin ne derece doğru bir davranış sayılabileceği de tartışılabilir. Her ne kadar, senaryoya göre filmin çekilmesinin sakıncalı olacağı anlaşılırsa daha başlangıçta izin vermemek suretiyle ilgililerin zarara uğramalarının önleniği düşünülebilirse de, boşuna yapılacak bir harcama ve uğranılacak büyük bir za-

rar da yapımcıları mevzuat hükümlerine uygun film yapmaya itecek bir etken olarak kabul edilebilir.

Yürürlükteki mevzuat uyarınca başlangıçta senaryosu kontrol edilen film, çekimi tamamlandıktan sonra bir kez daha kontrol edilmektedir. Senaryosunun filme çekilmesine izin verilen film yapımcısı ise filmin gösterilmesine de mutlaka izin verilmesi gerektiği görüşünü savunarak, karşıt yönde bir kararın hukuka ve ticarî haklarına aykırı olduğunu iddia etmektedir. Uygulamada ise filmin çekimi sırasında senaryoya uyulmadığı, genellikle film tamamlandıktan sonra senaryonun komisyona verildiği ve senaryoya izin alındıktan kısa bir süre sonra da filmin komisyona sunulduğu görülmekte, önceden yapılan bir senaryo kontrolünün yararlı bir uygulama olmadığı kuşkusu uyanmaktaysa da; izin verilemeyecek bir filmin çekimine senaryo kontrolü sırasında izin verilmeyerek filmcinin zarara uğramamasını sağlaması bakımından senaryo kontrolünün yararlı olduğu anlaşılmaktadır.

163. Yabancı filmlerin Türkçe sözlü ya da orijinal olarak gösterilmelerine göre de değişik bir kontrol düzeni söz konusu olmaktadır. Türkçe dublajı yapılan filmler, dublajdan sonra bir kez daha kontrol edildikleri halde, diğerleri alt yazılar konulduktan sonra tekrar kontrol edilmemektedir.

164. Aynı durum, yabancı - yerli film farklılığı yönünden de söz konusudur. Uygulamada, yabancı filmler, il kontrol komisyonlarında kontrol edildikten sonra itiraz ya da komisyonun gerekli görmesi üzerine Merkez Film Kontrol Komisyonunda incelenerek karara bağlanmaktadır. Ayrıca, Merkez Film Kontrol Komisyonu kararlarına karşı Danıştay'a baş vurabilmek olanağı da bulunmakla beraber, bu takdirde filmin gösterilmesinin gecikmesiyle, daha çok zarar edileceği düşüncesi, uygulamada bu yola gitmeyi önlemekte ve istenilen düzeltmelerin yapılması tercih edilmektedir.

165. Film kontrol komisyonlarının kuruluş ve işleyişleri yönünden de bazı sorunlar görülmektedir. İl kontrol komisyonlarını oluşturan beş üyeden üçü İçişleri Bakanlığı personeli olup, bunlar da genellikle polistir. Bu nedenle kararlarda tek yönlü bir düşüncenin ağır basacağı kuşkusu her zaman duyulabilmektedir.

166. Millî Eğitim ve Turizm ve Tanıtma Bakanlıkları gerek Ankara İl Film Kontrol Komisyonuna, gerekse Merkez Film Kontrol Komisyonuna, aynı temsilcileri göndermektedir. Ancak Merkez Film Komisyonu, il komisyonlarına göre bir üst merci olduğuna ve bunların

kararlarını - itiraz durumunda - inceleme yetkisine sahip olduğuna göre, her iki komisyona aynı temsilcilerin katılmaları doğru bir uygulama olarak görülmemektedir.

167. Tüzüğün 2 ve 16 ncı maddeleri uyarınca komisyon toplantılarına, ne film gösterilirken ne de tartışmalar sırasında, film sahibi ya da temsilcisi kabul edilmemektedir. Bu suretle de bu kişilerin ileri sürebilecekleri iddia ve savunmaların **gözönünde** tutulabilmesi olanağı ortadan kalkmakta ve tek yönlü bir inceleme ile yetinilmektedir.

169. Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontroluna dair Nizamnamenin öngördüğü illerin dışında, idarî emirle kurulan bir il kontrol komisyonu da görev yapmaktadır. Bu durum ise söz konusu tüzüğe aykırıdır.

168. Yukarıdan beri sıralanan tüm aksaklıkları gidermek ve sorunlara çözüm yolu bulmak üzere sinematografik filmlere ilişkin kontrol konusunu düzenleyen yeni bir kanun yapılmalıdır. (Bkz.Cilt. 5.228)

Yeni kanunda :

a) Kontrol ölçüsü, Anayasanın 13 üncü maddesi sınırlarını aşmayacak ve 35 inci maddesi esaslarını göz önünde tutacak şekilde yeniden saptanmalı ve tüzükteki 10 esasa da buna göre bir şekil verilmeli, (Bkz.Cilt.5.234)

b) Komisyon kararlarının hukukî nitelikleri açıkça belirtilmeli, (Bkz.Cilt.5.238)

c) Yabancı filmlerde olduğu gibi yerli filmlerin jeneriklerine de izin belgesinin geçirilmesi gerektiği ve İl İdaresi Kanununun verdiği yetkiye dayanılarak her iki tür filmin de polis tarafından kontrol edilebileceği, (Bkz.Cilt.5.242)

ç) Dublaj işlerini izlemek ve alt yazıları incelemek üzere kurul üyelerinin sırayla görevlendirilecekleri ve görevli üyenin raporuna göre komisyonun karar vereceği, (Bkz.Cilt.5.240)

d) Filmlerin yerli-yabancı farkı gözetilmeksizin iki dereceli bir kontrolden geçirileceği, (Bkz.Cilt.5.243)

e) İl kontrol komisyonlarının, vali yardımcılarının birinin başkanlığında, emniyet müdür veya yardımcısı, Millî Eğitim, Turizm ve Tanıtma ve Kültür Bakanlığı temsilcileri ile Basından seçilmiş bir üyeden

oluşacağı ve üyelelerde yüksek öğrenim yapmış olmak şartı aranacağı, (Bkz.Cilt.5.231)

f) Bir üyenin hem il, hem de Merkez Film Kontrol Komisyonunda üye olamayacağı, (Bkz.Cilt.5.237)

g) Komisyonca gerekli görülürse, film sahibi veya temsilcisinin de toplantıda hazır bulunabileceği, (Bkz.Cilt.5.229)

ğ) İçişleri Bakanlığının gerekli gördüğü illerde kontrol komisyonu kurabileceğine ilişkin hükümler yer almalıdır. (Bkz.Cilt.5.232)

D — LİKİD GAZLARIN KONTROLU

169. Likid gazlar, patlayıcı ve yanıcı niteliklerine rağmen, hemen her il ve ilçede ve en kalabalık yerlerde hiç bir sınırlama ve koşula bağlanmadan ve herhangi bir tedbir alınmaksızın satılmakta, bu durum can ve mal güvenliği yönünden son derece büyük tehlikeler yaratmaktadır.

Bu bakımdan, likid gazların alım, satım, taşıma ve muhafazaları gerekli koşullara bağlanmalı, 4/7310 karar sayılı Tüzüğe, bu konuda uzman kişilerce hazırlanacak hükümler konulmalıdır. (Bkz.Cilt. 1.456)

VI — GENEL KOLLUK KUVVETLERİNİN HABERALMA GÖREVLERİ

170. 29.12.1938 tarihli ve 16223/25307 sayılı Umumî Emniyet ve Asayiş'e ait İstihbarat, Çetelerin Tenkili Hususunda Alınacak Tedbirlere dair Talimatname, genel güvenlik ve esenliğe ilişkin haberalma işlerinin, illerde valinin başkanlığında emniyet müdürü ve il jandarma alay komutanı, ilçelerde kaymakamın başkanlığında ilçe jandarma birlik komutanı ve varsa emniyet amiri veya komiseri, bucaklarda ise bucak müdürünün başkanlığında bucak jandarma komutanı ve varsa emniyet komiserinden oluşan kurullar tarafından yürütüleceğini öngörmektedir.

171. Görüldüğü gibi, genel kolluğun bu alandaki görevlerini düzenleyen Talimatname 1938 yılında, o günün koşulları göz önünde tutularak çıkarılmış ve günümüzde artık uygulanamaz duruma gelmiştir.

Talimatname gereği hazırlanan köy ajanları ve özel muhbir listeleri sırf teftişlerde gösterilmek üzere bulundurulmakta ve göstermelik olmaktan öteye gidememektedir. Ajanlarla ilişki kurulamadığından, önemli ve yararlı haber alınamamakta ya da ara sıra alınan haberlerin kasıtlı olarak ve kolluk kuvvetlerini yanlış yöne sevk etmek üzere verildikleri sonradan anlaşılmaktadır. Dar bir çevrede ve birbirleriyle başta hısımlık olmak üzere yakın bağları bulunan, eğitilmemiş, yetiştirilmemiş ve parasız çalışan bu kişilerden verimli bir hizmet beklenemeyeceği açıktır.

Bu nedenlerle, mülkî amirler ve kolluk amirleri genellikle özel muhbir tutma yoluna gitmişler, yöneticiler değiştiğinde muhbirler ve haber toplama yöntemleri de değişmiş, hizmette birlik ve etkenlik hiç bir zaman sağlanamamıştır.

«Umumî Emniyet ve Asayiş'e ait İstihbarat, Çetelerin Tenkili Hususunda Alınacak Tedbirlere dair Talimatname» yürürlükten kaldırılarak, ücret karşılığı ajan çalıştırılması, ajanların genel güvenlik ve esenlik konularının gerektirdiği oranda eğitilmeleri ve yerli kişiler dışından seçilmiş bir ajan sistemiyle haber alma işlerinin yürütülmesi esasları getirilmelidir. (Bkz.Cilt.1.262)

172. İstihbarat amirliklerinin görev alanlarının çok geniş olmasına karşılık çoğunda motorlu taşıt aracı bulunmaması, istihbarat amirlerinin bölgeleri içinde dolaşmaları ve yuvabaşlarıyla ilişki kurmaları yönünden aksaklıklar doğurmakta, yuvabaşlarına da geniş sorumluluk alanı tanındığından etken bir hizmet olanağı bulunamamaktadır.

Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hususları Hakkında İstihbarat Talimatı'nın 1 inci maddesindeki «bölge» deyimini ve 2 nci maddesinin üçüncü fıkrası kaldırılarak, istihbarat amirliklerinin gerekli görülen bir il sınırları içinde valilere bağlı kuruluşlar olarak çalışmaları sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.282,289,292)

173. Yönergenin 9 ncu maddesinin 2 nci fıkrasında, zorunlu ve acele durumlar dışında, elde edilen haberlerin o yerin mülkî amirine bildirileceği öngörüldüğü halde, bu hükme uyulmaksızın haberler kolluk birimlerine aktarılmaktadır. Aynı şekilde, her ay sonunda, bölgedeki uğraşılara ilişkin bir raporun bölgeleri içinde bulunan valiliklere verilmesi Talimatnamenin 9 uncu maddesinin son fıkrası gereği olduğu hal-

de, bu hüküm de uygulanmayarak raporlar sadece Jandarma Genel Komutanlığına gönderilmektedir.

Yönergenin 2 nci maddesinde doğrudan doğruya valiliklere bağlı olduğuna işaret edilen istihbarat amirlikleri; genel hükümlerle birlikte düzenlenen özel ve istisnai hükümlerle getirilen, Jandarma Genel Komutanlığına ilişkin görevler nedeniyle, asıl bağlılığından uzaklaşarak bir merkez kuruluşu durumuna girmekte olduğundan, Kaçakçılığın Men'i ve Takibi Hususları Hakkında İstihbarat Talimatı'nın 2 nci maddesinin son fıkrasına, İçişleri Bakanlığı ve mülkî amirlerin kolluk birimleri üzerindeki yetki ve sorumluluklarına paralel bir biçim veril-melidir. (Bkz.Cilt.1.287-288)

174. MİT örgütü ile yuvabaşı kademesinde ilişki kurulması da sakıncalıdır.

Bu bakımdan, kaçakçılık haberalma örgütünün diğer haberalma örgütleriyle amirlik düzeyinde ilişki kurmalarına ilişkin bir hükmün, yönergenin 3 üncü maddesine son fıkra olarak eklenmesi doğru olacaktır. (Bkz.Cilt.1.281)

175. 15.3.1963 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Grupları Yönetmeliği ile Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde ve bazı illerde komünizm, irtica, kürtcülük, ırkçılık ve turancılık konularında haber toplamak, derlenen haberleri değerlendirmek ve bu alandaki operasyonları yürütmek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Grupları Kuruluşu meydana getirilmiştir

Ancak bu kuruluşlar yeterli olmaktan uzaktır. İstihbarat gruplarının, emniyet müdürlükleri bürolarında gizlilikten uzak çalışmaları ve yeterli sayıda yetişmiş eleman olmayışı nedeniyle etken bir hizmet olanağı bulunamamaktadır.

Bu bakımdan MİT örgütü ile yan temaslarda da bulunabilecek, emniyet müdürlükleri binaları dışında emniyet haberalma büroları kurulması yoluna gidilmelidir. (Bkz.Cilt.1.307)

176. Bugün, emniyet haberalma gruplarının Em. Gn. Md. Önemli İşler Müdürlüğüyle doğrudan doğruya ilişki durumunda bulunmaları sakıncalı olmakta, bu tür bir çalışma, kolluk tedbirlerinin alınmasında gecikmelere yol açmakta ya da hiç tedbir alınamamakta, sırasında, valilerden bile haber kaçırılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Emniyet haberalma gruplarınca Merkez'e iletilecek haberlerin mutlak surette valilerin bilgisine sunulduktan sonra gönderilmesi esas bir şekilde bağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.309)

177. Emniyet haberalma gruplarında olayları önceden haber alarak buna göre tedbirler getirecek bir çalışma düzeni bulunmamakta, dedikodu niteliğinde haberler toplamakla yetinilmektedir.

Hizmetin etkinliğini artırmak üzere; emniyet haberalma gruplarının derledikleri her haber için, kolayca uygulanabilecek bir hareket planı hazırlanarak valilerin onayına sunulmalıdır. (Bkz.Cilt.1.311)

178. Haberalma uğraşları konusunda polis ve jandarma arasında olması gereken işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma bakımından da aksaklıklar meydana gelmekte, jandarma bölgesindeki siyasî güvenlikle ilgili haber ve suçlar düzenli bir şekilde polise duyurulmadığı gibi, her iki taraf da edindikleri bilgileri birbirlerinden gizlemektedir. Aslında, 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 107 nci maddesinde «Jandarma bölgesinde dahi siyasî emniyete, inzibat ve asayişe müteallik istidlâat işleriyle uğraşan polise jandarmanın gereken yardımı yapmakla yükümlü» olduğu, polisin de edindiği bilgilerden ve jandarma bölgesinde yapacağı işlerden jandarmayı haberdar edeceği, polis ve jandarmanın birbirlerinin bölgelerinde duydukları suçları birbirlerine de duyuracakları öngörülmüş bulunmaktadır. Ancak ne bu madde hükmüne uygun bir davranış içine girilebilmekte ne de tarafların kendilerini bu konuda tek sorumlu olarak görmeleri önlenebilmektedir.

Gerek polis, gerekse jandarmanın yukarıdaki madde hükmüne uygun hareket etmeleri, haberleşme ve işbirliğinin en yüksek derecedeki üst veya yardımcı ya da ilgili şube müdürleri düzeyinde yapılması sağlanmalı, polis ve jandarma bu alandaki haberalmada ortak ve birbirini haberdar edici, operasyonlara karar vermede ve uygulamada polis bağımsız eylemlerde bulunacak nitelikte olmalıdır. (Bkz.Cilt. 1.256)

VII — KANUNLAR GEREĞİ OLARAK VEYA KANUNA AYKIRI BİR UYGULAMA ŞEKLİNDE KOLLUK ÖRGÜTÜNCE YÜRÜTÜLEN BAZI GÖREVLER

A — TEBLİGATA İLİŞKİN GÖREVLER

179. 11.2.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve 12059 sayılı Tebligat Tüzüğüyle bu konu düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz ko-

nusu Kanunun 1 inci maddesinde bilcümle tebligatın PTT aracılığıyla yapılacağı, 2 nci maddesinde ise gecikmesinde zarar umulan işlerde veya aynı yerde bulunan birinci maddede yazılı daire ve kuruluşlar arasında ya da bu daire ve kuruluşlarda bulunan kişilere yapılacak tebligatların, kendi memurları veya o yerin mülkiye amirinin emriyle kolluk örgütü aracılığıyla yaptırılabilceğı öngörölmüştür.

Polis Vazife ve Salâhiyet Tüzüğü'nün 4 üncü maddesine göre de en büyük idare amirleri veya emniyet müdür ve amirleri gerekli gördükleri konularda polise tebligat yaptırabilcekleri gibi, polis kuruluşu olmayan yerlerde Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 102 nci maddesi uyarınca, en büyük mülkiye amirinin soruşturma için gerekli göreceğı «celp, davet ve tebligat» işlerinde jandarmadan yararlanılabilmektedir.

Tebliğat Kanununun 62 nci maddesiyle, diğer kanunların bu Kanuna uymayan hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmektedir.

Bütün bu söylenenlerden, istisnalar dışında, prensip olarak kolluk örgütüne tebligat yaptırılmayacağı açıkça anlaşılmaktadır.

180. Ancak, herşeye rağmen gerek polise, gerekse-polis örgütünün bulunmadığı yerlerde - jandarmaya türlü tebligatlar yaptırılmaktadır. Memleketimizin olanak ve gerçekleri mülkiye amirlerini, çoğunlukla genel güvenlik ve esenlikle ilişkili durumlarda ya da başka türlü yürütülmesine olanak bulunamayan konularda kolluk örgütüne tebligat yaptırmak zorunluluğı içinde bırakmakta, kolluk makamlarının da bu konuda anlayış gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Tebliğat konusundaki bugünkü durum mevzuatın yetersizliğinden değil, tamamen görevlilerin ilgili Kanun ve Tüzüklere uygun hareket etmemelerinden ileri gelmektedir.

Bu konuda, doğru olmayan uygulamalar şu şekilde sıralanabilir:

181. Tebligat Tüzüğü'nün 2 nci maddesinin üçüncü fıkrasında, kolluk aracılığıyla tebligat yapılabilmesi için, ilgili dairenin nedenini de belirtmek suretiyle mülkî amire başvurarak onayını alması gerektiğı öngörülmektedir. Bundan amaç ise, tebligatın konusunun, Kanunun 2 nci maddesinde söz konusu olan «tehirinde zarar umulan» hallerden olup olmadığını anlamak ve her hususun - niteliğine bakılmaksızın - tebliğ edilmesini önlemektedir. Ancak uygulama böyle olmamakta, bazı daireler doğrudan doğruya kolluk makamlarıyla yazışma yapmakta,

bazıları ise tebligatın kolluk aracılığıyla yaptırılmak istenmesinin nedenini belirtmeden mülkî amirin onayını almakta ve sonuç olarak her tebligat kolluk aracılığıyla yaptırılmış olmaktadır.

182. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 102 nci maddesinde yer alan «Polis teşkilâtı olmayan yerlerde idare heyetleri ve inzibat komisyonlarının tahkikat için lüzum görecekları davet ve tebligat işleri yapılır» biçimindeki açık hükme rağmen, «tahkikat için lüzumlu» tebligatlardan başka, idare kurulları kararları da kolluk makamlarına tebliğ ettirilmektedir.

183. Yasal bir hüküm bulunmamasına rağmen, PTT, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Çalışma Müdürlükleri gibi kuruluşların; adres, çalışma saatleri ve işçi sayısının bildirilmesi gibi istekleri de kolluk aracılığıyla yerine getirilmektedir.

184. Askerlik şubelerinden, askerlik çağına girmiş olanlarla, bakayalara çıkarılan çağrı pusulalarıyla askere sevk ve çağrı cetvellerinin kolluk aracılığıyla tebliğini öngören 1111 sayılı Askerlik Kanununun 24 ve 45 inci maddelerinin, 7201 sayılı Tebligat Kanununun 1, 2 ve 62 nci maddeleri karşısında yürürlükten kalkmış olmaları gerektiği halde, bu maddeler halâ bu günkü uygulamanın dayanağı olmakta devam edelmektedir.

185. Bütün bu uygulamalar genel kolluğun her işini bırakıp tebligatlarla uğraşmasına, asıl ve önde gelen görev olan genel güvenlik ve esenliğe ilişkin hizmetlerin aksamasına yol açmaktadır.

186. Daha önce de söylendiği gibi, tebligat konusuyla kolluk makamlarının gereksiz yere uğraştırılmamaları yönünden mevzuatta yeterli hükümler yer almış bulunmaktadır. Söz konusu hükümlere paralel bir uygulamanın sağlanmasıyla sorun da kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır.

187. Önce, kolluk örgütünün tebligatla uğraştırılmaması gerektiği kuralı kesin olarak bilinmeli ve benimsenmelidir. Bu kuralın dışında bir uygulamaya ancak ilgili kanun ve tüzüklerin öngördüğü durumlarda kalkışılmalıdır. Bu bakımdan usule uygun olmaksızın yaptırılmak istenen tebligat, herhangi bir işlem yapılmaksızın geri çevrilmelidir. (Bkz. Cilt.1.102)

188. Tebligat Tüzüğü'nün 2 nci maddesinin üçüncü fıkrasında söz konusu olan «mülkî amirin onayını almak zorunluluğu» her ne kadar

bu alandaki istekleri kısıtlamak ve isteklerin mülkî amirin süzgecinden geçmesini sağlamak için düşünülmüş olabilirse de, Tebligat Kanunu- nu 2 ci maddesinde zaten mülkî amirin emrinin gerektiğinden söz edildiğine göre, «emir» den önce bir de «onay» almanın ne derece yararlı olduğu konusu tartışılabilir. Bu bakımdan Tebligat Tüzüğü'nün 2 nci maddesinin üçüncü fıkrasıyla öngörülen «önceden mülkî amirin onayını almak» zorunluluğundan vazgeçilerek, Tebligat Kanununun 2 nci maddesinde gösterildiği gibi gerekli emri mülkî amirin vermesiyle yetinilmelidir.

189. İl ve ilçe idare kurulu kararları PTT veya ilgili dairelerce tebliğ edilmeli ve böylece, kolluk görevlileri tebligat memurluğu yapmaktan kurtarılacak asıl görevleri üzerine eğilmelerine meydan verilmelidir. (Bkz.Cilt.1.616)

190. Aynı şekilde, PTT, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Çalışma Müdürlükleri gibi kuruluşların, adres, çalışma saatleri, işçi sayısının bildirilmesi isteklerine ilişkin işleri de bu dairelerin kendi elemanları tarafından yürütülmeli (Bkz.Cilt.1.618), askerlik çağına girmiş olanlarla, bakayalara çıkarılan çağrı pusulalarının, askere sevk ve çağırılma cetvellerinin tebligatı PTT tarafından yapılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.619)

191. Genellikle, görevlilerin, kendisine tebligat yapılacak kişiyi yeterince aramadan tebliğ evrakını «...kişi, aranılan adreste bulunmadı» gerekçesiyle geri çevirdiklerinden yakınılmaktadır. Bu duruma meydan vermemek için Tebligat Tüzüğü'ne; kendisine tebligat yapılacak kişi veya o kişinin adına kendisine tebligat yapılabilecek kişilerden hiç biri aranılan adreste bulunamazsa, bulunamayış nedenini bilebileceği umulan kapıcı, komşu, akraba vb. kişilerden ya da muhtar ihtiyar kurulu üyelerinden soruşturularak, bir tutanak düzenleyip beyan sahibine de imzalatmak suretiyle evrakın tebliği çıkaran daireye geri çevrilmesi gerektiğine ilişkin bir madde eklenmelidir. (Bkz. Cilt.1.613)

B — KARAKOL VE DEVRİYE HİZMETLERİ

192. Polisin Disiplinine, Merasim ve Topluluklardaki Rolüne, Polis Karakolları Teşkilâtı ile Vazifelerine dair Yönetmeliğin 76 ncı maddesi uyarınca, polisin güvenliği sağlamakla görevli olduğu alanlarda; görev çevresinin genişliğine, idarî, ekonomik ve sosyal durumu-

na, nüfusun azlığına veya çokluğuna, halkın moral yapısına ve eğilimlerine göre bir veya birkaç karakol bulunur. Karakolların birden çok olduğu yerlerde polis merkezleri kurulur ve karakollar merkezlere bağlanır.

193. Görüldüğü gibi, merkezlerin birden çok karakol bulunan yerlerde kurulmaları, başka bir deyişle, her merkeze bağlı birden çok karakol bulunması gerektiği halde, kendisine bağlı tek karakol bile bulunmayan merkezler olduğu görülmektedir. Bu durumdaki merkezlerin kuruluş nedeni ise anlaşılamamaktadır.

194. Diğer yandan kendisine bağlı karakollar bulunan merkezlerin de, karakollardan ayrı olarak görev bölgeleri bulunmakta, yani merkezler de karakol gibi görev yapmaktadırlar. Bu durum ise polis merkezlerinin gerekliliği konusunda kuşkuya düşülmesine yol açmaktadır.

195. Bu arada, karakollar yerine önce görevli bulunmayan üst kademelere baş vurma eğilimi artmakta, hatta üst kademelerin karakollara ait görevlere başlayıp bitirdikleri ve son işlem olarak belgeleri, bölgesinde meydana gelmesi ve yapılması gerekli işlemler yönünden yine ilgili karakola gönderdikleri gözlenmektedir.

196. Bu nedenlerle, merkez ve karakolların kuruluş ve görevleri yönünden yeniden düzenlenmeleri zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yapılacak ilk iş de, kendisine bağlı karakol bulunmayan merkezlerin kaldırılması ve bunların da karakol görev ve yetkileri içinde hizmet yapmalarının sağlanması olmalıdır. (Bkz.Cilt.1.94)

197. Başta sözü edilen Yönetmeliğin 76 ncı maddesine uygun bir biçimde kurulmuş olan, yani kendisine bağlı birden çok karakol bulunan merkezler ise, karakollar arasında koordinasyon, haberleşme ve denetim mercileri olarak görev yapmalı, karakollar gibi görev bölgeleri varsa, bu bölgeler uygun karakol çevrelerine sokulmalı, karakollar yerine merkezlere, kısım ya da şubelere yapılan başvurular herhangi bir işlem yapılmaksızın ilgili karakola aktarılmaktadır. (Bkz.Cilt.1.95)

198. Polisin günlük çalışma süresi yönünden de değişik uygulama şekilleri her yerde gözlenebilmektedir. Karakollarda görevli değişim saatleri ve grupların gece ve gündüz görev zamanının değiştirilmesi her yerde belli ve tek bir esasa bağlanmamıştır. Bazı görevliler aynı görevi yaptıkları halde değişik sürelerle görevde kalmaktadırlar.

Bürolarla karakollar arasında da çalışma süreleri yönünden farklılık vardır. Örneğin : bürolarda 6,5 saat hizmet görüldüğü halde, karakollarda görev süresinin 12 saat olduğu, sivil memurların ise çalışma saatlerine bağlı olmaksızın görev yaptıkları saptanmış bulunmaktadır.

Bu karışıklığa son vermek üzere, sekizer saatlik üç grup halinde görev yapma koşullarının sağlanması hedef alınmalı, bu sağlanıncaya kadar da, on iki saatlik hizmet süresinin başlangıç ve bitiş saatleri her yer ve görev için aynı olmalıdır. (Bkz.Cilt.1.101, 131, Cilt.5.288/2)

199. Polisin Disiplinine, Merasim ve Topluluklardaki Rolüne ve Polis Karakolları Teşkilâtı ile Vazifelerine Dair Yönetmeliğin 155-199 uncu maddeleriyle devriye hizmetlerinin yerine getirilme biçimleri düzenlenmiştir.

Devriye görevleri karakol bünye ve çevresi içinde, polis memurları tarafından yerine getirilmektedir.

Devriye, genel güvenlik ve esenliği korumak, suçları meydana gelmelerinden önce önlemek, işlendikten sonra izlemek ve gerektiğinde halka yardımda bulunmak üzere karakol bölgesine çıkarılan ve dolaşarak görev yapan memurlardır.

200. Kolluk örgütünde devriye hizmetleri yönünden de önemli aksaklıklar göze çarpmaktadır ki, bu aksaklıkların başında on iki saat devamlı devriye görevi yapılmakta olması gelmektedir. Bu tür uygulama, görev tam anlamıyla yerine getirildiği takdirde büyük yorgunluk doğurmakta, usandırmakta ve karakollarda zinde görevli bulma şansını kaybettirmektedir. Ancak, görevden sonra dinlenme nedeniyle, on iki saat hizmet dışı kalmanın da personele çekici geldiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, altı saatlik devriye hizmetinden sonra karakol nöbetine getirilmek biçimindeki uygulama da verimli olamamaktadır.

Bu nedenlerle, devriye hizmetlerinin altışar saatlik görev değişimleri şeklinde yürütülmesi olanağı aranmalı, oniki saat devamlı devriye veya nöbet hizmeti gördürmekten kaçınılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.161)

201. Aslında devriye hizmetinin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği görevlilerce bilinmediği gibi «sadece dolaşmakla» görevin yerine getirildiği sanılmakta, bunun da başlıca, eğitim noksanlığından ileri geldiği anlaşılmaktadır. Uygulamada devriyeler karakol nöbetçi

memurları tarafından göreve çıkarılmakta, karakol amirleri «görev defterlerini» imzalamakla yetinmektedirler.

Bunun yanında, karakol bölgelerinde işlenen suçlarda devriye görevlilerinin ihmal ve kusurlarının olup olmadığı soruşturulmamaktadır. Özellikle gece işlenen hırsızlık suçları için muntika devriyesinin görevini savsaklama durumunun araştırılması ve alınacak tedbirler konusunda bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Bu tür bir uygulama bırakılmalı ve devriyeler göreve karakol amirleri tarafından ve her seferinde göreve ilişkin talimat verilerek çıkarılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.153)

202. Ayrıca; Polisin Disiplinine, Merasim ve Topluluklardaki Rölüne ve Polis Karakolları Teşkilâtı ve Vazifelerine dair Yönetmeliğin devriye görevleriyle ilgili 155 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmelidir.

«Devriyelerin, çıkarıldıkları bölgelerde meydana gelen olaylarda ve işlenen suçlarda görevlerini tüm anlamı ile yerine getirip, getirmedikleri yönünden cezaî ve inzibatî sorumlulukları araştırılır.» (Bkz. Cilt.1.165)

203. Görevin niteliği, polis devriyesinin tam teçhizatlı iki memurdan oluşmasını gerektirdiği halde, tek memur ya da polis - bekçi tertibiyle devriye uygulaması yapılmaktadır.

Bu tür bir devriye hizmetinden, arzulanan yararın sağlanması olanağı bulunamayacağından, görevin etkili ve daha olumlu bir biçimde yerine getirebilmesi için devriyeler mutlaka iki polis memurundan oluşturulmalıdır. (Bkz.Cilt.1.152)

204. Aynı örgüt içinde birden çok birim tarafından devriye hizmeti görülmektedir. Merkezden yönetilen ekipler, toplum zabıtası, araştırma ekipleri yanında, karakollar da devriye çıkarabilmekte, tek birim ve sorumluluğun altında bulunmaksızın ve her hangi bir koordinasyondan yoksun biçimde, birbirinden habersiz, devriye hizmetleri yürütülmeye çalışılmaktadır.

Belirtilen karışıklığa son vermek üzere, devriyeler sadece karakollardan çıkarılmalı, merkezden çıkarılabilecek motorlu devriyeler karakol amirlerinin buyruğunda görev yapmalıdırlar. (Bkz.Cilt.1.167)

205. Karakollardaki personel yetersizliğinin bir sonucu olarak

karakol nöbetçi memurluğunda ve devriye hizmetlerinde genç stajyer memurların görevlendirilmeleri bir başka sorun daha ortaya çıkarmaktadır. Karakol nöbetçi memurluğu görevinin bazı durumlarda stajyer polis memurlarına yüklenmesi, stajyerlerin karakol amir vekili durumuna geçmelerine ve devriyelerin göreve bu memurlar tarafından çıkarılmalarını gerektirmektedir. Devriyelerin danışma mercii de aynı stajyer memurlar olmaktadır ki bu tür bir hizmet düzeninin yararsızlığı açıkça ortadadır.

Bu nedenle, stajyer polis memurlarının, karakol nöbetçi memurluğu ile görevlendirilmemeleri, devriyelerin danışma mercisinin karakol amiri ya da kıdemleri elverdiği takdirde karakol nöbetçi memurunun olması sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.159)

206. 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin mülkî görevlere ilişkin birinci kısmının (Beşinci fasıl) 116 ncı maddesi hükmüne göre; jandarma, önleyici kolluk görevini, kendi bölgesinin her yerinde devriye gezdirmek suretiyle yerine getirecektir.

Jandarma devresi; kanunlara, nizamlara ve bunlara dayanan hükümet emirlerine aykırı davranışları önlemek, gerektiğinde halka yardım etmek, işlenen suçlar hakkında C.M.U.K. ile diğer kanunlarda yazılı ödevleri yapmak üzere belirli bir muntıkaya çıkarılan iki veya daha çok silâhlı jandarma kuvvetidir.

207. Jandarma devriyeleri önce iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmakta; karakolların bulunduğu şehir, kasaba ve köy içinde görev yapmak için çıkarılan iç devriyeler, «dahilî inzibat devriyesi» ve «kontrol devriyesi» olmak üzere yine ikiye, karakolların bulunduğu yerlerin dışında göreve çıkarılan dış devriyeler ise, «köy devriyesi», «buluşma devriyesi», «inzibat devriyesi», «refakat devriyesi» ve «muhafaza devriyesi» olmak üzere beşe ayrılmaktadır.

208. Genellikle köy devriye hizmetleri yaya olarak yapılmakta, köylünün özel veya genel taşıtlarından bedelsiz olarak yararlanılmaktadır.

Aslında devriyeler sadece « adlî ve idarî evrakı tebliğ eden memur» şeklinde göreve çıkarılmakta ve asıl devriye hizmeti yapılamamakta, görevlilere taşıtlardan yararlanabilmeleri için para da verilmediğinden bu konudaki zorlamalar vatandaş üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Hizmetin özelliği gereği olarak, yaya devriyenin vazgeçilemeyecek bir güvenlik tedbiri olduğu unutulmamalı, bu önemli hizmetin usulüne göre tüm olanaklarıyla yerine getirilebilmesine çalışılmalıdır. Bunun için de yaya devriyelerin merkezden kontrolü planlanmalıdır (Bkz. Cilt.1.180)

209. Buluşma devriyesi uygulaması da anlamını yitirmiş bulunmaktadır. Belirli saatte buluşmaları gerekli, iki ayrı karakola bağlı devriye görevlilerinin, bir yerde bekleyerek, buluşma saatine yakın bir zamanda rastladıkları bir taşıta binmek ve buluşma yerine gitme suretiyle, buluştuktan sonra geri dönmeleri şeklindeki bugünkü uygulama biçimsel bir davranıştan öteye gidememekte, arzulanan yarar elde edilememektedir.

Bu nedenle, buluşma devresi yerine, bir assubay komutasında «Bölge Devriyesi» sistemi getirilerek, olaylara müdahale edebilecek toplu kuvvet bulma olanakları sağlanmalı; Jandarma Devriye Talimatının 3 üncü maddesinin II/b bendi ile buluşma devriyelerinin görevlerini ve buluşma yerlerinin niteliklerini belirten 11-15 inci maddelerinde «Bölge Devriye» sistemine verilecek görev esasları yer almalıdır. (Bkz.Cilt.1.182)

Yol ve araç olanakları yeterli yerlerde yapılmakta olan motorlu devriye hizmetleri tam anlamıyla ihtiyacı karşılamamakla beraber, vatandaş üzerinde psikolojik ve olumlu etki yapmaktadır. Ancak bu uygulama biçimine devamlılık getirilmeli ve olaylara el koymak yönünden etkili ve yararlı olmayan yönleri düzeltilmelidir.

Bunun için de, ulaşım olanağı bulunan yerlerde, yaya devriye hizmetlerine ek olarak araç, işletme ve bağlantı yeterliliği sağlanarak merkezden yönetilmek üzere devamlı motorlu devriye hizmeti görev ve kuruluşuna gidilmelidir. (Bkz.Cilt.1.183,185)

210. Polisin Disiplinine, Merasim ve Topluluklardaki Rolüne ve Polis Karakolları Teşkilâtı ile Vazifelerine dair Yönetmeliğin 200-207 nci maddelerinde nokta ve görevleri düzenlenmiş bulunmaktadır.

Nokta yerlerinin, telefonlu ise bir memurdan, aksi halde iki memurdan oluşması gerekmektedir.

Ancak nokta görev yerleri uygun biçimde saptanmamakta, devamlı nitelikte noktalara her zaman polis memuru verilememekte ya da memur israfına yol açılmaktadır.

Bu bakımdan, nokta görev yerleri ve nokta sayısına göre karakollara verilecek personel sayısı yeniden saptanmalı ve buna göre davranılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.193)

C — MALİ GÖREVLER

211. Bir örgüt içinde aynı görevin değişik birimler tarafından yürütülmekte olması ya da yürütülmeye çalışılması görev karışımına yol açmaktadır. Bu durumun bir örneğine de malî görevler yönünden, kuruluşunda malî şube veya bürolar bulunan emniyet müdürlüklerinde rastlanmaktadır.

Malî ve ekonomik kolluk görevleri emniyet müdürlüklerinde 2 nci şubeler tarafından yürütülmekle beraber, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi önemli ve büyük illerde, işyükünün ağırlığı da gözönünde tutularak ayrıca malî şubeler kurularak, 2 nci şubelerin bu alandaki görevleri malî şube veya bürolara bırakılmıştır.

Bu duruma rağmen, uygulamada 2 nci şube görevlileri, malî şube veya büroları kendilerine bağlı görmek eğiliminden kurtulamamaktadırlar. Bu da, malî şube personelinin göreve bağlılık duygusunu sarsmakta, moralini bozmakta, ayrıca bir görevin aynı kuruluştaki iki ayrı birim tarafından yürütülmeye çalışılması karışıklık ve anlaşmazlıklara yol açmaktadır.

Bu bakımdan bünyesinde malî şube veya büro bulunan emniyet müdürlüklerinde malî ve ekonomik görevler söz konusu şube veya bürolara bırakılarak, 2 nci şubelerle olan görev karışimleri ve aksaklıklar ortadan kaldırılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.584)

C — SİYASÎ GÖREVLER

212. Ülkemizin genel kolluk yönünden polis ve jandarma bölgeleri şeklinde ayrılmasının olumsuz sonuçlarından biri olarak; jandarma sorumluluk bölgelerinde işlenen veya cumhuriyet savcılıklarında kendiliklerinden el konulan bazı siyasî nitelikteki suçlardan polisin geç haberdar edilmekte olduğu ve her siyasî suçun İçişleri Bakanlığına bildirilmediği anlaşılmaktadır.

213. 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 10 uncu maddesi «Jandarma muntikasında siyasî emniyete müteallik istidlâat işleriyle polisin istigal ve jandarmanın polise yardım edeceğini» öngörmektedir. Ayrıca işlenen tüm siyasî suçların emniyet müdürlüklerine bildirilmesi hakkında İçişleri Bakanlığının 30.11.1961 tarihli ve J.G.K.Hrk.V.Asys/244032-12543 sayılı bir emri de vardır. Ancak yine de jandarma görev alanında etkili bir haberalma hizmeti yapılamamakta, işlenen siyasî suçlar polise ya hiç ulaşmamakta ya da bu ulaşım geç olmakta, polis suçları izleyememekte, bu tür uğraşılarda jandarma polise gerektiği kadar yardımcı olamamaktadır.

Siyasî şube görevleri tüm ili kapsadığı ve jandarma görev alanında işlenen suçlar polise iletilerek siyasî şube görevlilerinin soruşturmaya katılmalarının sağlanması gerektiği halde, jandarmanın bu tür olayları polise duyurmaması, izlenmesi gereken kişilerin izleme dışı kalmalarına, delilleri yok edebilmelerine yol açmaktadır.

214. Aynı şekilde siyasî suçların İçişleri Bakanlığına da düzenli bir biçimde iletilmemesi ve özel bildirimle uyulmamasıyla Bakanlıkça düşünülebilecek tedbirler kısıtlanmış olmaktadır.

215. Bu nedenlerle, genel kolluğun siyasî görevleri yönünden bütün ile yaygın ve emniyet müdürlüğü içinde sadece siyasî suçların izlenmesi konusunda görev yapacak bir kuruluşa gidilerek bu tür suçlar polis veya jandarma karakolu bünye ve düşünüşünden çıkarılmalıdır. Bunun için de, 1930 tarihli ve 1706 sayılı Jandarma Kanunu ile 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununa ve 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesine bu esasa paralel yeni hükümler getirilmelidir.

Ayrıca, cumhuriyet savcılıkları da kendiliklerinden el koydukları siyasî suçlardan polisi haberdar etmeli, bu da Adalet Bakanlığınca sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.2.24)

VIII — TRAFİK GÖREVLERİ

216. 18.5.1953 tarihli ve 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 5.5.1961 tarihli ve 5/1102 kararname sayılı Karayolları Trafik Tüzüğü, bunların yanında Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin bazı hükümleriyle genel kolluğun tra-

fik konusundaki görevleri düzenlenmiş, son olarak da Bölge Trafik Zabıtası Yönetmeliği 3.Ağustos.1967 tarihli ve 12664 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

217. Bölge trafik zabıtası kuruluşuna gidilmesi, aynı bünye içinde, trafiğin düzenlenmesi ve kontroluyla görevli iki birimin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Söz konusu birimlerden il emniyet müdürlüklerine bağlı olanı belediye sınırları içinde, bölge trafik zabıtası ise şehir dışı karayolları üzerinde görevli bulunmaktadır. Ancak motorlu araçların gerek şehir içinde, gerekse şehirlerarası karayollarında hareketlerini, sürücülerin davranışlarını düzenlemek ve kontrol etmek demek olan trafik hizmetlerinin bu şekilde, yani şehir içi ve şehir dışı olarak bölünmesi olumlu sonuçlar vermemekte, aksine sakıncalı durumlar yaratmaktadır.

218. Aksaklıklar bölge trafik zabıtası uygulamasının gereksizliğinden değil, söz konusu örgütün kurulmasıyla zaten kıt olan olanakların ikiye bölünmesi ve uğraşların daha da yararsız bir duruma getirilmesinden, hizmetin kontrolünün zorlaşmasından ve bazı yerlerde görevin sahipsiz kalmasından ileri gelmektedir. Bölge trafik zabıtasının kurulması hem bu örgüt, hem de il emniyet müdürlükleri için ayrı ayrı araç, gereç ve personel ihtiyacının doğması sonucunu yaratmıştır.

Bunun yanında, görevinin belediye sınırlarında sona erdiği gerekçeyle il trafik görevlileri haklı olarak bu sınırın dışına çıkmamakta, araç ve personel yetersizliği nedeniyle bölge trafik zabıtası ise şehir dışı tüm karayollarını kapsayacak biçimde görev yapmak olanağını bulamamaktadır. Bunun sonucunda ne il trafiği ne de bölge trafik zabıtası tarafından kontrol edilemeyen yollar ortaya çıkmaktadır. Merkezden uzaklaştıkça görevlilerin kontrolünün zorlaşması da hizmetin verimini azaltmaktadır.

219. Bir yandan il, diğer yandan bölge trafik zabıtasıyla trafik hizmetlerini yürütmeye çalışmak ve yine de başarılı olmamak yerine, bölge trafik zabıtası örgütünden vazgeçilerek, bu gün için bu örgütün elinde bulunan araç, gereç ve personelle il emniyet müdürlüklerinin desteklenmesinin ve tüm trafik hizmetlerinin - şehir içi, şehir dışı ayrımı yapılmaksızın - tek örgüt tarafından yürütülmesinin daha doğru, bugünkü uygulamadan çok daha verimli olacağı düşünülmektedir. (Bkz.Cilt.1.667)

220. 6085 sayılı Trafik Kanununun 232 sayılı Kanunla değiştirilen 7 nci maddesinde il trafik komisyonlarının «bu kanun hükümlerinin uygulamasında, mahalli icap ve ihtiyaçlara göre trafik emniyetini sağlayacak kararlar alacağı» öngörülmüş, Karayolları Trafik Tüzüğü'nün 9 uncu maddesinde ise komisyonun görevleri belirtilmiştir.

Karayolları Trafik Tüzüğü'nün 9 uncu maddesi uyarınca, il trafik komisyonları, ilgili kanun ve tüzük hükümlerinin il sınırları içinde yeknesak bir biçimde uygulamasını sağlamakla yükümlüdürler.

Trafik düzeni, il trafik komisyonlarının yapacağı planlarla sağlanabileceği halde bu tür çalışmalar yapılmamakta, düzenleyici kararlar alınmamakta, bu konudaki ihtiyaçların saptanması için görevli de ayrılmamaktadır.

Gerek trafik mevzuatının gerekse trafik komisyonunun getirdiği trafik düzeninin bütün ili kapsayacak biçimde nasıl uygulanacağı, nasıl yürütüleceği ve düzenin her bakımdan kontrolünün ne şekilde sağlanacağı hususları, hizmeti yapacak birimlerle birlikte hazırlanacak bir yönetmelikte belirtilmelidir. (Bkz.Cilt.5.150)

221. En küçük yerleşme alanlarında bile motorlu taşıt sayısının hızla çoğalması, il merkezleri dışında kalan yerleşim yerlerinde de bir trafik sorununun doğmasına yol açmıştır. Ancak buraların görünüşü, bu sorunun çözülmesi yolunda hiç bir çaba sarfedilmediği ve işin olurlu bırakıldığı izlenimini vermektedir. Hemen her ilçe, bucak ve köyün ana yollar ve illerle bağlantılarının bulunması, en küçük yerlerde bile trafik konusunda bazı tedbirler alınması gereğini duyurmaktadır.

Bu bakımdan buralardaki genel kolluk örgütüne ve belediye kolluğuna da trafiğin düzenlenmesi ve kontrolü konusunda, genel hükümler dışında yeni yetkiler tanınmalıdır. Bunun için de Trafik Kanununa bu yolda yeni hükümler getirilmeli, yetkiler kendiliğinden ceza vermeyi de kapsamalıdır.

Ayrıca bu personelin bir kısmı trafik konusunda eğitilmelidir. (Bkz.Cilt.1.675)

222. Kolluk örgütünde her fırsatta personel yetersizliğinden bahsedildiği halde ve görevin niteliği bakımından trafik hizmetindeki görevlilerin büro dışı çalışmalara yönlendirilmeleri gerekirken, bu gün büro

hizmetlerinde çalışanların sayısı hızla çoğalmaktadır. Bu durumda personel asıl görevi olan trafik hizmetinden uzaklaşmış olmaktadır.

Trafik konusundaki büro hizmetlerinde çalışan görevli sayısının azaltılmasıyla, asıl görev olan trafiğin düzenlenmesi ve kontrolü, devriye ve nokta hizmetleri yönünden duyulan personel ihtiyacı bir ölçüde karşılanabilecektir. (Bkz.Cilt.1.668)

223. Uygulamada şehir içi trafiğinin düzenlenmesinde, özellikle nokta hizmetlerinde askerî görevlilerden yararlanılmaktadır.

Aslında, Trafik Kanunu bu konuda, emniyetin trafik biriminden başka yetkili ve sorumlu bir merci tanımamakta, askerî trafik görevlilerinin çalıştırılmalarına izin vermemekte, uygulama taraflar arasındaki sözlü anlaşmaya dayanmaktadır. Görevliler çok kısa süreli bir eğitim gördükten sonra nokta görevlisi olarak hizmet yapmaktadırlar. Ancak böyle bir eğitimle yeterli bilgi sahibi olarak, yararlı ve verimli bir hizmet yapmalarını beklemek zordur.

Bu durumda, askerin trafik hizmetlerinde görevlendirilmemesi uygun olacaktır. (Bkz.Cilt.1.671)

224. 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 232 sayılı Kanunla değiştirilen 8 inci ve Karayolları Trafik Tüzüğü'nün 10 uncu maddeleriyle il trafik imtihan ve muayene komisyonlarının kuruluş biçimi ve görevleri düzenlenmiştir. Buna göre; «kayıt ve tescile tabi araçların fenni muayenelerini, şoför ve sürücü ehliyatnamesi veya şoför adayı belgesi alacakların sınavlarını yapmak üzere her ilde trafik şubesi müdürü veya trafik büro amiri ya da görevlendireceği kimse'nin başkanlığında, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün bir temsilcisinden ve Türkiye Şoförler ve Otomobileiler Federasyonunun göstereceği bir temsilciden meydana gelecek muayene ve imtihan komisyonu kurulur.»

225. Ancak uygulamada, komisyon başkan ve üyeleri, bu konuda yeterli bilgi ve görgüye sahip olup olmadıkları araştırılmadan, önceden veya sonradan eğitilmeksizin görevlendirilmektedirler. Bu suretle de, şoför adaylarının teorik ve pratik bilgi ve görgüleri, araçların trafiğe elverişli durumda olup olmadıkları, bu konuda yeterli bilgi sahibi olmayan kişilerce saptanmak durumunda kalmaktadır.

226. Muayene ve sınav komisyonları aşağıda belirtileceği biçimde polis örgütü dışında, bu konularda uzmanlaşmış elemanlardan meydana getirilmelidir. Bunun için de :

a) Şoför ehliyeti verilmesine ilişkin görevler, Karayolları Genel Müdürlüğüne devredilmelidir.

b) Muayene işlemleri, mevcut ya da Karayolları Genel Müdürlüğüne yeniden kurulacak trafik istasyonları tarafından yapılmalıdır.

c) Şoför ehliyeti alanların sicillerinin bir örneği ehliyeti veren kolluk makamlarında kalmalı, bir örneği de Emniyet Genel Müdürlüğünde bulundurulmalıdır. (Bkz.Cilt.5.168)

227. Karayolları Trafik Kanununun 26 ncı maddesinin (B), (E), (G) bendleri, şoför ehliyeti almak isteyenlerin hazırlamakla yükümlü oldukları belgeler yönünden bazı aksaklıklar yaratmakta, örneğin, bir profesörden ilkökul diploması örneğinin, bir yargıçtan yüz kıartıcı suçtan sabıkası olmadığına ilişkin belge istenmekte olması, söz konusu kişilerin kolluk makamları ile olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu nedenle 6085 sayılı Trafik Kanununun 232 sayılı kanunla değiştirilen 26 ncı maddesine son bir fıkra eklenerek «Bu madde gereğince şoför ehliyetnamesi veya şoför adayı belgesi almak isteyenlerin getirmekle yükümlü bulundukları belgelerden, isteklinin memuriyet, sosyal durum ve diğer yönlerden bilinen durumu bakımından gereksiz olanlar aranmaz» biçiminde bir hüküm getirilmelidir. (Bkz.Cilt. 5.178)

228. Gerek işyükünün ağırlığı, gerekse konuya hak ettiği önemin verilmemesi, böylece de trafik suçlarından doğan davaların yargı organlarında çok geç sonuçlanmakta olması, trafik sorununun bir türlü çözümlenememesi yönünden önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır.

Trafik davaları duruşmalı olarak görülmekte, ceza kararnamesi şeklinde karar verilmemektedir. Yargı organları bir süre o türlü uygulamada bulunmuşlarsa da, Yargıtay'ın «duruşma yapılmaksızın ceza kararnamesi şeklinde karar verilemeyeceği» görüşünü ileri sürmesi üzerine vazgeçilmiştir.

Trafik davalarını en hızlı biçimde sonuçlandırma olanağını bulmakta yararlı olacağı düşüncesiyle trafik mahkemeleri kurulması yoluna gidilmelidir. Zaten, 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 61 nci maddesinin 1 inci fıkrasında «Bu kanunda yazılı trafik suçlarına bakmak üzere Adalet Vekâletince lüzum görülen yerlerde tek hâkimli

(Trafik Mahkemeleri) kurulur» hükmü yer almaktadır. Ancak, bugüne kadar böyle bir yola gidilmemiştir.

Kurulması önerilen Trafik Mahkemelerine, kabahat türünden suçlara bakmak görevinin yüklenmesiyle, iki yönlü bir fonksiyona sahip kılınmaları, trafik suçlarında olduğu gibi adli kolluk bakımından da rahatlık sağlayacaktır. Sözü geçen mahkemeler kuruluncaya kadar da usul hükümlerinde gerekli değişiklikler yapılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.677, Cilt.3.52)

İKİNCİ BÖLÜM

ÖRGÜTLENME

I — TÜM İLÇE VE KASABALARDA POLİS ÖRGÜTÜ KURULMASI

229 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 1 inci maddesinin birinci fıkrasında «Memleketin umumî emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye Vekili mesuldür» hükmü yer almakta, 3 üncü madde de kolluk örgütünün genel ve özel kolluk olmak üzere iki kısma ayrıldığı, genel kolluğun polis ve jandarma, özel kolluğun ise bunların dışında kalan ve özel kanunlarına göre kurulup belirli görevleri yürüten kuruluşlar olduğu belirtilmektedir.

230. Kanunun 7 nci maddesinde; illerde emniyet müdürü, ilçelerde emniyet amiri veya emniyet komiseri ve polis kuruluşu bulunan bucak, iskele ve istasyonlarda emniyet komiserlerinin emniyet makamlarını meydana getirdiğinden ve bu memurların il, ilçe ve bucaklarda bulundukları yerin emniyet ve asayişine ilişkin işleri yönettiklerinden söz edilmektedir.

231. Polis ve jandarmanın yapmakla yükümlü oldukları görevler, mevzuat ve yürütme biçimi bakımından aynı, alanları yönünden ise ayrıdır. Ancak belediye sınırı içinde polis, dışında ise jandarma örgütünün görevli olmasına ilişkin ana kurala aksi yönde uygulamalar ve örneğin; kadro yetersizliği yüzünden polis örgütü olan yerlerde bile jandarmaya belediye sınırı içinde görev alanı tanındığı, ilçelerin yaklaşık olarak yarısında ise polis örgütü kurulamadığından görevin jandarmanın sorumluluğuna bırakıldığı görülmektedir.

232. Kolluk konusunda birden çok kuruluşun varlığı, bunların her biri için örgütlenme, personel, kaynak, yetki ve sorumluluk, kontrol ve haberleşme gibi konulara ilişkin türlü sorunların ortaya çıkmasına yol

açmakta ve söz konusu sorunların çözümlenmesini gerektirmektedir. Burada, yıllardır sözü edildiği halde bir türlü gerçekleşmeyen polis ve jandarmanın tek örgüt biçiminde birleştirilmesi (tevhid-i zabıta) konusu ortaya çıkmaktadır.

Polis ve jandarmanın birleştirilmesi görüşünde olanlar en önce, tek hizmet için tek örgüt olması gerektiği varsayımından hareketle, bunun yanında görev alanlarının ayrılmasının yarattığı anlaşmazlıkları, bir olayda değişik örgüt personelinin birlikte kullanılmasının güçlüğü, personelin yetiştirme şekillerindeki farklılıkları ve en çok da jandarmanın asker olmasını bu konuda gerekçe olarak ileri sürmektedirler.

Ancak, yukarıda da kısaca değinildiği gibi konunun malî portesi, jandarmanın bir yönüyle asker, diğer yönüyle kolluk görevlisi olmak gibi iki ayrı niteliği bünyesinde bulunduran özel bir kuruluş olması, yeni bir örgüt kurulduğunda ortaya çıkacak personel sorunu, bu düşüncenin bugüne kadar gerçekleşmesine meydan vermemiştir.

Gerçekten de henüz tüm ilçelere polis örgütünün götürülemediği, otuz bine yakın polise ihtiyaç olduğu, polisin araç, gereç ve yapı yönünden en ilkel koşullar içinde, hizmet yapmaya çalıştığı gözönünde tutulacak olursa, bir de jandarmayı polisin içinde eriterek tek örgüt kurmak için zamanın henüz erken olduğu ortaya çıkacaktır.

Bu nedenle bir süre daha «tevhid-i zabıta»dan vazgeçilerek, polis örgütünün kurulması gereken yerler için esaslı ve belli kriterler bulunmalı ve olanaklar bu yönde değerlendirilmelidir. (Bkz.Cilt.1.26)

II — JANDARMA ÖRGÜTÜNDE TOPLU SİSTEM GİRİŞİMLERİ

233. 1937 tarihli ve 2/7756 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 9 uncu maddesiyle sabit jandarma kuruluşları, 13 üncü maddesiyle bu kuruluşların mülkî bölümlere göre bulundukları yerin adıyla anılacakları belirtilmiştir. Tüzüğün 14 üncü maddesi uyarınca, her ilçe bir kaç köyden kurulu karakol bölgelerine ayrılmakta, karakollar ilçe ve bucak merkezlerinde ve bölgenin önemli köy ya da yerlerinde kurulmakta, her karakol bulunduğu yerin adıyla anılmaktadır.

234. 1961 yılından bu yana 10 ilde devamlı, 14 ilde de deneme amacıyla toplu sistem uygulamasına geçilmiş olup, jandarma kuvveti karakollara dağıtılmayarak gereken yerlerde 40-100 kişilik takım ve bölük kuruluşlarında bulundurulmakta, göreve bir rütbeli komutasında gönderilmektedir.

235. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin yürürlüğe girdiği tarihlerde ülkemizin nüfusu 15 milyon dolaylarında, ulaşım olanakları kıt ve vatandaşlar karakola inanmış durumda olduğu halde, bugün nüfusumuz 35 milyona ulaşmış ve beşerî ilişkiler büyük değişikliklere uğramıştır. Artık, karakollar da asıl görevleri olan genel güvenlik ve asayiş sağlamada yanında pek çok ikinci derecede önemli hizmetler yapar duruma gelmişler ve bu tür görevler her geçen gün çoğalır olmuştur.

Ancak, her şeye rağmen vatandaşın ilk başvurduğu ve ilişki kurduğu yer olarak karakollar, asıl önleyici kolluk birimi olma niteliğini bugün de korumaktadır.

Yukarıda, 30-35 yıl önce ulaşım olanaklarının kıt olduğundan söz edilmesinden, bu süre içinde normal ölçülere göre meydana gelen bir kalkınmanın dışında, artık bu olanakların bollastığı sonucuna varılmamalıdır. Bugün her köyü ile yol bağlantısı olmayan ilçelerimiz, motorlu taşıt aracına sahip olmayan pek çok karakolumuz vardır ve bu durumun ne zaman değişeceği konusunda bir şey söylemek olanağı ise yoktur.

Bu nedenlerle, haberleşme, ulaşım, araç-gereç gibi toplu sistemin uygulanmasını kolaylaştıracak koşullara sahip illerde toplu sisteme girişilmelidir. (Bkz.Cilt.1.35,96)

236. Ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara ve sosyal gelişmelere paralel biçimde jandarma karakollarının yerlerini kolayca değiştirme olanağı bulunamamaktadır. Örneğin ; güzergâh değişikliği nedeniyle içeride kalan bir karakolun yerini yeni duruma göre değiştirmek, artan nüfusun gerektirdiği yerlerde yeni karakollar kurmak kolay olmamaktadır. Bu da, kolluk hizmetlerinin günün gereklerine ayak uyduramaması sonucunu doğurmaktadır.

Bu nedenle, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 17 nci maddesine, jandarma karakollarının yerlerinin kolaylıkla değiştirebilmesine veya yenilerinin kurulmasına olanak sağlayacak esaslar konulmalıdır. (Bkz.Cilt.1.108)

237. Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 19 uncu maddesinde, süvarilerin yalnızca il ve ilçe merkez karakollarında toplu durumda bulundurularak dış karakollara dağıtılmayacakları, bunların sırf acele jandarma kuvveti ulaştırılması gereken durumlarda ve izlemelerde kullanılacakları öngörülmektedir. Ayrıca, zorunluluk olduğu takdirde, yine toplu olarak bir noktada geçici bir süre tutulabilecekleri belirtilmektedir.

Ancak söz konusu Tüzük hükmünün uygulama yeteneğini kaybettiği ve Tüzüğün ölü maddelerinden sayılageldiği anlaşılmaktadır.

Bu bakımdan Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 19 uncu maddesindeki «İl ve ilçe merkez karakolları» deyimini kaldırılarak, yol olan yerlerde motorlu taşıt araçlarından yararlanılmasının, yolun bittiği yerden itibaren kullanılmak üzere de süvarilerin o yerdeki karakollara bağlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. (Bkz.Cilt. 1.109)

III — JANDARMA BÖLGE KOMUTANLIKLARININ KURULMASI

238. Askerî haberalma ve askerî haber almaya karşı koyma uğraşlarını düzenleme görevi; 10.6.1930 tarihli ve 1706 sayılı Jandarma Kanununun 26 ncı, 1.12.1937 tarihli ve 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 22 nci maddesi uyarınca kurulan jandarma bölge komutanlıklarına verilmiştir. Tüzüğün 22 nci maddesinde, Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olarak, emniyet ve asayişe ilişkin olanlarla adli görevler dışında sabit jandarmanın tüm işlerini yürütmek ve böylece Jandarma Genel Komutanlığı ile sabit jandarma kuruluşları arasında disiplin, sicil, eğitim ve diğer konularda yetkili bir kademe olmak üzere gerektiği kadar jandarma bölge komutanlıklarının kurulacağı öngörülmüştür.

Başlangıçta kurulan on iki jandarma bölge komutanlığı daha sonra kaldırılmış, sonradan 28.11.1967 tarihli ve 325092/1405 sayılı Jandarma Bölge Komutanlıklarının Teşkilât, Vazife ve Yetkilerine dair Yönetmelikle üç bölge olarak yeniden düzenlenmiş, daha sonra bölge sayısı gene on iki'ye çıkarılmıştır.

Görüldüğü gibi Jandarma bölge komutanlıkları önce Tüzüğün 22 nci maddesi uyarınca kurulmuş, ancak kurulan bölgelerin kaldırılma-

ları, yeniden kurulmaları, sayılarının azaltılıp çoğaltılması hep kişisel tutum ve değerlendirmelere göre kararlaştırılmıştır.

Bölgelerin kaldırılması, sayılarının değiştirilmesi, bu kuruluşların hizmet ihtiyacından doğmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle jandarma bölge kuruluşları kaldırılmalı, İçişleri Bakanlığı ile iler arasında ayrı bir kademe meydana getirmekten vazgeçilmelidir. (Bkz.Cilt.5.40)

IV — EMNİYET MÜDÜRLÜKLERİNDE KURULMASI GEREKEN BAZI YENİ BİRİMLER

239. Kolluk örgütünde esaslı bir görev ayrımının gerçekleştirilememiş olması hizmetin gerektiğince yapılamamasına, uzmanlaşma olanaklarının ortadan kalkmasıyla etkinliğin azalmasına, karşılıklı suçlamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Nitekim, ilgili bölümde, sırf kaçakçılık konusundaki uğraşları yürütmek üzere, emniyet müdürlüklerinde yeni bir kuruluşa gidilmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Burada ise aynı nedenlerle emniyet müdürlüklerinin araştırma büroları bünyesinde uyuşturucu madde kısmı ve yine emniyet müdürlüklerinde sivil savunma bürolarının kurulması konusundan söz edilecektir.

240. Uyuşturucu maddelere ilişkin kolluk uğraşları, türlü olanaksızlık ve aksaklıklar yüzünden, sadece bu maddeleri kullananların yakalanmasından ibaret kalmakta, rastlantılar dışında, söz konusu maddeleri yapan ve satanlar ele geçirilememektedir.

241. İl emniyet müdürlükleri bünyesindeki araştırma bürosu memurlarından ayrılmış ve sırf uyuşturucu madde konusu ile uğraşan bir «uyuşturucu madde kısmı» olmadığından karşılaşılan her olayda rasgele memur görevlendirilmektedir. Bu da hiç bir memurun bu konuda uzmanlaşamamasına yol açmakta, bilinçli ve sistemli bir araştırma yapılamamasıyla ancak ihbarlar sonucunda hareket geçilmesine neden olmaktadır.

Uyuşturucu madde kullananların ve bunların üzerindeki bir kağıt gram uyuşturucu maddenin yakalanması, sorunu çözümlemeye yetmeyeceğinden, söz konusu maddeleri yapan ve satanların da ele geçirilmelerini sağlayacak daha esaslı tedbirler ve çareler düşünülmelidir. Bu alanda, kolluk örgütü yönünden alınacak ilk tedbir de gerekli görü-

len yerlerde emniyet müdürlükleri bünyesindeki araştırma bürolarında sırf bu konu ile uğraşacak «uyuşturucu madde kısmı» kurulması olmalıdır. (Bkz.Cilt.1.596)

242. Emniyet Müdürlüklerinin sivil savunma konusuna ilişkin görevleri olduğu halde, pek çoğunda türlü nedenlerden dolayı sivil savunma bürosu bulunmamakta, bu durum da görevin gerektiğince yürütülmemesine yol açmaktadır. Ayrıca, bünyesinde sivil savunma bürosu olan emniyet müdürlüklerinde de söz konusu bürolarla 1 inci şubeler arasında koordinasyon sağlanamamış, görev ve sorumluluklar ayrılmamıştır. Bu nedenle bazı görevler sahipsiz kalmakta, taraflar o konuda birbirlerinin görevli olduklarını ileri sürmektedirler.

Sivil savunma hizmetlerine ilişkin kolluk görevlerinin aksaksız ve istendiği gibi yürütülebilmesi için, hizmetin gerektirdiği yerlerde «sivil savunma büroları» kurularak, uzman elemanlar görevlendirilmeli, büroların görev, yetki ve sorumlulukları bir yönetmelikle saptanmalı, bu suretle de söz konusu görevler ikinci planda kalmak ve boşlanmaktan kurtarılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.468)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YETKİ VE SORUMLULUK

I — İÇİŞLERİ BAKANİ YÖNÜNDEN

243. 4 Haziran 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 1 nci maddesi, «Memleketin umumî emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye Vekili mesuldür. Dahiliye Vekili bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilâtı vasıtasıyla ifa ve lüzum halinde İcra Vekilleri Heyeti kararıyla ordu kuvvetlerinden istifade eder» şeklindedir.

Bu tür bir sorumluluğun kabul edilmesi, İçişleri Bakanının genel güvenlik ve esenlik konusunda görevli olduğunu göstermektedir. Nitekim, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 22 nci maddesi hükmü, bu Kanunda yazılı görev ve yetkilerin yapılması ve kullanılması için en büyük mülkiye amirlerinin vereceği emirleri İçişleri Bakanının da «re'sen» verebileceğini öngörmektedir.

Bu kanunî yetkisine rağmen, İçişleri Bakanı, genel güvenlik ve esenlik konusundaki yetkisini kullanmıyor, kullanamıyor veya kullanıdırılmıyor olsa da görev, yetki ve sorumluluk ilişkisi devam edecektir.

244. İdarenin belli bir yetkisinden söz edebilmek için o yetkinin pozitif hukukta bir dayanağı bulunmak gerekmektedir.

Anayasamızın 5 inci maddesinde «yasama yetkisi»nden, buna karşılık 6 ncı maddesinde «yürütme görevi»nden söz edilmektedir. Gerçekten «görev» kelimesi bir uğraşlar toplamı olarak düşünülebildiği halde «yetki» bu uğraşları yapacak olanda bulunması gereken bir «kudret» olarak görünmektedir.

İdarî işlemin kanunla olan ilişkisini, Anayasanın 6 ncı maddesindeki «kanunlar çerçevesinde» deyiminden çok «görev» kavramına

bağlamak daha uygundur. Çünkü, idare kendisine kanunlarla verilen görevleri yerine getiren bir organdır. Örneğin; Emniyet Teşkilât Kanununun söz konusu 1 inci maddesinde geçen «İçişleri Bakanının memleketin genel emniyet ve asayişinden sorumlu olduğuna» ilişkin hükümden başka kanunda bir açıklama olmadığına göre, ekonomik faktörler, bütçe olanakları, baskı gruplarının etkileri, yeteneksiz görevlilerin uygulamaları gibi nedenlerin yetkisini sınırlaması ve dilediği gibi davranmasını engellemesine rağmen İçişleri Bakanı tüm sorumluluğu yüklenmiş bulunmaktadır.

Kolluğun genel güvenlik ve esenlik görevleri, kamu düzeninin sağlanması amacıyla kişilerin hak ve özgürlüklerinde yapılan düzenleme ve sınırlamalarla ilgili durumlar yaratmakta, bu görevin kapsamına güvenlik ve esenliğin, huzur ve sükûnun sağlanması kadar ekonomik, sosyal, endüstriyel, ulaştırma ve sağlık alanlarında düzenin kurulması, korunması ve sürdürülmesi de girmektedir.

Fransa'da kamu düzeni (Ordre Public) kavramına, İngiltere'ye oranla daha geniş bir anlam verilmiş, «zabıta» sözcüğü değişik bir biçimde kullanılmıştır. Kamu düzeninin korunması sadece o andaki düzensizlik, güvensizlik ve asayişsizliğin sona erdirilmesi ya da bunların meydana gelmesinin önüne geçilmesini sağlayıcı davranışlarda bulunulması demek olmayıp, bu kavrama «toplumda düzeni sağlamak» genel amacıyla, düzenli bir toplum hayatının kurulması için gereken bütün işlemlerin yapılması da girmektedir. Kamu düzeni, Fransa'da, İngiltere'de bilinen ve yalnızca güvenlik, esenlik ve sükûnun sağlanması şeklinde bir anlama gelmeyip, aynı önemde başka durumları da kapsamaktadır. Kamu düzeninin sağlanması sorumluluğu, suç işlenmesinin ya da genel yerlerde asayişsizliğin önlenmesinin çok ötesindeki konuları, giderek toplumsal ve ekonomik alanlarda türlü sorunların düzenlenmesini de kapsamaktadır.

Toplumsal hayatın bu şekilde düzenlenmesi yetkisine «zabıta yetkisi» adı verilmekte, Fransa ve diğer Kara Avrupası ülkelerinde ve A.B.D. de «zabıta» kelimesinin iki anlamda kullanıldığının da saptanması gerekmektedir. Bunlardan birincisi «zabıta yetkisi» yani toplumsal hayatın kamu düzeni amacıyla düzenlenmesi yetkisi, diğeri özellikle ülkede güvenlik, sükûn ve huzurun, dar anlamıyla kamu düzeninin, maddî düzenin sağlanması olarak kabul edilmektedir.

245. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 22 nci maddesi hükümden; vali, kaymakam ya da bucak müdürlerinin sırf sözü geçen

kanun hükümlerinin sınırları içinde tanınmış olan görevlerin yapılması ve yetkilerin kullanılması amacıyla verebilecekleri emirlerin, İçişleri Bakanı tarafından da verilebilmesinin söz konusu olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Ancak, mülkî amirler görevleri başında ve işlerine devam ederlerken, İçişleri Bakanının bu konuda bir emir vererek yerine getirilmesini istemesi durumunda, mülkî amirlerin yetkilerinin ortadan kalkmış olup olmadığı, tarafların emirleri arasındaki ilişkilerin nasıl kurulması ve çatışmaların ne şekilde giderilmesi gerektiği, konunun niteliğine uymayan aykırılıkların varlığı halinde nasıl davranılacağı, bir takım görevlerin yapılması ve yetkilerin kullanılması söz konusu olduğuna göre tarafların görüş ve yürütme şekillerindeki çelişkilerin amir ve memur emir ilişkileri şeklinde mi yürütülmesi gerekeceği, ülkenin tüm güvenlik ve esenliğinden sorumlu İçişleri Bakanı ile görev alanları içindeki güvenlik ve esenlikten sorumlu mülkî amirlerin bu yöndeki emirlerinin tabi olacağı esasların ne olması gerektiği konularında duraksamalar ortaya çıkmaktadır. 6-7 Eylül olaylarına ilişkin davada Yüksek Adalet Divanı E : 960/3 sayılı kararıyla, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 22 nci maddesinin İçişleri Bakanına tanıdığı yetkinin, görev başında bulunan ve görevine devam eden valinin yetkilerini kaldırdığı anlamına alınamayacağı görüşünde bulunmuştur.

Bu alanda İçişleri Bakanıyla mülkî amirlerin yetkileri süregelişimine ve İçişleri Bakanının genel güvenlik ve esenliğe ilişkin olaylara, bugünkü haberleşme araçlarının gelişmesi oranında, karışmaları arttığına göre, yerine getirilmesi gereken emirlerin ne gibi koşullara ve sorumluluk esaslarına tabi tutulmasının uygun olacağı konusu bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, söz konusu sorunu çözüm yoluna kavuşturmak üzere, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 22 nci maddesi aşağıdaki biçimde değiştirilmelidir :

«Bu kanunda yazılı görev ve yetkilerin yapılması ve kullanılması için, İçişleri Bakanı, en büyük mülkiye amirlerinin verecekleri emirleri doğrudan doğruya verebilir.

İçişleri Bakanının bu alandaki emirleri en büyük mülkiye amirlerinin yetkilerini kaldırmayıp, bu ilişkilerde Kanunun 2 nci maddesindeki hükümler uygulanır.» (Bkz. Cilt. 1. 7)

Bununla beraber, uygulama alanında muhtemel aksaklıklara ve duraksamalara meydan vermemek için, söz konusu yetki mutlaka valiler aracılığıyla kullanılmalıdır.

II — MERKEZDEN VERİLEN EMİRLER

246. Uygulamada bir de merkezden illerdeki kolluk makamlarına - mülkî amirin haberi olmaksızın - asayişe ilişkin emirler verildiği görülmektedir. Taşrada kolluğun, kimlerin emri altında bulunduğu mevzuatta açıkça belirtildiği halde, merkezin karışmaları valinin, polis ve jandarma birimlerini sevk ve idaresini zorlaştırmaktadır.

Bu bakımdan, her şeyden önce taşrada kolluk örgünün ilk plan-da valiye mi yoksa Emniyet Genel Müdürlüğü veya Jandarma Genel Komutanlığına mı bağlı olduğu gözönünde tutularak, Emniyet Genel Müdürlüğünün ve Jandarma Genel Komutanlığının, emniyet müdürlüklerine ve il jandarma komutanlarına valinin bilgisi dışında asayişe ilişkin talimat vermeleri önlenmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 42)

III — VALİ YARDIMCILARINA DEVREDİLMESİ GEREKEN BAZI YETKİLER

247. Günümüzde Devletin görevlerinin her yönden artmakta olması, «ilde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her Bakanın mümessili ve bunların idarî ve siyasî yürütme vasıtası» olan valilerin görevlerinin, dolayısıyla iş yüklerinin her geçen gün daha da çoğalması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

248. Ağır iş yükünün yetki devri yoluna gitmekle hafifletilebileceği düşünülebilirse de, bazı konularda yasaların bu yola gitmeye elverişli olmaması, elverişli olan konularda ise valilerin türlü nedenlerle yetki devrine yanaşmamaları, önemli veya önemsiz her işin vali tarafından yapılması demek olmaktadır. Bunların dışında üçüncü bir durum daha vardır ki o da yasal yönden yetki devri olanağı bulunmadığı halde, valilerin kendiliklerinden yetki devrinde bulunmalarıdır. Nitekim, bazı yerlerde 6136 sayılı Kanuna ilişkin belgelerin imzalanması konusunda bu yola gidildiği görülmektedir.

6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin üçüncü bendinde, bu kanuna ilişkin izin belgelerinin vali ve kaymakamlar tarafından verilebileceğinden söz edilmekle, vali ve kaymakamın dışında birinin söz konusu belgeyi veremeyeceği ve yetki devrine de gidilemeyeceği belirtilmiş olmaktadır.

Maddede sözü geçen iki mülkî amirden, kaymakam için bir sorun söz konusu değildir. Çünkü, ilçelerin özellikleri gözönüne getirildiğinde böylesine bir yetkinin ilçe memurlarına devredilmesinin sakıncalarını kestirmek zor değildir ve bu nedenle yetki şimdi olduğu gibi yine kaymakamda olmalıdır.

Konu vali yönünden ele alındığında ne şimdiki uygulamanın doğruluğundan ne de yetkinin vali yardımcılara devredilmesinin sakıncalı olacağından söz edilebilir. Kanun yetki devri yolunu kapadığı halde bazı valilerin yetkilerini vali yardımcılara devretmeleri şimdiki uygulamanın yanlış yönüdür. Ancak valileri bu yola götüren neden iş yükünün ağırlığı, dosyaları incelemeye zaman bulamamaları ve bu yüzden dosyaların günlerce beklemesi olup, Kanunun açık hükmüne rağmen böyle davranılması, bu konuda kesin zorunluluk olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki, 6136 sayılı Kanuna ilişkin izin belgelerini vermek görevi ne kadar önemli olursa olsun, bu önem ve sorumluluğun vali yardımcısı tarafından da değerlendirilemeyeceği her halde söylenemez.

Bu nedenle 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin üçüncü bendi «Vali, vali yardımcısı ya da kaymakamlar tarafından verilecek...» şeklinde değiştirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 448)

249. Bir yetki devri esası getirilmediği ve vali veya kaymakamın yazılı emrinden söz edildiği halde, 2510 sayılı İskân Kanununun 22 ve 24 üncü maddelerine ilişkin emirlerin illerde vali yardımcıları, ilçelerde ise çok az da olsa tahrifat kâtibi imzası ile verilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

2510 sayılı Kanunun 22 nci maddesinde; «muhacirlerin, mültecilerin, göçebelerin ve naklolunanların yerleştirilmelerine ayrılan veya bunlara verilen yapılar ve topraklar kimin işgali altında olursa olsun vali ve kaymakamın yazılı emriyle zabıtaca boşaltılır ve kendilerine teslim olunur», 24 üncü maddesinde ise; «... bu binaları vali veya kaymakamın yazılı emriyle zabıtaca hemen boşaltmak caizdir» denilmekte-

dir ki, bundan, söz konusu emirlerin ancak ve sadece vali veya kaymakamlar tarafından verilebileceği açıkça anlaşılmaktadır.

Ancak, yukarıda da söylendiği gibi, vali ve kaymakamların ağır iş yükü altında bulundukları yerlerde bu tür yazılı emirlerin vali yardımcılarının, çok az da olsa bazı ilçeler de tahrirat kâtibinin imzasıyla verilmekte olması yanlış ve kanunsuz bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır.

Yetkiler, bir sorumluluk karşılığı olarak, kanunla tanınabileceğine ve yetki devri de ancak açık bir kanun hükmüne dayanarak olabileceğine göre, mülkî amirlerin bu yazılı emirleri vermek konusunda başkasını görevlendirebileceğine ilişkin bir hüküm bulunmayan durumlarda, en büyük mülkî amirler dışında kimseler tarafından imzalanmış yazılı emirler yetki dışı verilmiş olmaktadır. Dolayısıyla kolluk görevlileri de böylesine yetki dışı emirleri yerine getirmek durumunda bırakılmaktadır.

Önceki öneride olduğu gibi bu konuda da, valilere ait yetkilerin vali yardımcılara da devredilmesinin, ilçelerde ise kaymakamlar yönünden böyle bir yola gidilmemesinin gerekli olduğu ve bunun valilerin iş yükünü hafifletmek, işlemlerin sürüncemede kalmasını önlemek yönünden yararlı sonuçlar doğuracağı anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle 2510 sayılı İskân Kanununun 22 ve 24 üncü maddeleri, «... vali veya görevlendireceği vali yardımcısı ve kaymakamın yazılı emriyle...» şeklinde değiştirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 627)

250. Buraya kadar söylenenlere benzer bir durum da 6126 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre verilerek zorla boşaltma kararları konusunda ortaya çıkmaktadır.

9 Temmuz 1953 Tarihli ve 6126 sayılı Memur Meskenleri İnşası Hakkında 4626 Sayılı Kanuna Ek Kanunun 1 nci Maddesinde «...bu evler vilâyetlerde valilerin, kazalarda kaymakamların, nahiyelerde nahie müdürlerinin kararı ile bir hafta içinde zorla boşalttırılır» hükmü yer aldığı ve yetki devri de söz konusu olamayacağı halde, bazı illerde vali yardımcılar tarafından alınmış yetki dışı kararlar kolluk görevlileri tarafından yerine getirilmektedir.

Bir kanun hükmüyle verilen yetki, yine aynı şekilde devredilebileceğine göre, kanunen asıl yetkili olandan başkası tarafından o yetkinin kullanılması, alınan kararı yetkisizlik yönünden sakatlayacak ve

bu nedenle «batıl» olan kararların hukuken geçirililiği söz konusu olmayacaktır.

Bu konuda alınan kararlar, yaptırılan herhangi bir soruşturma veya inceleme sonunda verilmiş kararlar olmayıp, kanunî nedenlerle konutun bir hafta içinde ve zorla boşalttırılmasından ibarettir. Konutta oturana başkaca bir tebligata gerek kalmadan maliye dairesinin önerisi üzerine alınan karar kolluk makamlarına verilmekte ve bu işlemlere valinin - bunun dışında - bir katkısı bulunmamaktadır.

Bu bakımdan kanunî şekil yönünden mutlaka valinin imzalaması gereken söz konusu kararları, yetki devri suretiyle vali yardımcılarının da imzalayabilmeleri vali yönünden kolaylık ve işlemlerde hızlılık sağlayacak, bugünkü Kanuna aykırı uygulama giderilmiş olacaktır. İlçe ve bucaklarda bu yetkinin devredilmeyerek kaymakam ve bucak müdürlerinde bırakılmasında yersel özellikler, yanlış veya kasıtlı kararlar almak ihtimallerini önlemek bakımından yarar vardır.

Açıklamaların ışığı altında 6126 sayılı Kanunun 1 inci maddesi «... bu evler illerde valilerin veya görevlendireceği vali yardımcılarının, ilçelerde kaymakamların, bucaklarda bucak müdürlerinin kararıyla bir hafta içinde zorla boşalttırılır» şeklinde değiştirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 645)

IV — KOLLUK GÖREVLERİNİN YABANCI ÜS VEYA TESİSLERE GİREBİLME YETKİSİ

251. Ülkemizdeki bazı yer ve tesislerin özellikleri kolluk birliğini zedelemekte, kamu düzen ve güvenliğini korumak amacıyla gereken tedbirleri almak, suçu ve suçluyu kovalamak zorlaşmaktadır.

Kolluk kuruluşları, özellikle Türk Ceza Kanununa göre genel suç niteliğinde olan her konuda C.M.U.K. hükümlerini, ayrıcalık tanımaksızın ve her yerde uygulamak durumundadır.

Konuyu somut bir örnekle açıklamak için Adana'daki durumu burada belirtmek uygun olacaktır. Adana ilinde Merkez Jandarma Birliğinin görev alanı içerisinde bulunan İncirlik Hava Üssünde meydana gelen olaylarda görevli olması gereken adli merciler ve müdahale edecek kolluk makamları belli olmadığından, Türk ve Amerikan askerî mercileriyle jandarma örgütü arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmak-

ta, Askerî Ceza Kanununa göre, askerî üslerde meydana gelen suçlarda askerî adli mercilerin görevli olması hakkındaki hükmün uygulamasının gerekip gerekmeyeceği konusunda taraflar değişik görüşleri sürmektedirler. Daha açık bir deyişle, «alanda bulunan Amerikan Zabıtası (Military Police) ve adli mercileri mi, yoksa Türk askerî zabıtası ile adli mercileri mi, ya da bu yer bir köy sayılarak jandarma, yani Türk genel kolluğu mu görevlidir?» şeklinde sıralanabilen sorular kolayca cevaplandırılmamaktadır.

Asıl zorluk bir Türk vatandaşının bir Amerikalıya veya üs ve eşyasına karşı suç işleminde ortaya çıkmaktadır. Bu takdirde Türkler hakkındaki soruşturma Türk Hava Polisi tarafından yürütülmekte, genel mahkemeler hava polisini bir kolluk mercii olarak tanımadıklarından yapılan soruşturmayı kabul etmeyerek soruşturmanın genel kolluk tarafından yapılmasını istemektedirler. Bu durumda Türk Hava Polisi soruşturmaya ilişkin belgeleri jandarmaya göndermekte, jandarma da adli mercilere sunmaktadır.

Bazı durumlarda ise Türk Hava Polisi, Amerikan makamları bir suç işlendiği haberini kendilerine ilettiklerinde suçluyu bulamazlarsa, durumu jandarmaya bildirerek soruşturma yapılmasını ve suçlunun bulunmasını istemektedirler. Ancak bu ana kadar deliller ortadan kalkmış olmaktadır. Bu istek ve bildirim üzerine jandarma üsse girerek soruşturma yapabilmekte, bunun dışında üsse genel kolluk görevlileri girememektedir.

Açıklanan nedenlerle, genel kolluk yabancı devletler üs ve tesislerine gerek kamu düzen ve güveninin sağlanması yolunda kolluk tedbirleri almak ve gerekse suç işlendiğinde suç ve suçluyu kovalayıp yakalayabilmek için girebilmeli, bu konuda karşılıklı anlaşma varsa, anlaşma hükümleri uygulanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.41)

V — BİR KOLLUK ÖRGÜTÜNE AIT YETKİNİN BAŞKA BİR ÖRGÜT PERSONELİ TARAFINDAN KULLANILABİLECEĞİ BAZI DURUMLAR

252. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 24 üncü maddesinde yer alan «Mahsus zabıta teşkilâtı olan işlerde bu teşkilâta mensup memur bulunmadığı yerlerde polis, bunlara ait inzibatî muameleleri yapmağa salâhiyetlidir» hükmü uygulamada değişik

biçimde yorumlanarak, iki ayrı görüşün ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bir yerde özel kolluk kuruluşu ya da görevlisinin kadro olarak bulunmasının veya bulunmamasının genel kolluğun bu tür görevleri yerine getirmesine engel olamayacağı, o anda özel kolluk görevlisinin hazır bulunmamasının yeterli olduğu şeklinde ileri sürülen görüşe karşılık, bir yerde özel kolluk kuruluşu varsa bu kuruluşa ilişkin görevlerin mutlaka bu kolluk tarafından yerine getirilmesinin, «görev karışımına» yol açmamak yönünden zorunlu olduğu öne sürülmektedir.

Konuyu açıklığa kavuşturmak için, genel kolluk olarak polisin jandarma ile ilişkilerinde olduğu gibi; birinin bulunmaması durumunda diğ erinin ona ait göreve el koyarak yetkilisine haber vermesi ve o yetkili gelinceye kadar durumu olduğu gibi koruması, ge lemediği takdirde gerekli işlemleri yapması esasları konulmak suretiyle özel kollukla görev ilişkileri genel olarak düzenlenerek madde hükmü açıklığa kavuşturulmalı, özel kolluk kuruluşu veya görevlileri olmayan yerlerde, yasaların uygulayıcısı olan polis ve jandarmanın özel kolluğun görevlerine ilişkin işlemleri yapacağı esası açıkça belirtilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 240)

253. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 25 inci maddesinde «Polis teşkilâtı olmayan yerlerde vilâyet ve kaza jandarma kumandanları bu kanunda yazılı vazifeleri yaparlar ve salâhiyetleri kullanırlar» hükmü yer almış bulunmaktadır. Ancak maddede «vilâyet jandarma komutanı» deyiminin kullanıldığı gerekçe siyle bazı yerlerde bu komutanların görevli oldukları ile bağlı ilçe ve bucaklarda da 25 inci maddeye dayanmak suretiyle hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Aslında, söz konusu madde hükmüne göre ilçe ve bucaklarda ilçe jandarma komutanlarının görevli ve yetkili olmaları, yani 25 inci maddede yer alan «vazifeleri yapmaya ve salâhiyetleri kullanmaya» ilçe jandarma komutanlarının hak sahibi olmaları gerekmektedir.

Bu nedenle 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 25 inci maddesinde yer alan «Vilâyet Jandarma Komutanı» deyimini madde metninden çıkarılmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 246)

254. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunundaki yetkilerin jandarma tarafından kullanılması durumunda hangi jandarma kademelerinin yetkili olacakları konusunda da duraksamalar görülmektedir.

Sözü geçen Kanundaki görev ve yetkiler aynı zamanda Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 124 - 128 inci maddelerinde de yer almış bulunmaktadır ki bu yönden Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu sadece polisin değil, jandarmanın da kanunu durumundadır. Ancak adı geçen Kanunda yazılı görevlerin yapılması ve yetkilerin kullanılması konusunda polisle jandarma arasındaki bir ayrımın da belirtilmesi gerekmektedir. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun pek çok yerinde genel olarak «polis» deyiimi kullanıldığı halde, polis örgütü bulunmayan yerler için 25 inci maddede «Vilâyet ve kaza jandarma komutanları» deyiminin kullanılmasından, Kanunun verdiği yetkileri kullanmak bakımından il ve ilçe jandarma komutanlarının bu görevlerle bizzat ilgilenmelerinin esas alındığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, il ve ilçe merkezlerinde Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununu uygulayacak olan kolluk örgütünün polis veya jandarma olması yönünden bir sorun söz konusu olmadığı halde; bucak, iskele ve istasyonlarda polisin bulunup bulunmamasına göre durum değişmektedir.

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun bir çok maddesinde geçen «polis» deyiimi, uygulamada olduğu gibi, o yerin en büyük polis üstünün emriyle hareket eden polis anlamında kullanılmıştır.

İlde emniyet müdürü, ilçede emniyet amiri veya komiseri, polis örgütü bulunan bucak, iskele ve istasyonlarda emniyet komiseri olan polis üstlerinin, bulundukları yerin genel güvenlik ve esenliğine ilişkin işlerini yönetecekleri 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 7 nci maddesinde belirtilmiştir. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununda yer alan görevlerden hangilerinin il ve ilçe jandarma komutanları tarafından yapılabileceği, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinde belirtilmiş ve genel olarak jandarmaya bırakılan konular, 127 - 128 ve 132 nci maddelerde yazılı olduğu gibi çok sınırlı bazı hususlara inhisar ettirilmiştir. İlçe jandarma komutanı bulunmayan iskele ve istasyonlarla bucak ve diğer yerlerdeki jandarma bucak takım ya da karakol komutanlarının üst makamlardan emir almadan ilçe jandarma komutanlarına verilen görevleri yapmamaları ve yetkileri kullanmamaları gerekir.

Bu karışıklığı gidermek için de polis örgütü bulunmayan yerlerde, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununda polise yüklenen görevlerin ve tanınan yetkilerin «bizzat» ilçe jandarma komutanları tarafından

kullanılmasını sağlayacak biçimde, sözü geçen kanunun 25 inci maddesine açıklık getirilmelidir. (Bkz.Cilt.2.247)

255. 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 3 üncü maddesinde, jandarmaların kanunen karışmaya mecbur olduğu bir duruma, görev bölgeleri dışında da rastladıklarında el koyarak o bölgelerin kolluk makamlarını haberdar edecekleri ve ilgililer gelinceye kadar görevi yapmaya devam edecekleri öngörülmüş bulunmaktadır.

Türlü jandarma kuruluşlarının ve bu kuruluşlara ilişkin pek çok görevin varlığı karşısında, maddedeki «Jandarmalar» deyiminin kapsamının ne olduğu açıkça anlaşılamamaktadır. Bu bakımdan söz konusu görevi yapabilecek olanların açıkça belirtilmesi ve görevin, asıl genel güvenlik ve esenliğe ilişkin hizmetleri yürüten jandarmaya verilmesi gerekmektedir. Aksi halde; izinli, havadeğişiminde bulunan ya da türlü kuruluşlarda çalışan jandarma personelinin rastladıkları olaylara el koyabilmeleri olanağı söz konusu olacaktır ki, bu tür kişileri genel güvenlik ve esenliği sağlamakla yükümlü jandarmadan ayırmak doğru olacaktır.

Bunun için de Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 3 üncü maddesindeki «jandarmalar» deyimini çıkarılarak, yerine «genel güvenlik ve esenlik hizmetlerinde görevli jandarmalar» şeklinde bir ifade getirilmek suretiyle madde yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 259)

VI — KISITLANMASI VEYA KALDIRILMASI GEREKEN BAZI YETKİLER

A — ASKERİ KURULUŞ VE FABRİKALARA AİT LOJMANLARIN BOŞALTILMASI

256. Askerî kuruluş veya fabrikalara ait lojmanlarda oturan askerî kişilerin bu lojmanlardan çıkartılmaları için, Memur Meskenleri İnşası Hakkında 4626 Sayılı Kanuna Ek 6126 Sayılı Kanun esasları uyarınca yapılan istekler üzerine verilen kararların kolluk görevlileri tarafından yerine getirilmeye kalkışılması, kollukla asker arasında sürüşmeler çıkmasına yol açmaktadır.

6126 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin, genel bütçe içinde bulunan dairelere ait memur konutlarının boşaltılmasına ilişkin hükümleri kapsadığı ve Millî Savunma Bakanlığının da genel bütçe içinde bulunduğu gerekçesiyle bazı yerlerde, askerî fabrika ve kuruluşların lojmanlarında oturan askerî kişilerin bu lojmanlardan çıkarılmalarına ilişkin başvurular üzerine, mülkî amirler tarafından karar alınarak yerine getirilmesi için kolluk makamlarına verilmekte ve böylece de bir zor kullanma işleminde kollukla asker karşı karşıya getirilmiş olmaktadır.

Birer askerî kuruma ait olduklarından, askerî fabrika ve kuruluş lojmanlarını kullanma hakkı - her ne şekilde olursa olsun - Millî Savunma Bakanlığına ait bulunmakla «Türk Silâhlı Kuvvetleri Lojmanlarının Dağıtım ve Tahsisine ait Yönetmelik» (21 Kasım 1967 tarih ve 12756 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır) hükümlerine tabi tutularak, adı geçen Yönetmeliğin 16 ve 18 inci maddeleri uyarınca garnizon komutanının emriyle bir hafta içinde boşalttırılmalıdır.

„Böylece, sırf kendi personeli için yapılarak bunların yararlanmalarına ayrılmış bulunan konutların boşaltılmasında zor kullanmaya yetkili mercilerin ve silâhlı kuvvetlerin bu boşaltmayı kendi bünyeleri ve emir komuta düzenleri içinde yapmalarıyla, iki ayrı örgüt personelinin karşı karşıya gelmeleri ve bir takım sakınca ve karışıklıkların önlenmesi sağlanmış olacaktır. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 4, 13, 27, 31 ve 42 nci maddelerinin esprisi de vali, kaymakam ve bucak müdürlerinin askerî mercilerle ilişkileri yönünde bu türlü bir davranışı doğrulayacak niteliktedir.

Bu nedenlerle, kullanma hakkı Millî Savunma Bakanlığı personeline verilmiş olan lojmanların boşalttırılmalarına ilişkin işlemler, Türk Silâhlı Kuvvetleri Lojmanlarının Dağıtım ve Tahsisine ait Yönetmeliğin 16 ve 18 inci maddeleri uyarınca yapılmalı ve 6126 sayılı Kanunda buna uygun değişiklik gerçekleştirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 646)

B — PASAPORT DİLEKÇELERİNİN HAVALE EDİLMESİ

257. Pasaport isteklisinin, emniyet müdürlüğünün ilgili bölümünden aldığı basılı pasaport dilekçesini mülkî amire veya emniyet müdürüne havale ettirdikten sonra yine aynı bölüme getirmesi şeklindeki uygulamanın da hiç bir yararlı yönü bulunmamakta, sadece kırtasiyeciliği artırarak gerek görevlilerin, gerekse dilekçe sahibinin zaman kay-

betmesine yol açmak suretiyle zararı olmaktadır. Özellikle hükümet binası ile emniyet müdürlüğünün birbirinden ayrı ve uzak olduğu yerlerde böyle bir uygulamanın sakıncaları daha açık bir şekilde görülebilmektedir.

Bu nedenle, basılı pasaport dilekçelerinin emniyet müdürlüklerinin ilgili bölümünden alınmasından sonra mülki amir veya emniyet müdürü tarafından yine o bölüme havale edilmesine meydan vermeden işlemin sürdürülmesi esası uygulama alanına getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 653)

C — SUÇ ALETLERİNİ ALMAK

258. Kullanılması, kamu güvenliği yönünden tehlikeli olabilecek her türlü eşyayı, suç işlemeye yarayan her türlü aleti almak, bunlardan suç konusu olanları belgeleriyle yargı organlarına ve diğerlerini ilgili makamlara vermek kolluğun görevleri arasındadır.

259. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 9 uncu maddesi polisin alabileceği silâh ve eşyayı gösteren hükümleri kapsamakta ve bu suretle polisin «zapt etme yetkisi» ni belirtmektedir.

260. Sözü geçen 9 uncu maddenin (E) bendinde yer alan serseri ve sabıkalılardan amaç, bugün yürürlükte bulunmayan 26 Nisan 1325 tarihli Serseri ve Mazannaisû Eşhas Hakkındaki Kanunun 1 inci ve 10 uncu maddelerinde tanımlı yapılan kişilerdir.

Kanunen, üzerini arayabilme eylemi serseri ve sabıkalı türünden kimselere uygulanabilecek bir husus olarak belirtildiği halde, genellikle, arama ve tarama adı altında bu işlem herkesin üzerinde uygulanmaktadır.

261. Anayasanın 15 inci maddesinin 2 nci fıkrasına göre de, kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça, kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de, kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz.

262. Türk Ceza Kanununun 183 üncü maddesi; Kanunda yazılı durumların dışında, bir kimsenin üzerini aramak için emir veren ya da kendiliğinden arayan memurun cezalandırılacağını hüküm altına almıştır.

263. Bu kanunî hükümler ve hukuken ifade ettikleri anlamlar karşısında, kişisel ve topluca herkesin üzerinde, önleyici kolluk görevlerini yerine getirmek amacıyla yapılan aramalar kanuna aykırı olmakta, kişilerin ve toplulukların hoşnutsuzluğuna yol açmakta, genel eğlence yerlerinin havasını bozarak, etkili sonuç almaktan çok gösteriş için yapıldığı kanısını vermekte ve herkesi kanunen sabıkahılarla serserilerin tabi tutulması gereken bu tür işlemlere tabi tutmak suretile yapılan bu aramaların yerinde olmadığı yolunda görüşler ileri sürülmektedir.

Bu nedenle, Anayasanın 15 inci maddesine aykırılığı da açık olan Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 9 uncu maddesinin (E) bendinin parantez içindeki hükmü ile Jandarma Teşkilât ve Vazife Tüzüğü'nün 129 uncu maddesi aşağıdaki esaslar dairesinde değiştirilmelidir.

«Polis kamu düzen ve güvenliğinin gerektirdiği durumlarda, vali ya da kaymakamın yazılı emriyle suç işlemeye yarayacak her türlü alet ve vasıtaları, emir tarihine inhisar etmek ve istendiğinde yazılı emir gösterilmek üzere, şüphe edilen kimselerin üstlerinde arayabilir» (Bkz.Cilt.1.445, Cilt. 3. 187)

Ç — ATEŞLİ SİLÂH VE BİÇAKLARIN ZAPTI

264. 6136 Sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunun 9 uncu maddesi hangi durumlarda silâh izin belgelerinin geri alınacağını gösterdiği halde, silâh hakkında yapılacak işleme ilişkin bir hüküm getirmemiş olduğundan, uygulamada bu durum bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yargı organlarınca zor alımı yoluna gidilmeyen silâhların sahibinden ne şekilde alınabileceği ve söz konusu madde hükmünün mülkiyet hakkı ile nasıl bağdaştırılabileceği anlaşılamamaktadır.

Maddede sözü edilen konulardan bir çoğu Türk Ceza Kanununa göre de suç olduğundan, yargı organının silâh için zor alımı yoluna gitmesiyle ortaya bir sorun çıkmadığı halde, Yönetmelikte gösterilen ve izin belgesinin verilmesine engel olan hususlardan birinin o kişi için sonradan söz konusu olması halinde, nasıl davranmak gerektiğinin düşünülmesi zorunlu olmaktadır.

Bugün kolluk görevlileri, 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinde öngörülen durumlardan birinin varlığı iddiasıyla silâhı zabtedebilmekte, yani «zapt yetkisi» ni kullanarak, gerek taşıma veya bulundurma belgesini, gerekse tabancayı sa-

hibinden almaktadır. Ancak, suçluluk durumu yargı organlarınca saptanabileceğine göre, böyle bir durum varsa silâh için zor alımına ilişkin bir karar verilmesi ve aksi halde, yani herhangi bir suç söz konusu değilse silâhın sahibine geri verilmesi gerekmektedir.

Bu görüşe uygun olarak 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun 9 uncu maddesi; yukarıda işaretlenen durumların ortaya çıkması halinde önce silâhın gerekli koşullara sahip bir başkasına devredilmesini, olmadığı takdirde silâhın Devletçe satın alınmasını ve her iki durumda da işlemlerin sonuna kadar silâhın kolluk makamlarınca saklanması mümkün kılacak biçimde değiştirilmiştir.

VII — YETKİ VE SORUMLULUK DÜZENİNE İLİŞKİN DİĞER BAZI ÖNERİLER

A — KOLLUK MAKAMLARININ ÇAĞRILARINA UYMA ZORUNLULUĞU

265. Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 15 inci, bu Kanuna ait Tüzüğün 16 ncı ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 183 üncü maddelerinde söz konusu olan «sorgu yetkisi», «ifadesine başvurulma» ve «gerekli şeyleri sorma»; adli göreve ilişkin «ifade alma» ve «sorguya çekme» ile bir ayrıma tabi tutulmadan ve sonuçları yönünden aynı nitelikteki işlemler gibi düşünülüp uygulanmaktadır.

Bu maddelerdeki hükümlerde söz konusu olan durum, kolluğun yaptığı soruşturma sırasında ifadesine başvurulması gereken kimseleri çağırması ve kendilerinden gerekli olan hususları sorması suretiyle idarî bir soruşturma, araştırma ya da bir işlem nedeniyle öğrenilmesi ve saptanması gereken hususlar hakkında bilgi sahibi olan kimselerin ifadesine başvurulmasıdır. Kişinin gelip gelmemesi durumunda kovalanması gerekli usul ve müeyyide adli bir soruşturma ya da işlemde uygulananla aynı olmadığı gibi, gerekli olan hususların «ifade edilmek suretiyle» saptanması ayrı «sorguya çekilmek» şeklinde zaptıyse yine başka nitelikte bir hukukî işlemdir.

266. Bu farklılığa rağmen kolluk görevlilerince «ifade almak» işlemleri sırasında gerekli özen gösterilmeksizin, idarî işlemlere ilişkin

olarak ya da kolluk tarafından yapılan bir idarî soruşturma sırasında ifadesine başvurulması gereken kişilerden gerekli hususları sorma durumuyla adli bir soruşturma gereği olarak ifade alma ve sorguya çekme işleminin karıştırılması, sonuç ve müeyyideler yönünden yanlışlıklar doğuracak uygulamalara neden olmaktadır. Çünkü, idarî soruşturma için çağırıldığı halde gelmeyen ya da istenilen bilgiyi vermeyenler hakkında bir müeyyide olarak ancak, polisin kanun ve usul dairesinde verdiği emre uymayanlar için yapılan işlemler uygulanabileceği halde, adli soruşturmaya ilişkin ifade vermeye gelmemenin müeyyidesi ağırdır.

Bu karışıklıkları ve her zaman meydana gelebilecek sakıncalı durumları gidermek için; Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 15 nci, bu Kanuna ait Tüzüğü'nün 16 ncı ve Jandarma Teşkilât ve Vazife Tüzüğü'nün 163 üncü maddeleri aşağıdaki şekil dairesinde değiştirilmelidir :

«Zabıta, adli kovuşturmalarda konusunda yasalarla konmuş esaslar dışında, idarî soruşturma ve işlemler sırasında bilgi ve ifadesine başvurulması gereken kişileri çağırır ve kendilerinden gerekli bilgileri alır.

Bu esaslara uyularak yapılmış çağırılmalara gitmek zorunludur» (Bkz. Cilt. 3. 260)

B — DEVLET BÜYÜKLERİNİN KORUNMASI

267. 8 Temmuz 1953 tarihli ve 41308 sayılı «Cumhurbaşkanı ile Devlet Büyüklerinin İkametgâhlarında ve Dairelerinde; Kara, Deniz ve Havada Yapacakları Seyahatlerle, Toplu Halk Muvacehesinde Bulundukları Zaman Alınacak Koruma Tertip ve Tedbirlerine ait Talimatname» nin uygulanması sırasında da sakıncalı durumlar ortaya çıkabilmektedir.

268. Yukarıda sözü geçen kişilerin ziyaretlerine ilişkin olarak il emniyet müdürlüklerince alınan koruma tedbirlerinin uygulamasında merkezden gelmiş bulunan koruma amirliğiyle ve özellikle askerî birlikleri ziyaretleri sırasında, askerî birlik komutanlıklarıyla gerektiği gibi koordinasyon sağlanamadığından, il emniyet müdürlüğünün önceden almış olduğu tedbirler uygulanamamakta, görevin yerine getirilmesi aksamaktadır. Emniyet müdürlüğünün yaptığı koruma planı uygulama alanına konulduğunda, çoğu kez askerî birliklerin aldığı düzenle çatışmakta, başka bir deyişle, askerî makamlar emniyet tara-

findan alınan tedbirlere uymamaktadırlar. Özellikle, Devlet Büyüklerinin askerî garnizonları ziyaretleri sırasında yakın korumayla görevlendirilen polisler garnizon içine sokulmamaktadırlar. Aslında, görev ve sorumluluk emniyet müdürlüğünün olduğuna göre, koruma görevinin yapılmamasından doğacak sorumluluk da yine kolluk makamlarına yüklenecektir.

269. Merkezden gelen koruma amirliği görevlilerinin, il emniyet müdürlüğünce alınmış koruma tedbirlerinin aksine karışmaları da bir başka aksaklık olarak ortaya çıkmaktadır.

Görevin gerektiği gibi yerine getirilebilmesi için ilişkiler ilgili yönetmeliğe getirilecek eklerle düzenlenmeli, bu konuda il emniyet müdürlüklerince alınan tedbirlere değer verilmesi ve gerek askerî birliklerin, gerekse merkezden gelen koruma amirliği personelinin gerekli kolaylığı göstermeleri sağlanmalıdır. Konu İçişleri Bakanlığınca ele alınarak merkezden koordine edilmeli ve ilgili kuruluşlara duyurulmalıdır. (Bkz. Cilt. 2. 144)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KONTROL

270. Kolluk örgütünün teftiş ve kontrolünün, poliste, jandarmada ve kaçakçılık görevlerinde olmak üzere üç bölümde ele alınması gerekmektedir.

A — POLİSTE TEFTİŞ VE KONTROL

271. Polisin teftiş ve kontrolü; nitelik, mevzuat ve teftiş ve kontrol görevini yapacak olanlar yönünden dört türdür :

a) Hiyerarşik kontrol - (İç kontrol) : Polis Birliklerinin Üstleri Tarafından Teftişi Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca yürütülmekte olan bir teftiş ve kontrol yöntimidir.

b) 3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 54 üncü maddesi uyarınca ve teftiş yönergesi esaslarına göre, emniyet polis müfettişleri, polis örgütünü sadece meslekî yönden denetlemektedirler.

c) 5/453 Sayılı Mülkiye Teftiş Heyeti Tüzüğü'nün 2 ve 3 üncü maddeleriyle 7 nci maddesinin (A) bendinin 1 - 4 üncü fıkraları uyarınca mülkiye müfettişleri polis örgütünü görevleriyle ilgili konularda İçişleri Bakanı adına denetlemektedirler.

ç) 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunun 13 ve 26 ncı maddeleri uyarının skerî garnizonları ziyaretleri sırasında yakın korumayla görevrinca valiler, aynı kanunun 31/ç ve 36 ncı maddeleri uyarınca da kaymakamlar, polis örgütünü denetleme yetkisine sahiptirler.

272. Polis örgütünü teftiş ve kontrolü konusunda da uygulama alanında türlü aksaklıklar ve sakıncalı durumlar göze çarpmaktadır.

Her şeyden önce, Polis Birliklerinin Üstleri Tarafından Teftişi Hakkında Yönetmeliğin günün koşullarına cevap vermekten uzak olduğunu, uygulama yeteneğini kaybetmiş olması nedeniyle verimli bir denetlemeyi engellediğini de belirtmek gerekir. Denetleme ve kontrollerin eğitici, öğretici ve düzenleyici nitelikte olması gerektiği halde, söz konusu Yönetmelikte denetleme ve kontrollerin belli esaslara göre yürütülmesi konusunda herhangi bir hüküm yoktur. Kimin neyi kontrol edeceği belirtilmemiş, genel deyimler kullanılmakla yetinilmiştir.

Bu bakımdan, söz konusu Yönetmeliğin yerine, polisin bugünkü gelişme ve çalışma koşullarını gözönünde tutarak hizmet teftişini amaç edinen yeni bir «teftiş yönetmeliği» hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 93)

273. Yukarıda sözü edilen Yönetmelik gibi, emniyet polis müfettişleri merkezleri de emniyet örgütünü verimli ve düzenli bir şekilde denetleyebilmekten uzak bir görünüm içindedirler. Eleman azlığı nedeniyle, çok uzun zaman aralıklarıyla yapılabilen teftişler de sadece polis mesleğine ilişkin konuları kapsamakta, bunun sonucu olarak da etkili ve verimli bir hizmet görülememektedir.

Bu nedenle emniyet polis müfettişliklerinin kadroları yeterli duruma getirilmeli, ayrıca müfettişlik merkezleri de olanaklar ölçüsünde çoğaltılmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 94)

274. Emniyet Genel Müdürlüğü teftiş kuruluna her sınıftan emniyet müdürü ve emniyet amiri atanabilmekte, hatta örgütün diğer kademelerindeki personel de teftiş kurulu bünyesinde görevlendirilebilmektedir.

Bu tür bir uygulama sakıncalı olduğundan, Emniyet Genel Müdürlüğü teftiş kurulunda görevlendirilecek olanlar mutlaka birinci ve ikinci sınıf emniyet müdürleri arasında seçilmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 95)

B — JANDARMADA TEFTİŞ VE KONTROL

275. Jandarma örgütünün teftiş ve kontrolü da beş ayrı yönden yapılabilmektedir.

a) Jandarma örgütü, hizmet, görev ve tüm işlemleri yönünden; 1706 sayılı Jandarma Kanununun 26 ncı maddesine göre hazırlanarak yürürlüğe konulan 2/7756 kararname sayılı Jandarma Teşkilât ve Va-

zife Nizamnamesinin 83 üncü maddesi uyarınca askerî kademe bakımından amirleri ve jandarma müfettişleri tarafından denetlenmektedir.

Bu teftişler, Jandarma Genel Komutanlığının 11 Mart 1934 tarihli ve 63050 sayılı (H - 3) işaretli yönergesi esasları ve buna paralel emirleriyle yürütülmektedir. Ayrıca, aynı Tüzüğün 57/E maddesi Jandarma Genel Komutanlarına, 68/G maddesi il jandarma alay komutanlarına, 74/E maddesi ilçe jandarma komutanlarına emirlerindeki jandarma örgütünü denetleme yetkisini tanımış bulunmaktadır. İl jandarma alay komutanlıklarını denetlemek üzere de Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 22 nci maddesine göre jandarma bölge komutanlıkları kurulmuştur.

b) 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 13 ve 26 ncı maddeleri uyarınca valiler, aynı Kanunun 31/ç ve 36 ncı maddeleri uyarınca da kaymakamlar emirleri altındaki jandarma örgütünü teftiş ve kontrol yetkisine sahiptirler. Söz konusu teftiş ve kontrolün kapsamı Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 84 üncü maddesinde gösterilmiştir.

c) Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 85 inci maddesine göre kolordu komutanları, bölgelerindeki jandarma birlik ve kuruluşlarının askerî eğitim ve öğretimini, silâh, cephane ve teçhizat durumlarını verecekleri program gereğince, bölgelerinde bulundukları alay ve daha yukarı askerî kıta komutanına denetleyebilmektedirler.

d) 5/453 Sayılı Mülkiye Teftiş Heyeti Tüzüğü'nün 2 ve 7 nci maddeleriyle Jandarma Teşkilât ve Vazife Tüzüğü'nün 86 ncı maddesi gereğince mülkiye müfettişleri jandarmanın, bölgeleri içinde genel güvenlik ve esenliği korumaya, kanun ve nizamları uygulamaya ilişkin görevlerini ne şekilde yerine getirdiklerini denetlemektedirler.

e) Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin 27.10.1939 tarihli ve 2/12239 sayılı Yönetmelikle değiştirilen 88 ncı maddesinde; jandarma komutanlarının emirlerindeki tüm birlik ve müesseseleri sürekli olarak denetleyecekleri öngörülmüştür.

276. Teftiş hizmetlerinin jandarma örgütü yönünden de etkili ve verimli bir biçimde yürüdüğü ileri sürülemez.

Önce, (H - 3) işaretli Jandarma Teftiş Yönergesinin, yürürlüğe girdiği 1934 yılından bu yana, ihtiyaçlara cevap vermekten uzaklaştığını söylemek gerekmektedir. Zamanla yürürlüğe giren bazı yöner-

geler, yukarıda adı geçen yönergenin bir çok maddesini yürürlükten kaldırmış bulunmaktadır ki, bunların arasında; Genel Kurmay Başkanlığının (D - 96) Teftiş Yönergesi, Jandarma Sınıfının Eğitim, Öğretim Devre ve Safhaları Hakkında (H - 1) Yönergesi, (A - 201) Eğitim Dönemi Yönergesi sayılabilir.

(H - 3) İşaretli Jandarma Teftiş Yönergesinin sonundaki örnek çizelgeler de bugünün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır.

Bu nedenlerle uygulamada görülen aksaklıkları gidermek üzere, (H - 3) işaretli teftiş yönergesi jandarma örgütünün bünyesine uygulanabilecek ve bu konudaki diğer mevzuata paralel biçimde bir yönerge olarak yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 91)

277. Sabit jandarma birliklerinde eğitim ve öğretim teftişleriyle görev teftişlerinin nasıl yapılması gerektiği konusunda görüş birliği yoktur. Daha önce (H - 3) yönergesinde, denetlemede uygulanacak usul gösterildiği halde, sonradan ilgili maddeler kaldırılmış, fakat yerine yenileri de konulmamıştır. Bu yüzden, uygulamada her teftiş amirinin kişisel anlayış ve tutumuna göre bir sıra ve yöntem izlemekte olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda, meslekî denetlemelerin yeniden düzenlenecek bir yönerge ile belirli yöntem ve formlara bağlanmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Böyle bir yönergenin uygulanmaya başlanmasıyla, sabit jandarmanın tüm birlik ve kuruluşlarıyla karakollara kadar inilerek yapılacak denetlemeler bir esasa bağlanmış, kişisel görüş ve istekler ortadan kalkmış, her teftiş amirinin belli konularda denetlemelerini yürütmeleri sağlanabilmiş olacaktır. (Bkz. Cilt. 5. 92)

C — GENEL KOLLUĞUN KAÇAKÇILIK KONUSUNDAKİ UĞRAŞILARINA İLİŞKİN KONTROL

278. 1935 Tarihli ve 2/1991 sayılı «Hudut Teşkilâtının Vazifelerine ve Gümrük Teşkilâtının Kaçakçılığın Men ve Takibi Konusunda Mıntıkalarındaki Valilerle Münasebetlerine Dair Tüzüğü» 61 inci maddesinin birinci fıkrasında; kanunlar gereği kaçakçılığın önlenmesi ve kovalanmasından sorumlu kolluk ve mülkiye memurlarının görevlerini istenilen şekilde yapıp yapmadıklarını anlamaktan, görevini savsaklayan ya da kayıtsızlıkları öğrenilenleri yargı organlarına tevdi et-

tirerek, en iyi biçimde çalışmayı sağlamaktan doğrudan doğruya valilerin sorumlu oldukları öngörülmüştür.

279. Aynı Tüzüğün 75 inci maddesinde ise, valilerin; görevini savsaklayan, görevde kayıtsızlığı görülen, tebligatları zamanında yapmayan gümrük muhafaza müdür ve memurları hakkında, kanunî hükümler çerçevesinde ve doğrudan doğruya kovuşturma yaptırabileceklerine ilişkin bir hüküm yer almış bulunmaktadır.

Araştırma sırasında, görevin yerine getirilmesine ilişkin soruna rastlanmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PLANLAMA

280. Genel kolluğun planlama konusundaki asıl ve başlıca görevleri olan, «Muhtemel Hadiseleri Önleme ve Müdahale Planları» ile «Sabotajlara Karşı Korunma ve Sabotajları Önleme İşlerinin Planlanması» na ilişkin hizmetler daha önceden «Türkiye'de Toplumsal Olaylar ve Güvenlik Kuvvetlerinin Bu Olaylara İlişkin Uğraşları» bölümünde ele alındığından, burada sadece iki ayrı konu üzerinde durulacaktır.

281. Bunlardan birincisi Asayiş ve İcra Planlarına ilişkindir. J. G. K. lığının 1.5.1965 tarih ve İsth. Bşk. lığı 331012 - 8708 sayılı emirleriyle yayınlanan 1 numaralı asayiş emrine göre, illerde asayiş şube müdürü, ilçelerde jandarma birlik komutanlığı tarafından Asayiş ve İcra Planı hazırlanmaktadır. Bu planlarla öngörülen amaç, gece gündüz, motorlu devriyelerle, il hudutları içindeki yolların güvenliğini, her karakolun da kendi bölgesinde çıkaracağı yaya devriyelerle güvenlik tedbirlerini almasını sağlamak ve suçluları izleyebilmektir.

Bu amaçla hazırlanan Asayiş ve İcra Planı mülkî amirin onayından geçirilmediğinden, hizmet jandarma bünyesi içinde kalmakta, kendi görev alanı içinde genel güvenlik ve esenliğin sağlanmasından birinci derecede sorumlu bulunan mülkî amirin, alınan tedbirlerden haberi olamamaktadır.

Bu duruma meydan vermemek için Asayiş ve İcra Planları hazırlandıktan sonra, mülkî amirin inceleme ve onayından geçirildikten sonra uygulama alanına konulmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 16)

282. Bu bölümde ele alınacak ikinci konu, genel kolluğun sivil savunmaya ve millî seferberliğe dair görevlerine ilişkindir.

«Topyekûn Savunma Millî Seferberlik Talimatı» nın 49 uncu maddesinde; genel kolluk makamlarının «olağanüstü hal veya savaş hal-

lerinde il ve ilçelerde alınması ve arttırılması gereken emniyet ve inzi-
bat tedbirleriyle bu konularda, ilgili askerî makam veya kuruluşlarla
yapılacak işbirliği ve yardımlaşma konularını bir planla tesbit ve dü-
zenlemek» görevinden söz edilmektedir.

Ancak, belki de, alınacak günlük tedbirlerin ve üst makamlardan
verilecek emirlerin uygulanmasının plana tercih edilmesi alışkanlı-
ğından, bu görevin genellikle yerine getirilmediği, savsaklandığı ya da
kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm ve uygulama yeteneği olmayan planlar
hazırlanmakta olduğu görülmektedir.

283. Bunun gibi, büyük önemine rağmen, seferberlik hazırlıkları
da savsaklanmakta, TSMS Yönetmeliğine uygun biçimde hareket edil-
memektedir. Bu konuda, görevin önemsenmemesi kadar, kolluk ma-
kamlarında, bu hizmetleri yürütecek bir büro ve uzman personelin bu-
lunmayışı da olumsuz yönden etkili olmaktadır.

Hizmetlerin en iyi biçimde yürütülmesi ve amaca ulaşabilmesi için,
yukarıda sözü geçen planların mutlaka hazırlanması sağlanmalıdır.

(Bkz. Cilt. 1. 469)

284. Jandarmada, yürüttüğü önleyici kolluk görevleri ve devriye
hizmetlerine ilişkin olmak üzere planlama konusunda bir başka nok-
sanlık daha görülebilmektedir : Teftiş planı gereğince birlik ve kara-
kol komutanları tarafından yapılması gereken karakol ve köylerin de-
netimi, birlik ve karakol hizmetlerinin çokluğundan yapılamadığı için,
devriye hizmetlerinin yerine getirilmesine de gerektiğince önem ve yön
verilmemektedir.

285. Ayrıca, önleyici kolluk görevlerinin yerine getirilmelerini bir
esasa bağlamak ve düzenlemek üzere, bu nitelikteki hizmetlerin bütü-
nünü kapsayan bir planlama yapılmamakta ve tüm işlemler bu plan
çerçevesi içinde uygulanmamaktadır.

Bu bakımdan, bağımsız olarak genel güvenlik ve esenlikten sorum-
lu bulunan kolluk birimlerinde, önleyici kolluk hizmetlerinin tümünü
kapsayan, araç ve kaynakların özellik ve miktarlarını da gözönünde tu-
tan bir planlama yapma zorunluluğu konulmalı, bu planın uygulanması;
Teftiş Planları uyarınca birlik ve karakol komutanları, karakol ve köy-
lerin bu yönden devamlı denetlenmesini sağlayacak olanaklarla donatıl-
mak suretiyle, sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 184)

ALTINCI BÖLÜM

HABERLEŞME

286. Memleketimizde türlü genel ve özel kolluk örgütlerinin, gerek kendi bünyelerindeki kademeler arasında, gerekse birbirleriyle olan haberleşme ve yazışmaları istenildiği ölçüde verimli olamamaktadır. Bu durumun önde gelen nedenlerinden biri, konunun özenle ele alınmayarak, gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılmamış olmasıdır.

Örneğin; 3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 3452 Sayılı Kanunla değiştirilen 3 üncü maddesinin son fıkrasında, jandarma ve özel kolluk ile emniyet örgütünün merkezde ve illerde birbirleriyle bağlantı, haberleşme ve çalışma birimlerini saptamak amacıyla çıkarılması öngörülen tüzük bugüne kadar çıkarılamamıştır. 16.2.1937 tarihli ve 2/6057 karar sayılı ve bunu yürürlükten kaldıran 28.6.1961 tarihli ve 5/1409 karar sayılı Yönetmeliklerde ise, sadece emniyet ve asayiş işlerinde il, ilçe ve bucaklardaki jandarma ve emniyet ödevlerinin yapılması ve yetkilerinin kullanılması biçimi ve aralarındaki ilişkiler, taşradaki hizmetlere ait ve özel kolluğu kapsamına almayacak bir nitelikte düzenlenmiştir.

Bu bakımdan; 1937 tarihli ve 3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun, 15.6.1938 tarihli ve 3452 sayılı Kanunla değiştirilen 3 üncü maddesinin son fıkrasında söz konusu olan, jandarma, emniyet ve özel kolluk kuruluşlarının merkezde ve illerde birbiriyle bağlantı, haberleşme ve anlaşma biçimlerini belirtir tüzük düzenlenerek yürürlüğe konulmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 8)

287. Bugün, bağlı oldukları ilçelerle telefon bağlantısı bulunmayan jandarma karakolları bile vardır. Bu durum, genellikle, her ilçenin tüm karakollarıyla haberleşme şebekesinin bulunmamasından ileri gelmektedir. Bunun sonunda da olaylara zamanında el koyma olanağı ortadan kalkmakta, zaman kaybına yol açılmaktadır.

Bu sakıncaları gidermek üzere, her ilçede, jandarma karakollarıyla ilçe jandarma komutanlıkları arasında telefon bağlantısı kurulmalıdır. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı bünyesinde tüm haberleşmenin telsizle olması ve haberleşme araçlarında birlik sağlanması konuları üzerinde önemle durulmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 522)

288. Hızlı ve güvenle çalışan iyi bir haberleşme şebekesinin olmayışı Muhtemel Hadiseleri Önleme ve Müdahale Planlarının hazırlanmasını olduğu kadar uygulanmasını da olumsuz yönde ve büyük ölçüde etkilemektedir.

Bunun için, kısa vadeli bir planla ve kolluk hizmetleri yönünden önemli görülen il ve ilçelerden başlamak üzere jandarma ve polisin birlik ve merkezlerle haberleşme bağlantısı, karakol ve izlemeye çıkacak ekip ve müfrezeler için uygun çevrim ve frekanslı portatif telsiz aygıtları, ilçe ve merkezler için telsiz monte edilmiş taşıt araçları sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 5. 15)

289. 1961 tarihli ve 5/1509 sayılı «Emniyet ve Asayiş İşlerinde İl, İlçe ve Bucaklardaki Jandarma ve Emniyet Ödevinin Yapılması ve Yetkilerinin Kullanılması Suretini ve Aralarındaki Münasebetleri Gösterir Yönetmelik» in 3 üncü maddesinin (ç) bendiyle kolluğa, bir görev yaparken valiye safha safha rapor vermek görevi yüklenmiştir. Buna göre; bir olayda vali tarafından görevlendirilen emniyet ve jandarma, görev sırasında safha safha rapor vermekle beraber sonunda yapılanları ayrıntılı bir raporla valiye bildirmekle yükümlüdür.

290. Ancak uygulama alanında bu yükümlülüğe uygun hareket edildiği söylenemez. Olayların gidişi hakkında yazılı rapor vermek için kolluk görevlileri zaman bulamadıkları gibi bu bağlantıyı sağlayacak yeterli araç da yoktur. Bu durumda görev yazılı rapor vermekten çok sözlü olarak yerine getirilmektedir.

Bu nedenle, yukarıda sözü geçen yönetmeliğin 3 üncü maddesinin (ç) bendi; «Jandarma ve polis kuvvetleri ortaklaşa bir görev yaparken safha, safha halin icaplarına göre sözle veya yazıyla rapor vermekle beraber, sonunda yapılanları ayrıntılı bir raporla valiye bildirmekle yükümlüdürler» şeklinde değiştirilerek mevzuat uygulamaya paralel duruma getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 5. 44)

YEDİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR

291. Ne emniyet, ne jandarma ve ne de özel kolluk örgütlerinin, günün teknik gelişmelerine uygun biçimde araç, gereç vb. kaynaklarla donatılmamış olmaları, her yönden büyük sakıncalar yaratmakta, en genel deyişle görevin etkinliğini son derece azaltmaktadır.

En kötü koşullar altında ve çoğunlukla kiralık binalarda, eksik kadrolarla ve başta motorlu taşıt olmak üzere her türlü araçtan yoksun biçimde görev yapan kolluk birimleri her yerde görülebilmektedir. Çatısından kar ya da yağmur suyu sızan, penceresi kapanmayan binalarda barınan, oturacak masa ve sandalyesi, yakacak odun veya kömürü olmayan, yazı makinesinden, her türlü kırtasiyeden, motorlu taşıt ve diğer teknik araçlardan yoksun bir memurun ve herhangi bir olayda görevlendirmek üzere yeterli sayıda memuru nereden bulabileceğini düşünmek zorunda olan bir amirin, verimli bir görev yapmasını beklemek güçtür.

292. Bu ihtiyaçlardan bazılarının karşılanması yolundaki isteklere ise üst makamlardan, ihtiyacın yersel olanaklarla giderilmesini öğütleyen cevaplar alınmaktadır. Bu türlü öğütlere uygun hareket edildiğinde ise, kolluk makamlarına her işi düşenden; kâğıt - kalem, daktilo makinesi şeridi vb. «hediye» etmesi istendiği yolunda söylentiler duyulmaya başlanmakta, karakol binası yapmak, karakolu döşemek, taşıt almak için - dernekler kurmak suretiyle de olsa - vatandaşın devamlı yardım isteklerinde bulunmak hiç de hoş karşılanmamaktadır.

Kolluk örgütünün kaynak ihtiyacı burada biraz daha ayrıntılı biçimde ele alınarak bu ihtiyaçların neler olduğu ortaya konulacaktır.

I — KOLLUĞUN SİYASİ GÖREVLERİNDE

293. A — Özellikle siyasî polisin izleme ve gözleme uğraşlarında motorlu taşıt aracı ve diğer teknik aygıtların olmaması, görevin yapıpış şeklini ve sonucunu olumsuz yönde etkilemektedir. Siyasî şubelerin görevlerinin, izleme ve gözleme uğraşlarının özelliği bakımından motorlu taşıt araçlarından, teknik ilerlemelerin ortaya koyduğu aygıtlardan yararlanmak görevin yapılmasında hızlılık ve kolaylık sağlayacağı gibi, delillerin saptanması ve korunması yönünden de açıklık ve kesinlik getirecektir. Ancak, bugün siyasî polis genellikle yeteri kadar motorlu taşıt aracına sahip olmadığı gibi, dinleme cihazları, teyp, telsiz fotoğraf makinesi vb. araçlardan da yoksundur.

294 Bu durum, görevin gerektiği gibi yapılmasını güçleştirmekte, siyasî suçlar için yeterli kanıt elde edilememesine ve istenilen sonucun alınamamasına yol açmaktadır. Bu nedenle, yani, görevin daha etkili bir biçimde yapılması ve kanıtların en iyi biçimde saptanması olanağını sağlamak için siyasî şubeler gerekli araç ve teknik aygıtlarla donatılmalıdır. (Bkz. Cilt. 2. 23)

295. B — İhbarlı gezilerde izleme ve gözleme uğraşları ancak şehirlerde mümkün olabilmekte, daha büyük alan olan şehir dışında hizmet aksamaktadır. İhbarlı gezilerde, izleme ve gözlemeye tabi kişileri polis, şehir yakınında alıp izlemekte, şehirden çıkmasıyla bırakmaktadır. Bu nedenle de, durum ve ilişkilerinin saptanması gerekli olan söz konusu kişiler, şehir dışında ve her türlü ilişki kurmaya elverişli olan bir alanda, herhangi bir kontrolden uzak şekilde gezebilmektedirler.

İhbarlı gezilerde izleme ve gözleme uğraşları, iller arasında koordineli ve kesintisiz bir biçimde yürütülmelidir.

Bunun için de :

a) Emniyet müdürlüklerinde, bu türlü hizmetlerde kullanılabilecek nitelikte araç bulundurulması, mevcutlardan ayrılması ya da dışardan sağlanması,

b) Hizmetin ne şekilde yürütüleceğinin bir talimat veya yönetmelikle saptanması gerekmektedir. (Bkz.Cilt.2.25)

II — KARAKOL BİNALARI KONUSUNDA

296. Karakol binalarının yerleri ve nitelikleri, döşeme ve demirbaşları genellikle yeterli olmadığı gibi, bazılarının mülkiyet durum-

larında anlaşmazlıklar olduğu, bazılarının da tapularının bulunmadığı görülmektedir.

Bu bakımdan; karakolların 28.6.1939 tarihli Genelgedeki tiplere göre yapılması, mümkün olmadığı takdirde, tek tip, tek kat ve hizmete yeterli olmaları sağlanmalı; gerekli döşeme ve demirbaşa kavuşturulmalı, mülkiyet durumları üzerindeki anlaşmazlıklar bir an önce sonuçlandırılarak tapuları alınmalı, kira ile tutulanların hizmet koşullarına uygun olmasına özenilmeli veya böyleleriyle değiştirilmelerine çalışılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.125)

III — KARAKOL DÖŞEME VE DEMİRBAŞLARI KONUSUNDA

297. Karakollarda işleme tabi tutulan belgelerin konularına uygun dolapları ve dosya şemaları çoğunlukla bulunmamaktadır.

Bunun için, emniyet müdürlük ya da amirliklerinde, her şube veya kısmın uğraştığı idarî, adlî ve siyasî görevlere ait şemaya uygun biçimde karakollarda işlem gören belgeleri muhafaza için standart hale getirilmiş dolaplar sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.128)

IV — PERSONELİN GİYİMİ KONUSUNDA

298. Polisin kıyafeti, bulunduğu bölgenin iklimine uymamakta, örneğin, Erzurum ve Adanadaki memurlar aynı elbiseyi giydiklerinden, her ikisine de yararlı olunamamaktadır.

Bu bakımdan Polis Kıyafet Tüzüğü, iklim ve bölge özellikleri gözönünde tutularak yeniden düzenlenmelidir. (Bkz.Cilt.1.168, Cilt. 5.294)

V — JANDARMA DEVRİYELERİNİN İHTİYAÇLARI

299. Jandarmaya, motorlu devriye hizmetlerini yerine getirmek üzere verilen taşıt ve işletme kaynakları yeterli değildir. Devriyeler, geliştirilmiş otomatik silâhlarla donatılmamış olduklarından suçluyu kovalamakta jandarma kısmen etkisiz kalmaktadır. Jandarma telefonları gerekli bakımı görmedikleri için ve yapılan saplamalarla görüş-

me gizliliği zedelendiğinden ve karıştığından, çıkarılan devriyelerle karakolların bağlantıları kalmamakta, geniş görev alanı içinde hızlı ve sağlıklı haberleşme olanağı bulunamamaktadır.

Bu bakımdan, ilgili bölümde kurulması önerilen motorlu devriye örgütü görevlileri taşıt aracı, işletme kaynakları, telsiz ve geliştirilmiş otomatik silâhlar yönünden yeterli ve etkili bir biçimde donatılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.185)

VI — JANDARMA İSTİHBARAT AMİRLİKLERİNİN DURUMU

300. Jandarma örgütü içindeki istihbarat amirlikleri ve bunlara bağlı yuvabaşları gerekli teknik donatımından yoksundur. Genellikle telefonu bile bulunmayan yuvabaşları, istihbarat amirleriyle haberleşebilmek için ya jandarma ya da PTT telefonlarından yararlanmaktadırlar. Bu ise, hem yuvabaşlarının kolayca açıklık kazanmalarına ve hem de edinilen haberlerin başkaları tarafından duyulmasına yol açmaktadır.

İki istihbarat amirliği dışında, diğerlerinin taşıt aracı da yoktur.

Bir istihbarat örgütünde en azından bulunması gerekli teknik araçlardan hiç birisinin olmaması görevin yapılmasını güçleştirmekte, verimi azaltmaktadır.

Örgüt için gerekli araç ve gereçlerden bünyemize en uygun olanları seçilmeli ve bunun için gerekli ödenek bir programa göre sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.293)

VII — KIYI GÖZETLEME KARAKOLLARININ DURUMU

301. Jandarma kıyı gözetleme karakolları konusu, personelin eğitim ve öğretim durumu, gereç ve donatım yönlerinden gözetleme görevlerini yerine getirebilecek durumda değildirler.

Bölgelerinde bulundukları ilçe jandarma komutanlıklarının emir ve kuruluşunda olan söz konusu karakollar, gözetlemeden çok asayiş karakolu olarak görev yapmaktadırlar.

Kıyı gözetleme karakolları, konusu bakımından elverişli yerlerde kurulmalı, görev ve sorumlulukları bir yönerge ile gösterilerek, bu

alandanda uzmanlaşmış personel ile desteklenmeli, yeterli gözetleme ve haberleşme araçlarıyla donatılarak, bölgelerinde bulunacakları kıyı ve karasularımızı korumakla görevli komutanlığın kontroluna bırakılmış birimler durumunda olmalıdırlar. (Bkz.Cilt.1.343)

VIII — SEYYAR JANDARMADA

302. Bölüklerde yedek kuvvet bulunmaması, yol sorunu çözümlenemediğinden kış mevsiminde motorlu taşıt aracı çalışmaması ve görev alanlarının genişliği gibi nedenlerden ötürü; seyyar jandarma örgütünün uç birimleri olan karakolların ve gözetleme kulelerindeki görevlilerin, görev anındaki gözetim ve denetimleri yapılamamaktadır.

Bu durum ise, bazı görevlilerin kaçakçılarla türlü şekillerde ilişki kurmalarına yol açan nedenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu sakıncaları gidermek için birliklerin mevcutları artırılmalı, sınır boyunca yol yapılarak, taşıt aracı sağlanmalıdır. Bunun için de; personel ihtiyacı bakımından kadro, yol ve taşıt aracı ihtiyaçları yönünden ödenek sağlanması olanakları araştırılmalı ve zorlanmalıdır. (Bkz.Cilt.1.388)

303. Seyyar jandarma sınır karakolları ve gözetleme kuleleri bugünkü durumlarıyla asgarî yaşama koşullarına da sahip değillerdir. Toprakdan yapılmış ve 8-10 kişinin barınabileceği büyüklükte olan karakolların, mevcut arttırıldığında genişletilmeleri gerekmektedir. Gözetleme kulelerinin ise tabanı ve tavanı sazlarla kaplanmış olup daha çok bir avcı barınağını andırmakta, 12 saat görev yapan erlerin nöbetleşe olarak ikişer saat bu kulelerde dinlenmelerine kışın yağmur, yazın ise yılan ve akrep engel olmaktadır.

Sınırdaki, asgarî yaşama koşullarına sahip karakol binaları ve gözetleme kuleleri yapmak için, en uygun tipler bulunarak malî kaynak olanakları aranmalıdır (Bkz.Cilt.1.389)

IX — TOPLUM POLİSİNDE

304. Toplum polisinde de araç ve gereç sıkıntısı olmakla beraber, son yıllarda yoğunlaşan toplumsal olaylar nedeniyle bu durum oldu

ça giderilmiş, toplum polisinin modern araçlarla donatılmasına önem verilmeye başlanmıştır. (Bkz.Cilt.1.414)

X — BÜRO DÖŞEME VE DEMİRBAŞLARI KONUSUNDA

305. Kolluk örgütünde «tetkik-i hüviyet» işleriyle görevli büroların hizmet için gerekli taşıt aracı ve diğer büro gereçlerinden yoksun bulunmaları, sınır kapılarındaki polisin de aynı şekilde ve üstelik son derece sıkışık durumda görev yapması, hizmetin zorlukla yerine getirilmesine yol açmaktadır.

Bu yoldaki isteklerin olanaklar ölçüsünde karşılanmasına çalışılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.496,544)

XI — ÖDENEKLER KONUSUNDA

306. Emniyet amirliklerinin veya komiserliklerinin, görevin gereği olarak yapılacak bazı ufak fakat zorunlu harcamalar için ödeneye sahip olmamaları, görevlilerin kendi ceplerinden para harcamalarına yol açmaktadır.

Böyle bir duruma meydan vermemek bakımından, yıl içinde yapılacak zorunlu ve dağıtım harcamaları için emniyet müdürlüklerine belli bir ödenek ayrılmalıdır. (Bkz.Cilt.1.546)

XII — PASAPORT KONUSUNDA

307. Başka ülkelere gitmek üzere yola çıkmış olan ya da sırf turizm veya gezinti amacıyla tek veya toplu pasaportlarla yolculuk eden yabancılara, Türk liman ve hava istasyonları şehirlerini vizesiz olarak gezebilmeleri için polis tarafından verilen belgeler nitelik bakımından aynı ise de, şekil yönünden illere göre farklılıklar göstermektedir.

Bu nedenle, söz konusu belgeler Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bastırılarak ilgili yerlere gönderilmelidir. (Bkz.Cilt.1.548)

XIII — MALİ VE EKONOMİK GÖREVLERDE

308. Araç ve gereç yetersizliği, malî ve ekonomik kolluk görevlerinin yürütülmesinde de aksaklıklar doğurmaktadır.

Bu alanda meydana gelen kaçakçılık olayları çok hızlı oluşmak tadır. Görevliler, bu hıza ayak uyduramayınca, suçlular kolaylıkla izlerini kaybettirebilmektedirler.

Mali şube ve bürolar da yeterli araç ve gerece kavuşturulduğu takdirde hizmetin yerine getirilmesi kolaylaşacak, olaylara gecikmeden el koymak suretiyle malî kayıpların önüne geçilebilmesi olanağı bulunabilecektir. (Bkz.Cilt.1.583)

XIV — UYUŞTURUCU MADDELER KONUSUNDA

309. İllerde, kolluk görevlilerinin ele geçirdikleri uyuşturucu maddeleri analiz ederek rapor verecek resmî bir kuruluş bulunmadığından, her olayda rasgele bir yol izlenmektedir.

Bu durumda, ya özel eczane veya laboratuvarlara baş vurulmakta ya da birkaç polis memurunun ortaklaşa düzenledikleri rapora göre işlem yapılmaktadır. Ancak, eczaneler genellikle bu yöndeki isteklere olumlu cevap vermemekte, özel laboratuvarların raporları kesinlikten uzak ifadelerle düzenlenmekte, polis memurlarının hazırladıkları raporlar ise adli hatalara yol açmaktadır.

Bu nedenle, hiç değilse büyük veya bölge merkezi durumunda olan illerde, Polis Kimyasal Analiz Laboratuvarları kurulmalıdır. (Bkz.Cilt.1.597)

310. Uyuşturucu madde konusunda, olanaksızlıklar yüzünden ajanlardan yararlanılamamakta, kolluk görevlileri halktan da genellikle yardım görememektedir.

Kolluk makamlarına, haberalma konusunda harcanmak üzere belli bir ödenek sağlandığı takdirde yararlı ajanlar bulunabilecek, hizmetin verimi çoğalacaktır. (Bkz.Cilt.1.598)

XV — TEBLİGAT KONUSUNDA

311. Kolluk görevlileri genellikle yaya olarak tebligat yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bu şekilde yürütülen bir hizmet hem yorucu olmakta, hem de zaman kaybına yol açmaktadır.

Bu nedenle, tebligat hizmetlerinde kullanılmak üzere görevlilere bisiklet veya ufak motosiklet gibi bir taşıt aracı vermek suretiyle görevin yaya olarak yapılması önlenmelidir. (Bkz.Cilt.1.611)

XVI — TRAFİK KONUSUNDA

312. Artan taşıt sayısı karşısında, şehir içi yollarının sayı ve kapasite yönünden ihtiyacı karşılamaması, yaya kaldırımlarının yetersizliği, yaya geçitlerinin belirsizliği, otopark yerlerinin azlığı sonucu taşıtların yol kenarlarına park etmeleri gibi nedenler, şehir içi trafiğinin sıkışması ve tıkanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun yanı sıra, trafik işaretleri, ışıklandırmalar ve trafik lambaları da yok denecek kadar azdır.

Belediyeler yetersiz olanakları ile belde hizmetlerini istenildiği gibi yürütememektedirler.

Şehir içi trafiğinin düzenlenmesi, önce bu konudaki temel koşulların sağlanmasıyla mümkün olabileceğinden, yukarıda sıralanan eksiklikler karşısında trafiği düzenleme çabaları yararsız uğraşlar olmaktan öteye gidemeyecektir.

Konuya belediyelerin gerekli özeni göstermeleri sağlanmalı, olanakları kısıtlı belediyelere de karayolları örgütünün yardım etmesi düşünülmelidir. (Bkz.Cilt.1.674)

313. Trafik kontrollerinde alkollü taşıt aracı kullanmayı önlemek ve sürat sınırlamalarına uygun hareket etmeyi sağlamak gibi konular gerekli özenle ele alınmamaktadır.

Sürat sınırlamalarına uymamak yönünden yargı organlarına götürülen konularda, görevlilerin ifadeleri yargı organlarınca yeterli ve kesin kanıt olarak kabul edilmemektedir.

Alkollü taşıt kullanma olaylarında da gerek bölge, gerekse il trafik örgütleri ortak engellerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bilindiği gibi şoför veya sürücünün alkollü olup olmadığının saptanması için

hekim raporu gerekmektedir. Ancak bu işlem geç ve g olabildiğinden, görevliler elden geldiğİ kadar şoför veya sürücüyü bir başka yönden cezalandırmaya çalışmaktadırlar.

Hizmeti aksatarak verimini düşüren bu türlü güçlüklerin ortadan kaldırılması için, trafik örgütlerinin teknik aygıtlarla donatılması, bir takım engelleyici formalitelerden kurtarılarak kontrollarda hızhık sağlanması gerekmektedir. (Bkz.Cilt.1.676)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

PERSONEL

I — PERSONELİN SAYICA YETERSİZLİĞİ

314. Kolluk örgütünde kadro yetersizliği, en çok sıkıntı çekilen konuların başında gelmektedir. Nüfusun ve yerleşme alanlarının hızla çoğalması ve gelişmesi karşısında kolluk örgütünü bu duruma uygun kuruluş, kadro ve araçlarla donatabilmek olanağı bulunamamakta, yıllar öncesine ait kadro mevcutlarının bugün de korunduğu, hatta eski yıllardaki kadroların bugünkünden daha çok olduğu yerler görülmektedir. Amir kadrolarının yetersizliği, bazı yerlerde iki karakolun bir amirin sorumluluğuna verilmesini gerektirmektedir. Ancak bu konuda bazı tutarsız davranışlar da görülebilmekte, başında amir bulunmayan şubeler olduğu halde, mevcut amirler şube hizmetlerinden uzak tutulmak suretiyle, örneğin, emniyet müdür yardımcısı olarak görevlendirilmektedirler.

315. Turistik bölgeler ve plaj alanlarındaki karakol mevcutları çok ufak değişiklikler dışında, mevsimlere göre ayarlanmamaktadır. Örneğin; 4000 nüfuslu Çeşme ilçesindeki Emniyet Komiserliğinin personel sayısı, İlçe nüfusunun 40000'e ulaştığı turizm mevsiminde ancak iki ya da üç kişiyle desteklenmektedir.

316. Kolluk örgütündeki personel azlığının; sınır ve kıyı korunmasından trafiğe, tebligat hizmetlerinden uyuşturucu maddelere kadar burada ayrı ayrı sayılması gereksiz olan bütün hizmet alanlarında olumsuz sonuçlar meydana getirdiği, görevin yapılmasını güçleştirerek verimi azalttığı açıkça ortadadır. Bunun yanında en önemli sakıncalardan bir tanesi de her fırsatta halkla askerî güçlerin karşı karşıya gelmekte olmasıdır. Özellikle toplumsal olaylarda, eldeki kolluk personelinin yetersizliğinden bahisle askerden yardım istenmekte, böylece de ordu, sık sık görevli olmadığı bir alana itilmektedir.

317. Belediye zabıtası da nüfus artışlarına ayak uydurmaktan uzaktır. Örneğin; Adana ilinde, nüfus 150 bin iken mevcut bulunan belediye zabıta memuru sayısı, bugün nüfus 350 bin'i aştığı halde aynıdır.

318. Bütün bu nedenlerden ötürü, kolluk örgütü nüfus ve yerleşme alanlarındaki gelişmeye paralel kuruluş, kadro ve araçlarla donatılmalı; bir yerdeki karakol, kadro ve araç sayıları nüfus ve yerleşme alanı katsayılarına oranlanarak ayrılmalı; genel güvenlik ve esenlik yönünden özellik ya da farklılıkları bulunan yerlere yapılacak ayrımalarda belli esas ve katsayılara uyulmalıdır. (Bkz.Cilt.1.27,57,98, 107, 124, 132, 160, 179, 284, 308, 343, 380, 388, 428, 495, 543, 551, 582, 594, 672) Bu konuda halkın huyu bölgenin asayiş durumu vb. faktörler de göz önünde tutulmalıdır. (Bkz.Cilt. 5.14,92,115,322)

II — PERSONELİN EĞİTİM NOKSANLIĞI

319. Kolluk görevlilerinin gerek hizmet öncesi, gerekse hizmet içi eğitimleri son derece zayıftır.

320. Jandarma örgütü personeli subay, assubay ve erlerden oluştuğu, subay ve assubayların meslekleriyle ilgili okullarda okudukları, erlerin de jandarma er okul alaylarında eğitildikleri düşünülecek olursa, bu örgütte durumun biraz daha iyi olduğu, ancak belli bir alanda uzmanlaşmayı sağlayacak eğitimin yetersizliği anlaşılabacaktır. Bu yetersizlik özellikle haberalma gibi teknik konularda daha bir önem kazanmaktadır.

321. Polis örgütünde tam anlamıyla bir eğitim noksanlığı söz konusudur. Personelin büyük kısmı hiç bir hizmet öncesi eğitim görmeden mesleğe girmiş bulunmakta, hizmet içi eğitim gören personel sayısının da çok az olduğu görülmektedir. Bu, çok az sayıda hizmet içi eğitim gören personelin çoğunun da eğitildikleri konuyla ilgisi olmayan alanlarda görevlendirildiklerine rastlanmaktadır.

322. Eğitim yetersizliği her alanda hizmetin verimini azaltmakta ve türlü sakıncalar yaratmaktadır. Örneğin; genellikle en çok toplum polisine hücum edilmesinin bir nedeni de, toplum polisi personelinin çok genç yaşta ve çok kısa süreli bir kurstan sonra en aktüel ve önemli bir alanda görevlendirildiklerinin, ideolojik eylemlerin karşısına ge-

rekli bilgi ve kültürden yoksun olarak çıkarıldıklarının bilinmesidir. Diğer alanlarda da durum bundan farklı değildir. Bugün; trafik, kaçakçılık, haberalma, yabancı işlemleri, basın-yayın, dernek ve sendikalar gibi burada tek tek sayılması gereksiz olan pek çok alandaki kolluk görevleri, bu konulara ilişkin uzmanlık gerektirir duruma gelmişlerdir. Ancak bu uzmanlığa kavuşturulan personel sayısı da parmakla gösterilecek kadar azdır.

323. Bu nedenle; başta emniyet örgütü olmak üzere kolluk görevlilerinin eğitimi konusu üzerinde önemle durularak, gerekli hizmet öncesi eğitimi görmeden personel göreve başlatılmamalı, belli programlar yapmak suretiyle düzenlenecek kurslarda bir yandan personelin bilgi ve görgüsü arttırılırken, diğer yandan da ihtiyaç duyulan alanlarda çalıştırılmak üzere uzman eleman yetiştirilmelidir. (Bkz.Cilt. 1.285, 414, 428, 449, 595, 631, 669, Cilt. 2.21, 22, 121, 134)

III — POLİS TEMİNATI

324. Kolluk örgütünün bütün hizmet alanlarında, görevliler yaptıkları görevden dolayı kendilerine yapılan çeşitli baskılardan duydukları kuşku ile çekingen hareket etmektedirler. Böyle bir kuşkudan uzak ve doğru bildiği biçimde hareket edenlerin kısa sürede başka yerlere atanmaları gibi örnekler çok sık görülebildiğinden, bu türlü kişisel zararlara uğramak istenmeyen kişiler hizmet anlayışlarından fedakârlık etmek zorunda kalmaktadırlar.

325. Sorun, Devlet Memurları Kanununun bu konuya ilişkin hükümleri çerçevesinde uygulamada gösterilecek hassasiyetle çözümlenmelidir. (Bkz.Cilt.1.28)

IV — ATAMA, TEZKİYE VE DİSİPLİN İŞLEMLERİ

326. Emniyet müdürleri; gerek yer, gerekse süre yönünden herhangi bir esasa bağlı olmaksızın başka yere atanmakta veya nakledilmektedir. Bunun sonucunda, bir yerde yıllarca kalan emniyet müdürleri varken, bir diğer yerde çok kısa sürede değiştirmeler olmaktadır. Böyle bir atama ve nakil politikası türlü dedikoduların ortaya çıkmasına, söz konusu kişilerin hizmet arzularının kırılmasına yol açmaktadır.

Bu nedenle, yeni bir yönetmelik düzenlemek suretiyle emniyet müdürlerinin atama ve yer değişimleri âdil ve belli esaslara bağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.5.323)

327. Bugün, polis kolejine girmek isteyenlerden sınavdan, doğrudan doğruya polis mesleğine girmek isteyenlerden il intihap encümeni kararından önce, gerekli belgeleri hazırlayarak ilgililere vermeleri istenmektedir. Örneğin, polis stajyerliğine istekli olanların 16 ayrı belge hazırlayıp getirmeleri gerekmektedir.

Ancak böyle bir uygulama, sınavda başarılı olamadıkları veya intihap encümenlerinden olumsuz cevap aldıkları takdirde, isteklinin boş yere yorulması ve para harcaması sonucunu doğurmakta, diğer yandan görevlilerin de boşuna uğraştırılmalarından başka bir yarar sağlamamaktadır.

328. Bu nedenle Polis Mesleğine Giriş ve Polis'te Terfi Esaslarını Gösteren 2/7620 karar sayılı Tüzüğün 2 nci ve 3 üncü maddelerine birer fıkra eklenmek suretiyle, örneğin, dıştan görülebilen bir sakatlığı olmadığı gibi, aranan asgarî şartları gösteren belgeler dışında hazırlanıp getirilmesi zaman, masraf ve külfeti gerektiren belgelerin, polis mesleğine girmek isteyenlerden intihap encümeninin olumlu cevabından sonra, polis kolejine girmek isteyenlerden ise sınavda başarılı oldukları anlaşıldıktan sonra istenmesi sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.5.266)

329. 772 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanununun 8 inci maddesinde; çarşı ve mahalle bekçilerinin il ve ilçe merkezlerindeki en büyük meslekî amirin inhası ile vali ve kaymakamlarca aday olarak atanacakları belirtilmekte, 9 uncu maddede ise «Adaylık süresi iki yıldır. Bu süre içinde açılacak kursu başarıyla bitirenlerden bir hizmet yılını tamamlamış olanların valilikçe asaleten tayinleri yapılır. Kursta başarı gösteremeyenlerin ilişkileri kesilir. İki yıl içinde kurs açılmadığı takdirde ehliyeti sabit olanların asaletleri tasdik olunur.» hükmü yer almaktadır. Bu son madde hükmü il merkezindeki çarşı ve mahalle bekçileri için olağan ise de ilçelerdeki bekçiler yönünden oldukça karışık bir görünüştedir. Bilindiği gibi ilçedeki bekçilerin sicilleri yerinde tutulmakta ve saklanmaktadır. Ayrıca, bekçinin asaleten ataması yapılırken inha merciinin neresi olacağına ilişkin bir açıklık da 9 uncu madde hükmünde yer almamıştır.

330. Bu bakımdan 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrası; «Adaylık süresi iki yıldır. Bu

süre içinde açılacak kursu başarı ile bitirenlerden bir hizmet yılını tamamlamış olanların, en büyük meslekî amirinin inhasıyla vali ve kaymakamlarca asaleten tayinleri yapılır. Kursta başarı gösteremeyenlerin ilişkileri kesilir» şeklinde değiştirilmelidir. (Bkz.Cilt.4.23)

331. Emniyet örgütünde, tezkiye konusunun da esaslı bir biçimde ele alınarak yeni bir düzenlemeye gidilmesi uygun ve yararlı olacaktır.

Yürürlükteki sistem türlü aksaklıklara yol açmaktadır. Örneğin; ilçelerde görevli amir ve memurların meslekî ve kişisel davranışlarından emniyet müdürleri de sorumlu oldukları, ilçede görevli bir amir veya memurun hatalı bir hareketinde emniyet müdürünün ihmalinin olup olmadığı araştırıldığı ve bu konuda kendilerine rahatlıkla soru yöneltilebildiği halde, emniyet müdürlerinin bu kişiler hakkında tezkiye veya meslekî ya da disiplinler not vermek şeklinde bir yetkileri bulunmamaktadır.

Bu ve buna benzer sakıncaları önlemek üzere yeni ve değişik bir tezkiye sistemi getirilmeli, tezkiye amirinin hizmetin yürütümünden sorumlu olan ve personeli en yakından tanıyan âmir olması sağlanmalıdır. (Bkz.Cilt.5.271)

332. Emniyet örgütünde personel nitelik bakımından yüklendiği görevi yapmaya yeterli olmaktan uzaktır. Sırası gelen terfi ettiğinden personel kendisini yetiştirmek gereğini duymamakta, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime önem verilmediğinden, gerçek görev ve yetkisini bile bilmeyen personele her yerde rastlanabilmektedir.

Bu bakımdan, belli süreler sonunda otomatikman terfi etmek yerine, liyakata ve yapılacak sınav sonuçlarına göre terfi sistemi getirilmelidir. (Bkz.Cilt.5.278)

333. Personelin gerek hizmet, gerekse genel davranışları yönünden amirlerince beğenildiğinde takdirname ile ödüllendirilmesi moral yönden son derece önemli olduğu gibi, bunun aksine durumlarda disiplin kovuşturmasına girişilmesi de o görevlinin düzelmesinde yararlı sonuçlar doğurmaktadır.

334. Ancak mevzuatımızda bu konularda da boşluklar vardır. Örneğin; ilgili kanunlarda emniyet müdürlerinin yanlarındaki memurları kendi başlarına takdirname ile ödüllendirebileceklerine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Ashında emniyet müdürlerine böyle bir yetki tanımının persone-
lin morali, dolayısıyla hizmetin verimi yönünden ne kadar yararlı ola-
cağı açıkça meydandadır. Bu nedenle 3201 sayılı Emniyet Teşkilât
Kanununa bu konuda bir madde eklenmelidir. (Bkz.Cilt.5.327)

335. Bunun gibi, disiplin konusunda da bir boşluk göze çarpmak-
tadır. Kendi başına disiplin cezası vermek hususundaki yetki derece-
sini gösteren Emniyet Teşkilât Kanununun 84 üncü maddesi hükmün-
den vali ve emniyet müdürlerinin emniyet amirlerine disiplin cezası
veremeyecekleri anlaşılmaktadır.

336. Emniyet örgütü mensuplarına verilecek disiplin cezalarına
ilişkin Tüzük hükümleri artık günümüzün koşullarına, görev anlayışı-
na ve toplumsal değişmeler nedeniyle ortaya çıkan kişisel davranışla-
ra uymamaktadır. Bu durumda bazı eylemler cezasız kalmakta, bazı
eylemler ise bugünkü toplumsal yaşayışın bir gereği oldukları halde
suç sayılmaktadırlar. Böyle olunca da disiplin anlayışı sarsılmakta,
personelin morali bozulmakta, mesleğe bağlılık azalmaktadır.

337. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 73 üncü maddesin-
de, polisler hakkındaki disiplin cezalarının, bulundukları yerin ismini
alan polis divanları tarafından verileceği öngörülmüş bulunmaktadır.

Adı geçen Kanunun 70 inci maddesi uyarınca, il polis divanları
adli kısım reisinin (2 nci şube şefi) başkanlığında, kıdemli diğer iki
amirle mahallî emniyet örgütü adına emniyet müdürünün görevlen-
direceği bir polis memurundan kurulmak suretiyle görev yapmakta-
dırlar.

Yukarıda belirtildiği gibi, Emniyet Teşkilât Kanununun 70 inci
maddesinde öngörüldüğü üzere, il polis divanlarına 2 nci şube şefinin
başkanlık etmesi gerektiği halde uygulamada bu görev başkalarına
da verilebilmektedir. Örneğin, 3 üncü şube şefi olan bir başkomiserin,
bir başka yerde emniyet müdür yardımcısının il polis divanına baş-
kanlık ettiği görülebilmektedir. Bu türlü görevlendirmeler hem Kanu-
nun amir hükmüne aykırı düşmekte hem de hukuken yetki dışı alın-
mış kararlar ortaya çıkmaktadır. Kanunî biçimde kurulmamış bir di-
van tarafından alınan kararların yetki yönünden geçerli olmaması ge-
rekmekte ise de, bir üst makam tarafından incelenmeyen bu kararlar
geçerli sayılmaktadır.

338. Diğer yandan, emniyet müdürleri, il emniyet örgütünde disiplinden sorumlu kişiler oldukları halde, o yerin polis örgütü adına divana katılacak olan polis memurunu seçmekten başka bir yetkileri yoktur. Divan bazı durumlarda meslektaşlık gayretiyle gerekli görev ve disiplin özelliklerine cevap verebilmek durum ve tutumunda olmadığından, cezalar da etkili ve yeterli olamamakta; kararlara itiraz edilmediğinden, karar bir üst disiplin kurulunda incelenmeden valilik onayıyla tamamlanmakta, hafif bir ceza ile memur kurtulabilmektedir.

339. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun 70 inci maddesinde il polis divanına, başkan ve o yerin polis örgütü adına emniyet müdürünün atayacağı bir polis memurundan başka «kıdemli diğer iki amir» in katılacağı öngörülmektedir. Ancak bu iki kişi mevcut amirler arasında kıdem sırasına göre ayrılmamaktadır. Bazı yerlerde ise divanın toplanması gerektiğinde soruşturma dosyası ile ilişkisi olmayan veya toplantıya katılmasında sakınca olmadığı düşünülen iki kişi çağrılarak divan kurulmaktadır. Bu durumda her toplantıda üyeler değişebilmekte, bir toplantıda karara bağlanamayan dosyalar başka bir toplantıda çok daha değişik biçim ve anlamda değerlendirilebilmektedir.

340. Polis divanlarında, 1937 tarihli ve 2/7621 karar sayılı Emniyet Teşkilât Mensuplarına Verilecek İnzibati Cezalara ait Tüzüğün 10 uncu maddesi aracılığıyla, Memurın Kanununda yer alan disiplin cezalarının uygulanmasına eğilimi olan bir tutum izlenmekte, Tüzük hükümleri uygulansa da eylem hafif cezalara uydurulmaya çalışılmaktadır.

Böylece, polis mesleğinin özellikleri gözetilerek ve disiplin ilkelelerine öncelik verilerek yapılmış Tüzük hükümleri yerine, Memurın Kanunundaki daha hafif cezalarla cezalandırılmak suretiyle açıkça memurun korunması yoluna gidilmekte, alınan kararlar valilerce de - bu yönden bir inceleme yapılmaksızın - onaylanmaktadır.

341. Herhangi bir nedenle polis divanı kurulamayan illerde soruşturma dosyası, civar il polis divanlarından birine yollanmak üzere Em-

niyet Genel Müdürlüğüne gönderilmeyerek bekletilmektedir. Bu durum, disiplin cezasını gerektiren eylemlere müeyyide uygulanmasını geciktirerek, disiplin yönünden olumsuz sonuçların doğmasına yol açmaktadır.

342. Gerek 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununda, gerekse 2/7621 karar sayılı Emniyet Teşkilâtı Mensuplarına Verilecek İnzibati Cezalara ait Tüzükte, polis divanlarında karar verilmeden önce sanık memurun savunmasının alınması gerektiğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, savunması alınmaksızın memurun cezalandırılması, kararın geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır.

343. Disiplin soruşturmasına konu olan dosyanın divana gelişinden başlayarak belli bir süre içinde karara bağlanması konusunda da mevzuatta hüküm yoktur. Bu durum, disiplin cezasını gerektiren eylemlerin oluş tarihi ile karar alınması arasında uzun süreler geçmesine, cezanın etkisiz kalmasıyla suçların çoğalmasına yol açmaktadır.

344. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 125 nci maddesinde öngörülen tüzüğün hazırlanması sırasında, polis mesleğinin özellikleri gözönünde tutulmalıdır. (Bkz.Cilt.5.287, 113, 110, 111, 112, 117, 116, 118)

V — MUAMELÂT MEMURLARININ DURUMU

345. 2/8133 karar sayılı Emniyet Muamelât Memurları Tüzüğü'nün 1 inci maddesinde, emniyet örgütünde fiili polis görevlerinin dışında kalan yazı, hesap, levazım işlerinin muamelât memurları tarafından yürütüleceği öngörülmüş bulunmaktadır.

346. Aynı Tüzüğün 3 üncü maddesinde ise, muamelât memurlarının hizmetlerini düzenlemek ve kontrol etmekten emniyet müdür ve amirlerinin sorumlu oldukları gösterilmiştir.

347. Muamelât memurları illerde genellikle 1 inci ve 3 üncü şubelerde çalıştırılmaktadırlar. Ancak bu çalışmanın, çoğu zaman asıl görev alanlarında olmadığı görülmektedir. Örneğin; 1 inci şubede fişe alınmış, izlemeye bulunan zararlı kişilere ilişkin işlemler muamelât memurlarınca yürütülürken, 3 üncü şubede hesap, levazım işleri polis, polisin özlük işleri ise muamelât memurları tarafından yürütülmektedir.

348. Aslında, artık muamelât memurluğu fonksiyonunu yitirmiş, amacından uzaklaşmış ve yararsız bir durum almıştır. Sayı olarak da ihtiyacı karşılamaktan uzak olan muamelât memurlarının büyük çoğunluğu hiç bir hizmet içi eğitim görmeden görev yapmaktadır.

Bu durumda, muamelât memurluğu sınıfının islah edilmesi kaçınılmaz olmaktadır.(Bkz.Cilt.5.300)

DOKUZUNCU BÖLÜM

GENEL GÜVENLİK YÖNÜNDEN MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİNE VE KİŞİLERİN DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

349. Türlü suçlar yönünden mevzuatta öngörülen müeyyidelerin hafifliği, bu gibi suçları yaratan kanunsuz eylemlerin her geçen gün çoğalması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. İşlenen bir suçun çoğu kez gülünç denilebilecek bir ceza ile karşılanması, suçluyu aynı nitelikte başka suçlar işlemekten alıkoymadığı gibi, nasıl bir ceza ile cezalandırılacağını önceden bilen bazı kişilerin bile bile, başka bir deyişle daha büyük kişisel çıkarlarını gözönünde tutmak suretiyle ve gönül rızasıyla suç işlemelerine yol açmaktadır.

350. Kanunlar karşısında suç sayılan bir eylemin cezalandırılmasıyla umulan sosyal yarar; cezanın «ibret-i müessire» olmak suretiyle bu türden yeni suçların işlenmesini önlemesi, kişisel davranışların mevzuat hükümleri uyarınca olmasını sağlamak olmakla beraber, bu en ufak suçun mutlaka en ağır biçimde cezalandırılması demek değildir. Ancak, kanunsuz suç olamayacağına ilişkin temel hukuk kuralı ne kadar doğru ve yerindeyse, topraklarında işlenen her suçu en kısa zamanda ve «gerektiği ölçüde» cezalandırarak sosyal düzenin bozulmasını önlemenin, Devletin başta gelen görevi olduğu da bir gerçektir.

351. Müeyyideleri ağırlaştırmak, ilgili kanun maddelerinde gerekli değişikliği yapmak suretiyle olabileceği gibi, gerekirse eskisini tümüyle yürürlükten kaldırıp, yeni düzenlemelere girişerek de olabilmektedir.

Toplumsal hayattaki her türlü düzenlemenin amacı genel güvenlik ve esenliği sağlamak olmakla beraber, bu bölümde gerek Devlet

görevlilerinin gerekse toplumdaki her kişinin davranışına ilişkin bazı hususlardan da söz edilecektir.

I — ATEŞLİ SİLÂHLAR VE BİÇAKLAR HAKKINDA

352. Başta 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkında Kanun olmak üzere, mevzuatın genel kolluğa «ateşli silâhlar ve bıçaklara» ilişkin türlü görevler yüklediğinden, bu görevin yürütülme biçiminden ve uygulamada görülen aksaklıklardan söz edilerek, çözüm yollarına ilişkin öneriler daha önce ilgili yerlerde gösterilmişti.

Burada da aynı konuya ilişkin daha değişik durumlar ve düşünülebilen çözüm yolları gösterilecektir.

353. Bazı kişilerin üzerlerinde silâh taşıyabilmelerine izin vermekle gözetilen amaç, genellikle uğraşı alanı «meskûn yerler» dışında olanların korunması, güvenliklerinin sağlanmasıdır. Bu durum, özellikle kan davalarına ilişkin suçların yaygın olduğu yerlerde daha çok önem kazanmaktadır. Ancak mevzuatta bu konuyla ilgili herhangi bir kısıtlayıcı hüküm bulunmayışı, suç işlenmesini kolaylaştırmaktadır. Örneğin; silâh taşıma belgesi olan bir kişi, her yere olduğu gibi; bar, pavyon, gazino vb. içkili eğlence yerlerine de yanında silâh olduğu halde girebilmekte, alkolün etkisiyle kısa zamanda ortaya çıkan silâhlar katil veya yaralama olaylarını doğurmaktadır.

Yukarıda söylendiği gibi, bu yolda kısıtlayıcı hüküm bulunmaması nedeniyle ve yanında silâhı olduğu halde dilediği yere girmek silâh taşıma belgesi sahibinin hakkı olmakla beraber, İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesinin (C) fıkrasına göre «İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindenir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır...». İl İdaresi Kanununun bu hükmüne dayanılarak 1967 yılında Trabzon Valiliği silâh taşıma belgesi sahiplerinin yanlarında silâhları olduğu halde içkili yerlere vb. kulüplere giremeyeceklerine, karşı yönde hareket edenlerin belgelerinin iptal edileceğine ilişkin bir karar almış ve hatta üç kişinin taşıma belgesi bu nedenle iptal edilmiştir. Adana Valiliğinin de bu yolda bir karar almayı düşünmekte olduğunun ilgililerce belirtilmesi, konunun ortak ve yaygın bir dert olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu durumda; 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanuna, genel içkili yerlere - silâh taşıma izin belgesi olsa da - silâhla girilmesini yasaklayan yeni bir madde eklemek ve aksine davrananlar yönünden uygulanacak müeyyideyi de belirtmek kaçınılmaz olmaktadır. (Bkz. Cilt. 1. 450)

II — CEM-İ İANAT TÜZÜĞÜ

354. 1915 yılından bu yana yürürlükte olan «Cem-i İanat Nizamnamesi» artık günün koşullarına uymamaktadır.

İmparatorluk yıllarında ve o günün koşullarına göre hazırlanmış olan Tüzüğün her şeyden önce dilinin Türkleştirilerek okuyanın anlayabileceği duruma getirilmesi zorunluluğu vardır.

Ayrıca, aradan yarım asırdan fazla bir süre geçmesiyle oluşan sosyal ilerleme ve değişiklikler, Tüzükte yer alan bir çok terimin anlamında da eskiye göre farklılıklar yaratmış bulunmaktadır. Bu konuya Danıştay, İkinci Daire Esas : 45, Karar : 38 Sayı ve 9.10.1947 tarihli kararında aşağıdaki biçimde değinmiştir : «İaneden gözetilen (hayır) meselesine gelince : (hayır) kelimesi lügat manasıyla sadece (iyilik) ifade eder. Bu mana ile tüzüğün cevaz verdiği ianelerin hepsi iyilik yapmak maksadına matuf bulunduklarına göre, kelime bu anlamda alındığı takdirde esasen incelenecek bir konu kalmaz. Ancak, tüzüğün türlü maddelerinde yazılı (umur-u hayriyeye) tabirindeki (hayriye) kelimesi lügat manasındaki değil, bilhassa Tüzüğün tanzim tarihi olan 1331 tarihinde yani 32 yıl önce ve sosyal hayatımızın her alanında yapılmış büyük devrimlerden yıllarca evvel teessüs etmiş olan (örfi) manada kullanılmıştır ki o da (sırf sevap kazanmak maksadıyla vakıf, cami, köprü yapmak) gibi teşebbüs ve hareketleri ifade eder»

355. Danıştayın bu görüşü 1947 yılında ortaya koyduğu düşünülecek olursa, geçen 20 yılla beraber Tüzüğe yeni bir şekil verilmesi zorunluluğunun açıkça ortaya çıktığı anlaşılabacaktır.

Aslında «Cem-i İanat Nizamnamesi» mülkî amirlerin, derneklerin yardım toplama konusundaki uğraşlarına ilişkin kontrol yetkisini düzenlemesidir. Ancak dernek sayısının on binleri aşması ve hemen her derneğin de türlü yollardan yardım toplamaya kalkışması karşısında

etkili bir kontrol olanağı getirecek yeni bir kanun hazırlanmasının, bu yönden de yararlı olacağı muhakkaktır. (Bkz. Cilt. 1. 431)

III --- ASARIATİKA NİZAMNAMESİ

356. Devletimizin en önemli dertlerinden biri olduğu ve sosyo-ekonomik bünyede oynadığı yıkıcı rolün çok yönlü tedbirler almayı gerektirdiği daha önce ortaya konmuş kaçakçılığın bir bölümünü de eski eser kaçakçılığı meydana getirmektedir. Ulusal ve tarihî kültürümüzün en değerli ürünlerinin çoğu kez ufak kişisel çıkarlar karşılığı yabancı ülkelere kazandırılmasının öneminin bilincine her geçen gün daha iyi varılmakta, ancak mevzuattaki yetersizlik ve tedbir almakta gecikilmesi, etkili bir uğraşa girişilmesine meydan vermemektedir.

357. Bugün de yürürlükte olan, 10.4.1322 tarihli «Asariatika Nizamnamesi» nin 26 ıncı maddesinde «Hükümetten izin alınmadıkça asariatikanın furuht veya furuhtuna teşebbüs edenler yüz kuruştan bin kuruşa kadar ceza-i nakdî ve altı günden altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır» hükmü yer almaktadır.

Yargıtay, 3. C.D. 23.6.1938 tarih ve E : 1529, K : 4512 sayılı, 23.10.1947 tarih ve 2982/9690 sayılı kararlarında «asariatika satmanın yurt içinde cezayı gerektirebilmesi için, o kişinin Tüzüğün 26 ıncı maddesi uyarınca antika satıcılığını meslek edinmiş olması gerektiği» belirtilmektedir.

Tüzüğün 27 nci maddesinde ise «asariatikanın yurt dışına kaçırılması memnudur» denilmekte, söz konusu suçlara 1274 tarihli Ceza Kanununun 138 nci maddesinin uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak 1274 tarihli Ceza Kanununun yerine 1 Mart 1926 tarihinde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 585 nci maddesinde ise «Hususî kanunlarda men olunup da cezası 1274 tarihli Ceza Kanununun bir fasıl veya maddesine matuf bulunan ahvalde bu kanunun o cürme veya kabahate taalluk eden maddesi tatbik olunur» denilmektedir. Ne var ki, Türk Ceza Kanununda eski eserlerin yurt dışına kaçırılmasına ilişkin suçları cezalandıran hiç bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu durumda, eski eserleri yurt içinde satanlar, bunu meslek edinmiş olmak şartıyla ve çok hafif de olsa cezalandırıldıkları halde, yurt dışına kaçırınları cezalandırmak olanağı bulunamamaktadır.

358. Müeyyidesi bulunmayan bir suçun işlenmesine engel olunması ve kolluk örgütünce etkili bir biçimde izlenmesinin düşünülemeyeceği gözönünde tutularak yeni bir **Eski Eserler Kanunu** hazırlanarak uygulama alanına getirilmelidir. (Bkz.Cilt.1.191)

IV — MÜEYYİDE YETERSİZLİĞİ

359. Mevzuat hükümleriyle getirilmiş yasaklara aykırı davranılması halinde uygulanacak müeyyidelerin bulunmaması veya son derece hafif müeyyidelerin varlığı, kişilerin bu yasakları önemsemeyerek diledikleri gibi hareket etmelerine yol açmakta, bu türlü durumlar ise sonunda en azından Devlet otoritesinin zedelenmesine ve kanunsuz davranışların tekrarlanmasına neden olmaktadır.

Bu bakımdan her yasağın yeterli ve etkili bir müeyyideye kavuşturulması, bunun için de mevzuatta bu yönde değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Burada, araştırmaların ortaya çıkardığı mevzuat yetersizliğinin ilişkin diğer konulardan kısaca söz edilecektir.

360. A — 3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanununun 10 uncu maddesinde avcılığın ancak; illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar, bucaklarda müdürleri tarafından verilecek av tezkeresiyle yapılabileceği öngörülmüş bulunmaktadır.

Ancak, madde hükmüne uymayarak tezkeresiz avlananlara uygulanabilecek para cezasının (10) lira olduğunun, aynı Kanunun 21 inci maddesiyle belirtilmesi, kişilerin av tezkeresi almadan avlanabilmelerine yol açmaktadır. Bu durum ise, Kara Avcılığı Kanununun yürürlüğe konduğu 1937 yılında önemli bir para olarak kabul edilebilecek olan (10) liranın günümüzde artık değerinden çok şey kaybetmesinden ileri gelmektedir. Ayrıca, tüfeğin zor alınmasına da kanunî olanak bulunmadığından, az önce de belirtildiği gibi, kişiler av tezkeresi almak gereğini duymamakta, bunun sonucunda kolluk görevlileri kimlerde av tüfeği olduğunu bilememektedirler.

Bu nedenle 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanununa yeni bir madde eklenmek suretiyle 21 inci maddede öngörülen (10) liralık para cezası artırılmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 460)

361. B — Memleketimizin hemen her bölgesinde hüküm süren geleneksel alışkanlığın sonucu olarak bir çok kişi, av tüfeğine avcılıktan başka amaçlarla da sahip olmak istemekte, bu konuda başarılı da olabilirlerinden av tüfeğiyle işlenen suçlar hızla çoğalmaktadır. Tabanca edinemeyenler, av tüfeğini kolayca satın almakta ve diledikleri anda tabanca yerine bunu kullanmaktadırlar. Örneğin; Erzurum ilinde işlenen suçların % 80 inde av tüfeği kullanıldığı araştırmalar sonunda anlaşılmış bulunmaktadır.

3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanununda gerekli değişiklikler yapılarak, bu konuda bazı sınırlamalar ve av tüfeğiyle işlenen suçlar için çok daha şiddetli cezalar getirilmelidir. Ayrıca, av tüfeklerinin yapım, satış, nakil ve kullanılmasına ilişkin olarak, 6136 sayılı Kanunda söz konusu olan diğer silâhlarda olduğu gibi bazı kısıtlayıcı hüküm ve müeyyideler düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 461)

362. C — Kolluğun, sivil savunmaya ve millî seferberliğe ilişkin görevlerinden olan, taşıtların sefer görev emri pusulalarını taşıt sahiplerine tebliğ etmek konusunda güçlüklerle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

Taşıt sahibinin, taşıtını kaydettirmiş olduğu il'den başka bir il'e gitmiş olması, çağrılara uymamaları, görevlilerin bu kişileri bulup, gerekli tebligatı yapamamalarına yol açmakta, bu da müeyyide noksanlığından ileri gelmektedir.

Bunun için, mevzuatta gerekli değişiklik yapılarak, kolluk makamlarının çağrılarına uymayan taşıt sahipleri hakkında etkili müeyyideler konulmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 470)

363. D — 1111 Sayılı Askerlik Kanununun 75 inci maddesinde; «Askerlik çağında olup şubesi dairesinden onbeş günden fazla olmak üzere taşraya çıkmak isteyenler çıkmadan evvel gidecekleri yerler hakkında köy ve mahalleleri ihtiyar meclisi veya heyetlerini veya şubelerini şifahen veya taahhütlü mektupla haberdar etmeye, haber vermemişseler ilk ve son yoklama sırasında nerede bulunuyorlarsa bulundukları mahal ihtiyar meclisi ve heyetlerine veya şubelerine veya şube-i asliyelerine veya sefaret ve şehbenderhanelerine bu suretle mahalli ikametlerini bildirmeye mecburdurlar.

Mahalli ikametlerini bildirmemeleri hasebiyle yoklama sırasında ahvalleri meçhul kalanlar ceza faslında yazılı cezayı görürler. Şubeler ve sefaret ve şehbenderhaneler bu hususta alacakları malumattan eratin

şube-i asliyelerini haberdar ederler. Köy ve mahalle ihtiyar meclisi ve heyetleri köy ve mahallelerinde onbeş günden ziyade oturan yabancıları yoklama sırasında ve firar, bakaya, yoklama kaçağı izinsiz, saklıları her zaman şubelere haber vermeye mecburdurlar.» şeklinde bir hükümle askerlik yükümlüsü kişiler ve bazı makamlar yönünden zorunluluklar getirilmiştir. Aynı Kanunun 95 inci maddesinde ise bu zorunluluklara uymayanlardan «500 kuruş ceza-i nakdi» alınacağı öngörülmüştür.

5435 Sayılı Kanunla, söz konusu para cezası beş misli artırılmış ise de, 75 inci madde hükmüne uygun hareket edilmediği görülmekte, bunun da müeyyidelerin yetersizliğinden ileri geldiği zannedilmektedir.

Bu yüzden tebligat, celp ve sevk işlemlerinin geciktiği, idarî, adli ve malî işlemlerin sonuçlanamadığı, kişilerin ve idarenin zararlarını gerektiren durumların ortaya çıktığı görülmektedir.

Askerlik Kanununun 75 inci madesine uygun biçimde hareket etmeyi sağlayabilmek bakımından, aynı Kanunun 95 inci maddesinde öngörülen para cezası şiddetlendirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 483)

364. E — 1704 Sayılı «Otel, Pansiyon, Ticarethane ve sair Umumi Müesseselerde Oturan ve Çalışanların Hüviyet Varakası Vermeleri Mecburiyetine Dair Kanun» un 1 ve 3 üncü maddelerinde, bazı kişilerin belirli süreler içinde, kolluk makamlarına hüviyet varakası veya bildirim vermek zorunluluğunda olduklarından söz edilmektedir. T.C.K. nun 543 üncü maddesindeyse, yukarıda sözü geçen maddeler hükmüne uygun hareket etmemenin müeyyidesi olarak; (10) lira, tekrarı halinde (30) lira para cezası öngörülmüş bulunmaktadır.

Diğer para cezalarında olduğu gibi bu cezaların da 5435 sayılı Kanunla beş misli artırılmasına rağmen, ortaya çıkan rakamların yine de etkili bir müeyyide teşkil ettiğini söylemek zordur. Bu durum, bu türlü yerleri işletenlerin diledikleri gibi hareket etmelerine, herhangi bir kovuşturmayla karşılaşmaları halinde, yukarıda sözü geçen para cezasını rahatça ödeyerek, aynı tutumu sürdürmelerine yol açmaktadır.

1704 sayılı Kanunun 1 ve 3 üncü maddeleri uyarınca hareket edilmesini sağlayabilmek için, T.C.K. nun 543 üncü maddesinde öngörülen para cezaları artırılmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 498)

365. F — 5617 Sayılı «Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkında Kanun» un 3 üncü maddesinde; bu Kanunun kapsamına giren hayvanla-

rın alım ve satımının, köy ve mahalle muhtarlarının verecekleri hayvan satış belgesiyle olacağı belirtilmektedir.

Aynı Kanunun 4 üncü maddesiyle de, genel ve özel kolluk kuvvetleri, satış belgesiyle satılması zorunlu olan hayvanların alım ve satımında, bu belgenin bulunup bulunmadığını aramak ve yoklamakla ödevli kılınmışlardır.

Yukarıda gösterilen ve Kanunda sayılan diğer ödevleri yapmayanların T.C.K. nun 526 ncı maddesinin birinci fıkrası ve T.C.K. nun diğer hükümleri uyarınca cezalandırılacakları, 11 ve 12 nci maddelerde öngörülmüş bulunmaktadır

Muhtarların genellikle cahil olmaları ve bu belgeleri düzenlemeyi bilmemeleri ya da kişisel çıkarlar yüzünden gerçek duruma aykırı belgeler düzenlenmekte olduğu her yerde görülmekte, bunun sonucunda ise satılan hayvanların çalıntı olup olmadıklarını anlayabilmek olanaklı bulunamamaktadır.

Kanunun öngördüğü biçimde hareket edilmesini sağlayabilmek için, 5617 sayılı Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkında Kanunun 11 ve 12 nci maddelerinin atıf yaptığı T.C.K. nun 526 ncı maddesinin birinci fıkrası ve diğer maddelerinde öngörülen cezaların şiddetlendirilmesi yoluna gidilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 517)

366. G — Bazı yiyecek maddelerinin hastalıklı hayvanların etinden yapılması, bu konudaki müeyyide ve kontrolların yetersizliği nedeniyle her geçen gün çoğalarak insan sağlığını tehdit eder bir durum almaktadır.

Bu bakımdan, hayvansal besinlerin yapım ve kontrolleri ile bu konuya ilişkin müeyyideler yeni ve etkili esaslara bağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 1. 519)

367. H — Göçmenlerin, mültecilerin, göçebelerin ve naklolunanların yerleştirilmelerine ayrılan veya bunlara verilen bina ve topraklar kendilerine teslim edildikten sonra, bu bina ve topraklara yapılan tecavüzler vali ya da kaymakamın yazılı emriyle kolluk kuvvetleri tarafından def'edilmektedir

2510 Sayılı İskân Kanununun 22 nci maddesine göre vali ya da kaymakamın yazılı emriyle kolluk tarafından men edilen tecavüzlerin tekrarı halinde, kolluk görevlileri her defasında yeniden tecavüzü def-

etmek durumunda kalmaktadır. Ancak, tecavüz edenin bu hareketlerini cezalandıracak herhangi bir hüküm yoktur.

İlk tecavüzün tabi tutulduğu def işlemi sırasında ayrıca bir müeyyide uygulamak gerekli görülmediği gibi, söz konusu tecavüzlerin tekrarlanması hali için de kanun koyucu müeyyide öngörmüş değildir. Bunun sonucunda kolluk kuvvetleri; ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü kez tecavüz def etmekte, sonunda yerleştirilen husursuz olmakta veya bırakıp gitmektedir.

Bu bakımdan, yani tekrar tecavüz edilmesi eğilim ve eylemlerini önlemek, yerleştirilenlerin rahatsız edilerek bu yerleri terketmelerine meydan vermemek, kolluk kuvvetlerinin boş yere uğraştırılmaları; hükümet ve kolluk ilgililerinin, bir kişinin tekrarlanan kanunsuz davranışları karşısında cezaî müeyyide uygulaması sonucunu verecek bir işlem yapılamaması ve failin cezalandırılmaması nedeniyle, acz içinde kalmış gibi görünmeleri yüzünden ortaya çıkan sakıncaları gidermek için kanun metnine cezaî müeyyideler konmalıdır.

Bunun için de; 2510 Sayılı İskân Kanununun 22 nci maddesine bir fıkra ekleyerek «Tecavüzün tekrarı halinde mütecaviz mahkemeye verilerek hakkında 100 liradan az olmamak üzere para cezası hükmolunur. Tecavüzlerinin devamı halinde mütecaviz, Sulh Mahkemesince 500 liradan az olmamak üzere para ve iki aydan altı aya kadar hapis cezasına mahkûm edilir» hükmü getirilmelidir.

Diğer yandan, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 66 ncı maddesinin uygulanmasıyla bir valilik karar ve tedbirleri haline getirilip usulen ilân olunduktan sonra, yerleştirilenlere ait yerlere mükerreren tecavüz edenler hakkında T.C.K. nun 5665 sayılı Kanunla değiştirilen 526 ncı maddesi hükümlerine göre kovuşturmaya geçilmesi için durum, o yerin cumhuriyet savcılığına bildirilmelidir. (Bkz. Cilt. 1. 628)

368. İ — 6132 Sayılı At Yarışları Hakkında Kanunun 7 nci maddesinde söz konusu olan «Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak at yarışları, müşterek bahis veya yarış piyangosu tertip veya idare etmek, bunlara ait biletleri bilerek satmak, dağıtmak, sattırmak veya dağıttırmak» suçunu işleyenler hakkında 500 liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunacağı öngörülmüştür.

Ancak, bu suçu işleyenler, sonunda çok daha fazlasını kazandıklarından gerektiğinde 500 lira cezayı ödemeyi kolaylıkla göze alabilmektedir.

Bu nedenle, 7 nci maddenin değiştirilmesine ilişkin bir değişiklik tasarısı hazırlanarak T.B.M.M. ne sunulmuş ise de, tasarının 7 Temmuz 1970 tarihinden bu yana Millet Meclisi Başkanlığında beklemekte olduğu öğrenilmiştir. Yeni tasarıda, üç aydan altı aya kadar hapis veya 2500 lira ağır para cezası öngörülmüş, ayrıca iştirak edenlerin de cezalandırılmaları yoluna gidilmiştir.

Tasarının en yakın zamanda kanunlaşması son derece yararlı olacaktır. (Bkz. Cilt. 1. 690)

369. J — 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatları Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinde; ikamet tezkeresi sahibi yabancıların, ikametgâh değişikliklerini 48 saat içinde gerek çıktıkları, gerekse naklettikleri polis veya jandarma karakollarına bizzat veya bir vasıta ile ya da taahhütlü mektupla haber vermeleri öngörülmüştür. Ancak bu madde hükmüne uyulmadığı takdirde ne yapılabileceği, müeyyidenin ne olduğu konusunda Kanunda herhangi bir açıklık yoktur.

Bu bakımdan, 5683 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine, bu konudaki müeyyideyi gösteren bir fıkra eklenmek suretiyle yabancıların sözü geçen madde hükmüne uygun hareket etmeleri sağlanmalıdır. (Bkz. Cilt. 2. 85)

370. K — Yasaklanan basılıları saklayan ve polise teslim etmeyen satıcılar adliyeye verildiklerinde çok hafif para cezaları ile cezalandırılmakta, bu suretle de kolluk görevlileri ve yargı organları boş yere uğraştırılmış olmaktadır.

Bu yolda verilen cezanın, eylemin tekrarlanmamasını sağlaması ve korkutucu olma niteliğini kazanabilmesi için, müeyyidenin ağırlaştırılması gerekmektedir.

5680 Sayılı Basın Kanununun özel cezaî hükümleri arasına bir madde eklemek suretiyle, en az 1 ay hapis ve 500 lira para cezası olacak şekilde bir müeyyide yeniden düzenlenmelidir. (Bkz. Cilt. 2. 125)

371. L — Aylık film cetvelleri, sinema işletmecileri tarafından kolluk makamlarına düzenli biçimde gönderilmemektedir.

Kabahat türünden olan bu suçta, T.C.K. Md. 526 nın tayin ettiği ceza çok hafif olduğundan, işletmecileri bu yükümlülüğü yerine getirmeye zorlamak olanaksız hale gelmektedir.

Bu nedenle, söz konusu cetvelleri vermeyenler hakkında bir yandan adli kovuşturma yapılırken, idarî yönden de sinemanın belirli bir süre kapatılmasını sağlayacak bir hüküm getirilmelidir.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 8 inci maddesine (E) bendi olarak aşağıdaki hüküm eklenmelidir.

«Film oynatılan yerlerde gösterilmekte olan filmlerin aylık cetvellerini vermeyenlerin bu yerlerini...». (Bkz.Cilt. 2. 131)

372. M — 486 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkamı Cezaiye Hakkında Kanunun bazı maddelerini değiştiren 1608 sayılı Kanunun 3764 sayılı Kanunla değişen 1 inci maddesindeki 50 liraya kadar olan para cezasının en yüksek haddi en az 100 liraya çıkarılmalıdır. (Bkz. Cilt. 4. 29)

ONUNCU BÖLÜM

BAZI ÖZEL KOLLUK KURULUŞLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

I — ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİLERİ

373. Çarşı ve mahalle bekçilerinin kuruluş ve görevleri 14 Temmuz 1966 tarihli ve 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunuyla düzenlenmiş ve bu tarihe kadar uygulanan 29 Nisan 1330 tarihli Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkındaki Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

374. Söz konusu örgüt gerek kadro yetersizliği, gerekse personelin niteliği yönünden, Kanunun yüklediği görevleri gerektiğince yerine getiremez durumdadır. Büyük yerleşme merkezlerinde her bekiye düşen görev alanının çok geniş olduğu, bunun sonucunda da her geçen gün hizmetin etkenliğini yitirdiği görülmektedir. Küçük yerlerdeki beki hizmetleriyse bir ya da iki kişi tarafından yürütülmekle göstermelik olmadan öteye gidememektedir.

375. Genel kolluğa yardımcı bir kuruluş olarak düzenlenen çarşı ve mahalle bekçileri örgütü, görevin istendiğince yapılmasını sağlayacak donatıma da hiç bir zaman kavuşturulamamıştır. Hizmet, en eski silâhlarla hatta olanaksızlık yüzünden silâhsız olarak yürütülmeye çalışılmakta, bazı yerlerde görevlilere resmî elbise bile verilemediğinden sivil kıyafetler ve son derece gülünç bir görünüş çıkmaktadır.

376. Özellikle büyük merkezlerde çarşı ve mahalle bekçiliği, daha elverişli bir iş edinemeyenlerin istekli oldukları bir çalışma alanı niteliğini kazanmış, bu tür kişiler gündüz de başka işlerde çalışarak ek kazanç sağlama yolunu bulmuşlardır. Bu şekilde, yani gündüz dinlenmeyerek özel işinde çalışan bir bekçiden gece verimli bir hizmet beklenemeyeceği ortadadır.

377. Bu konudaki düşünceleri sorulan bazı vali ve emniyet müdürlerimizin söyledikleri de bu kanıyı doğrular niteliktedir. Cevap sahiplerinin tümü de çarşı ve mahalle bekçiliğinin artık fonksiyonunu yitirdiğini, bir yarar sağlamadığı gibi üstelik zararlı da olduğunu söylemişler, hatta «faili meçhul» pek çok suçun da bekçiler tarafından işlendiğini, hiç değilse işleyenlerin korunduğunu zannettiklerini sözlerine eklemişlerdir.

378. Çarşı ve mahalle bekçilerinin dolaylı veya dolaysız yoldan suç işlenmesinde rol oynamalarında aldıkları ücretin azlığı da etkili olmaktadır. Şöyle ki, ücret azlığından, işe yarar eleman bulunamakta, bulunan niteliksiz personelin yaptığı hizmet de daha çok ücreti hak eden bir düzeye ulaşamamaktadır. Başka bir deyişle, ücreti artırmak suretiyle hizmetin veriminin de artacağını ve üstün niteliklere sahip personelin bulunabileceğini beklemek yerine artık «miat» ını doldurmuş olan bu örgütten vazgeçilerek söz konusu örgütün görevi de polisin hizmet alanı içine katılmalıdır.

379. Araştırmanın yapıldığı yıllarda çarşı ve mahalle bekçilerine özlük haklarına ilişkin olarak ödenen yıllık para tutarının 104 milyon lira olduğu saptanmıştır. O günün koşullarına göre bu para ile 10 bin polis memuru çalıştırılabileceği, bu sayı illere eşit olarak dağıtıldığında her ile 150 polis düşeceği meydandadır. Gerçi, özellikle yeni personel rejiminin uygulamasıyla yukarıdaki sayılarda değişiklikler meydana geldiği düşünülebilir. Ancak bu değişiklik sadece aynı para ile biraz daha az polis memuru çalıştırılabileceği sonucunu ortaya çıkaracaktır.

380. Çarşı ve mahalle bekçileri örgütünün görevi de polise verildiğinde personel sorununun söz konusu olacağı, yeterli sayıda elemanın hangi kaynaktan sağlanacağı sorusunun akla geleceği muhakkaktır. Ancak, günümüzde, bir bekçinin niteliklerinden kat kat çoğuna sahip en az orta okul ya da lise mezunu gençlerin polis olmak için her çareye başvurdukları ve her geçen gün artan isteklerin karşılanamaması nedeniyle istekleri kısıtlayıcı türlü tedbirler alınmakta olduğu gözönüne getirilecek olursa, bu konuda karamsarlığa kapılmanın yersizliği kolayca anlaşılabacaktır. Kaldı ki bugün bekçi kadrolarında görev yapanlardan durumu polis olmaya elverişli görülenlerin de bu kadrolara öncelikle aktarılmaları olanağının varlığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında çarşı ve mahalle bekçileri örgütü kaldırılarak, bugün yapılan hizmet polisin görev alanı içine katılmalıdır. (Bkz. Cilt. 4. 4)

II — BELEDİYE ZABITASI HAKKINDA

381. Çarşı ve mahalle bekçilerinde olduğu gibi, yine bir özel kolluk kuruluşu olan belediye zabıtasının da görevini gerektiğinde yapabildiği söylenemez. Belediye zabıtası personelinin en çok yakındığı husus silâhsız olarak görev yapmakta olmalarıdır.

Personel, pek çok alanda türlü kişilerle karşı karşıya gelmekte ve görevin niteliği gereği olarak çoğu kez zor kullanmak zorunluğunu duymaktadır. Ancak silâhsız bir kolluk görevlisinin, kanunsuz bir davranış sahibini ne derece zorlayabilip, sözünü dinletebileceği, ülkemizin gerçekleri ve halkın psikolojik yapısı gözönünde tutulacak olursa rahatça kestirilebilir.

Diğer yandan, bu durumda görevlinin can güvenliği de söz konusu olmaktadır. Örneğin; kaçak et kesilen bir yere baskın yapan silâhsız belediye zabıtası personelinden; çekinmeden, korkusuzca hareket etmesi ve kahramanca göreve koşması beklenemeyecektir.

Polis ve jandarmanın bile halk kitleleri üzerindeki geleneksel otoritesini, ne nedenle olursa olsun yitirmekte olduğu günümüzde, silâhı da bulunmayan kolluk görevlisinin görev yapamayacağı, yapsa da ancak bugünkü kadar yapacağı gözönüne alınarak belediye zabıtası silâhlandırılmalıdır. Bu takdirde her fırsatta genel kolluktan yardım isteme zorunluluğu da ortadan kalkmış olacaktır.

Bunun için de; 1580 sayılı Belediye Kanununun 104 üncü maddesine «Belediye zabıtası silâhlıdır. Kanunla kendisine verilen görevleri yaparken zor ve T.C.K. nun 49 uncu maddesindeki durumlarda silâh kullanmaya yetkilidir.» şeklinde bir fıkra eklenmelidir. (Bkz. Cilt. 4. 32)

III — ORMAN MUHAFAZA MEMURLARI

382. 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine dair Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında, «kaçakçılık fiillerini men ve takip ile mükellef memurların bulunmadığı yerlerde» orman bekçilerinin «bizzat men ve takip ile mükellef» oldukları öngörülmüştür. Ancak yapılan araştırma, örgüt görevlilerinin, bugüne kadar herhangi bir kaçakçılık olayına el koymadıkları gibi, kendilerine kanunla verilmiş böyle bir

görevin varlığından bile habersiz oldukları gerçeğini ortaya koymakta, örgütün bu görevi benimsemediği anlaşılmaktadır.

Bunun yerine 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine dair Kanunun 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmak suretiyle, orman muhafaza memurlarının kaçakçılığı önleme ve kovalama görevi kaldırılarak, sadece görevleri sırasında öğrendikleri kaçakçılık olaylarını ilgililere haber vermekle yükümlü kılınmışlardır. (Bkz. Cilt. 4. 117)

IV — KÖY KORUCULARI VE KIR BEKÇİLERİNİN DURUMU

383. 442 sayılı Köy Kanununun 68 - 82 nci maddelerinde görevleri sayılmış olan köy korucuları da her yönden bir «yeniden düzenleme» ye muhtaç durumda bulunmaktadır.

Özel kolluk görevlisi sayılan köy korucularının içinde bulundukları koşullar her köyde değişik şekilde ortaya çıkmaktadır. Ortada belli bir köy korucusu tipi yoktur. Uzun süreden beri görevli olmalarına rağmen üniformaları olmadığından sivil elbise giyenler çoğunluktadır. Silâhları ve ücretleri yönünden de önemli farklar göze çarpmaktadır.

Köy korucuları, kendilerine yasalarla yüklenmiş görevleri yapabilecek nitelikte kişiler olmaktan da uzaktırlar. Ne hizmet öncesi ne de hizmet içi bir eğitim görmeyen, görevinin ne olduğundan habersiz köy korucusu, genellikle köy muhtarına «posta» lık yapmaktan öteye bir yarar sağlayamamaktadır.

384. Yukarıda köy korucuları hakkında söylenenler kır bekçileri için de söz konusudur.

Bu nedenle, 20 Temmuz 1330 tarihli Kır Bekçileri Hakkında Kanun esaslı bir şekilde ele alınarak ve köy korucularını da kapsayacak biçimde, özlük hakları, görevleri, kendilerine bulunması gerekli nitelikler yönünden yeniden düzenlenmeli, böylece gerek köy korucularının, gerekse kır bekçilerinin durumları günün koşullarına uygun bir düzeye getirilmelidir. (Bkz. Cilt. 4. 56)

**KOLLUK HİZMETLERİ ÜZERİNDE YAPILAN ARAŞTIRMALAR
SONUNDA DÜZENLENEN
MONOGRAFİLER**

Monografinin Adı	Sayfa Araştırmaya Adedi Katılanlar	Yazarlar
1. Genel Güvenlik ve Esenliğin Sağlan- masına İlişkin Kol- luk Görevleri	164 Muhittin Yükseloğlu İsmail Turnacılar Mahmut Yılbaş	Alâettin Öskiper
2. Kolluk Örgütünde Haber Alma ile İlgili Görevler	39 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
3. Sınır, Kıyı ve Ka- rasularımızın Mu- hafaza ve Emniye- tine İlişkin Görev- ler	32 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
4. Kaçakçılığın (güm- rük ve tekel) Men, Takip ve Tahkikine İlişkin Görevler	161 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
5. Toplantılar, Göste- teri Yürüyüşleri, Grev ve Lokavtlar ve Toplum Zabıtası ile İlgili Görevler	59 Muhittin Yükseloğlu Bedii Yüken	Bedii Yüken
6. Dernekler ve Sendi- kalara İlişkin Gö- revler	9 Fikret Tim	Ata Yıldırım
7. Ateşli Silâhlar, Bı- çaklar ve Patlayı- cı Maddelerle İlgili Görevler	23 Muhittin Yükseloğlu Bedii Yüken	Bedii Yüken

8. Av İşlerine İlişkin Görevler	6 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
9. Sivil Savunmaya İlişkin Görevler	17 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
10. Tabii Afetler ve Büyük Yangınlara İlişkin Görevler	9 Muhittin Yükseloğlu Bedii Yüken	Bedii Yüken
11. Askerlik Kanununa İlişkin Görevler	9 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
12. Askerî Memnu Muntakalara İlişkin Görevler	5 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
13. Tetkiki Hüviyet İşlerine İlişkin Görevler	6 Fikret Tim	Ata Yıldırım
14. Ahlâk Zıabitasına İlişkin Görevler	14 Fikret Tim	Ata Yıldırım
15. İnsan ve Hayvan Sağlığına ve Sosyal Yardımlara İlişkin Görevler	5 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
16. Hayvan Hırsızlığının Men'ine İlişkin Görevler	15 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
17. Pasaport İşlerine İlişkin Görevler	46 Günalp Varol	Günalp Varol
18. Vatandaşlık ve İskân İşlerine İlişkin Görevler	18 Günalp Varol	Günalp Varol
19. Malî ve İktisadî Görevler	16 Fikret Tim Ata Yıldırım	Ata Yıldırım
20. Uyuşturuıcı Maddele İlişkin Görevler	16 Günalp Varol	Günalp Varol

21. Tebligata İlişkin Görevler	19 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
22. İdarî Makamlarca Verilen Kararların İnfazına İlişkin Görevleri	88 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
23. Trafik Görevleri	45 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
24. Gecekondu Kanununa İlişkin Görevler	15 Günalp Varol	Günalp Varol
25. At Yarışları Hakkındaki Kanuna İlişkin Görevler	5 Günalp Varol	Günalp Varol
26. Toprak Komisyonu Çalışmalarına Kelaylık Göstermek ve Yardım Etmek Görevi	1 Günalp Varol	Günalp Varol
27. Devletin Şahsiyetini Koruyucu Görevler	27 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
28. Devlet Kuvvetlerini İstihdaf Eden Görevler	13 Alâettin Öskiper Muhittin Yükseloğlu	Alâettin Öskiper
29. Hürriyet ve Masumiyetlerin Korunması ile İlgili Görevler	3 Alâettin Öskiper Muhittin Yükseloğlu	Alâettin Öskiper
30. Yabancı Devletler, Bunların Reis, Elçi ve Mümessilleri Aleyhindeki Hareketlerle İlgili Görevler	1 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
31. Yabancı İşleri ile İlgili Görevler	27 Günalp Varol	Günalp Varol

32. Basın, Yayın, Film ve Senaryolara İlişkin Görevler	30 Günalp Varol	Güenalp Varol
33. Siyasî Partiler ve Seçimlere İlişkin Görevler	6 Fikret Tim Ata Yıldırım	Ata Yıldırım
34. Devrimlere İlişkin Görevler	14 Fikret Tim	Ata Yıldırım
35. Cumhurbaşkanı ve Devlet Büyükleri ile Bazı Görevliler ve Kişilerin Korunmasına İlişkin Görevler	8 Fikret Tim	Ata Yıldırım
36. Cürüm ve Kabahatlara İlişkin Görevler	39 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
37. Özel Kanunların Uygulanmasına İlişkin Görevler	108 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
38. C.M.U.K. nun Uygulamasına İlişkin Görevler	73 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
39. Ceza ve Tevkifevlerinin Dış Korunmasına İlişkin Görevler	12 Alâettin Öskiper İsmail Turnacılar Güenalp Varol	Alâettin Öskiper
40. Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Muhafazalarına İlişkin Görevler	10 Alâettin Öskiper İsmail Turnacılar Güenalp Varol	Alâettin Öskiper
41. Örfi İdare Zamanına İlişkin Görevler	2 Mahmut Yılbaş Ata Yıldırım	Ata Yıldırım

42. Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununa İlişkin Görevler	4 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
43. Askerî Mahkeme Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanununa İlişkin Görevler	3 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
44. Çarşı ve Mahalle Bekçilerinin Görevleri	25 Günalp Varol	Günalp Varol
45. Belediye Zabıtasının Görevleri	38 Günalp Varol	Günalp Varol
46. Köy Korucularının Görevleri	5 Günalp Varol	Günalp Varol
47. Kır Bekçilerinin Görevleri	5 Günalp Varol	Günalp Varol
48. Çiftçi Mallarını Korumaya Bekçilerinin Görevleri	34 Alâettin Öskiper	Alâettin Öskiper
49. Tekel Takip Kuruluşlarının Kolluk Görevleri	7 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
50. Gümrük Muhafaza Kuruluşlarının Kolluk Görevleri	11 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
51. Orman Muhafaza Kuruluşlarının Kolluk Görevleri	4 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
52. Hudut ve Sahiller Sağlık Zabıtasının Görevleri	18 Günalp Varol	Günalp Varol
53. Limanlar Zabıtasının Görevleri	12 Günalp Varol	Günalp Varol
54. Ordu Zabıtası	4 Alâettin Öskiper	Bedii Yüken

55. Köy ve Mahalle Muhtarlarının Kolluk Görevleri	27 Alâettin Öskiper	Bedii Yüken
56. Köy ve Mahalle İhtiyar Kurullarının Kolluk Görevleri	6 Alâettin Öskiper Bedii Yüken	Bedii Yüken
57. Bucak Müdürünün Kolluk Görevleri	5 Alâettin Öskiper	Bedii Yüken
58. Zabitanın Planlama Görevleri	21 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
59. Zabitanın Koordinasyon Görevleri	22 Mahmut Yılbaş	Mahmut Yılbaş
60. Zabitanın Kontrol (Teftiş) Görevleri	25 Fikret Tim İsmail Turnacılar	İsmail Turnacılar
61. Kurullar	222 Alâettin Öskiper Muhittin Yükseloğlu	Alâettin Öskiper
62. İnceleme ve Araştırma	3 Sadi Talaysüm	Sadi Talaysüm
63. Personel ve Eğitim	52 Günalp Varol	Güenalp Varol
64. Teknik Hizmetler	15 Fikret Tim Ata Yıldırım	İsmail Turnacılar Ata Yıldırım
65. Bina, Büro ve Kaynaklar	29 Fikret Tim İsmail Turnacılar	İsmail Turnacılar

E K — 2

**EK — I'DE SIRALANAN MONOGRAFİLERE GÖRE «ZABITA
HİZMETLERİ ARAŞTIRMA RAPORU» NU HAZIRLAYANLAR**

RAPORUN ADI	SAYFA ADEDİ	YAZANLAR
Cilt.1 - Zabitanın İdari Görevleri.	330	Alâettin Öskiper - Günalp Varol
Cilt.2 - Zabitanın Siyasî Görevleri	69	Alâettin Öskiper - Günalp Varol
Cilt.3 - Zabitanın Adli Görevleri.	254	Alâettin Öskiper
Cilt.4 - Zabitanın Askerî Görevleri	6	Alâettin Öskiper - Galip Demirel
Özel Zabitanın Görevleri.	60	Alâettin Öskiper - Galip Demirel
Bazı Makam ve Kurulların Zabita Görevleri.	18	Alâettin Öskiper - Ata Yıldırım
Cilt..5 - Zabitanın Danışma ve Yardımcı Görevleri.	152	Alâettin Öskiper - Galip Demirel

**ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ZABITA EKİBİNDE GÖREV ALAN-
LAR (I)**

EKİP BAŞKANLARI

Kaşif ÜNAL

: Mülkiye Müfettişi (Bilecik Valisi)

Alâettin ÖSKİPER

: Balıkesir Vali Muavini (Kars Valisi)

GENEL RAPORTÖR

Günalp VAROL

: Mudurnu Kaymakamı

DİĞER ARAŞTIRICILAR

Galip DEMİREL

: Balya Kaymakamı (Mülkiye Müfettişi)

Yılmaz ERGUN

: Mülkiye Müfettişi

Ergun GÖKDENİZ

: Mülkiye Müfettişi (Mardin Valisi)

Sadi TALAYSÜM

: Jandarma Albay

Fikret TİM

: Emniyet Müdürü

İsmail TURNACILAR

: Jandarma Albay

Mahmut YILBAŞ

: İçel Maiyet Memuru (Ağın Kaymakamı)

Ata YILDIRIM

: Ankara Maiyet Memuru (Torul Kaymakamı)

Bedii YÜKEN

: Emniyet Müdürü

Muhittin YÜKSELÖĞLU

: Emniyet Müfettişi

---

(1) Araştırmacılar soy adlarına göre sıralanmış olup, bugünkü görevleri parantez içinde gösterilmiştir.